

Altıncı çağırış

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI
MİLLİ MƏCLİSİ İCLASLARININ

PROTOKOLLARI
VƏ
STENOQRAMLARI

Doqquzuncu sessiya
Yaz

39-cu cild

1 – 25 fevral 2022-ci il

Milli Məclisin nəşri
Bakı – 2022

Milli Məclis Aparatının
Redaksiya və nəşr işləri şöbəsində
hazırlanmışdır

ALTINCI ÇAĞIRIŞ
AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI
MİLLİ MƏCLİSİNİN
IX SESSİYASI İCLASININ

PROTOKOLU № 82

Milli Məclisin iclas salonu.
1 fevral 2022-ci il.

İclasa Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin
*sədri **Sahibə Qafarova** sədrlik etmişdir.*

İclasda Milli Məclisin 109 deputatı iştirak etmişdir.

Qeydiyyat	(saat 11.03 dəq.)
İştirak edir	106
Yetərsay	83

İclasa dəvət olunmuşlar:

Fadimə Gözdə Çolak, Türkiyə səfirliyinin üçüncü katibi.
Vüsal Kərimli, Bakı Nəqliyyat Agentliyi İdarə Heyətinin sədri.

Daşqın İbadov, Bakı Nəqliyyat Agentliyi Hüquq şöbəsinin müdiri.

Samir Vəliyev, Azərbaycan Respublikası energetika nazirinin müavini.

İbrahim Ağayev, Azərbaycan Respublikası Energetika Nazirliyi Hüquq şöbəsinin müdiri.

Otel Hüseynov, Azərbaycan Respublikası Energetika Nazirliyinin Neft-qaz şöbəsi müdirinin müavini.

Gündüz İsmayılov, Azərbaycan Respublikasının Dini Qurumlarla İş üzrə Dövlət Komitəsi sədrinin müavini.

İclasın gündəliyinə aşağıdakı məsələlər daxil idi:

1. Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin 2022-ci il yaz sessiyasının qanunvericilik işləri planı haqqında Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin qərar layihəsi.

2. Azərbaycan Respublikası Milli Məclisi İntizam komissiyasının yaradılması haqqında Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin qərar layihəsi.

3. Azərbaycan Respublikası Milli Məclisi Hesablayıcı komissiyasının yaradılması haqqında Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin qərar layihəsi.

4. “Azərbaycan Respublikası ilə Türkiyə Respublikası arasında müttəfiqlik münasibətləri haqqında” Şuşa Bəyannaməsinin təsdiq edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi.

5. “Azərbaycan Respublikası Hökuməti ilə Serbiya Respublikası Hökuməti arasında ümumvətəndaş pasportlara malik şəxslər üçün viza tələbinin qarşılıqlı aradan qaldırılması haqqında” Sazişin təsdiq edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi.

6. “Sahibkarlıq sahəsində aparılan yoxlamaların dayandırılması haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi.

7. “Azərbaycan Respublikasının Silahlı Qüvvələri haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (birinci oxunuş).

8. “Yol hərəkəti haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (birinci oxunuş).

9. Azərbaycan Respublikasının İnzibati Xətlər Məcəlləsində dəyişiklik edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (birinci oxunuş).

10. “Qaz təchizatı haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (birinci oxunuş).

11. Azərbaycan Respublikasının İnzibati Xətlər Məcəlləsində dəyişiklik edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (birinci oxunuş).

12. “Dini etiqad azadlığı haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (birinci oxunuş).

Qeyd. 2020-ci ilin mart ayında Ümumdünya Səhiyyə Təşkilatı COVID-19 koronavirusunun törətdiyi yoluxucu xəstəliyi pandemiya elan etmişdir. Bu pandemiyaya qarşı ölkəmizdə həyata keçirilən tədbirlərlə əlaqədar Milli Məclisin 20 deputatı plenar iclas salonunun lojasında əyləşdiyinə görə əl qaldırmaqla səs vermişdir.

Aşağıdakı məsələlər müzakirə edilmişdir:

Gündəlik haqqında.

Çıxış etmişdir: Sahibə Qafarova

Təklif: Gündəlik qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 11.08 dəq.)

Lehinə 108

Əleyhinə 0

Bitərəf 0

Səs vermədi	0
İştirak edir	108
Nəticə: Qəbul edildi	

1. Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin 2022-ci il yaz sessiyasının qanunvericilik işləri planı haqqında Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin qərarının layihəsi.

Çıxış etmişlər: Sahibə Qafarova, Əli Məsimli, Siyavuş Novruzov, Fəzail Mustafayev, Elman Nəsirov, Naqif Həməzadəyev, Bəhruz Məhərrəmov, Qüdrət Həsənzadəyev, Vüqar Bayramov, Fəzail Ağamalı, Musa Quliyev, Sahib Aliyev, Əziz Ələkbərov, Aydın Hüseynov, Vahid Əhmədov

Təklif: Qərar qəbul edilsin	
Səsvermənin nəticələri	(saat 12.04 dəq.)
Lehinə	103
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	1
İştirak edir	104
Nəticə: Qəbul edildi	

2. Azərbaycan Respublikası Milli Məclisi İntizam komissiyasının yaradılması haqqında Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin qərarının layihəsi.

Çıxış etmişdir: Sahibə Qafarova

Təklif: Qərar qəbul edilsin	
Səsvermənin nəticələri	(saat 12.05 dəq.)
Lehinə	102
Əleyhinə	0
Bitərəf	0

Səs vermədi	1
İştirak edir	103
Nəticə: Qəbul edildi	

3. Azərbaycan Respublikası Milli Məclisi Hesablayıcı komissiyasının yaradılması haqqında Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin qərarının layihəsi.

Çıxış etmişdir: Sahibə Qafarova

Təklif: Qərar qəbul edilsin	
Səsvermənin nəticələri	(saat 12.06 dəq.)
Lehinə	103
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	103
Nəticə: Qəbul edildi	

4. “Azərbaycan Respublikası ilə Türkiyə Respublikası arasında müttəfiqlik münasibətləri haqqında” Şuşa Bəyannaməsinin təsdiq edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi.

Çıxış etmişlər: Sahibə Qafarova, Səməd Seyidov

Təklif: Qanun qəbul edilsin	
Səsvermənin nəticələri	(saat 12.12 dəq.)
Lehinə	103
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	103
Nəticə: Qəbul edildi	

5. “Azərbaycan Respublikası Hökuməti ilə Serbiya Respublikası Hökuməti arasında ümumvətəndaş pasportlara malik şəxslər üçün viza tələbinin qarşılıqlı aradan qaldırılması haqqında” Sazişin təsdiq edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi.

Çıxış etmişlər: Sahibə Qafarova, Səməd Seyidov, Razi Nurullayev

Təklif: Qanun qəbul edilsin
Səsvermənin nəticələri (saat 12.16 dəq.)

Lehinə	103
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	2
İştirak edir	105

Nəticə: Qəbul edildi

6. “Sahibkarlıq sahəsində aparılan yoxlamaların dayandırılması haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi.

Çıxış etmişlər: Sahibə Qafarova, Tahir Mirkişili, Razi Nurullayev, İltizam Yusifov

Təklif: Qanun qəbul edilsin
Səsvermənin nəticələri (saat 12.25 dəq.)

Lehinə	97
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	1
İştirak edir	98

Nəticə: Qəbul edildi

7. “Azərbaycan Respublikasının Silahlı Qüvvələri haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (birinci oxunuş).

Çıxış etmişlər: Sahibə Qafarova, Ziyafət Əsgərov

Təklif: Layihə birinci oxunuşda qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 12.27 dəq.)

Lehinə 103

Əleyhinə 0

Bitərəf 0

Səs vermədi 0

İştirak edir 103

Nəticə: Qəbul edildi

8. “Yol hərəkəti haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (birinci oxunuş).

Çıxış etmişlər: Sahibə Qafarova, Kamal Cəfərov, Fazil Mustafa, Razi Nurullayev, Qüdrət Həsənquliyev, Fəzail Ağamalı, Rüfət Quliyev

Təklif: Layihə birinci oxunuşda qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 12.59 dəq.)

Lehinə 93

Əleyhinə 7

Bitərəf 2

Səs vermədi 1

İştirak edir 103

Nəticə: Qəbul edildi

9. Azərbaycan Respublikasının İnzibati Xətlər Məcəlləsində dəyişiklik edilməsi haqqında Azərbaycan

Respublikası qanununun layihəsi (birinci oxunuş).

ÇIXIŞ etmişdir: Sahibə Qafarova

Təklif: Layihə birinci oxunuşda qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri	(saat 13.00 dəq.)
Lehinə	92
Əleyhinə	8
Bitərəf	1
Səs vermədi	1
İştirak edir	102
Nəticə: Qəbul edildi	

10. “Qaz təchizatı haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (birinci oxunuş).

ÇIXIŞ etmişlər: Sahibə Qafarova, Sadiq Qurbanov, Soltan Məmmədov, Razi Nurullayev

Təklif: Layihə birinci oxunuşda qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri	(saat 13.15 dəq.)
Lehinə	99
Əleyhinə	1
Bitərəf	1
Səs vermədi	0
İştirak edir	101
Nəticə: Qəbul edildi	

11. Azərbaycan Respublikasının İnzibati Xətalər Məcəlləsində dəyişiklik edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (birinci oxunuş).

ÇIXIŞ etmişlər: Sahibə Qafarova, Kamal Cəfərov

Təklif: Layihə birinci oxunuşda qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri	(saat 13.15 dəq.)
Lehinə	98
Əleyhinə	3
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	101
Nəticə: Qəbul edildi	

12. “Dini etiqad azadlığı haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (birinci oxunuş).

Çıxış etmişlər: Sahibə Qafarova, Fəzail İbrahimli, Ceyhun Məmmədov, Tahir Rzayev, Etibar Əliyev, Mələhət İbrahimqızı, Fazil Mustafa, Azər Badamov, Azay Quliyev

Təklif: Layihə birinci oxunuşda qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri	(saat 13.49 dəq.)
Lehinə	100
Əleyhinə	1
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	101
Nəticə: Qəbul edildi	

**Azərbaycan Respublikası
Milli Məclisinin sədri**

Sahibə Qafarova

MİLLİ MƏCLİSİN İCLASI

1 fevral 2022-ci il. Saat 11.

Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin Sədri
Sahibə Qafarova sədrlik edir

Sədrlik edən. Xoş gördük, hörmətli həmkarlar, hörmətli media nümayəndələri. Hörmətli həmkarlar, Milli Məclisin yaz sessiyasını açıq elan edirəm.

(Azərbaycan Respublikasının Dövlət himni səslənir)

Sədrlik edən. Hörmətli deputatlar, yaz sessiyasının başlanması münasibəti ilə mən sizin hamınızı təbrik edirəm və sessiya dövründə fəaliyyətimizin səmərəli olmasını arzulayıram. İndi isə xahiş edirəm, qeydiyyatdan keçək. Buyurun.

Qeydiyyat	(saat 11.03 dəq.)
İştirak edir	86
Yətərsay	83

Şakir müəllim, siz də məlumat verin.

Ş.Şabanov, *Milli Məclis Aparatının Milli Məclisin, komitələrin və komissiyaların işinin təşkili şöbəsi müdirinin müavini.*

Qeydiyyatdan 20 deputat keçmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun. Yetərsay var, iclasa başlaya bilərik. Hörmətli deputatlar, mən ötən ilin yekunları barədə sizə məlumat vermişdim. Qısaca olaraq qeyd edim ki, 1 il ərzində Milli Məclisin 38 iclası keçirilmiş, 222 qanun və qərar qəbul edilmişdir.

Parlamentin fəaliyyəti möhtərəm Prezidentimiz İlham Əliyevin daxili və xarici siyasətini qanunvericilik səviyyəsində dəstəkləməyə yönəlmişdir. Ölkənin ictimai-siyasi həyatının mühüm məsələlərinə münasibət bildirilmişdir.

Hörmətli həmkarlar, Milli Məclisin beynəlxalq fəaliyyəti sessiyalar arasındakı dövrdə də davam etmişdir. Yanvarın 17-də Monteneqro parlamentinin sədri cənab Aleksa Beçiçin başçılıq etdiyi nümayəndə heyəti Milli Məclisdə olmuşdur. Görüşlər zamanı bir sıra məsələlər müzakirə edilmişdir. Mən həmkarıma məlumat verdim ki, Azərbaycan Respublikasının Prezidenti, Silahlı Qüvvələrin Ali Baş Komandanı İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə Azərbaycan Ordusu 44 günlük Vətən müharibəsində əzəli torpaqlarını Ermənistanın işğalından azad etmişdir. BMT Təhlükəsizlik Şurasının uzun illər kağız üzərində qalan qətnamələrini Azərbaycan öz gücü ilə həyata keçirmiş, ərazi bütövlüyünü bərpa etmişdir.

Qeyd etdim ki, Ermənistanın 30 illik işğalından azad edilmiş ərazilərimizdə quruculuq və bərpa işləri aparılır. Biz Qafqazın bu bölgəsində, Azərbaycan Prezidentinin dediyi kimi, müharibədən deyil, sülhdən danışmaq istəyirik. Ümid edirik ki, sülh sazişi tezliklə imzalanacaqdır.

Monteneqro parlamentinin sədri ölkəsinin Azərbaycanın ərazi bütövlüyünü və suverenliyini daim dəstəklədiyini vurğuladı. O, Monteneqronun Azərbaycanın dostu olduğunu deyərək ölkəmizin əldə etdiyi nailiyyətlər münasibəti

ilə xalqımızı təbrik etdi.

Görüş zamanı bir sıra digər məsələlər, o cümlədən parlamentlərarası əlaqələrin inkişaf perspektivləri, deputatların beynəlxalq təşkilatlar çərçivəsində qarşılıqlı əməkdaşlığının və dəstəyinin davam etməsinin əhəmiyyəti barədə fikir mübadiləsi aparıldı.

Hörmətli həmkarlar, yanvar ayının sonlarında Milli Məclisin nümayəndə heyəti Avropa Şurası Parlament Assambleyasının qış sessiyasında iştirak etmişdir. Sessiyada nümayəndə heyətinin rəhbəri hörmətli Səməd Seyidov AŞPA-nın Monitoring komitəsi sədrinin birinci müavini seçilmişdir. İcazə verin, bu münasibətlə həmkarımızı ürəkdən təbrik edək, dəyərli fəaliyyətində ona yeni uğurlar arzulayaq.

Hörmətli həmkarlar, yaz sessiyasında bizi gərgin və maraqlı iş gözləyir. Sessiyanın qanunvericilik planı hazırlanmışdır və bu gün müzakirə ediləcək. Bu sessiyada biz qanun layihələrini müzakirə etməklə yanaşı, Konstitusiyanın və qanunların tələbinə uyğun olaraq, Nazirlər Kabinetinin hesabatını dinləyəcəyik. Bundan əlavə, Milli Məclisin iclaslarından birində 2021-ci ilin dövlət büdcəsinin icrası haqqında məsələ müzakirəyə təqdim ediləcək. Sessiyada Hesablama Palatasının, İnsan alverinə qarşı mübarizə üzrə Milli Koordinatorun, İnsan hüquqları üzrə müvəkkilin (ombudsmanın) və bələdiyyələrin fəaliyyətinə inzibati nəzarəti həyata keçirən müvafiq qurumun illik hesabat və məruzələri də dinlənəcək.

Bu sessiya ərzində də Milli Məclisin beynəlxalq əlaqələrini daha da möhkəmləndirmək və inkişaf etdirmək üçün lazımı tədbirlər görülməlidir. Bu məqsədlə üzv olduğumuz beynəlxalq təşkilatlarda fəaliyyətimiz ardıcıl davam etdiriləcək, bir sıra xarici səfərlər həyata keçiriləcək, xarici

ölkələrin parlament sədrləri və nümayəndə heyətləri isə Bakıda qəbul ediləcək. Bizim iştirakımızla həm Bakıda, həm də xarici ölkələrdə beynəlxalq tədbirlərin keçirilməsi nəzərdə tutulur.

Hörmətli deputatlar, əminəm ki, Milli Məclisin yaz sessiyası yüksək səviyyədə keçəcək. Sessiyada sizin hamınıza yenə də uğurlar arzulayıram.

Hörmətli həmkarlar, iclasın gündəliyi hamınıza paylanıb. Bu gün biz 12 məsələni müzakirə etmək istəyirik. Xahiş edirəm, gündəliyin qəbul olunmasına münasibət bildirin. Buyurun.

Səsvermənin nəticələri	(saat 11.08 dəq.)
Lehinə	88
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	88
Nəticə: Qəbul edildi	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 20 nəfər səs vermişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, gündəlik qəbul edildi.

İndi kim istəyirsə, 30 dəqiqəlik cari məsələlər haqqında danışa bilər. Əgər ehtiyac yoxdursa, xahiş edirəm, kim yazılıbsa, çıxsın, gələn dəfə eləyərək.

Yərdən. (*Eşidilmir.*)

Sədrlik edən. Oldu, çox sağ olun.

Beləliklə, biz birbaşa gündəliyə keçirik və qeyd edim ki, gündəliyin ilk üç məsələsi Milli Məclisin qərar layihələridir. Hörmətli həmkarlar, bildiyiniz kimi, parlament öz fəaliyyətini qanunvericilik işləri planı əsasında qurur və

həmin plan hər növbəti sessiyanın birinci iclasında qəbul olunur. Beləliklə, gündəliyin 1-ci məsələsi yaz sessiyasının qanunvericilik işləri planı haqqındadır. Plan sizin hamınıza paylanıb. Onu da qeyd edim ki, plan 10 bənddən ibarətdir. Məsələ barəsində kimsə çıxış etmək istəyir?

Yerdən. *(Eşidilmir.)*

Sədrlik edən. Xeyr. Səsə qoyuram.

Yerdən. *(Eşidilmir.)*

Sədrlik edən. Yazılmışınızsa, çıxış edəcəksiniz, Musa müəllim. Burada bir az gec göründü.

Əli Məsimli. Buyurun.

Yerdən. *(Eşidilmir.)*

Sədrlik edən. Hörmətli həmkarlar, təklif ilə razıyam. Etiraz eləmirsinizsə, biz 5 dəqiqəyə keçirik.

Buyurun, Əli müəllim, 5 dəqiqə.

Ə.Məsimli. Çox sağ olun, hörmətli Sədr. Hər şeydən əvvəl, 2022-cin ilin yaz sessiyasının başlanması münasibəti ilə Siz başda olmaqla bütün deputat həmkarlarımı, Milli Məclisin Aparat işçilərini, Milli Məclisin işini işıqlandıran media mənsuqlarını ürəkdən təbrik edirəm, parlamentin işinə uğurlar arzulayıram. Hörmətli sədrin də giriş sözündə qeyd elədiyi kimi, 2022-ci ilin proqramına xeyli dərəcədə çox sanballı sənədlər daxil olub, eyni zamanda, qanun layihələri vardır. Bunların arasında ali təhsil, qida təhlükəsizliyi, hərbi qulluqçuların statusu haqqında və digər qanunlar çox böyük əhəmiyyət kəsb edir. Hesab edirəm ki, həmin qanunların qəbul edilməsi aidiyyəti sahələrdə hüquqi bazanın möhkəmləndirilməsi istiqamətində irəliyə doğru çox ciddi addım olacaq.

Eyni zamanda, hesab edirəm ki, 2022–2026-cı illərdə fəaliyyətimizin əsaslarını əks etdirəcək bir sənəd də qəbul olunur – Sosial-iqtisadi inkişafa dair strategiya. Həmin

strategiya bir sıra yeni sənədlərin də qəbul edilməsini vacib edir. Hörmətli sədr, mən həmin sənədlərin içərisində üç məqamı xüsusi qeyd eləmək istəyərdim. Siz, həqiqətən, çox doğru buyurdunuz ki, 2021-ci il çox məhsuldar il olub. 2022-ci ili nəinki məhsuldar, həm də kifayət qədər sanballı sənədlərin qəbulu ilinə çevirmək üçün üç məcəllənin – rəqabət məcəlləsinin, büdcə məcəlləsinin və bank məcəlləsinin qəbul edilməsini təklif edirəm. Bu sənədlər istiqamətində işlər gedir və demək olar ki, hazır vəziyyətdədir. Əgər biz 1 il ərzində həmin sənədləri qəbul eləsək, doğrudan da, qarşıya qoyduğumuz hədəflərə, 2026-cı ilə qədər olan dövrdə qarşıya qoyduğumuz hədəflərə nail olarıq. Yəni söhbət qeyri-neft sahəsinin inkişafından, neftdən asılılığın azaldılmasından, dayanıqlı inkişafın təyin edilməsindən, həyat keyfiyyətinin yaxşılaşdırılmasından gedir. Bu istiqamətlərdə çox möhkəm bir hüquqi baza formalaşdırmaq olar. Bunların hamısı Azərbaycan hökumətinin irəli sürdüyü sosial paketlərin reallaşmasına, daha çox maliyyə mənbəyinin ayrılmasına, bir də sosial dövlət quruculuğuna çox mühüm təsir göstərəcək. Onu da qeyd eləmək istərdim ki, bu istiqamətdə İqtisadi siyasət komitəsi də geniş işlərə başlayıb, iş adamları ilə, aidiyyəti qurumlarla əlaqələr qurur. Biz həmin təklifləri qeyd eləmişdik, hörmətli sədr. Yəqin ki, bu sessiyada hazır olduqca bir-bir çıxardacağıq.

Çıxışımın sonunda bir məqamı da qeyd eləmək istəyərdim. Yeni dövr sabah, bir aydan sonra nələr olacağını, neftin qiymətinin necə olacağını proqnozlaşdırmağa imkan vermir. Ona görə də bir tərəfdən qeyri-neft sektorunun inkişafına yönəlmiş işlərin, digər tərəfdən isə sosial proseslərin tənzimlənməsi istiqamətində daha sistemli, daha işlək mexanizmlərin qurulmasına ehtiyac var. Biz bu

yöndə İqtisadi siyasət komitəsinin hörmətli sədri ilə, Sosial siyasət komitəsinin hörmətli sədri ilə bir sənəd hazırlamışıq, bu barədə məlumatlandırmışıq. Yəqin ki, biz onu əvvəl aidiyyəti işçi şöbəyə, İqtisadi və sosial qanunvericilik şöbəsinə məsləhətləşməyə verəcəyik. Ondan sonra lazım olsa, işçi qrupu yaradıb, beləliklə də, sosial proseslərin tənzimlənməsinə dair bir neçə qanun toplusundan ibarət yeni bir layihəni də ortaya çıxara bilərik.

Bir daha çıxışımın əvvəlinə qayıdıram, yaz sessiyasında hamıya uğurlar arzulayıram. Bu sessiyanın dövlətimiz, vətənimiz üçün uğurlu olmasını, hər cəhətdən düşərli olmasını arzulayıram. Diqqətinizə görə təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Əli müəllim.

Siyavuş Novruzov. Siyavuş müəllim, buyurun.

S.Novruzov. Təşəkkür edirəm, hörmətli Sədr. Hörmətli deputatlar, mən də başda hörmətli sədr, Siz olmaqla hamını təbrik edirəm, yeni sessiyada dövlətimiz üçün, vətənimiz üçün, xalqımız üçün dəyərli qanunların qəbul olunması və təqdim olunması ilə əlaqədar uğurlar diləyirəm. Qanunvericilik bazası təqdim olunubdur və mən buna səs verəcəyəm. Qeyd eləyim ki, layihə geniş şəkildə hazırlanıbdır. Bundan əlavə, orada göstəriləni kimi, həm komitələr, həm deputatlar, həm də ayrı-ayrı qanunvericilik təşəbbüsü olan subyektlər sessiya dövründə müxtəlif qanunlar təqdim edə bilərlər və bu da müzakirə olunub qəbul oluna bilər.

Mənim qanunvericiliklə əlaqədar bir neçə təklifim var. Mən hesab edirəm ki, birinci növbədə siyasi partiyalar haqqında qanuna ciddi ehtiyac var. Bilirsiniz ki, ölkə Konstitusiyasının qəbulundan, Konstitusiyadakı dəyişikliklərdən sonra, siyasi partiyaların seçkidə iştirakı üçün Seçki Məcəlləsi qəbul olunduqdan sonra “Siyasi partiyalar

haqqında” Qanunda ayrı-ayrı dəyişikliklər olmasına baxmayaraq, bütövlükdə, bunlar bugünkü siyasi həyatı tam ehtiva etmir. O baxımdan da burada bir neçə məsələ ciddi şəkildə qoyulmalıdır. Siyasi partiyaların qeydiyyatı, maliyyələşməsi, seçkilərdə iştirakı məsələsi, seçki qərargahlarının yaranması formaları qanunvericilikdə heç bir formada öz əksini tapmır və bunların hamısı formalaşmalıdır.

Digər bir tərəfdən, bilirsiniz ki, əhalinin sayı artıb. Bu qanun qəbul olunanda ölkə əhalisinin sayı 8 milyona yaxın idi, indi 10 milyondan yuxarıdır. Ona görə burada da müəyyən dəyişiklikləri və bütün seçki hüququ olan insanların təmsil olunmasını təqdim etmək olar.

Bəzi qanunların üst-üstə düşməməsini də qeyd etmək istəyirəm. Məsələn, Seçki Məcəlləsində göstərilir ki, Prezident seçkilərində toplanan imzalar 60 dairədən 50 imzadan az olmamalıdır. Ən azından. Bu da bütün regionların təmsilçiliyini özündə ehtiva edir. Amma siyasi partiya bir məhəllədən min imza toplayıb, aparıb qeydiyyatdan keçə bilər, yaxud da gedib bir kənddə, bir şəhərdə imzaları toplayır və bununla da həll eləyə bilər. Bu, artıq respublika əhəmiyyəti daşımır. Ona görə də respublika əhəmiyyətini daşımaq üçün biz Seçki Məcəlləsindəki müddəə ilə bunu eyniləşdirməliyik ki, bu formada hərəkət edilsin. Hamısı elan edir ki, seçki qərargahı yaratmışam. Amma seçki qərargahının statusu yoxdur. Nə Seçki Məcəlləsində, nə də “Siyasi partiyalar haqqında” Qanunda var ki, seçki qərargahı hansı formada olmalıdır, hansı səlahiyyətlərə malik olmalıdır və sair. Ancaq səlahiyyətli nümayəndə formasını özündə ehtiva edir.

Digər bir sıra dəyişikliklər var. Xüsusən maliyyələşmə məsələsi. İndi biz növbəti qanunlarımızın birində maliyyələşməni onlayn sistemdə təqdim edirik. O baxımdan

şəffaflığı təmin etməkdən ötrü siyasi partiyalara da ianələrin köçürülməsi onlayn qaydada həyata keçirilsin. Hər bir vətəndaş, pulu köçürən də, pulu alan da bilsin ki, kim o siyasi partiya ianə köçürür. Xaricdə, məsələn, Amerika Birləşmiş Ştatlarında və bir sıra Avropa ölkələrində siyasi partiya üzvlərinin sayı vəsiqə ilə, yaxud da qeydiyyatla yoxlanılmır, üzvlərin sayı köçürülən pulun miqdarı ilə hesablanır. Kim pul köçürübsə, hesab edirlər, bu onların tərəfdarıdır və onların ideyalarına maddi dəstək göstərir. O baxımdan bizdə də o formatda olmalıdır.

Bir neçə məsələdə yerli özünüidarəetmə sistemi ilə əlaqədar qeyd etmək istədim. Biz hesab edirik ki, bir neçə qanun təqdim edək. Birinci, bələdiyyələrin sayının azaldılması. Məsələn, 80 milyonluq Türkiyədə 1397 bələdiyyə var və bunlar da 80 faiz əhalinin yerləşdiyi 30 böyük şəhər bələdiyyəsində cəmləşib. Bizdə 1600-dən yuxarıdır.

Digər bir tərəfdən bələdiyyələrin xəritələrinin verilməsi məsələsi. Biz nümunəvi qəbiristanlıqların 3 ay müddətində bələdiyyələrin idarəsinə verilməsi ilə əlaqədar qanun qəbul etmişdik. Nazirlər Kabinetinin də qərarı var. Bu günə qədər bələdiyyələrə təqdim olunmayıb ki, bələdiyyələr də öz maliyyə bazasını formalaşdırsınlar. Ən əsası bələdiyyələrin onlayn iclasının keçirilməsidir ki, biz bunu mütləq qəbul eləməliyik. Sağ olun.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Siyavuş müəllim.

Fazil Mustafa. Fazil müəllim, buyurun.

F.Mustafa. Hörmətli xanım sədr, hörmətli millət vəkilləri. Mən də qanunvericilik işləri planı ilə bağlı təqdim olunan layihəni dəstəkləyəcəyəm. Amma əlavə olaraq orada nələrə görmək istədiyimi də diqqətə çatdırım. Burada “Siyasi partiyalar haqqında” Qanun qeyd olundu. Bildiyim qədər, bu istiqamətdə geniş işlər gedir və bunlar

qanunvericilik təşəbbüsü qaydasında, yəqin ki, yaxın gələcəkdə təqdim olunacaq. Bu istiqamətdə bizim də təkliflərimiz verilibdir. Ümid edirəm ki, sanballı bir qanun hazırlanacaq.

Amma bundan öncə, mənim fikrimcə, Azərbaycanda müxalifət fəaliyyəti haqqında qanunun qəbul olunması vacibdir. Bununla bağlı bizim tərəfimizdən də dəfələrlə təşəbbüs irəli sürülüb. Bu, həm parlament müxalifətinə, həm də parlamentdən kənar müxalifətə aid olan məsələlərdir. Bu fəaliyyətin çərçivəsinin baza qanunu kimi qəbul olunması ona görə vacibdir ki, Azərbaycanda, əslində, söyüşün, təhqirin baş alıb getməsinin əsas səbəbi müxalifətçiliyin hüduqlarının dəqiq müəyyən olunmaması ilə bağlıdır. Bu qanun layihəsinin müzakirə olunması hər halda vacibdir. Bunu yaxın vaxtlarda etmək lazımdır ki, parlamentdə alternativ layihələrin irəli sürülməsi, müxalif partiyaların daha aktiv fəaliyyət göstərmək imkanları genişlənsin.

Mən büdcə məcəlləsi ilə bağlı təkliflə razıyam. Neçə illərdir, bu istiqamətdə söhbət gedir. Onlarca qanun fərqli formalarda bizə təqdim olunur. Amma bunun bir məcəllə formasına salınmasının artıq vaxtı çatıb. İndidən bu təşəbbüsü göstərmək lazımdır.

Ən vacib məsələlərdən biri Azərbaycanda rəqabət məcəlləsinin indiyə qədər qəbul olunmaması ilə bağlıdır. Azərbaycanda özəl sektorun sıradan çıxarılmasının, sahibkarlığın tamamilə acınacaqlı vəziyyətə salınmasının əsas səbəbləri rəqabət məcəlləsinin olmamasıdır. Burada kimlərin marağı var, bunu başa düşmək olmur. Amma zaman göstərir ki, dövlət bir sıra məsələlərdə, xüsusən də indi dünyada iqtisadi xaosun baş verdiyi vəziyyətdə bu problemləri bir çox hallarda çözmə bilmir və özəl sektorda acınacaqlı vəziyyət olduğuna görə yükü götürə bilmir.

Ona görə də Azərbaycanda məşğulluqla, işsizliklə bağlı xeyli problemlər gündəmə gəlir və bu da narahatedici sosial gərginliyin yaranmasının səbəblərindən birinə çevrilir.

Azərbaycanda kino haqqında qanun üzərində mütləq, təcili işləmək lazımdır. Siz təsəvvür edin ki, dünyada bizim kimi ölkələr daha çox bu sahələrdən öz büdcələrinə xeyli gəlir gətirə bilirlər. Amma Azərbaycan bu sahədə tamamilə geridə qalıb, qonşu ölkələrlə müqayisədə kino sənayesi bizdə çox bərbad vəziyyətdədir. Son illər ayrılan vəsaitlərə və çəkilən filmlərin sayına, keyfiyyətinə, dünyaya çıxışına diqqət eləsəniz, görürsünüz ki, böyük və ciddi problemlər var. Bu məsələ də öz həllini tapmalıdır.

Digər tərəfdən “İctimai yayım haqqında” Qanuna biz yenidən baxmalıyıq. Yəni bu qanunda konkret olaraq göstərilməlidir ki, Milli Məclis maraqlar toqquşması yeridir, Milli Məclisdə təkcə Yeni Azərbaycan Partiyası yoxdur, bütün başqa müxalif partiyalar var, müstəqil deputatlar var. Bu maraqlar toqquşmasının mövcud olduğu məkanın Azərbaycan ictimaiyyətinə çatdırılması olduqca vacibdir. Yəni, məncə, biz qanunvericilikdə bu istiqamətdə də konkret müddəaları göstərməliyik. Bu, eyni zamanda, vəkillərə də, QHT-lərə də aiddir, maraqların toqquşduğu bütün ictimai və siyasi subyektlərin hamısına aid olan məsələlərdir. Bunlar konkret göstərilməlidir ki, parlament televiziyası yaratmağa imkanımız yoxdursa, heç olmasa, İctimai Televiziya vasitəsi ilə Azərbaycana fikirlərimizi, görüşlərimizi, fərqli baxışlarımızı çatdırmaq imkanımız olsun.

Digər tərəfdən, biz Nazirlər Kabinetinin hesabatı ilə bağlı məsələyə də yeni formatda baxmalıyıq. Mənim fikrimcə, Nazirlər Kabinetinin hesabatının bir gün müzakirə edilməsi səmərə vermir. Yəni burada çox sayda millət vəkilləri öz seçki dairəsi ilə bağlı, cəmiyyətin problemləri

ilə bağlı məsələləri qısa müddət ərzində çatdırmaq imkanı əldə eləmir. Ona görə də, hörmətli sədrimiz, baxmaq lazımdır ki, ən azı iki gün müddətində ən azı iki iclas formatında keçirmək nə dərəcədə mümkündür? Bunu etsək, mənəcə, məqsədəuyğun ola bilər.

Bələdiyyələrlə bağlı, bələdiyyələrin statusunun qaldırılması istiqamətində addımlarımızı genişləndirməliyik. Yerli icra hakimiyyətləri orqanları yerli problemlərin həllində çox zaman səmərəli fəaliyyət göstərə bilmirlər. Bu istiqamətdə bələdiyyələri inkişaf etdirməliyik. Diqqətinizə görə sağ olun.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Fazil müəllim.

Elman Nəsirov. Yuxarı cərgədən Naqif Həməzəyev hazırlaşsın.

Elman müəllim, buyurun.

E.Nəsirov. Hörmətli xanım sədr, hörmətli millət vəkili, əziz media nümayəndələri! Mən də fürsətdən istifadə edib 2022-ci ilin yaz sessiyasının başlaması münasibəti ilə hər birinizi təbrik edirəm və payız sessiyasında olduğu kimi, yaz sessiyasında da parlamentimizin işinə böyük uğurlar arzulayıram. Müzakirə etdiyimiz 2022-ci ilin yaz sessiyasının qanunvericilik işləri planı ilə tanış oldum və hesab edirəm ki, bu yaz sessiyasının qanunvericilik işləri planına olduqca mühüm, olduqca vacib məsələlər daxil edilib. Bu qanunvericilik işləri planında ən çox diqqətimi cəlb eləyən, yəni böyük əhəmiyyətli qanunlar sırasında “Hərbi qulluqçuların statusu haqqında” və “Ali təhsil haqqında” qanunları vurğulamaq istərdim. Bu günlərdə elm platformasında bu qanunu çox diqqətlə izləyirlər və hansı dəyişikliklərin baş verəcəyini gözləyirlər.

Təbii ki, “Qida təhlükəsizliyi haqqında” Qanun. Bu üçüncü qanun bu günlərdə olduqca böyük məna və əhə-

miyyət kəsb eləyir. Bu, müasir dünyamız üçün əhəmiyyətlidir. Elə bir ölkə yoxdur ki, bugünkü reallıqlar fonunda qida təhlükəsizlik məsələsi ilə məşğul olmasın. Hesab edirəm ki, bu, Azərbaycan üçün də olduqca aktual məsələlərdən biridir. Təsadüfi deyildir ki, ölkə Prezidenti cənab İlham Əliyev dəfələrlə, xüsusən son çıxışlarında da Azərbaycanın qida təhlükəsizliyi məsələlərinə diqqəti cəlb eləyib və vurğulayıb ki, bir çox hallarda ölkə daxilində qiymətlərin qalxmasının səbəblərindən biri də həmin o məhsulları məhz bizim idxal etməyimizlə bağlıdır. Dünya bazarında bu məhsulların qiymətinin qalxması idxalçı ölkə olduğumuzdan istər-istəməz bizə də təsir eləyir. Bu nöqteyi-nəzərdən qida təhlükəsizliyi məsələlərinə xüsusi diqqət ayrılmalıdır.

Taxıl məhsulları bu baxımdan çox önəmlidir, çox vacibdir. Nəzərə alsaq ki, bu gün Azərbaycan taxıla olan ehtiyacının 60 faizini özü ödəyə bilir, deməli, biz 40 faiz taxılı idxal etməliyik. Ölkədə il ərzində istehlak əgər 3-4 milyondursa, onun da 2 milyonunu Azərbaycan özü istehsal edirsə, deməli, haradasa 1-2 milyon taxılı xaricdən almalıyıq. Bu nöqteyi-nəzərdən cənab Prezidentin Ukraynaya səfərini və bu səfər çərçivəsində imzalanmış sənədlər içərisində “Ukrayna ilə Azərbaycan arasında qida təhlükəsizliyi sahəsində əməkdaşlıq haqqında” Sazişin imzalanmasını xüsusən qeyd etmək, vurğulamaq istəyərdim.

Bundan savayı, qanunvericilik işləri planı ilə bağlı bir neçə təklifim də var. Hörmətli Sahibə xanım, çox istərdim ki, nəhayət, biz bu yaz sessiyasında çoxdan gözlənilən, mən deyərdim, sosial, ictimai sifariş olan sosial şəbəkələr haqqında qanunu qəbul edə bilək. Çünki bu, hazırda yeganə sahədir ki, burada tam xaos, anarxiya var. Kimi istəsən, təhqir etmək, şərəf və ləyaqətini alçaltmaq, işgüzar

nüfuzuna xələl gətirmək olar. Tam arxayınsan ki, buna görə heç bir cəza ilə üz-üzə qalmayacaqsan. Yəni cəzasızlıq nəticə etibarını ilə şirnikləndirici rol oynayır. Görürlər ki, söydün, təhqir elədin, heç bir cəza almadın. Belə insanları hətta məhkəməyə belə vermək istəmirsən, çəkini-rsən ki, növbəti qondarma siyasi məhbus icad eləyəcəklər. Konkret cinayət əməlinə görə məhkəməyə verildə adını qoyacaqlar ki, filankəs siyasi məhbusdur. Azərbaycanda siyasi məhbus yoxdur, ola da bilməz. Sadəcə, cinayət yolunu seçmiş insanlar belə siyasi bəyanatlar verməklə özlərini sığortalamaq istəyirlər. Konkret cinayət əməlinə görə həbs edildikdə isə vurğulayırlar ki, guya siyasi mövqeyə görə həbs ediləblər. Bu nöqtəyi-nəzərdən mən də həmkarlarımla fikirlərinə qoşuluram. Bu kontekstdə “Siyasi partiyalar haqqında” Qanuna da yenidən baxılmasına ehtiyac var. Hesab edirəm ki, indiki halda bu, zəruri məsələlərdən birinə çevrilib.

Bütövlükdə, mənim bu qanunvericilik işləri planına mövqeyim müsbətdir və onun lehinə səs verəcəyəm. Sağ olun.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Elman müəllim.

Naqif Həmzəyev. Buyurun, Naqif müəllim.

N.Həmzəyev. Hörmətli xanım sədr, dəyərli həmkarlar, media nümayəndələri. Mən də 2022-ci ilin yaz sessiyasının qanunvericilik işlər planı ilə yaxından tanış oldum. Burada çox vacib və mütərəqqi qanunların qəbul edilməsi planlaşdırılır. Mən də öz növbəmdə bu layihəni dəstəkləyəcəm və lehinə səs verəcəm. Mənim də təkliflərim var. Mən istərdim, 2022-ci ilin yaz sessiyasında biz “Ovçuluq haqqında” Qanuna yenidən baxaq. Burada müəyyən düzəlişlərə və qanunun fəlsəfəsindəki dəyişikliklərə ehtiyac var. Bir misal çəkim. Bu gün, təəssüflər olsun ki, Kür çayında balıq tapmaq problemdir. Çünki orada

qanunsuz ovçuluqla məşğul olan qruplaşmalar var. Onlar partlayıcılar vasitəsi ilə, yaxud, çayı tor ilə tamamilə hasarlayaraq balıqların məhvinə gətirib çıxarırlar. Nəticə etibarlı ilə burada ciddi problem yaranır.

Həmçinin Cinayət Məcəlləsində müəyyən dəyişikliklər tələb olunur. Çünki yerli vətəndaşlarla xarici turistlərin qanunsuz ovlamaları ilə bağlı cərimələrdə də müəyyən dəyişikliklərə ehtiyac var. Əsasən ovçuluq turizmi ilə məşğul olan və Azərbaycana təşrif buyuran həmin xarici turistlər üçün o məbləğ, mənəcə, çox azlıq təşkil edir. Bu baxımdan da onlar bizim ovlanması qadağan olan vəhşi quşların və heyvanların nəticə etibarlı ilə məhvinə gətirib çıxarır.

“Sığorta haqqında” Qanuna da yenidən baxılmalıdır. Çünki bu gün sürücü, Azərbaycan vətəndaşı bir gün sığortanı gecikdirdiyi təqdirdə, ona cərimə gəlir. Ancaq həmin vətəndaş, həmin sürücü avtomobilinə dəymiş ziyana görə sığorta şirkəti ilə aylarla məhkəmədə savaşmalı olur. Bu baxımdan da, mən düşünürəm ki, bu qanuna da yenidən baxılsa və lazımı dəyişikliklər edilsə, nəzarət mexanizmi gücləndirilsə, çox faydalı olar.

Bütün bunlarla yanaşı, mən sosial şəbəkələrlə bağlı qanunun da bu yaz sessiyasında qəbul olunmasına ümid edirəm. Çünki bu, çox vacib bir məsələdir, ictimai sifarişdir. Düşünürəm ki, bu sessiyada biz buna nail ola biləcəyik. Diqqətinizə görə təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Naqif müəllim.

Bəhruz Məhərrəmov. Buyurun.

B.Məhərrəmov. Təşəkkür edirəm, hörmətli sədr. Əziz həmkarlar, yaz sessiyasının başlanması münasibəti ilə mən də hər kəsi təbrik edir və uğurlar arzulayıram. İş planımızı da müsbət qiymətləndirirəm və dəstək verəcəyəm. Eyni zamanda, hesab edirəm ki, yaz sessiyası çərçivəsində bəzi

əlavə addımların atılması labüddür. Bu mənada deputatların, xüsusən də hüquq profilli komitə üzvlərinin daha faydalı fəaliyyəti üçün əlavə hüquqi alətlərlə təmin olunmasını təklif edirəm. Bu alətlər nədən ibarət ola bilər? Məsələn, parlament sədrinin, yaxud müavinlərin icazəsi ilə istənilən vaxt maneəsiz və əvvəlcədən xəbər vermədən müvəqqəti saxlama yerlərinə, istintaq təcridxanalarına, cəzaçəkmə müəssisələrinə, o cümlədən həbsxanalara, həmçinin qanunla şəxsin iradəsinin məhdudlaşdırıldığı digər yerlərə deputat daxil ola bilsin. Biz bununla nəyə nail ola bilərik? İlk olaraq qanunvericilik hakimiyyətinin nəzarət imkanları artar, həmçinin insan hüquq və azadlıqlarının daha səmərəli təminatı üçün əlavə mexanizm formalaşar. Eyni zamanda, bizə verilən və insan haqlarını ehtiva edən illik hesabatlara daha real və aydın rakursdan yanaşma imkanımız formalaşa bilər.

Bu sessiyada, həmçinin ideoloji məsələlər də gündəliyimizdə yer tutmalıdır. Xüsusən cümhuriyyət ənənələri ilə bağlı bəzi məsələlərə parlament səviyyəsində aydınlıq gətirilməsinə, daha doğrusu, nöqtə qoyulmasına ehtiyac var. Bildiyiniz kimi, ötən gün Məhəmməd Əmin Rəsulzadənin 138-ci doğum gününü qeyd etdik. Təəssüflər olsun ki, ayrı-ayrı qruplar və siyasi dairələr Rəsulzadə adından və cümhuriyyət dəyərlərindən sui-istifadə edərək yenə də tarixi kirli siyasi oyunlara alət etməyə cəhd göstərdilər. Belə bir mənzərə yaradılır ki, sanki cümhuriyyət ideyaları ölkədə təqib olunur, sanki Rəsulzadə şəxsiyyətinə müxalif bir baxış var. Üstəlik, bu yanaşmaya, bu təbliğata aludə olan qaragüruh var. Bu, ən yumşaq formada desək, sadəcə insafsızlıqdır. Rəsulzadənin iki dəfə dövlət səviyyəsində yubileyi qeyd edilib, 12 il sonra da, inşaallah 150 illiyi qeyd ediləcək.

2013-cü il sərəncamında cənab İlham Əliyev Rəsulzadə şəxsiyyətinə yüksək önəm verərək qeyd edib ki, Rəsulzadə Azərbaycanın tarixi dövlətçilik ənənələri zəminində milli dövlət quruluşunun dirçəldilməsində, milli istiqlal ideyalarının geniş yayılmasında böyük xidmətlər göstərmiş şəxsiyyətdir. Habelə 1999-cu ildə paytaxtımızın ən iri yaşayış massivlərindən biri Rəsulzadə qəsəbəsi adlandırılıb. Həmçinin ötən il 18 oktyabr tarixi “Müstəqilliyin bərpası günü” elan edilməklə bu illər ərzində cümhuriyyətçilərə qarşı edilmiş haqsızlıq aradan qaldırılıb, varislik ənənəsinə böyük töhfə verilib, cümhuriyyət abidəsi ucaldılıb.

2018-ci il “Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti ili” elan edilib. Bakı Media Mərkəzinin rəhbəri Arzu xanım Əliyevanın təşəbbüsü və rəhbərliyi ilə “Əbədi ezamiyyət” filmi, “Qərib məzarlar” kitab-albomu tariximizin cümhuriyyət dövrünə işıq tutan ən yaxşı nümunələr kimi ərsəyə gətirilib. İndi müsavət adını kim götürübsə, o demək deyil ki, Rəsulzadənin cümhuriyyətinin davamçısı odur. Müsavat milli dəyərdir və bu dəyəri daşımağa mənəvi haqq, hüquq olmalıdır. Yalnız ada qalsa, Sovet dövründə çox adama Traktor, Kombayn adı qoyurdular. Bu, həmin şəxslərə istehsalatda hansısa üstünlük verirdimi?

İdeyalara baxmaq lazımdır. Baxaq, cümhuriyyətçilər hansı ideyalarla, hansı ideallarla yaşayırdılar, nə arzu edirdilər. Onların arzusu güclü, suveren Azərbaycan görmək idi. O zaman onlar nail olmadı, ərazi itkilərimiz oldu, işğala məruz qaldıq, suverenliyimizi itirdik. Amma şükürlər olsun ki, 100 il sonra İlham Əliyev bu ideyaları gerçəkləşdirə bildi. İndi açıq deyək, vicdanla deyək, kimdir cümhuriyyət ideyalarının davamçısı? Azərbaycanda cümhuriyyət irsinə iddialı olmaq dövləti fəlakətə sürükləyənlərin deyil, Azərbaycanı öz tarixinin ən güclü dövlətinə

çevirənlərin haqqıdır. Yəni danışıqda köklü danışmaq lazımdır. Süni ajiotaj, ikitirəlik yaratmaq, Heydər Əliyevlə cümhuriyyət irsini üz-üzə qoymaq cəhdləri bu xalqa qarşı səlib yürüşüdür, bu xalqı yenidən parçalamaq cəhdidir. Bu mənada hesab edirəm ki, biz bu sessiyada parlament səviyyəsində bu məsələ ilə bağlı bir ağırlıq qoyaq.

Əlbəttə, iş planından danışarkən mən təmsil etdiyim bölgənin problemlərini də kənarda qoymaq istəmirəm. Dəfələrlə qeyd etmişəm, bir daha deyirəm, həm suvarma, həm də içməli su ilə bağlı məsələ bir çox rayonlarımızda, o cümlədən Biləsuvar da ciddi problemdir. Cənab Prezidentin “Su ehtiyatlarından səmərəli istifadənin təmin edilməsinə dair 2020–2022-ci illər üçün tədbirlər planı” haqqında 2020-ci il 27 iyul tarixli sərəncamı var. Bilirəm ki, ciddi işlər görülür. Amma hesab edirəm ki, bütün bu proseslərin gedişində daha aydın mənzərəmiz olmalıdır. Çünki insanların qarşısına çıxırıq. Seçicinin hər dəfə ilk sualı o olur ki, bizim məsələmiz nə olacaq? Bizim suyumuz nə vaxt veriləcək? Bu mənada hesab edirəm ki, yaz sessiyası çərçivəsində biz aidiyyəti strukturları dəvət edək, işin gedişatı ilə bağlı bir dinləmə keçirək. Aydın və konkret baxış mənzərəmiz olsun ki, insanlara da bu istiqamətdə dəqiq cavab verə bilək.

Bundan başqa, digər sahələrdə, məsələn, Mülki Prosesual, Cinayət Prosesual məəcəllələrdə və sairə ciddi dəyişikliklərə ehtiyac duyuram. Həm müəyyən formallıqların aradan qaldırılması, həm də cinayət prosesində müdafiə və ittiham tərəfinin hüquqlarının bərabərləşdirilməsi ilə bağlı məsələləri, təbii ki, qanunvericilik təşəbbüsü hüququmuzdan istifadə edərək zamanla irəli sürəcəyik. Təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun.

Qüdrət Həsənquliyev. Buyurun, Qüdrət müəllim.

Q.Həsənquliyev. Təşəkkür edirəm. Hörmətli sədr, hörmətli həmkarlar, qonaqlar, parlamentin fəaliyyətini işıqlandıran bizim jurnalist dostlar. Mən də yaz sessiyasının başlanması münasibəti ilə hamınızı təbrik edirəm və uğurlar arzu edirəm. Yaz sessiyasında bizə təqdim olunan iş planına görə, ciddi qanun layihələri müzakirə olunacaq, bir çox hesabatları dinləyəcəyik. Bununla yanaşı, hesab edirəm ki, biz dövlət quruculuğu məsələlərinə də xüsusi diqqət yetirməliyik. Bu istiqamətdə müvafiq qanunlarda dəyişikliklər edilməli, yaxud yeni qanunlar qəbul olunmalıdır.

Bunlardan birini təklif etmək istəyirəm. Bu da Azərbaycan Respublikasına xarici hərbi qüvvələrin dəvət olunması, yaxud Azərbaycandan kənara bizim silahlı qüvvələrin bölmələrinin göndərilməsi ilə bağlıdır. Bizdə 2010-cu ildə “Azərbaycan Respublikasının sülhməramlı əməliyyatlarında iştirakı haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanunu var. Həmin qanunun 4.4-cü maddəsinə əsasən Azərbaycan öz ərazisində sülhməramlı əməliyyatlar aparmaq üçün digər dövlətlərə və beynəlxalq təşkilatlara müraciət edə bilər. O cümlədən yenə həmin ildə Milli Məclisin qərarı ilə təsdiq olunmuş bizim Hərbi Doktrinanın 4-cü bölməsinin 29-cu bəndində qeyd olunur: “Azərbaycan Respublikası tərəfdar çıxdığı beynəlxalq müqavilələrdə nəzərdə tutulmuş hallar istisna olmaqla, öz ərazisində xarici hərbi bazaların yerləşdirilməsinə yol vermir. Bununla belə, hərbi-siyasi şəraitdə əsaslı dəyişikliklər baş verdiyi təqdirdə, Azərbaycan öz ərazisində xarici bazaların yerləşdirilməsinə, yaxud digər formada xarici hərbi iştirakın yer almasına müvəqqəti icazə vermək hüququnu özündə saxlayır”. Amma bu məsələlər ayrılıqda

qanunvericiliklə tənzimlənmir. Ona görə biz bilmirik ki, bu müvəqqəti icazə nə qədər davam edə bilər, bu dövət hansı formada olmalıdır.

Bilirik ki, 1995-ci ildə “Azərbaycan Respublikasının beynəlxalq müqavilələrin bağlanması, icrası və ləğv edilməsi qaydaları haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanunu qəbul olunub. Həmin qanuna görə, dövlətlərarası müqavilələr Milli Məclisdə təsdiq olunmalıdır. Amma bizim qanunvericiliklə bəlli olmur ki, belə müqavilələr təsdiq olunmadıqda onlar qüvvəyə minir, yoxsa minmir. Praktikada biz bilirik ki, bəzi hallarda Milli Məclisdə rati-fikasiya olunmadan da həmin müqavilələr qüvvəyə minir.

Ümumiyyətlə, beynəlxalq müqavilə nədir, bizim qanunvericilikdə bunun da dəqiq anlayışı verilməyib. Düzdür, Azərbaycan 2017-ci ildə “Müqavilələr hüququ haqqında” Vyana Konvensiyasına qoşulub. Orada bunun izahı verilir. Bizim Konstitusiyaya görə də, həmin anlayışlar bizim Konstitusiyaya ilə ziddiyyət təşkil etmirsə, onlar hüquqi qüvvəyə malikdirlər. Amma bir daha söyləmək istəyirəm ki, Türkiyə ilə imzaladığımız ittifaq haqqında bəyannamə təsdiq olunacaq, – mən bu münasi-bətlə də öncədən hamınızı təbrik edirəm, – orada da bizim müəyyən beynəlxalq öhdəliklərimiz var. Sabah öz ölkəmizə xarici hərbi hissələri dəstək üçün necə dövət edə bilərik, yaxud antiterror məsələlərində müdafiə məqsədi ilə kömək üçün necə göndərə bilərik – düşünürəm ki, bütün bunları tənzimləyən qanunvericilik qəbul olunmalıdır. Hazırda bizdə bu istiqamətdə qanunlar ya yoxdur, ya da qanunlarda boşluqlar var.

Hörmətli sədr, təklif edirəm ki, bizim Müdafiə və təhlükəsizlik komitəsi müvafiq dövlət orqanları ilə əlaqə saxlasın və biz yaz sessiyası ərzində bu məsələləri

tənzimləyək. Düşünürəm ki, bu məsələlərin tənzimlənməsi həm Azərbaycan Respublikasının Prezidentinə, həm Azərbaycan dövlətinə bir sıra kənar təzyiq və təsirlərdən qorunmağa imkan yaradacaq, parlamentin qəbul olunmuş qərarlarda məsuliyyətini artıracaq və parlament bu proseslərdə ali nümayəndəli orqan kimi yaxından iştirak edəcək, məsuliyyəti bölüşəcək. Ona görə də qanunvericiliyin bu sahədə təkmilləşdirilməsinə və sistemləşdirilməsinə çox böyük ehtiyac var. Mən belə bir qanunun qəbul olunmasını da təklif edirəm. Diqqətinizə görə çox sağ olun.

Sədrlik edən. Sağ olun, Qüdrət müəllim.

Vüqar Bayramov, buyurun.

V.Bayramov. Çox təşəkkür edirəm. Hörmətli xanım sədr, hörmətli millət vəkilləri. Hörmətli xanım sədr, mən də Siz başda olmaqla, bütün həmkarlarımı təbrik edirəm və yeni sessiyada uğurlar arzulayıram. Konkret olaraq bir neçə təklifimi təqdim etmək istərdim. İnkişaf etmiş ölkələrdə qanunvericilikdə artıq daha çox məcəllələrin qəbul edilməsi və sektorlar üzrə qanunvericiliyin məcəllələr kimi təqdim edilməsi həyata keçirilir. O baxımdan təklif edərdim ki, yaz sessiyasında hörmətli həmkarlarımın qeyd etdiyi məcəllələrin müzakirəsi ilə yanaşı, bir neçə digər məcəllələrin də müzakirəsi həyata keçirilsin.

2022-ci ildə möhtərəm cənab Prezidentin təşəbbüsü ilə Azərbaycanda yeni sosial paket təqdim olunub. Artıq fərqli sektorlarda çalışan vətəndaşlarımızın əmək haqlarında və digər sosial ödənişlərində artımlar həyata keçirilir. O baxımdan daha məqsədəuyğun olardı ki, bir sıra Avropa ölkələrində olduğu kimi, Azərbaycanda da sosial rifah məcəlləsi hazırlansın və müzakirəyə çıxarılsın. Bu, praktik olaraq Azərbaycanda aparılan sosial siyasət fəlsəfəsinə uyğundur, eyni zamanda, cənab Prezidentin təşəbbüsü ilə

reallaşan sosial paketlərin qanunvericilik tərəfindən daha yaxından dəstəklənməsinə, xüsusən də fərqli qruplar üçün daha aydın izahına imkan yarada bilər.

Mən də bank məcəlləsinin qəbulunu təklif edirəm. Xüsusən nəzərə alsaq ki, bank sektorunda istehlak kreditlərində, korporativ kreditlərdə faiz baxımından fərqlər kifayət qədər böyükdür. Bankların istehsalat kreditlərinə marağı yüksək olaraq qalmaqdadır. Eyni zamanda, xüsusən Avropa Birliyində Avropa komissiyası tərəfindən bank məcəlləsinin birliyə üzv olan ölkələrə tövsiyə olunması və qonşuluqda yerləşən ölkələr tərəfindən bu praktikadan istifadə olunması nəticə etibarlı ilə Azərbaycanda da oxşar məcəllənin hazırlanmasını gündəmə gətirə bilər.

2021-ci il dünya bazarında qiymət artımları ilə yadda qaldı. Nazirlər Kabinetinin son müşavirəsində də anti-inflyasiya tədbirləri təsdiq olundu. Həmin tədbirlərdən biri də süni qiymət artımına qarşı mübarizədir. Azərbaycan qanunvericiliyində inhisar qiymətləri var, amma süni qiymətlərin təsnifatı yoxdur. Ona görə təklif edərdim ki, qanunvericiliyə süni qiymətlərin təsnifatı ayrıca əlavə olunsun. Uyğun qanunvericilikdə bununla bağlı düzəlişlər edilsin ki, qanunvericilik çərçivəsində də xüsusən süni qiymətlərə qarşı mübarizənin hüquqi bazası formalaşsın. Təbii ki, bu da antiinflyasiya tədbirlərinin 2022-ci ildə daha yaxından dəstəklənməsinə gətirib çıxara bilər.

Bütövlükdə, iş planını dəstəkləyirəm, səs verəcəyəm. Bir daha yaz sessiyasının başlaması münasibəti ilə hörmətli həmkarlarımı təbrik edirəm.

Sədrlik edən. Vüqar müəllim, sağ olun. Mən xatırlayıram ki, Siz son icaslardan birində məcəllə ilə bağlı məsələni qaldırmışdınız.

Tahir müəllim, komitənin bununla bağlı öz fikri var. Sonra sizinlə danışıraq.

Fəzail Ağamalı. Fəzail müəllim, buyurun.

F.Ağamalı. Təşəkkür edirəm. Hörmətli xanım sədr, mən də Siz başda olmaqla bütün millət vəkillərini yaz sessiyası münasibəti ilə təbrik edirəm. Dövlət və dövlətçilik sahəsində qanunvericiliyin işlənilib hazırlanmasında və müzakirəsində fəal iştirak edib qəbul olunmasında uğurlar arzulayıram, hər birinizə şəxsi həyatınızda da səadət və xoş günlər diləyirəm.

Mən təqdim edilmiş olan qanunvericilik işləri planını bütövlükdə dəstəkləyirəm. Deyildiyi kimi, burada ciddi xarakter daşıyan qanunlar var. Biz onları müzakirə edib qəbul edəcəyik. “Hərbi qulluqçuların statusu haqqında”, “Ali təhsil haqqında”, “Qida təhlükəsizliyi haqqında” qanunlar bu gün olduqca aktualdır. Mən tamamilə əminəm ki, kifayət qədər ciddi müzakirələrdən sonra bu və buna bənzər qanunları qəbul edəcəyik və üzərimizə düşən vəzifəni də uğurla yerinə yetirəcəyik.

Bununla bərabər, hörmətli xanım sədr, mənim bir sıra konkret təkliflərim var. Bildiyiniz kimi, zamanında bir sıra məcəllələr qəbul olunmuşdur. Söhbət Gömrük, Vergi, İnzibati Xətalər və Mülki məcəllələrdən gedir. İndi fərqli çağırışlar var. Həmin məcəllələrin qəbul edilməsindən sonra Azərbaycan cəmiyyəti kifayət qədər irəliləyib, böyük uğurlara imza atıb, yeni çağırışlar, yeni yanaşmalar var. Ona görə də həmin qanunların, məcəllələrin köklü dəyişilməsinə bu gün ehtiyac duyulur. Razılaşarsınız ki, bizim müzakirə etdiyimiz ən son məsələlər məhz həmin məcəllələrə edilən əlavə və dəyişikliklərdir. Çox yaxşı olardı ki, Gömrük, Vergi, İnzibati Xətalər, Mülki məcəllələr yenidən işlənilsin və müasir tələblərə uyğun olaraq təqdim edilsin.

“Siyasi partiyalar haqqında” Qanunla bağlı deyilən fikirlərlə mən də razıyam. Məndə də elə bir məlumat var ki, bununla bağlı işlər gedir. Ümidvaram ki, yaxın günlərdə biz bunun müzakirəsini aparıb qəbul edəcəyik.

Daha bir qanun layihəsinin işlənməsini vacib hesab edirəm. Bu da Müharibə veteranları haqqında qanun layihəsidir. Bununla bağlı Azərbaycanın qanunvericilik aktı var. Lakin düşünürəm ki, onun təkmilləşməsinə çox ciddi ehtiyac var. Nəzərə alsaq ki, 44 günlük Vətən müharibəsində əldə etdiyimiz qələbədə bizim övladlarımız çox böyük qəhrəmanlıq, igidlik göstərdilər, onların hamısının, yəni qazilərlə bərabər, bütövlükdə, müharibədə iştirak edənlərin hər birinin statusunun müəyyənəlməsi üçün belə bir qanunun qəbul edilməsinə ciddi ehtiyac duyuram. Diqqətinizə görə təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Fəzail müəllim, çox sağ olun.

İndi isə Musa Quliyev. Musa müəllim, buyurun.

M.Quliyev. Çox sağ olun. Hörmətli xanım sədr, hörmətli millət vəkilləri. Mən də həmkarlarımla təbriklərinə qoşuluram, yaz sessiyasında hamınıza uğurlar arzulayıram.

Hörmətli xanım sədr, biz Milli Məclisin yaz sessiyasının qanunvericilik işlər planı ilə diqqətlə tanış olmuşuq. Çox aktual məsələlər var. Bu məsələlərin hamısını dəstəkləyirik. Xüsusi olaraq Reproduktiv sağlamlıq haqqında qanun layihəsi gündəlikdədir. Hesab edirəm ki, uzun illərdir, bu məsələ Milli Məclisdə müzakirə olunur. Bu qanunun qəbul olunmasına ciddi zərurət və sosial sifariş var. Arzu edərdim ki, bu yaz sessiyasında bu qanun qəbul olunsun.

Eyni zamanda, mənim qanunvericilik işləri planına bir təklifim var. Bu təklifim Sahə mülkiyyətçilərinin müştərək cəmiyyətləri haqqında qanun layihəsinin hazırlanması ilə bağlıdır. Hörmətli həmkarlar, hamınıza məlumdur ki, son

20-25 il ərzində Bakıda və ölkəmizin digər böyük şəhərlərində yüzlərcə çoxmənzilli, hündür mərtəbəli binalar tikilmişdir. Bu binalarda 200-dən 500-ə qədər, bəzilərində isə daha çox sakin və daha çox ailə yaşayır. Çoxmənzilli yaşayış binalarının ümumi əmlakının saxlanması, kommunal və digər xidmətlərin göstərilməsi, idarə olunması qaydaları Mənzil Məcəlləsində ümumi şəkildə öz əksini tapsa da, təcrübə göstərir ki, bu sahədə kifayət qədər çatışmazlıq, hüquqi və praktik baxımdan boşluqlar var.

Bizdə sakinlərin müraciətləri, məhkəmə çəkişmələri var. Vəkillərə də bu sahədə müraciətlər olunur. Hesab edirəm ki, bu boşluqlar aradan qaldırılmalıdır. Bu boşluqlar və çatışmazlıqlar hansılardır? Çoxmənzilli binaların saxlanması və xidmət xərclərinin tarifləri dəqiqləşdirilməlidir. Hazırda bu tariflər Bakı şəhərində yaşayış sahəsinin 1 kvadrat metrinə görə 30 qəpikdən 1 manatadək, bəzi binalarda isə 1 manatdan da yüksək məbləğdə dəyişir. Ancaq bu tariflər nəyin əsasında müəyyən olunur, bu, aydın deyildir. Eyni zamanda, binanın əsaslı və cari təmirinə görə xidmətlərin göstərilməsi üçün bir fond yaradılmalıdır. Çünki bütün bu binalar, onların su, elektrik və digər sistemləri təzədir. Amma 10-15 ildən sonra bu bina əsaslı şəkildə köhnələndə bunlar hansı vəsait hesabına təmir olunacaq və vətəndaşlarımıza göstərilən xidmətin keyfiyyəti nə vəziyyətdə olacaq, biz bunları indidən düşünməliyik.

Mövcud qanunvericilikdə nəzərdə tutulan mənzil mülkiyyətçilərinin müştərək cəmiyyətinin yaradılması mənzil mülkiyyətçilərinin 50 faizdən çoxunun iştirakı ilə keçirilən ümumi iclasda təsis olunmalıdır. Amma praktika göstərir ki, misal üçün, burada 300–500 nəfər ailə yaşayırsa, onların yarısını bir yerə toplayıb, iclas keçirmək

mümkün olmur. Bəzən də işbazlar bundan istifadə edirlər, özləri bu cəmiyyətin başına gəlirlər və istədiyi vəziyyətdə insanların vəsaitindən istifadə edirlər. Bu barədə bizə də müraciətlər var.

Çoxmənzilli binalarda xeyli sayda qeyri-yaşayış sahələri var. Bu sahələrin mülkiyyətçilərinin binanın idarəçiliyində hüquqi statusu da qeyri-müəyyəndir. Eyni zamanda, idarə edən qrup tərəfindən tariflərin normaları müəyyənləşdirilməlidir, xidmətin keyfiyyəti necə ölçülür, binalarda qəza baş verdiyi halda bu qəzalar kimin vasitəsi ilə aradan qaldırılır, onlarla necə müqavilə bağlanır, xidmət necə göstərilir və haqqı necə ödənilir, bu məsələlər də aydın deyildir.

Mövcud qanunvericiliyə görə, çoxmənzilli binaların mülkiyyətçilərinin yarısından çoxu öz mülkiyyət hüququnu rəsmiləşdirdikdən bir ay sonra mənzil-tikinti kooperativi öz səlahiyyətlərini yeni yaradılacaq mənzil mülkiyyətçiləri müştərək cəmiyyətinə verməlidir. Əgər həmin halda bu cəmiyyət yaranmırsa, binanın idarəçiliyi necə olur, bu məsələ də açıqdır. Hesab edirəm ki, çoxmənzilli binaların idarə olunması mütləq yerli hakimiyyət orqanları ilə, xüsusən bələdiyyələrlə əlaqələndirilməlidir. Yaxşı olar ki, hazırda fəaliyyət göstərən və Sovet hökuməti vaxtında tikilmiş beşmərtəbəli və doqquzmərtəbəli çoxmənzilli yaşayış binalarının istismarı ilə bağlı idarəçiliyi həyata keçirən mənzil istismarı sahələrinin funksiyaları genişləndirilsin və onlar bələdiyyələrin idarəçiliyinə verilsin. Yeni çoxmənzilli binaların istismarı da bina sakinlərinin razılığı əsasında mənzil istismarı sahələri tərəfindən idarə olunarsa, bu, həm də dövlət...

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Musa müəllim.

Sahib Alıyev. Buyurun, Sahib müəllim.

S.Aliyev. Təşəkkür edirəm. Hörmətli xanım sədr, dəyərli həmkarlar. Mən də hər birinizi yeni yaz sessiyasının başlaması ilə bağlı təbrik edirəm, səmərəli, məhsuldar fəaliyyət arzulayıram. İş planındakı məsələləri mən də dəstəkləyirəm. O baxımdan Qida təhlükəsizliyi, Hərbi qulluqçuların statusu, Reproduktiv sağlamlıq haqqında qanunları çox əhəmiyyətli sayıram. Eyni zamanda, həmkarlarımın irəli sürdüyü təklifləri, özəlliklə də hörmətli Musa Quliyevin səsləndirdiyi son təklifi dəstəkləyirəm. Bununla yanaşı, öz təkliflərimi səsləndirmək istəyirəm. Bilirsiniz ki, bir neçə ildir, ölkəmizdə yeni bir cəmiyyət quruculuğu prosesi başlandı. Bu, daha şəffaf, daha yetkin, qlobal təhdidlər qarşısında daha dayanıqlı bir cəmiyyət quruculuğu prosesidir. Bu quruculuq prosesində qanunvericilik bazasında əhəmiyyətli rol oynayacaq bir neçə qanun ola bilər ki, mən yaz sessiyasında məhz bu qanunların qəbul edilməsini təklif edərdim. Onlardan biri rəqabət məcələsidir. Bu, doğrudan da, cəmiyyətin formalaşmasında daha şəffaf, mühüm rol oynayır.

İkincisi, İnformasiya təhlükəsizliyi haqqında qanundur. Bilirsiniz, doğrudan da, həm milli kimliyin arxa plana keçməsi yönündə, həm də bizim milli kimliyimizi formalaşdıran əsas dəyərlərin pozulması yönündə qlobal təhdidlər var. Bu təhdidlərin qarşısının alınmasında, ümumiyyətlə, informasiya təhlükəsizliyi haqqında qanuna böyük ehtiyac var. Düzdür, bizim bu təhlükəsizliklə bağlı həm “Dövlət sirri haqqında”, həm də, ümumiyyətlə, “Milli təhlükəsizlik haqqında” qanunlarımız var. Amma bütövlükdə, informasiya təhlükəsizliyi haqqında qanunun qəbulu çox əhəmiyyətlidir.

Eyni zamanda, təbii ki, sosial şəbəkə haqqında da qanunun qəbulu qaçılmazdır. Bəzən bu məsələ qabardılında

buna birtərəfli yanaşmalar olur. Halbuki aparıcı qərb cəmiyyətlərində bununla bağlı qanunlar var, özü də çox sərt qanunlardır. Onlardan biri mənim ötən dəfə də səsləndirdiyim Almaniya qanunudur. Bu yaxınlarda Almaniya da “Telegram”ın bağlanması məsələsi qaldırıldı ki, bu, ölkədə müəyyən narazılıqlara gətirib çıxarır. Yəni “Telegram” vasitəsi ilə müxtəlif qruplar ölkənin maraqlarına cavab verməyən müxtəlif şərait formalaşdırmağa çalışırlar. Bu baxımdan biz bu cür qanunların qəbulundan çəkinməli deyilik. Eyni zamanda, Avropa ölkələrinin özlərinin də təcrübəsindən istifadə edib buna getməliyik. Açıq deməliyik ki, bizdə artıq cəmiyyətin yarısından çoxu, yeniyetmələrlə gənclərin isə 85 faizdən çoxu öz informasiya ehtiyacını, ümumiyyətlə, medianın digər funksiyalarından irəli gələn ehtiyaclarını sosial şəbəkələr vasitəsi ilə ödəyir. Ona görə də bu qanunun qəbulu olduqca mühümdür. Diqqətinizə görə təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Çox sağ olun.

Əziz Ələkbərov. Əziz müəllim, buyurun.

Ə.Ələkbərov. Təşəkkür edirəm. Hörmətli xanım sədr, hörmətli deputatlar, hörmətli media nümayəndələri. Mən də müzakirəmizə təqdim olunan qərar layihəsinə səs verəcəyəm. Amma qərar layihəsinə bir təklifim var. Bildiyiniz kimi, 44 günlük Vətən müharibəsində qazandığımız zəfərdən sonra bölgədə yeni reallıq yaranmışdır. Bu reallıq siyasi, iqtisadi, sosial, mədəni həyatımızın bütün sahələrini əhatə edir. Bu reallıq indiyə qədər qüvvədə olan bir çox qanunlarımıza yenidən baxmağı tələb edir. Elə hesab edirəm ki, o cümlədən və ilk növbədə “Qaçqınların və məcburi köçkünlərimizin statusu haqqında” Qanuna da yenidən baxılmalıdır. Müharibənin bitməsindən il yarım qədər vaxt keçir. Bu müddətdə cənab Prezident dəfələrlə

bildirib ki, Zəngəzur, Göyçə, İrəvan tarixi Azərbaycan torpaqlarıdır və bizim qaçqınlarımız mütləq ata-baba yurdlarına, evlərinə, ocaqlarına qayıtmalıdırlar. Bu onların tarixi, mənəvi, insani hüququdur. Bu, beynəlxalq hüquqa da uyğundur. Buna görə də hesab edirəm ki, gecikmədən bu qayıdışın qanunvericilik bazası yenilənməlidir.

İlk növbədə bu insanların bugünkü vəziyyətə uyğun statusuna aydınlıq gətirilməlidir. Bəli, bu status var. Amma bu statusun vermiş olduğu hüquqlardan bu gün heç bir qərbi Azərbaycan qaçqını istifadə edə bilmir. İnsanların bir hissəsinə status vəsiqəsi verilib, bir hissəsinə verilməyib. Bəzi güzəştlər qüvvədədir, amma tətbiq olunmur. Biz bu insanların, – söhbət qərbi Azərbaycan, Ermənistan qaçqınlarından gedir, – hüquq və vəzifələrinə aydınlıq gətirmədən onların geriye qayıdışına necə kömək edəcəyik? Ermənilər tək sərhəddə deyil, informasiya, ideologiya savaşında da hər gün yeni bir təxribat törədirlər. Ona görə də təklif edirəm, qərbi Azərbaycan, Ermənistan qaçqınlarının statusu məsələsi Milli Məclisin yaz sessiyasının gündəliyinə daxil edilsin. İnsan hüquqları komitəsində isə məsələ ilə bağlı bir dinləmə keçirilsin. Diqqətinizə görə təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Əziz müəllim.

Sonuncu çıxış. Aydın Hüseynov. Aydın müəllim, buyurun.

A.Hüseynov. Hörmətli Sahibə xanım, mən də Sizi və həmkarlarımı yaz sessiyasının başlanması münasibəti ilə təbrik edirəm və uğurlar arzulayıram.

Məlumdur ki, ölkə iqtisadiyyatı artdıqca və dünya iqtisadiyyatına sürətlə inteqrasiya etdikcə müəyyən reallıqlar ortaya çıxır. Mən hesab edirəm ki, bütövlükdə, bu kimi proseslərin tənzimlənməsində bank sektorunun fəaliyyəti ilə bağlı qanunlara yenidən baxmaq və bu sahədə müəy-

yən təkmilləşmə aparmaq zəruridir.

Digər tərəfdən isə, qeyd etdiyim kimi, iqtisadiyyatımızın ən mühüm göstəricisi, makro-iqtisadi göstəricilərimizin ən önəmlilərindən biri də dövlət büdcəsidir. Dövlət büdcəmiz ilbəl artır. Biz bu il həcm etibarı ilə ən böyük büdcəmizi qəbul etdik. Bu sahədə, doğrudan da, böyük işlər həyata keçirilib. “Büdcə sistemi haqqında” Qanunla bağlı müəyyən dəyişikliklərin edilməsi də bir zərurətə çevrilib.

Həmkarlarım rəqabət məcəlləsi ilə bağlı fikirlər səsləndirdi. Əlbəttə, bütün qanunların olması yaxşıdır. Bəlkə də bunu bir arayış formasında təqdim edirəm. Rəqabət məcəlləsi ilə bağlı qanunları özündə ehtiva edəcək və o prosesləri tənzimləyəcək bizim “Antiinhisar fəaliyyəti haqqında” Qanun var. Komitə sədri Tahir Mirkişili həm komitənin yığıncağında, həm də mətbuatda bu barədə məlumat vermişdi. Mən hesab edirəm ki, əlbəttə, rəqabət məcəlləsinin olması lazımdır. Bəlkə də bu fikri bir daha təkrar edirəm, ancaq bu gün o qanundan irəli gələn iqtisadi prosesləri tənzimləyəcək qanunlarımız var və həmin qanunların təkmilləşdirilməsi və bütün bu qanunları bir-birinə uzlaşdırdıqdan sonra rəqabət məcəlləsinin olması daha məqsədemüvafiq olardı.

Bir məsələ ilə də bağlı fikrimi bildirmək istərdim. Bu qanunlara aid olmasa da, biz media qrupu vasitəsi ilə öz fikirlərimizi, yazılarımızı paylaşaraq çatdırırıq. Əlbəttə, bu sahədə həmkarlarımızın çox dəyərli fikirləri, mətbuatdakı çıxışları orada öz əksini tapır. Bizim fəaliyyətimizin bir göstəricisi və hesabatlılıq naminə götürsək, orada da müəyyən qaydaların, yəni media qrupundan istifadə qaydalarının olması, hesab edirəm ki, yaxşı olardı. Yəni biz ora hansı yazıları verək? Tutaq ki, hər hansı həm-

karımızın bir məsələ ilə bağlı çıxışı bir neçə saytda, yaxud da mətbuatın bir neçə istiqamətinə gedirsə, onların hamısı ora getməlidir, yoxsa bir seçim olmalıdır? Bu sahədə də müəyyən qaydaların olması, hesab edirəm ki, bizim işimizi daha da müsbət istiqamətə yönəldər.

Bütövlükdə, qanun layihəsini dəstəkləyirəm, səs verirəm və bir daha uğurlar arzulayıram. Sağ olun.

Sədrlik edən. Aydın müəllim, sağ olun.

Görünür, bu, axırıncı çıxış olmadı.

Vahid müəllim, çıxış etmək istəyirsiniz?

Yerdən. (*Eşidilmir.*)

Sədrlik edən. Buyurun. Bu məsələ də yadımdadır ki, sizin komitənin iclasında mən ona baxırdım, müzakirə olunmuşdu. Vahid müəllim, buyurun.

V.Əhmədov. Çox sağ olun. Sahibə xanım, mən çıxışa yazılmamışdım, amma son çıxışla əlaqədar... Aydın müəllim burada "Antiinhisar fəaliyyəti haqqında" Qanuna dəyişikliklə əlaqədar qeyd etdi. Bəli, bu, müzakirə olunmuşdu. Amma keçən məzuniyyət vaxtında mən rəqabət məcəlləsi ilə əlaqədar Azərbaycan hökumətində, o cümlədən İqtisadiyyat Nazirliyində ciddi işləmişəm. Rəqabət məcəlləsi hazırdır. Bir nüsxəsini tanışlıq üçün mənə də veriblər. Rəqabət məcəlləsi İqtisadiyyat Nazirliyi tərəfindən hazırlanıb. Dünən də mən cənab nazir Mikayıl Cabbarovla söhbət etmişəm. Hazırda bu məcəllə baxılmaq və rəy verilmək üçün Ədliyyə Nazirliyinə və Maliyyə Nazirliyinə verilib. Mən bu iki nazirlikdən xahiş edərdim ki, tez bir zamanda həmin məcəlləyə öz rəylərini versinlər. İmkan varsa, biz rəqabət məcəlləsini bu sessiyada qəbul edək. Bu, çox vacib bir sənəddir. Mən Sizdən də artıq dərəcədə xahiş edirəm ki, bu sənədin qəbul edilməsini Azərbaycan hökuməti ilə danışasınız, məcəlləni bu sessiyada qəbul edək. Çox sağ olun.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Vahid müəllim.

Hörmətli həmkarlar, düşünürəm ki, biz bu məsələni kifayət qədər müzakirə etdik. Vahid müəllimlə birlikdə, 14 nəfər çıxış etdi. Mən çıxış edənlərin, təklif verənlərin hamısına öz minnətdarlığımı bildirirəm. İndi isə mən məsələni səsə qoyuram. Buyurun, münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 12.04 dəq.)
Lehinə	84
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	1
İştirak edir	85
Nəticə: Qəbul edildi	

Şakir müəllim.

Sədrlik edən. Lehinə 19 səs vermişlər.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qəbul edildi.

Hörmətli həmkarlar, 2-ci məsələyə keçirik. Bu, Daxili Nizamnamənin 41-ci maddəsinə uyğun olaraq, Milli Məclisin İntizam komissiyasının yaradılması haqqındadır. Sizin hər birinizdə qərar layihəsi var. Əgər başqa fikir yoxdursa, mən qərar layihəsini səsə qoyuram. Buyurun, münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 12.05 dəq.)
Lehinə	83
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	1
İştirak edir	84
Nəticə: Qəbul edildi	

Şakir müəllim.

Ş.Şabanov. Lehinə 19 səs vermişlər.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qəbul edildi.

3-cü məsələ. Daxili Nizamnamənin 40-cı maddəsinə əsasən biz Milli Məclisin Hesablayıcı komissiyasını da yaratmalıyıq. Qərar layihəsi sizdə var. Buyurun, heç kimin sözü yoxdursa, münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 12.06 dəq.)
Lehinə	84
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	84
Nəticə: Qəbul edildi	

Şakir müəllim.

Ş.Şabanov. Lehinə 19 səs vermişlər.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qəbul edildi.

Hörmətli həmkarlar, gündəliyin növbəti iki məsələsi beynəlxalq sənədlərin təsdiq edilməsi haqqında qanun layihələridir. Bunu da qeyd edirəm ki, həmin layihələr bir oxunuşda qəbul ediləcək. Çünki onların mətnində dəyişiklik edilməsi mümkün deyil.

Bizim 4-cü məsələmiz bir millət, iki dövlət olan Azərbaycanla Türkiyə arasında münasibətləri müttəfiqlik səviyyəsinə yüksəltmiş və ikitərəfli əlaqələrin yeni strateji yol xəritəsini müəyyən etmiş Şuşa Bəyannaməsinin təsdiq edilməsi barədə qanun layihəsidir. Dost və qardaş xalqlarımızın arzu və niyyətlərinin bariz ifadəsi olan bu bəyannamə ölkələrimiz arasında strateji tərəfdaşlığın inkişafında tamamilə yeni səhifə açmışdır.

Məsələyə dair məlumat vermək üçün mən Beynəlxalq münasibətlər və parlamentlərarası əlaqələr komitəsinin sədri hörmətli Səməd Seyidova söz verirəm. Səməd müəllim sözə başlamazdan əvvəl mən bir şeyi də qeyd edirəm. Hörmətli həmkarlar, bu gün iclasımızda bizim qonağımız var. Türkiyənin Azərbaycandakı səfirliyinin ikinci katibi xanım Fadimə Gözdə Çolak.

Milli Məclisə xoş gəlmisiniz!

Səməd müəllim, buyurun, sözü Sizə verirəm.

S.Seyidov, *Milli Məclisin Beynəlxalq münasibətlər və parlamentlərarası əlaqələr komitəsinin sədri*.

Hörmətli xanım sədr, hörmətli həmkarlar. İlk öncə yaz sessiyasının başlanması ilə əlaqədar hamınızı təbrik edirəm. İlk iclasda belə bir tarixi sənədin müzakirə olunması ilə əlaqədar cənab Prezidentin bizə göndərdiyi qanun layihəsini ən yüksək səviyyədə qiymətləndirirəm. Millətimiz, xalqımız, dövlətimiz üçün tarixi əhəmiyyət kəsb edən Şuşa Bəyannaməsi bu gün artıq parlamentdədir. Xalqımızın illər boyu həsrətlə gözlədiyi, şəhidlərimizin qanı ilə qazanılmış, Ali Baş Komandan Prezident İlham Əliyevin müstəsna xidməti və qəhrəmanlığı ilə yazılmış bu tarixi sənəd bu gün cənab Prezident tərəfindən parlamentə ratifikasiya üçün göndərilmişdir. Bu gün bu sənəd hər bir azərbaycanlının ürəyində özünəməxsus bir yer tutur. Sözün əsl mənasında, ürəyimizin bir parçasına çevrilib. Onu bizdən yalnız ürəyimizlə bir yerdə almaq mümkündür. Bizim ürəyimiz isə Türkiyə ilə birgə döyünür. Deməli, bu sənəd bizi əbədi birləşdirəcək, bizə əngəl törətmək, müdaxilə edib hansısa problemlər yaratmaq niyyətində olan qüvvələrə isə ən düzgün və tutarlı cavabdır.

Əziz dostlar, Şuşa Bəyannaməsi Azərbaycan dövlətçilik tarixinin ən əhəmiyyətli sənədlərindən biri kimi qiymət-

ləndirilməlidir. Onu nəinki qəbul etmək, onu nəinki qorumaq, lazım olsa, onu müdafiə etməyə bir azərbaycanlı kimi, bir vətəndaş kimi hər an hazır olmalıyıq. Bu gün gərgin, bəzi hallarda gözlənilməz beynəlxalq münasibətlərdə Türkiyə və Azərbaycanı müttəfiqlik səviyyəsinə yüksəldən bu tarixi sənəd regionda yeni yaradılmış reallığın qorunması, saxlanılması və inkişaf etdirilməsi istiqamətində ən mühüm məsələ kimi, azad olunmuş Qarabağın əsasını, kökünü, müdafiəsini, bütün Azərbaycanın gələcəyini ən yüksək səviyyədə təmin edən sənədlərdən biri kimi qiymətləndirilməlidir. Bu gün kapitulyasiya imzalamış, dağıdılmış, darmadağın olunmuş Ermənistan və onun havadarları bilməlidirlər ki, bizim əlimizdə, millətin əlində sülhü qoruyan ən güclü silahlardan biri mövcuddur. O silah xalq içərisində olan birlik, Azərbaycan və Türkiyəni müttəfiqlik səviyyəsinə yüksəldən sənəd və cənab Prezidentin dəmir yumruq birliyidir.

Mən komitə sədri kimi fəxr edirəm ki, sizi bu sənədə səs verməyə dəvət edirəm. Diqqətinizə görə sağ olun. *(Alqışlar.)*

Sədrlik edən. Səməd müəllim, çox sağ olun. Düşünürəm ki, Siz burada təkcə öz komitənizin səsini, mövqeyini deyil, hər birimizin mövqeyini bildirdiniz. *(Alqışlar.)*

Hörmətli həmkarlar, sizdən təklif gəlib ki, səsə qoyaq.

Düşünürəm, Səməd müəllimin sözlərinə qüvvət olaraq biz altıncı çağırış millət vəkilləri, deputatları çox xoşbəxtik ki, belə bir səsverməni Allah bizə qismət etdi. Məsələni səsə qoyuram. *(Alqışlar.)*

Xahiş edirəm, münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri

(saat 12.12 dəq.)

Lehinə

83

Əleyhinə

0

Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	83
Nəticə: Qəbul edildi	

Şakir müəllim, buyurun.

Ş.Şabanov. Lehinə 20 səs vermişlər.

Sədrlik edən. Çox sağ olun. Qəbul edildi.

Bizim qonağımızın heç bir sözü yoxdur ki? Fadimə xanım?

Yerdən. (*Eşidilmir.*)

Sədrlik edən. Yoxdur.

İndi isə, hörmətli həmkarlar, biz növbəti məsələyə keçirik. 5-ci məsələ. “Azərbaycan Respublikası Hökuməti ilə Serbiya Respublikası Hökuməti arasında ümumvətəndaş pasportlara malik şəxslər üçün viza tələbinin qarşılıqlı aradan qaldırılması haqqında” Sazişin təsdiq edilməsi barədə qanun layihəsidir.

Qanun layihəsini təqdim etmək üçün Səməd müəllim, mən yenə də sözü Sizə verirəm. Buyurun.

S.Seyidov. Çox sağ olun, hörmətli xanım sədr. Bir neçə müddət bundan öncə parlamentimizdə məhz eyni istiqamətdə olan qanun layihəsini müzakirə eləyib təsdiq etdik. Qətər ilə Azərbaycan vətəndaşlarının ümumvətəndaş pasportları ilə gediş-gəliş vizalarından azad olunması məsələsi. İndi isə Avropanın ürəyində olan, inkişaf edən, ən güclü təsirə malik olan ölkələrdən biri Serbiya ilə Azərbaycan vətəndaşlarının ümumvətəndaş pasportu ilə rahat gediş-gəliş məsələsini müzakirə edirik. Mən bir də təkrar edirəm, söhbət diplomatik pasportlardan, xidməti pasportlardan getmir. Söhbət ümumvətəndaş pasportlardan gedir. Azərbaycan pasportu gündən-günə dünyanı fəth edir. Bu,

ən gözəl, ən sevindirici məsələdir. Ona görə sizi bu qanun layihəsinə səs verməyə çağırıram. Diqqətinizə görə sağ olun.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Səməd müəllim.

Bir nəfər yazılıb. Razi Nurullayev. Razi müəllim, sözünüz var? Buyurun.

R.Nurullayev. Hörmətli xanım sədr, hörmətli deputatlar, Azərbaycanla Avropa Birliyi arasında bağlanacaq strateji əməkdaşlıq müqaviləsi gecikdiyinə görə ölkəmiz həm də Şərqi tərəfdaşlığı çərçivəsində bəzi zəif addımlar atır. Bunun nəticəsində bizim Avropa ölkələrinə gediş-gəlişimiz viza ilə tənzimlənir. Avropa ölkələrinə də viza almaq üçün sıraya düzülən və sənədlər toplamaq üçün əziyyət çəkən vətəndaşlarımıza yazığım gəlir. Nə qədər vətəndaş viza köməkliyi ilə bağlı müraciət edib. Çoxuna da imtina edilir. Prosesə bizim ilə eyni zamanda başlamış Ukrayna, Gürcüstan və Moldova Avropa ölkələrinə vizasız gedib-gələ bilər. Əlavə olaraq onlar azad ticarət razılaşmasından da istifadə edir ki, bu da 6 mindən çox yerli məhsula şamil edilir. Bizim bazarımız isə Rusiyadır. O da kefi yaxşı olanda icazə verir, kefi pozulanda qadağa qoyur. Odur ki, bu cür ikitərəfli razılaşmanı yüksək qiymətləndirirəm.

Son ay ərzində Qətər Dövlətindən sonra bu, ikinci ölkədir. İstəyim isə budur ki, bu cür razılaşmalar üzərində daha çox sıx iş getsin, biz daha çox ölkə ilə viza razılaşması imzalayaq, vətəndaşlarımız viza növbəsinə dayanıb, sənəd toplayıb sonra isə imtina alıb şəxsiyyətini alçaldılmış hesab etməsin. Viza alan zaman Azərbaycan vətəndaşınının alçaldılması hər birimizin heysiyyətinə toxunur və toxunmalıdır. Mən əminəm ki, burada olan millət vəkilələrinin hər birinə bununla bağlı xeyli müraciət olunub.

Özümüz də oradakı növbələrin və verilən imtinaların şahidi olmuşuq. Təşəkkür edirəm, xanım sədr.

Sədrlik edən. Çox sağ olun.

Məsələni səsə qoyuram. Buyurun.

Səsvermənin nəticələri	(saat 12.16 dəq.)
Lehinə	83
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	2
İştirak edir	85
Nəticə: Qəbul edildi	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 20 səs vermişlər.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qəbul edildi.

Hörmətli həmkarlar, gündəliyin 6-cı məsələsinə keçirik. Bu məsələ “Sahibkarlıq sahəsində aparılan yoxlamaların dayandırılması haqqında” Qanunda dəyişiklik edilməsi barədə qanun layihəsidir. Qeyd edirəm ki, “Normativ hüquqi aktlar haqqında” Konstitusiyaya Qanununun tələbinə əsasən qanun layihəsi bir oxunuşda qəbul ediləcək. Məsələyə dair məlumat vermək üçün mən İqtisadi siyasət, sənaye və sahibkarlıq komitəsinin sədri Tahir Mirkişiliyə söz verirəm.

Tahir müəllim, buyurun.

T.Mirkişili, *Milli Məclisin İqtisadi siyasət, sənaye və sahibkarlıq komitəsinin sədri.*

Çox sağ olun, hörmətli sədr. Hörmətli həmkarlar, bildiyiniz kimi, 2015-ci ildə Azərbaycan Prezidentinin təşəbbüsü ilə “Sahibkarlıq sahəsində aparılan yoxlamaların dayandırılması haqqında” Qanun qəbul olunub. Bu qanunun

1-ci maddəsində sahibkarlıq sahəsində aparılan islahatların dəstəklənməsi və bu istiqamətdə inkişafın stimullaşdırılması üçün yoxlamaların 2022-ci il yanvar ayının 1-nə qədər dayandırılması öz əksini tapıb. Bu müddət başa çatdığına görə yeni təqdim olunmuş qanun layihəsi qanunun 1-ci maddəsində göstərilən müddətin daha 1 il müddətə uzadılmasını özündə ehtiva edir. Ümumiyyətlə, son illərdə aparılan təhlillər göstərir ki, bu sahədə yoxlamaların dayandırılması sahibkarlığın inkişaf etməsinə, şəffaflığın artmasına səbəb olmuşdur. Komitənin rəyi müsbətdir və həmkarlarımı bu qanun layihəsini dəstəkləməyə çağırıram. Çox sağ olun.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Tahir müəllim.

2 nəfər çıxış eləmək istəyən var.

Razi Nurullayev. Razi müəllim, buyurun. Məsələ ilə bağlı, xahiş edirəm.

R.Nurullayev. Hörmətli xanım sədr, hörmətli deputatlar, iş adamlarının əsas problemi qanuni və ya qanunsuz yoxlamaların dayandırılması deyil, ölkədə biznes mühitinə olan inamdır. Bizim sahibkarlar Azərbaycansayağı məsələlərə, onsuz da, öyrəşiblər. Kim işləyibsə, pis-yaxşı, dırnaqarası “qaydalara” uyğun işləyəcək, amma uzunmüddətli kapital yatırımı etməyəcək. Çalışacaq ki, bu gün yatırım etsin, sabah isə gəlir götürsün. Bu da sabaha olan inamsızlıqdan irəli gəlir. Hətta dünən bir nəfər yaxşı tanıdığım şəxs mənə dedi ki, yaxın bir dostu 10 milyonluq iş görür və buna görə 10 milyonluq yatırım edir. 10 milyonluq yatırımın 2 milyonunu alıblar ki, sənə gəlirli sahə üzrə şərait yaratmışıq. Ad çəkmirəm. Çünki o şəxslərin də sabah üz-üzə gələndə sözlərindən qaçmayacağına əminliyim yoxdur. Etibar edib deyiblər, amma mən burada olmasa da, ayrılıqda bu faktı bölüşə bilərəm.

Bizə xarici sərmayəçiləri cəlb eləmək lazımdır, onlar isə gəlmək istəyirlər. Gəlmək istəyənlərin, yaxud gələnlərin əksəriyyəti Azərbaycansayağı işləmək istəyənlərdir. Nədən bilirəm? Çünki onlarca xarici biznesmen mənə yaxınlaşıb və qeyri-qanuni yollarla işləmək istədiyini deyib. Çoxunu da sərmayə qoymaq deyil, bizim pul ilə işləmək və qazanmaq maraqlandırır. Elə bil ki, ölkəmiz bir yağlı əppəkdir, hər kəs əlində bıçaq çəngəllə bir tikə qopartmaq istəyir. Bizə isə belələri deyil, uzunmüddətli sərmayə qoyan iş adamları maraqlı olmalıdır. Onlar gərək maraqlı olsunlar ki, bu ölkəyə pul yatırıb pul qazanacaqlar. Maraqlı deyillər, çünki bizim qaydalarımız onlar üçün şəffaf, proqnozlaşdırıla bilən və təhlükəsiz deyil.

Neft və qaz şirkətləri niyə gəlib 10 milyardlarla vəsait xərclədilər? Çünki onların yatırımı bizim qanunlarla deyil, öz qanunları ilə qorunur, beynəlxalq qanunlarla qorunur. Onlar burada öz qanunları ilə işləyir və bu işə başlayandan sonra heç kim onlara bizim “qaydalar” ilə hökm edə bilməz. Onun üçün də xarici sərmayədarları bu ölkəyə cəlb eləmək üçün hüquqi addımların atılmasına ciddi ehtiyac yaranıb. Gözəl danışımağı, rəngli kağızlarda göz oxşayan rənglərlə təqdimat etməyi bütün vəzifəli şəxslər gözəl bacarır. Amma bu parlaqlığın arxasında yüzlərcə qaranlıq məqam var və onlar imkan vermir ki, xarici iş adamları qeyri-neft sektoruna ciddi yatırımlar etsinlər. Təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Razi müəllim. Bunu deyən adama nə qədər inanırsınız, mən bilmirəm, o Sizin öz işinizdir.

İndi isə, xahiş edirəm, İltizam Yusifov. Buyurun.

İ.Yusifov. Çox sağ olun, hörmətli Sahibə xanım. Hörmətli deputat həmkarlarım, media təmsilçiləri. Sahibkarlıq

sahəsində aparılan yoxlamaların növbəti dəfə 2023-cü il yanvarın 1-nə qədər dayandırılmasını mən də birmənalı olaraq dəstəkləyirəm. Lakin qanunla bağlı reallıqdan qaynaqlanan bəzi məsələlərə qısaca fikrimi bildirəcəyəm. Biz ölkəmizin inkişafında azad, liberal iqtisadiyyat yolunu təbliğ edirik və gələcək inkişafımızı da bunda görürük. Belə olan təqdirdə düşünürəm ki, yoxlamalar, ümumiyyətlə, tövsiyə xarakterli olmalı və iqtisadiyyatın inkişafına kömək etməlidir. Biz sahibkarlara tam mənada dəstək verməliyik. Əsasən də istehsalla məşğul olan, məhsul istehsal edən, əlavə dəyər yaradan sahibkarların fəaliyyəti xüsusi önəm kəsb etməli, onların fəaliyyəti stimullaşdırılmalı, istehsal üçün idxal etdikləri komponentləri müəyyən zaman kəsiyində hətta rüsumlardan da azad etmək olar. Biz istehsal ilə məşğul olan sahibkarlara onların fəaliyyəti, inkişafı üçün daha çox dəstək verməliyik. Mən qeyd etdim ki, biz azad, liberal iqtisadiyyat yolunu seçmişik, təbliğ edirik. Lakin daxili bazarı qorumaqdan ötrü bəzi sahələr üzrə xarici ticarətdə proteksionizm siyasətini, hətta qaydalarını da saxlamaq gərəkdir. Tam olaraq idxaldan asılılıqdan qaçmaq, yerli istehsalı təşviq etmək, qorumaq lazımdır. Torpağı əkmək, becərmək üçün traktoru xaricdən almaq olar. Lakin traktorun arxasına qoşulan dəmir kotanı xaricdən almalıyıq? Onu ki özümüz düzəldə bilərik.

Ümumiyyətlə, biz sahibkarlara vergi ödəyicisi, ölkə büdcəsinin gəlir mənbəyi kimi baxmalıyıq. Hesab edirəm ki, əlavə maneələr, əlavə ödəmələr yığışdırılmalıdır. Sahibkarlar yalnız vergisini ödəməlidirlər və bununla da qürur duymalıdırlar. Bir sahibkar öz yanacaq doldurma məntəqəsində yanacağın qiymət göstəricisinin tablodan silindiğini bildirir. Təsəvvür edin, “İstehlakçıların hüquqla-

rının müdafiəsi haqqında” Qanuna görə, sahibkar qiyməti göstərməlidir, əks halda inzibati xəta üçün məsuliyyət daşıyaraq cərimə oluna bilər. Digər tərəfdən isə həmin sahibkar qiyməti yazır, göstərir və bu dəfə digər bir qurum gəlir ki, siz yanacaq qiymətini göstərmisiniz, bunun üçün müəyyən vəsait ödəməlisiniz. Sahibkar nə eləsin?

Sahibkarlıq sahəsində aparılan yoxlamaların dayandırılmasına baxmayaraq, elə qanunla bəzi sahələrə yoxlamalara da icazə verilir. Elə bu qanunla. Fəaliyyətinə icazə verilən vacib, əhəmiyyətli sahələrdə də sonradan qanunda göstərilən müvafiq icra qurumunun təyin etdiyi qaydalar və tələblər yenə də sahibkarların fəaliyyətinə müəyyən maneələr yaradır. Hesab edirəm ki, bu cür hallar təhlil edilməli və bir-birinə zidd qaydalar yığışdırılmalıdır. Sözsüz, sahibkarlar da öz işlərində düzgün olmalı, işlərini düzgün qurmalı, fəaliyyətləri üçün qanunvericiliklə müəyyən edilmiş məcburi tələbləri birmənalı olaraq yerinə yetirməlidirlər. Elə “Sahibkarlıq sahəsində aparılan yoxlamaların tənzimlənməsi və sahibkarların maraqlarının müdafiəsi haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanunu da sahibkarlara kömək göstərilməsini, onların fəaliyyətini məhdudlaşdırmamaq şərti ilə həmin sahibkarların məcburi tələblərə riayət etməsinin qiymətləndirilməsini və onların icrasının təmin edilməsini nəzərdə tutur.

Ümumilikdə isə, qanun layihəsini məqbul hesab edirəm, lehinə səs verəcəyəm. Deputat həmkarlarımı da buna dəvət edirəm. Sağ olun.

Sədrlik edən. Çox sağ olun.

Hörmətli həmkarlar, mən xahiş edirəm, gündəliyə baxın. Gündəliyin məsələsi ətrafında danışın. Orada bir dəyişiklik var, uzadılır. Tahir müəllim ətraflı məlumat verdi. Burada ayrı bir məsələ müzakirə olunmur. Bu forum deyil,

diskussiya aparılmır. Xahiş edirəm, məsələni səsə qoyaq. Buyurun.

Səsvermənin nəticələri	(saat 12.25 dəq.)
Lehinə	77
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	1
İştirak edir	78
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 20 səs vermişlər.

Sədrlik edən. Çox sağ olun. Qəbul edildi.

Hörmətli həmkarlar, bizim altı məsələmiz qalır və bu məsələlərin hamısı birinci oxunuşda olan qanun layihələridir. Odur ki, xahiş edirəm, çıxışlarınızda birinci oxunuşun tələblərini nəzərə alınız. Bu, çox vacibdir.

Beləliklə, biz gündəliyin 7-ci məsələsinə keçirik. “Azərbaycan Respublikasının Silahlı Qüvvələri haqqında” Qanunda dəyişiklik edilməsi barədə qanun layihəsi müzakirəyə təqdim edilir. Qanun layihəsinə dair məlumat vermək üçün mən Müdafiə, təhlükəsizlik və korrupsiya ilə mübarizə komitəsinin sədri hörmətli Ziyafət Əsgərova söz verirəm.

Ziyafət müəllim, buyurun.

Z.Əsgərov, *Milli Məclisin Müdafiə, təhlükəsizlik və korrupsiya ilə mübarizə komitəsinin sədri.*

Çox sağ olun, hörmətli xanım Sədr. Hörmətli həmkarlar, möhtərəm cənab Prezident tərəfindən qanunvericilik təşəbbüsü qaydasında daxil olmuş “Azərbaycan Respublikasının Silahlı Qüvvələri haqqında” Qanuna, daha doğ-

rusu, qanunun 9-cu maddəsinə dəyişiklik nəzərdə tutulur. Dəyişikliyin mahiyyəti nədən ibarətdir? Hörmətli həmkarlar, hazırda olan qanunvericiliyə görə, həm dinc dövrdə, həm təhdid dövründə, həm də səfərbərlik dövründə Azərbaycan Respublikası Silahlı Qüvvələrinin, o cümlədən Silahlı Qüvvələrin tərkib hissəsi olan ordunun maddi- texniki təchizat ilə təmin edilməsi və təminat normaları qaydası dəyişdirilir. Söhbət nədən gedir? Yeni təklifə görə, həm dinc, həm təhdid və həm də səfərbərlik dövründə maddi-texniki vasitələrlə təmin olunma, eyni zamanda, təminat normaları bərabər tutulur. Amma müharibə dövründə və dinc dövrdə bu təminat normaları həm ordu üçün, həm də digər silahlı birləşmələr üçün ayrıca müəyyən olunacaq. Hesab edirəm ki, bu, olduqca ciddi bir məsələdir. Nə üçün bu qənaətə gəlinibdir? Beynəlxalq təcrübə, eyni zamanda, Vətən müharibəsi vaxtı əldə olunan təcrübə bunu etməyə əsas verir. Hesab edirəm ki, tamamilə yerində olan dəyişiklikdir. Xahiş edirəm, bu dəyişikliyə müsbət münasibətinizi bildirəsiniz. Sağ olun.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Ziyafət müəllim.

Bəli, səsə qoyacağım. Buyurun, məsələyə münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 12.27 dəq.)
Lehinə	83
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	83
Nəticə: Qəbul edildi	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 20 səs vermişlər.

Sədrlik edən. Çox sağ olun. Qəbul edildi.

İndi isə, hörmətli həmkarlar, biz növbəti məsələlərə keçirik. Gündəliyin 8-ci və 9-cu məsələləri cənab Prezidentin bir məktubu ilə Milli Məclisə daxil olub. Bunlar mahiyyətə bir-birinə bağlı olan qanun layihələridir. Gündəliyin 8-ci məsələsi “Yol hərəkəti haqqında” Qanunda dəyişiklik edilməsi barədə qanun layihəsidir, 9-cu məsələ isə İnzibati Xətalər Məcəlləsində dəyişiklik edilməsi haqqında qanun layihəsidir.

Onu da qeyd edim ki, 8-ci məsələ ilə bağlı bu gün bizim qonaqlarımız var. Vüsal Kərimli, Bakı Nəqliyyat Agentliyi İdarə Heyətinin sədri və Daşqın İbadov, Bakı Nəqliyyat Agentliyi Hüquq şöbəsinin müdiri. Xoş gəlmisiniz.

Hörmətli həmkarlar, icazənilə, Hüquq siyasəti və dövlət quruculuğu komitəsinin üzvü hörmətli Kamal Cəfərov hər iki layihə haqqında ümumi məlumat versin.

Kamal müəllim, Siz oradasınız?

Müzakirəni birgə aparaq, ancaq səsverməni, həmişə olduğu kimi, ayrılıqda keçirək.

Kamal müəllim, buyurun.

K.Cəfərov, *Milli Məclisin Hüquq siyasəti və dövlət quruculuğu komitəsinin üzvü.*

Çox sağ olun, hörmətli xanım sədr. Qanun layihəsi Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyevin 2018-ci il 6 iyul tarixli 181 nömrəli Fərmanının 4.4-cü bəndinin icrası məqsədi ilə hazırlanıb. Qanun layihəsinin məqsədi yol hərəkətinin, habelə piyadaların təhlükəsizliyinin təkmilləşdirilməsi ilə bağlıdır. İrəli sürülmüş təkliflərdən bir neçə məqamı diqqətinizə çatdırmaq istəyirəm.

Birincisi, ilk dəfə olaraq velosiped zolağı və velosiped yolun anlayışları müəyyən edilir. Bildiyiniz kimi, velosi-

ped müasir dünya ölkələri üçün yeni nəqliyyat növüdür və ekoloji cəhətdən təmizdir. Bununla bağlı olaraq pilot layihə kimi velosiped yolları çəkilir və velosiped zolaqları da müəyyən edilir. Əlbəttə, velosipeddən istifadə edənlərin və piyadaların təhlükəsizliyi təmin edilməlidir. Bununla əlaqədar velosiped zolağında və velosiped yolunda digər nəqliyyat vasitələrinin dayanma və durmasının qadağan edilməsi və bununla əlaqədar olaraq 20 manat cərimənin müəyyən edilməsi təklif edilir.

İkincisi isə taksilərin fəaliyyəti ilə bağlıdır. Hazırda İnzibati Xətlər Məcəlləsinin 322.0.8-ci maddəsinə əsasən taksilər onlar üçün müəyyən edilmiş duracaq yerlərindən kənar yerdə sifariş qəbul etmək məqsədi ilə dursalar, onlar üçün cərimə mövcuddur. Lakin digər nəqliyyat vasitələri taksilər üçün müəyyən edilmiş yerlərdə saxlasalar, onlar üçün bu cərimə mövcud deyil. Bununla əlaqədar olaraq taksi minik avtomobillərinin duracaq yerlərində digər nəqliyyat vasitələrinin dayanması və durmasına görə 40 manat məbləğində cərimənin müəyyən edilməsi təklif edilir.

Üçüncüsü, həm cəmiyyətdə, həm də mediada narahatlıq yaradan parklanma nişanlarının sarı xətlərlə əvəzlənməsi ilə bağlıdır. Hesab edirəm ki, bu məsələ cəmiyyətə düzgün təqdim edilməyib və burada, ümumiyyətlə, hər hansı cərimənin artırılmasından da söhbət getmir. Bildiyiniz kimi, hazırda avtomobilləri park etdiyimiz zaman həmin yolun əvvəlində olan yol nişanına baxmalıyıq. Ona görə ki, bilək, həmin yolda avtomobil saxlamaq olar, olsa da, hansı saatlarda olar. Bəzən elə olur ki, həmin nişanlara fikir vermədən avtomobili 20 metr qabaqda saxlayırıq və bəzən həmin yolda nişanın olub-olmamasından əmin oluruq. Bunun nəticəsində mübahisələr yaranır. İndi isə təklif edilir ki, həmin yol nişanları sarı xətt və qırıq sarı xətlə

əvəz edilsin. Yəni avtomobili saxlayarkən yolun qırağındakı xəttə baxmaqla qaydaları daha asan müəyyən edərik. Qeyd edirəm ki, bu təcrübə Ukrayna, Moldova, Belarus, Qazaxıstan və Avropada çoxdan tətbiq olunur.

Əlbəttə, burada bizi narahat edən məsələ ondan ibarətdir ki, son zamanlar yol infrastrukturunun təkmilləşdirilməsi zamanı bəzən daha yaxşı, estetik görünməsi üçün sarı xətlər çəkilib. Ancaq həmin sarı xətlər qanunvericiliyin tələblərinə uyğun deyil. Məhz buna görə də cənab Prezident tərəfindən təqdim edilən qanun layihəsində məhz bu maddə ilə bağlı keçid müddəa var. Həmin müddəaya əsasən bu maddənin 2022-ci ilin noyabr ayında qüvvəyə minməsi təklif edilir. Bakı Nəqliyyat Agentliyindən təqdim edilən məlumatda bizə bildirilir ki, qanunvericiliyə uyğun olmayan sarı xətlərlə bağlı tam məlumat onlarda mövcuddur və həmin sarı xətlərin qanunvericiliyə uyğunlaşdırılması müəyyən edilən müddətdən daha tez təmin ediləcək. Nəticədə, sarı xətlər dayanma və durma qaydalarını bilmək üçün ən asan və ən yaxşı vasitəyə çevriləcək. Yol nişanlarının qurulmasına tələbat azalacaq. Eyni zamanda, inzibati məsuliyyətə cəlb etmə zamanı da mübahisəli vəziyyətlərin baş vermə riski azalacaq. Cərimə isə olduğu kimi – 20 manat qalır. Cərimədə heç bir artım nəzərdə tutulmayıb.

Cərimələrin artırılmasının nəzərdə tutulduğu hallar daha ciddi pozuntular üçündür, o pozuntular ki, birbaşa olaraq vətəndaşların həyatı üçün təhlükə ilə bağlıdır. Misal üçün, ikinci və üçüncü, sonrakı cərgədə, səkidə və hərəkətin kəşismə hissəsində mövcud olan cərimənin 20 manatdan 40 manata qədər artırılması təklif edilir. Misal üçün, üçcərgəlik yolda ikinci cərgədə avtomobilin saxlanması yol təhlükəsizliyi üçün xüsusi risk yaradır. O

cümlədən səkidə avtomobilin saxlanması görə cərimənin 20 manatdan 40 manata qədər artırılmasına, əlbəttə ki, piyadalar, vətəndaşlar etiraz etməyəcəklər. Çünki bəzən vətəndaş övladı ilə yolda, səkidə gedərkən avtomobilin səkidə saxlanması səbəbindən yola çıxır və həyatları təhlükə altına düşür. Ona görə də, əziz həmkarlar, bu dəyişikliklər çox mühümdür.

Artırılması təklif edilən digər cərimə isə əlillər üçün ayrılmış parklanma yerlərində digər nəqliyyat vasitələrinin saxlanması görədir. Hazırda bu cərimə 10 manatdır. 20 manat olması təklif edilir. Bu da sosial xarakter daşıyır. Digər humanitar yanaşma isə parklanma müddətinin 24 saatdan 48 saata qədər artırılması ilə bağlıdır.

Nəhayət, dövlət və bələdiyyə avtomobil yollarında qanunsuz olaraq ödənişli parklanma yerinin təşkil edilməsinə görə cərimələrin müəyyən edilməsi təklif edilir. Bilirsiniz, hazırda Nazirlər Kabineti tərəfindən müvafiq qaydalar təsdiq edilənə qədər həmin yollarda parklanma ödənişsizdir. Biz özümüz də şahidi olmuşuq ki, sürücülərdən qanunsuz olaraq 1 manat, bəzi hallarda 2 manat tələb olunur. Bununla mübarizə üçün fiziki şəxslər üçün 200 manat, vəzifəli şəxslər üçün 500 manat, hüquqi şəxslər üçün isə 2 min manat məbləğində cərimənin müəyyən edilməsi təklif edilir.

Qanunun tətbiqi ilə bağlı qeyd etmək istəyirəm ki, qeyd edilən maddələri Bakı şəhərində həm Bakı Nəqliyyat Agentliyi, həm də Daxili İşlər Nazirliyi tətbiq edəcək, digər şəhərlərdə isə Daxili İşlər Nazirliyi tətbiq edəcək. Burada bir mühüm məqam var. Bildiyiniz kimi, bir neçə il bundan əvvəl də elə hallar olurdu ki, eyni xəyata görə iki qurum cərimə tətbiq edə bilirdi. İndi hər iki qurumun informasiya sistemləri tam inteqrasiya olunduğundan

hazırda eyni xətaya görə iki cərimənin tətbiq edilməsi, sadəcə, fiziki olaraq mümkün deyil.

Əziz həmkarlar, bu təkliflər birinci növbədə yol hərəkəti təhlükəsizliyinin daha yaxşı təmin edilməsinə yönəlib və ən əsası ictimai nəqliyyatdan istifadə edən vətəndaşlarımızın xeyrinədir. Məhz buna görə sizi qeyd edilən qanun layihələrinin lehinə səs verməyə dəvət edirəm. Çox sağ olun.

Sədrlik edən. Kamal müəllim, çox sağ olun, çox ətraflı məlumat verdiniz. Təqdirəlayıqdır ki, Sizin bugünkü təqdimatınızda suallar qoyuldu, həmin o suallara cavablar da verildi.

Yerdən. *(Eşidilmir.)*

Sədrlik edən. Təkid edən varmı?

Yerdən. *(Eşidilmir.)*

Sədrlik edən. Bir neçə nəfər var. Onda xahiş edirəm, təkid edənlərdən başqa qalanlar sıyahıdan çıxsın. Mən zalda bir-bir axtarmayım. Heç kim çıxmır?

Yerdən. *(Eşidilmir.)*

Sədrlik edən. Xahiş edirəm, qalanlar çıxsın. Fazil Mustafa, Qüdrət Həsənquliyev təkid edirlər. Bilirəm ki, Rüfət Quliyev, Fəzail Ağamalı, Razi Nurullayev də təkid edirlər.

Buyurun. Fazil Mustafa.

Qalan hamı çıxsın, xahiş edirəm.

F.Mustafa. Hörmətli xanım sədr, hörmətli millət vəkilləri. Təbii ki, yol hərəkətinin tənzimlənməsi, vətəndaşların bu istiqamətdə sıxıntılarının ortadan qaldırılması hamımızın marağındadır. Çünki hamımız həm piyada funksiyasını, həm də sürücü funksiyasını yerinə yetiririk və hər kəsin də avtomobillə, yaxud da hərəkətlə əlaqəsi var. Amma mənim fikrimcə, Azərbaycanda artıq belə bir

tendensiya yaranmağa başlayıb. Yol infrastrukturunu lazımı səviyyədə düzəltmirsən, sənişindəşmanı qaydaya salmırsan, metro tikintisini, demək olar ki, bərbad vəziyyətə gətirirsən. Diqqət edirsinizsə, Azərbaycanda, Bakı şəhərində neçə illərdir, metro tikintisi yüksək, keyfiyyətli səviyyədə aparılmır və tələbatı ödəmir. Təsəvvür edin ki, “Sədərək” kimi böyük bir yarmarkada, onun yaxınlığındakı “Binə”də metro yoxdur. Bakıxanovda illərdir, “metro açılacaq” deyirlər, açılmır. Bu yükü yalnız avtobus daşımalı olur. Avtobus üçün də yeni yol çəkilmir, onun üçün bir zolaq ümumi yoldan ayrılır və bu da tıxacın əsas səbəblərdən birinə çevrilir. O yola çıxanlar da cərimə olunur. Bu cərimə ənənəsi Azərbaycanda artıq vergi və rüsumdan sonra ən aktual bir məsələyə çevrilibdir. Müəyyən dərəcədə vətəndaş, sahibkar, şirkət vergi və rüsum ödəyir, amma eyni zamanda, onun belinə cəriməni yükləyirlər. Bunun altından qalxmaq vətəndaş üçün çətin olur. Ona görə də biz bu problemi düşünməliyik ki, hər dəfə bizə müxtəlif cərimə formaları gəlir.

Burada deyildi ki, cərimələr artmır. Başa düşdüm. Burada ən ədalətli cərimə artımı, mən hesab edirəm, əlin yerində saxlanmaya görədir, 10 manatdan 20 manata qaldırılmasıdır. Qalan nə artım varsa, hamısı ədalətsizdir. Çünki 20 manat bu gün Azərbaycanın az maaş alan vətəndaşı üçün böyük puldur. Nəqliyyat vasitəsini saxlamağa səkiddən başqa yer yoxdur. Məndə olan məlumata görə, Bakıda 1 milyondan artıq maşın var. Amma park yerinin sayı 20-30 min arasındadır. Vətəndaş nə eləsin? Sən bunu yaratmamınsansa, indidən vətəndaşı sıxışdıracaq, onu çətin vəziyyətə salan siyasəti niyə bu formada həyata keçirməlisən?

İndi biz dünyaya baxırıq. Taxıl məhsullarının qiyməti

qalxıb. Başa düşdüm, Azərbaycanda da bu öz təsirini təbii olaraq göstərir, vətəndaş da bunu başa düşür. Qaz ixracı ilə bağlı maye qazın qiyməti qalxıb. Vətəndaş bunu da başa düşür ki, burada qiymət qalxıb, dünya bazarı ilə hesablaşmalıyıq. Sanki elə bir fikir yaranır ki, dünya bazarında cərimələrin də qiyməti qalxıb. Elə orada nə qalxırsa, cərimələri artırıb tətbiq edirlər. Dövlət qurumları da artıq öz istədikləri kimi bu cərimələrin üzərində sərəncam verirlər. Heç bu, çox vaxt işçilərin də sosial müdafiəsinə yönəlmir. Buna da ayrı-ayrı məmurların müəyyən faydasına olan bir proses kimi baxılır.

Park nişanları ilə bağlı məsələ qoyulur. Mən hesab edirəm ki, bu nişanları Azərbaycanda istehsal etmək olar. 10 qat baha qiymətlə xaricdən alınca, onu gətirib qoymaq lazımdır. Sarı xətdə saxlamaq olmaz. Bakıdan Şamaxıya qədər 120 kilometr yoldur. Yolun sağı da, solu da, hamısı sarı xətdir. Onda nə edəcəklər? O yolda saxlamayaq?

Küçələrin yuyulması məsələsində də böyük problem var. Diqqət edirsinizsə, bizdə ancaq pandemiya görə küçələr yuyulurdu, bir də Allahın yağışı kömək edir, yuyur. Ona görə zolaqlar çox vaxt görünmür. Bir zolağı çəkdirmək üçün aylarla çalışırsan, bu zolağı gətirib çəkmirlər. Burada, deyək ki, boyaların və başqa şeylərin müəyyən dərəcədə ayrı-ayrı şəxslər üçün gəlir mənbəyinə çevrilməsi söhbəti gedir.

Bir də xidmətin keyfiyyətini artırmaq lazımdır. Xidmətin keyfiyyəti yoxdursa, sən yer verməmişənsə, onsuz da, bu cərimə ilə yenə də əziyyətə salınan kim olacaq? Vətəndaş olacaq. Ona görə də mən hesab edirəm ki, bu cür məsələləri ortadan qaldırmaq lazımdır. Qanunda biz tez-tez xatırladıırıq – tramvay xətti. Azərbaycanda tramvay qoyulur? Alternativ sərnişindəşımaya var? Bələdiyyə yolu.

Bələdiyyə yolu ilə hansı bələdiyyə pul götürə bilir, vəsait götürə bilir? Qanunda çəkdiyimiz adların heç biri işləmirsə, biz bunu işlətməliyik. Bakıda dağlar, körpülər yaradılıb. Gedib baxmısınız, Çinin hansı şəhərində bu qədər körpü var? Bu qədər təpə formasında şəhərin ortasını belə darlaşdırırlar? Ona görə burada siyasət dəyişməlidir və tamamilə yeni bir baxış ortaya qoyulmalıdır. Diqqətinizə görə sağ olun.

Sədrlik edən. Sağ olun.

Hörmətli həmkarlar, mən təkrar edirəm. Çıxış edənlər Razi Nurullayev, Qüdrət Həsənzadə, Fəzail Ağamalı və Rüşad Quliyev olacaq.

İndi isə Razi Nurullayev. Buyurun.

R.Nurullayev. Hörmətli xanım sədr, hörmətli deputatlar, “Yol hərəkəti haqqında” Qanuna edilən dəyişikliklərin xeyli hissəsi mütərəqqi olsa da, xeyli hissəsi də mənim üçün qəbul edilməzdir. Ümumiyyətlə, son zamanlar tariflərin, rüsumların və cərimələrin artırılması dəbə minib. Bununla bərabər, insanların həyatının yaxşılaşdığını da deyə bilərik. Əksinə, bir tərəfdən pandemiya, digər tərəfdən sürətlə bahalayan həyat insanları narahat edir və sosial narazılığı artırır. Bunun da üzərinə yeni cərimələr və cərimələrin artırılması gələndə hislər coşmağa başlayır. Səsvermə zamanı cərimələrin artırılması bəndlərinə səs verməyəcəyəm. Çünki “bu, cərimənin miqdarında əhəmiyyətli rol oynayacaq” düşüncəsində deyiləm. Sürücü üçün parklanma yeri yoxdursa, hansı haqla onu cərimə edə bilərik?

Bu gün saatlarla tıxaclarda qalmalı oluruq. Amma velosiped yollarının, velosipedçilər üçün təhlükəsiz şəraitin yaradılması baş vermir. Neçə illərdir, danışılır, amma konkret addımlar zəifdir. Velosipedi təhlükəsiz şəkildə ancaq bulvarda sürmək olar. Xeyli insanlar velosiped-

çilərin onlara təhlükə yaratdığından şikayətlənir. Bəs, yaxşı, velosipedçi nə etsin? Onu kim qorusun? Heç bu qanun da onları qorumur. Əksinə, onlara xeyli məhdudiyətlər yaradır. Bütün dünya kimi biz də velosipedçilərə daha yaxşı şərait yaratmalıyıq ki, elə məmurlar özləri maşından düşüb, velosipedə minib xalqın içində olsunlar. Normal və təhlükəsiz velosiped yolu olsun. Elə birinci, mən özüm velosipedlə parlamentə gələcəyəm.

Bu qanunda həm də sürücülərin hüquqları ciddi nəzərə alınmalıdır. Qanun daha çox cərimə etmək, məhdudlaşdırmaq və birtərəfli qaydada sərtləşdirmək təəssüratı yaratmamalıdır. Sürücünün 4-5 dəqiqə maşından düşüb aptekdən dərman almaq, marketdən su almaq hüququ olmalıdır. Elə yerlər var ki, dayanacaq və parklanma yoxdur. Vətəndaş da tələb etsin ki, niyə yoxdur. Məhkəməyə müraciət edib aidiyyəti qurumu cərimələndirsin ki, niyə parklanma yoxdur? Niyə dayanacaqda maşınım əzilib, niyə sürtülüb, niyə maşından oğurluq edilib?

Qanun ancaq birtərəfli qaydada və ancaq vətəndaşın əleyhinə işləyə bilməz. Onun üçün də bütün tərəflərin maraqlarını özündə saxlayan və tərəfləri narazı salmayan dəyişikliklərə gedək.

Digər vacib bir məsələ isə ictimai dinləmədir. Bu gün cəmiyyətdə ən çox müzakirə olunan məsələlərdən biri də bu qanunda əks edilən müddəalardır. Gəlin, maraqlı tərəflərin iştirakı ilə bu dəyişikliklərin ictimai müzakirəsini keçirək.

İkinci təklifim isə, ümumiyyətlə, cəmiyyətin marağında olan qanun layihələrinin Milli Məclisin rəsmi saytında yerləşdirilməsi və açıq müzakirəyə qoyulmasıdır. Biz buna getsək, parlamentlə xalq arasında körpünü xeyli yaxınlaşdırmış olarıq. Təşəkkür edirəm, xanım sədr.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Razi müəllim. Dinləmələrə həmişə hazırıq.

İndi isə Qüdrət Həsənquliyev. Buyurun.

Q.Həsənquliyev. Çox təşəkkür edirəm, hörmətli sədr. Mən bilirəm ki, bu yorucu iclasdan sonra Sizin Baltikyanı ölkələrə səfəriniz gözlənilir. Sizə uğurlar arzulayıram, Sahibə xanım. Çalışacağam ki, çox qısa çıxış edim və həmkarlarımı da buna çağırıram. Amma təkid etdim, çünki bir məsələyə münasibət bildirməyi çox vacib hesab etdim. Əvvəla, bu qanunu biz qəbul edirik. Bu qanun Azərbaycanın digər rayonlarında da qüvvədə olacaq, yəni bu, tək Bakı şəhəri üçün deyil. Düzdür, Bakı Nəqliyyat Agentliyi yalnız Bakı şəhərində fəaliyyət göstərir. Biz bilirik ki, rayonlarda yolların vəziyyəti çox bərbaddır. Xüsusən də rayon mərkəzlərində mərkəzi küçələr istisna olmaqla, digər küçələrdə asfalt örtüyü pis vəziyyətdədir, yolların kənarında ovulub tökülüb. Heç ora xətt çəkmək də mümkün deyil. Bu, mütləq nəzərə alınmalıdır.

İkinci. Yolların kənarı ilə xətlərin çəkilməsi və dayanma nişanlarının götürülməsi ilə əlaqədar olaraq, hörmətli sədr, komitənin iclasında geniş müzakirə aparıldı. Mən həmkarlarımın diqqətinə çatdırmaq istəyirəm ki, Daxili İşlər Nazirliyinin Dövlət Yol Polis İdarəsinin əməkdaşı da həmin iclasa qatılmışdı. Biz onun fikrini də dinlədik. O da bildirdi ki, nişanların götürülməsi müəyyən problemlər yaradacaq. Onu da qeyd etdi ki, yollara bitişik səkilərin üzərində avtomobillərin dayandırılmasının qadağan olunması və cərimənin də 40 manata qədər çatdırılması müəyyən çətinliklər yaradacaq.

Burada məndən öncə də bəzi həmkarlarım dedi. Biz bilirik ki, Bakı şəhərində yolların işıqlandırılmasında, doğrudan da, ciddi problemlər var. Biz görürük ki, Avro-

pada işıq dirəkləri həm yolun ortasındadır, həm də hər iki tərəfdə yolların kənarındadır. Bizdə Bakıda əksər küçələrdə işıqlandırma dirəkləri yalnız yolun ortasındadır, hətta səkilər qaranlıq olur.

Biz bilirik ki, iqlim dəyişikliyi indi dünyanın hər yerində baş verir. İstanbulda 1 həftə yerdə qar qaldı, bütün hərəkət iflic oldu. Sabah Bakıya qar yağsa, o xətlər necə görünəcək? Yəni yol nişanlarının çıxarılması şəhərin gözəlliyini pozmur. Komitənin iclasında deyildi. Axı, dayanma nişanlarından başqa, görün, ölkədə nə qədər digər yol nişanları var: xəbərdaredici, məhdudlaşdırıcı, icazəverici, istiqamətverici və sair. Ona görə də bir yol nişanının çıxarılması burada heç nəyi dəyişmir. Özü də sürücülər də öyrəşiblər, daha çox yollardakı o nişanlara diqqət yetirirlər.

Yolların kənarındakı parklanma ilə bağlı burada Fazil Mustafa da söylədi. Hörmətli Kamal müəllimə mürüzə üçün təşəkkür edirəm. Doğrudan da, bəzi yerlərdə ciddi tədbirlər görülməlidir. Ona görə avtomobilləri elə saxlayırlar ki, piyadaların keçməsinə belə imkan yoxdur. Amma elə yerlər var ki, orada, doğrudan da, avtomobillər saxlayırlar və bu, piyadalara qətiyyənlə problem yaratmır. Ona görə ki, piyada yolu ilə səki çox böyük olur. Orada avtomobil saxlamaq olur. Düzdür, qanunda qeyd olunur ki, Bakı Nəqliyyat Agentliyi tərəfindən ora nişanlar qoyulduqda orada avtomobillər saxlamaq mümkün olacaq. Amma qeyd etmək istəyirəm, yəni orada Dövlət Avtomobil Yol Polisinin nümayəndəsi də dedi ki, Bakı şəhərində cəmi 20 minə qədər parklanma yeri var. Şəhərin mərkəzindən başqa heç yerdə parklanma üçün belə binalar tikilməyib ki, avtomobillər orada saxlanılsın. Burada həmin müzakirələrdən sonra çıxıb Mətbuat prospekti ilə hərəkət edəndə gördüm ki, “20 yanvar” dairəsinə qədər

yolların kənarında, səkilərin üzərində bəlkə də təqribən minə qədər avtomobil saxlanıb. Bu qədər avtomobil harada saxlanılacaq? Bizdə, doğrudan da, avtobusların sayı çox azdır. Avtobusların sayını həddindən çox artırmaq lazımdır və buna paralel olaraq, dediyim kimi, bu məhdudiyətlər yavaş-yavaş tətbiq olunmalıdır. Amma bu məhdudiyələrin tətbiq olunması, mən belə hesab edirəm və sosial şəbəkələrdəki müzakirələr də göstərir ki, ciddi sosial narazılıqlara səbəb olacaq. Ona görə də bu iki məsələnin üzərində, mənə, düşünməliyik. Bu məsələlərdə tələsməməliyik.

Ümumiyyətlə, Bakı Nəqliyyat Agentliyinin fəaliyyətini mən müsbət qiymətləndirirəm. Yaxşı mənada görülən işlər də ortadadır. Amma qeyd edirəm ki, bu qanun təkcə Bakı şəhəri üçün deyil, bütün Azərbaycan üçün qəbul olunur. Əgər belə bir məqsəd olsa, istənilən dövlət orqanının fəaliyyətini az və ya çox tənqid etmək olar. Amma yenə də söyləyirəm ki, vətəndaşları indiki, xüsusən də inflyasiya şəraitində biz nəzərə almalıyıq. Mənə, bu iki maddənin qəbulunu gələcəyə saxlamalıyıq. Bunları indiki şəraitdə müzakirələrdən çıxarmalıyıq. Diqqətinizə görə çox sağ olun.

Sədrlik edən. Sağ olun, Qüdrət müəllim.

Fəzail Ağamalı. Fəzail müəllim, buyurun.

F.Ağamalı. Təşəkkür edirəm, hörmətli xanım sədr. Təbii ki, məndən əvvəl dəyərli həmkarlarım məsələyə ciddi şəkildə toxundular. Mən bir məsələni xüsusi olaraq diqqətə çatdırmaq istərdim. Buna görə də təkid etdim, hörmətli xanım sədr.

Məndən əvvəl millət vəkili də dedi, mən də bunun üzərində bir daha dayanmaq istəyirəm. Söhbət parklanmadan gedir. Bakı şəhərində çox parklanma ciddi bir

problemdir. Nə qədər ki parklanma məsələsi həll olunmayıbdır, ən xoş sözlər desək də, bu və buna bənzər daha ciddi qanunlar qəbul etsək də, bu problemi aradan qaldıra bilməyəcəyik. Bunun yeganə həll yolu Bakı şəhərində avtomobillərin uzunmüddətli saxlanması üçün parkların yaradılmasıdır. Biz ayrı-ayrı ölkələrdə bunun bu və ya digər təcrübəsini görürük. O demək deyil ki, hökmən binanın altında uzunmüddətli parklanma yeri salınmalıdır. Böyük küçələrin, böyük meydanların, geniş xarakter daşıyan yerlərin altında da yeraltı parklanma yaratmaq olar. Sadəcə olaraq, ciddi şəkildə şəhərsalma sisteminin içərisinə daxil etməklə biz bu problemi aradan qaldırmalıyıq.

Azərbaycanda bu gün, bəlkə də yeri deyil, iki mühüm məsələdə bizim problemimiz var: Bakı şəhərində kanalizasiya məsələsi və parklanma məsələsi. Bunların hər ikisi Bakı üçün çox böyük təhlükədir. Ona görə də bunları çox ciddi şəkildə diqqətə alıb, sistemli şəkildə, yüksək səviyyədə həll etmək lazımdır. Nə qədər ki bu həll olunmayıbdır, parklanmada böyük çətinliklərimiz, problemlərimiz olacaq. Heç bir cərimə bunun qarşısını almayacaq, heç bir inzibati tədbir buna mane ola bilməyəcəkdir. Ona görə də küçələrdə, ayrı-ayrı yerlərdə qadağan nişanlarını və müvəqqəti saxlama nişanlarını qoymadan, sadəcə olaraq, bunu qəbul edirik və sürücü də gəlir. O, hansısa bir səbəbdən, deyildiyi kimi, ya aptekə, ya supermarketə girir, ya da köşkdən bir qəzet almaq istəyir. Nişanı görmədiyinə görə kameralar onu dərhal çəkir və cərimələr gəlir. Bu, doğru deyil. Heç cür doğru deyil.

Eyni zamanda, yəqin ki, siz də mənimlə razılaşırsınız, orta məktəblərin, ali məktəblərin, ayrı-ayrı təhsil müəssisələrinin qarşısında bir dəqiqəlik maşın saxlayıb səni-

şini məktəbə yola salanda da bu, kameralar vasitəsi ilə dərhal qeydiyyatata alınır və həmin maşınların sahiblərinə cərimələr gəlir. Bu da aradan qaldırılmalıdır. Qayda qoyulmalıdır ki, orada maşını 1 və ya 5 dəqiqə saxlaya bilərsiniz. Zəruri ehtiyaclarla görə cərimələrə ehtiyac yoxdur. Lakin orada 1, deyək ki, 2 saat, hətta yarım saat, parklanma olarsa, bəli, buna görə cərimələr ola bilər. Düşünürəm ki, bunlara da ciddi fikir vermək lazımdır. Bir daha təkid edirəm, təhsil müəssisələrinin qarşısında bu hal çox ciddi problem və narazılıqlar yaradır. Təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Fəzail müəllim.

Rüfət Quliyev. Rüfət müəllim, buyurun.

R.Quliyev. Təşəkkür edirəm, xanım sədr. Hörmətli millət vəkilləri, hörmətli media mənsubları, hörmətli qonaqlar. Burada oturanların, demək olar, hamısı şahidi olmuşdur ki, hələ il yarım bundan qabaq mən bu məsələni qaldırmışdım. Birinci, layihəyə səs verəcəyəm, bu, birmənalıdır. İkinci, qeyd etmək istəyirəm ki, Bakı Nəqliyyat Agentliyinin konsepsiyası yoxdur. Konsepsiya olmalıdır. Bu yol hərəkətini qurmaq, tənzimləmək üçün konsepsiya olmalıdır. Axı, bu, fiskal orqan deyil. 500-600 nəfər adam şəhərin canına düşüb orada çəkir, burada çəkir. Keçən səfər də mən xahiş elədim, dedim ki, parkomatlar qoyulsun, onlar pullu olsun, misal üçün, ilk 3-5 dəqiqə pulsuz olsun, sonra pul ödənilsin və bununla da məsələlər həll olunsun.

İndi mən sizə bir misal gətirirəm. Bəsti Bağırova küçəsində BNA təzə bir layihə başladı. Hamınızdan, jurnalistlərdən də xahiş edirəm, gedin, baxın ki, Bəsti Bağırova küçəsində o üçzolaqlı yolu nə hala gətirib çıxarıblar. Orada cəmi 15 ədəd maşın saxlamaq mümkündür. Böyük bir səki yaradıblar. Məgər ora bulvardır, parkdır? Yəni

səkinin eni, misal üçün, 15 metr, 20 metr, 25 metr olsun. Daha 50 metr, 70 metr səki nəyə lazımdır? Yolu tutub. Bu, birmənalı düz deyil. Bildiyimə görə, burada BNA-nın rəhbərliyi də oturub. Mən çox xahiş edirəm, konsepsiya hazırlanmalıdır. Ona görə ki, Bakı şəhərində bu, həqiqətən, böyük problemə çevrilir. Bunu cərimə ilə, nə isə yazmaqla... O çəkir, bu çəkir, elə çəkə-çəkə gedirlər. Sürücülər də görür ki, gündə 4-5 dənə cərimə gəlir. Bununla nə həll olunur? O pullar hara gedir? Necə həll olunur? Ona görə mən çox xahiş edirəm.

Birinci, mən qanuna səs verəcəyəm. İkinci, Bakı Nəqliyyat Agentliyinin rəhbərliyi qısa formada bir konsepsiya hazırlasın. Bunu necə düşünürlər, məsələni necə həll edəcəklər? Şəhərdən bir az qıraqda yollara baxın. Yolu daraldırlar, istehkamlar qururlar, guya orada maşınları saxlamaq olar. Amma əslində, orada böyük problemlər yaranır, maşınlar normal hərəkət edə bilmirlər. Tənqid eləyəndə də onların acığına gəlir ki, niyə deputat tənqid edir. Deputatın burada nə marağı var? Heç bir marağım yoxdur. Mənə elə gəlir ki, nəyə görə “marağım yoxdur” deməyimi başa düşdülər. Yüzlərcə, minlərcə insan şikayət edir.

Mən özüm həmin Bəsti Bağirova küçəsindəki “CoFFeLeo” kafesində oturub, kofe içirəm. İnsanlar mənə yaxınlaşırlar. Bir neçə yerdə oturub çay içəndə də yaxınlaşırlar, yüzlərcə ərizə yazırlar. Ona görə ilk növbədə, biz Bakı Nəqliyyat Agentliyindən xüsusi konsepsiya hazırlanmasını xahiş edək. Konsepsiya hazırlansın, dövlətə təqdim olunsun. Yeri gəlmişkən, biz də ona baxaq, görək. Biz bu problemi normal formada həll eləyə bilərik. Təşəkkür edirəm. Çox sağ olun.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Rüfət müəllim.

Hörmətli həmkarlar, gördüyünüz kimi, bəzi məsələlər,

problemlər var və hörmətli həmkarlar bunları səsəndirdilər.

5 nəfər çıxış elədi. Əslində, 4 nəfər elə siyasi partiyaların rəhbərləri idi. Siz bilirsiniz, mən həmişə imkan yaradıram ki, parlamentdə mövcud olan partiyaların rəhbərlərinin də səsələri olsun, fikirləri bilinsin. Mən nəyi xahiş eləyəcəyəm.

Əli müəllim, bu sizin komitənizdə keçən iclasdır. Bu, birinci oxunuşdur. Ona görə, xahiş edirəm, bu gün yazılanlar, hər bir deputat ikinci oxunuşda sizin iclasınıza dəvət olunsun. Kim istəyirsə, o biri komitələrdən də dəvət eləyin. 15-ci mərtəbədə bizim kifayət qədər yerimiz var. Pandemiya dövrünə uyğun olaraq, orada otura bilərsiniz. Həmin agentlikdən bizim qonağımız olan Vüsal müəllim buradadır. Bəlkə ayrı-ayrı şəxsləri də çağırarsınız, baxarsınız. Bəli, xahiş edirəm, bunu çox ətraflı müzakirə edəsiniz və istərdim ki, burada səsələnən suallara cavablar da tapılsın. Xahiş edirəm, bunu eləyin. Bu həftə olacaq, elədimi?

Yerdən. (*Eşidilmir.*)

Sədrlik edən. Oldu, çox sağ olun.

İndi isə, hörmətli həmkarlar, məsələləri birinci oxunuşda səsə qoyuram. Bir-bir qoyacağam. Birinci 8-ci məsələni səsə qoyuram. Buyurun, 8-ci məsələyə münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 12.59 dəq.)
Lehinə	74
Əleyhinə	7
Bitərəf	1
Səs vermədi	1
İştirak edir	83
Nəticə: Qəbul edildi	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 19 səs, bitərəf bir səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qəbul edildi.

İndi isə mən gündəliyin 9-cu məsələsini səsə qoyuram.
Buyurun, münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 13.00 dəq.)
Lehinə	73
Əleyhinə	8
Bitərəf	0
Səs vermədi	1
İştirak edir	82
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 19 səs, bitərəf bir səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qəbul edildi.

Yazılanların içində, Tahir müəllim, Sizin adınız var idi.
Tahir Kərimli. Siyasi partiyanın rəhbərisiniz. Sadəcə, vaxt
olmadı.

Tahir müəllim də sizin komitənizdədir.

Tahir müəllim, mütləq orada iştirak edərsiniz.

Hörmətli həmkarlar, biz növbəti məsələlərə keçirik.
Gündəliyin 10-cu və 11-ci məsələləri də cənab Prezidentin
bir məktubu ilə Milli Məclisə daxil olub. Qeyd edirəm ki, bu
qanun layihələri də mahiyyətcə də bir-birinə bağlıdır. Bu
məsələ ilə də bağlı bizim qonaqlarımız var. Samir Vəliyev
– Azərbaycan Respublikası energetika nazirinin müavini,
İbrahim Ağayev – Azərbaycan Respublikası Energetika
Nazirliyi Hüquq şöbəsinin müdiri və Otel Hüseynov –
Azərbaycan Respublikası Energetika Nazirliyinin Neft-
qaz şöbəsi müdirinin müavini.

Milli Məclisə xoş gəlmisiniz.

İndi isə mən yenə də, bundan əvvəl olduğu kimi, xahiş edirəm, iki məsələnin müzakirəsini ayrılıqda keçirək, amma təqdimat elə bir yerdə olsun.

Hörmətli Sadiq Qurbanov. Sadiq müəllim, mən Sizə söz verirəm. Buyurun, 10-cu məsələ ilə bağlı məlumat verin.

S.Qurbanov, *Milli Məclisin Təbii ehtiyatlar, energetika və ekologiya komitəsinin sədri*.

Təşəkkür edirəm, dəyərli Sahibə xanım. Dəyərli həmkarlar, “Qaz təchizatı haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə qanun layihəsinin hazırlanması məqsədi və onun zərurəti barəsində sizləri məlumatlandırmaq istəyirəm. “Qaz təchizatı haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun təkmilləşdirilməsi dəm qazından zəhərlənmələrin və qaz partlayışı hadisələrinin profilaktikası üçündür və bu hadisələrin qarşısını almaq məqsədi güdür. Belə ki, dəm qazından zəhərlənmə nəticəsində həkimə müraciət edənlərin sayı 2020-ci ildə 2429 nəfər, 2021-ci ildə 2293 nəfər olmuşdur. Bunlardan da müvafiq dövr ərzində, yəni 2020-ci ildə 160 nəfər, 2021-ci ildə isə 11 nəfər zəhərlənmədən dünyasını dəyişmişdir.

Xarici ölkələrin təcrübəsi göstərir ki, dəm qazından zəhərlənmə və qaz partlayışı hadisələrinin qarşısını qaz qurğularına texniki xidmət göstərilməsi yolu ilə almaq və minimuma endirmək mümkündür. Texniki xidmət göstərilərkən aşkar olunmuş nöqsanlar vaxtında aradan qaldırılır və nasaz qurğular təmir olunur, əks təqdirdə qaz təchizatı dayandırılır. Onu da qeyd edək ki, beynəlxalq təcrübədə texniki xidmət qaz sahəsi üzrə müvafiq peşə ixtisasına və təcrübəyə malik əməkdaşlar, lazımı avadanlıqları və digər texniki imkanları olan təsərrüfat subyektləri tərəfindən

həyata keçirilir. Qeyd olunanları nəzərə alaraq layihədə qaz qurğularının və qaz xətlərinin, tüstü bacalarının, havalandırma və havadəyişmə xətlərinin müayinəsi ilə bağlı səlahiyyətlərin aidiyyəti dövlət orqanlarından qaz paylayıcısına ötürülməsi və onlara texniki xidmətin qaz paylayıcısı və ixtisaslaşdırılmış podratçı tərəfindən həyata keçirilməsi təklif olunur. Bu isə qaz qurğularının və qaz xətlərinin, tüstü bacalarının müayinəsindən və texniki xidmətin səmərəliliyinin yüksəlməsinə, baş verən və baş verə biləcək neqativ halların daha operativ aradan qaldırılmasına, qaz paylayıcısının məsuliyyətinin yüksəlməsinə, texniki xidmət sahəsində idarəçiliyin təkmilləşməsinə xidmət edəcəkdir. Layihəyə əsasən istehlakçının qaz qurğularının və qaz xətlərinin, tüstü bacalarının, habelə havalandırma və havadəyişmə xətlərinin işçi vəziyyətdə olmasının və texniki təhlükəsizlik tələblərinə riayət olunması vəziyyətinin müəyyən edilməsi, o cümlədən nöqsan və ya pozuntuların aşkar edilməsi məqsədi ilə qaz paylayıcısı tərəfindən müayinənin ödənişsiz həyata keçirilməsi təklif olunur.

Müayinə zamanı nöqsan və ya pozuntular aşkar edildikdə müayinə aktında texniki xidmətin qaz paylayıcısı, ixtisaslaşmış podratçı və ya məişət abonentini olmayan digər iştirakçının müvafiq ixtisaslı işçi heyəti tərəfindən həyata keçirilməsi üçün istehlakçının seçimi barədə məlumat qeyd ediləcəkdir. Layihəyə əsasən texniki xidmətin qaz paylayıcısı və ya ixtisaslaşmış podratçı tərəfindən həyata keçirilməsi üçün istehlakçı ilə onlar arasında texniki xidmət barədə müqavilə bağlanacaq. Müayinə və texniki xidmətin nəticəsi barəsində bağlanan müqavilə sonradan bu reyestrə daxil ediləcəkdir. Bu prosesə nəzarətin Energetika Nazirliyi, daha doğrusu, Enerji məsələ-

lərini tənzimləmə Agentliyi, o cümlədən Fövqəladə Hallar Nazirliyi və İqtisadiyyat Nazirliyi yanında Antiinhisar və İstehlak Bazarına Nəzarət Dövlət Xidməti tərəfindən həyata keçirilməsi nəzərdə tutulur. Bundan başqa, layihədə ixtisaslaşmış podratçıya dair tələblər, müayinəyə və texniki xidmətə nəzarətin həyata keçirilməsinə, istehlakçı tərəfindən sayğaca müdaxilə, habelə qanunsuz qoşulma nəticəsində qaz paylayıcısına vurulmuş zərərin hesablanmasına dair müddəalar da var.

Biz bu sənədi qəbul edərkən nəyə nail olacağıq, nəticə nə olacaq? Birinci, qaz qurğularının və qaz xətlərinin, tüstü bacalarının, habelə havalandırma və havadəyişmə xətlərinin müayinəsini və onlara texniki xidmətin göstərilməsini təmin edəcək. İkinci, müayinəyə və texniki xidmətə nəzarətin həyata keçirilməsinin özünə digər müvafiq orqanlar tərəfindən nəzarət olunacaq. Eyni zamanda, sayğaca müdaxilə, qanunsuz qoşulma nəticəsində qaz paylayıcısına vurulmuş zərərin hesablanması qaydası müəyyən ediləcək.

Qanun göndərilib, hər kəsdə var. Xüsusi qeyd də var. Mənim dediklərim qeydə əlavə idi. Hesab edirəm ki, bu bizim sağlam yaşamağımız üçün, qohumlarımızın, yaxınlarımızın, özümüzün, qaz ilə bağlı faciə ilə üzləşməməsi üçün çox yerində və vaxtında olan bir qanun layihəsidir. Hamınızı səs verməyə dəvət edirəm. Çox sağ olun.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Sadiq müəllim.

Mən 11-ci məsələ, yəni İnzibati Xətlər Məcəlləsinə dəyişiklik edilməsi haqqında qanun layihəsi ilə bağlı Kamal Cəfərova söz verəcəyəm. Ancaq ondan öncə, hörmətli həmkarlar, razısınızsa, biz fasiləsiz işləyək?

Yerdən. *(Eşidilmir.)*

Sədrlik edən. Razısınız. Çox sağ olun.

Kamal müəllim, buyurun, 11-ci məsələ ilə bağlı məlumat verin.

K.Cəfərov. Çox sağ olun, hörmətli xanım sədr. Əslində, İnzibati Xətalər Məcəlləsinə təklif edilən dəyişikliklər də Sadiq müəllimin qeyd etdiyi yeni normalarla bağlıdır. Qısa olaraq qeyd edirəm ki, İnzibati Xətalər Məcəlləsinin 279-cu maddəsinə təkmilləşdirərək həmin maddəyə qaz qurğuları və qaz xətlərinə, tüstü bacalarına, habelə havalandırma və havadəyişmə xətlərinə texniki qiymət qaydalarına əməl edilməməsinə nəzərdə tutan 279.0.1–1-ci maddənin əlavə edilməsi təklif olunur.

Digər təklif isə ətraf mühitə, insanların sağlamlığına və onların əmlakına təhlükə yarada bilən neqativ halların vaxtında müəyyən edilməsi, həmin halların aradan qaldırılması və bu sahədə nəzarətin gücləndirilməsi məqsədi ilə İnzibati Xətalər Məcəlləsinin 542-ci maddəsinin yeni redaksiyada təklif olunan sanksiyası ilə, yəni fiziki şəxslərin 200 manatdan 400 manatadək, vəzifəli şəxslərin 1000 manatdan 1500 manatadək, hüquqi şəxslərin isə 2500 manatdan 3000 manat məbləğində cərimə edilməsi təklif edir. Çox sağ olun.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Kamal müəllim.

İndi isə müzakirəyə başlayırıq. İki məsələ birlikdə müzakirə edilir.

Soltan Məmmədov. Soltan müəllim, buyurun.

S.Məmmədov. Təşəkkür edirəm, Sahibə xanım. Hörmətli xanım sədr, hörmətli həmkarlar, dəyərli media nümayəndələri. Hesab edirəm ki, bu gün müzakirəyə təqdim olunan “Qaz təchizatı haqqında” Qanunda dəyişiklik edilməsi barədə qanun layihəsi kifayət qədər aktual bir problemin həllinə xidmət edir. Qaz qurğularının və qaz xətlərinin, tüstü bacalarının, havalandırma və havadəyişmə

xətlərinin müayinəsi və onlara texniki xidmət ilə bağlı səlahiyyətlərin aidiyyəti dövlət qurumlarından qaz paylayıcısına ötürülməsi bu sahədə işin daha səmərəli təşkili baxımından vacibdir. Dəm qazından zəhərlənmələrin və qaz partlayışı hadisələrinin əsas səbəblərindən biri texniki xidmət qaydalarına əməl olunmaması, bir çox hallarda isə, ümumiyyətlə, texniki xidmətin göstərilməməsidir. Hesab edirəm ki, təqdim edilən qanun layihəsi insanların təhlükəsizliyi və sağlamlığının qorunması baxımından vacib bir problemin həllinə kömək edəcək.

Layihə ilə bağlı iki məqam haqqında fikirlərimi bildirmək istəyirəm. Layihənin 6-3-cü maddəsinin 4-cü bəndində göstərilir ki, müayinə zamanı aşkar edilmiş nöqsan və ya pozuntuların tərtib edilməsi müayinə aktında göstərilmiş müddətdə, lakin 1 aydan çox olmayan müddətdə aradan qaldırılması üçün istehlakçı qaz paylayıcısını və ixtisaslaşmış podratçını bunun üçün istifadə olunacaq materiallarla təmin etməyə və ya onların, habelə görülmüş işin dəyərini ödəməyə borcludur. Layihədə şəffaflığı təmin edən müvafiq müddəalar öz əksini tapmışdır. Müayinə və texniki xidmət məlumatları reyestrinin yaradılması, hesab edirəm ki, bu baxımdan çox yaxşı düşünülmüş mexanizmdir. Lakin heç də bütün vətəndaşların, xüsusən də aztəminatlı ailələrin 1 ay müddətində texniki xidmət üçün tələb olunan vəsaiti ödəmək imkanı olmaya bilər. Bu cür hallarla bağlı hansısa güzəşt mexanizminin tətbiq olunması, fikrimcə, vətəndaşların mənafeyi baxımından çox yaxşı olardı. Bu, vəsaitin hissə-hissə ödənilməsi, yaxud verilən müddətin müstəsna hallarda uzadılması kimi nəzərdə tutula bilər.

Digər bir məsələ İnzibati Xətalər Məcəlləsində nəzərdə tutulan cərimələrin məbləği ilə bağlıdır. 542-ci maddənin

yeni redaksiyasında fiziki şəxslər üçün nəzərdə tutulan cərimələrin məbləğinə bir daha baxılması, mümkün olduğu təqdirdə bu məbləğin azaldılması həm qanunun işləkliyinin təmin olunması, həm də vətəndaşların mənafeyi baxımından məqsədəuyğun olardı. Həmin maddədə qaz qurğuları və qaz xətləri, tüstü bacalarına, habelə havalandırma və havadəyişmə xətlərinə texniki xidmət qaydalarının pozulmasına görə fiziki şəxslərə 200 manatdan 400 manatadək cərimə müəyyən olunub. Şübhəsiz ki, heç kim, o cümlədən aztəminatlı vətəndaşlar bu cərimədən sığortalanmayıb. Bu baxımdan tətbiq olunan cərimələr də bütün vətəndaşların real imkanlarına adekvat olsa, daha yaxşı olardı.

Ümumilikdə, mən hər iki qanun layihəsini dəstəkləyirəm. Hesab edirəm ki, bu qanunların tətbiqi dəm qazından zəhərlənmə hallarının minimuma endirilməsi, vətəndaşların təhlükəsizliyinin təmin edilməsi, sağlamlığının qorunması üçün böyük əhəmiyyətə malikdir. “Azəriqaz” İstehsalat Birliyinin son dövrlərdəki fəaliyyəti bu sahədə də əsaslı dönüş yaradacağını söyləməyə əsas verir. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyevin müəyyən etdiyi siyasətə uyğun olaraq, “Azəriqaz” İstehsalat Birliyinin həyata keçirdiyi məqsədyönlü tədbirlər nəticəsində istehlakçıların fasiləsiz, keyfiyyətli və təhlükəsiz qaydada təbii qazla təchiz edilməsi istiqamətində mühüm addımlar atılır. Ölkədə qazlaşdırma səviyyəsi 96,2 faizə çatdırılıb. Məmnuniyyət hissi ilə qeyd etmək istərdim ki, son illərdə təmsil etdiyim Xəzər rayonunda da əhalinin təbii qaz ilə ehtiyacının ödənilməsi istiqamətində xeyli iş görülüb. Qurumun ictimaiyyətə açıq fəaliyyəti, vətəndaşların müraciətlərinə həssaslıqla yanaşması da cəmiyyət tərəfindən yüksək qiymətləndirilir. Bu baxımdan

əminəm ki, qəbul olunan yeni qanun layihəsinin icrası da uğurla həyata keçiriləcək və ümumilikdə, vətəndaşlarımızın təhlükəsizliyinin, sağlamlığının qorunması daha yüksək səviyyədə təmin olunacaq. Diqqətinizə görə təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun, Soltan müəllim.

Razi Nurullayev. Razi müəllim, buyurun.

R.Nurullayev. Hörmətli xanım sədr, hörmətli deputatlar. “Qaz təchizatı haqqında” Qanunla bağlı dəyişiklikləri bəyəndim və dəstəkləyəcəyəm. İnanmaq istərdim ki, bu qanundan irəli gələn bəndlər həyata keçiriləndən sonra daha təbii qaz hadisələri nəticəsində insan ölümlərinin şahidi olmayacağıq.

Heç iki ay deyil ki, deputatı olduğum İmişli rayonunun 32 kəndinin 3 cavan sakini Bakıda usta kimi işlədikləri mənzildə zəhərlənib dünyalarını dəyişdilər. Böyük bir faciə oldu. Ümumilikdə isə, “Azəriqaz”ın həm fəaliyyətindən, həm də rəhbər heyətindən razıyam, müraciətlərə anında və səmərəli cavab verirlər.

“Yol hərəkəti haqqında” Qanunla bağlı dediyim məsələlər bu qanunda da eyni şəkildə əksini tapıb. Dövlət müəssisəsinin hüquqları daha çox qorunur və ən böyük məsuliyyət vətəndaşların üzərinə qoyulur. Amma cavabdeh orqan öz funksiya və səlahiyyətlərindən irəli gələn məsələləri həll etmədikdə vətəndaş nə etməlidir? “Vətəndaş ondan hesabatsızlıq və kompensasiya tələb edə bilər” kimi məsələlər yoxdur. Bunu doğru saymıram. Dövlət müəssisələrinin vətəndaşlar qarşısında məsuliyyəti də tam çıpaqlığı ilə göstərilməlidir. Hər şeyi vətəndaşdan gözləmək, tələb etmək bir dəbə çevrilməsin.

Əslində, ən böyük hesabatlılıq, məsuliyyət və yüksək xidmət dövlət müəssisələrinin və vəzifəli şəxslərin üzərinə

düşür. Onsuz da, vətəndaşı hesabatlı etməyə, məsuliyyət daşımağa vadar etməyə nə var ki. Çağırdın, cərimə etdin, ödətdirdin, tabe olmasa, məhkəməyə apardın. Hakim hökmünü oxudu, çəkicini stola vurdu, gülümsəyib getdi. Əsas məsələ vəzifəli şəxslərin, dövlət müəssisələrinin və idarələrinin hesabatlılığına və məsuliyyətlə yanaşmasına nail olmaqdır. Bu məsələlər də qanunvericilik aktlarında zəif nəzərə alınır. Bunu qəbul edilməz hesab edirəm. Təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun, Razi müəllim.

Bəli, hörmətli həmkarlar, məsələləri bir-bir səsə qoyacaşıq. 10-cu məsələni səsə qoyuram. Xahiş edirəm, münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 13.15 dəq.)
Lehinə	79
Əleyhinə	1
Bitərəf	1
Səs vermədi	0
İştirak edir	81
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim.

Ş.Şabanov. Lehinə 20 səs vermişlər.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qəbul edildi.

İndi isə, hörmətli həmkarlar, xahiş edirəm, 11-ci məsələyə münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 13.15 dəq.)
Lehinə	78
Əleyhinə	3
Bitərəf	0
Səs vermədi	0

Şakir müəllim.

Ş.Şabanov. Lehinə 20 səs vermişlər.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, 11-ci məsələ də qəbul edildi.

Hörmətli həmkarlar, biz gündəliyin sonuncu məsələsinə çatırıq. Bu, 12-ci məsələdir. Bu məsələ “Dini etiqad azadlığı haqqında” Qanunda dəyişiklik edilməsi barədə qanun layihəsidir. Bu qanun layihəsinin müzakirəsi ilə bağlı bu gün bizə Gündüz müəllim İsmayılov dəvət olunub, o, Azərbaycan Respublikasının Dini Qurumlarla İş üzrə Dövlət Komitəsi sədrinin müavini.

Gündüz müəllim, xoş gəlmisiniz.

İndi isə məsələyə dair məlumat vermək üçün mən Milli Məclis sədrinin müavini, İctimai birliklər və dini qurumlar komitəsinin sədri hörmətli Fəzail İbrahimliyə söz verirəm.

Fəzail müəllim, buyurun.

F.İbrahimli, *Milli Məclis sədrinin müavini, İctimai birliklər və dini qurumlar komitəsinin sədri.*

Çox sağ olun, Sahibə xanım. Hörmətli həmkarlar, bu dəyişikliklər sizə təqdim edilmişdir, arayışda öz ifadəsini çox aydın formada tapırlar. Bu dəyişikliklərlə bağlı sizdə kifayət qədər ətraflı məlumatların olmasına əminəm. Vaxta qənaət etmək və sizi yormamaq üçün qanunu maddələr üzrə deyil, mahiyyəti üzrə sizinlə bölüşmək istərdim. 5 maddədə dəyişiklik edilib. Bu dəyişiklikləri şərti olaraq üç qrupa bölmək olar. Birinci qrupda olan dəyişiklik öz ifadəsini 8-ci maddədə tapmışdır. İslam dininə aid ibadət yerlərinə və ziyarətgahlara din xadimlərinin təyin edilməsi bu dəyişikliyə qədər dini mərkəzdə idisə, bu dəyişiklikdən

sonra bu səlahiyyətlər dini komitəyə ötürüləcək. Eyni ilə attestasiya məsələsi həmin formada, məlumat mübadiləsi əsasında və dini mərkəzin nümayəndəsinin iştirakı ilə həyata keçiriləcək.

İkinci qrup dəyişikliklər qanunun 9.1-ci, 4-cü və 12-ci maddələrində öz əksini tapmışdır. Burada olan dəyişikliklər nəyi ifadə edir? Birinci, dini qurumların dövlət qeydiyyatına alınması üçün tələb olunan sənədlərin hazırlanmasını, ikinci, dini qurumların hüquqi ünvanının dəyişdirilməsini, üçüncü, məlumatların verilməsi prosedurlarının sadələşdirilməsini, ən əsası isə məlumatların vaxt itirmədən və birbaşa ötürülməsini.

Üçüncü qrupa aid dəyişiklik 18-ci maddədə ifadə olunub. Burada nə nəzərdə tutulur. Dini qurumların maliyyə imkanlarının genişləndirilməsi. Bu imkanların genişləndirilməsinə nə rəvac verir? Əvvəllər könüllü ianələr nağd formada ötürülürdüsə, indi isə yeni dövrün çağırışlarına uyğun surətdə ötürülür. Yeni dövrün çağırışları nədir? Müasir texnologiya, inkişaf və sair. Ən əsası isə bu sahədə olan şəffaflıq təmin olunur.

Bütün bu dediklərimizi bir sistemə alsaq, qarşısından yaza bilərik: dini mərkəzlə dini komitə arasında səlahiyyət bölgüsünün təkmilləşdirilməsi, dini mərkəzin dini işlərlə bağlı səlahiyyətlərinin həyata keçirilməsi. Bu dəyişiklik isə dini komitənin təşkilatlılıq səlahiyyətinin həyata keçirilməsinə xidmət edir. Diqqətinizə görə təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Çox sağ olun.

Yerdən. (*Eşidilmir.*)

Sədrlik edən. Oldu. Etiraz edən yoxdursa... Mən yenə də görürəm, təkid edənlər var. Xahiş edirəm, gəlin, başlayaq. Bir neçə nəfərdən sonra səsə qoyarıq.

Ceyhun Məmmədov. Buyurun, Ceyhun müəllim.

C.Məmmədov. Hörmətli xanım sədr, hörmətli həmkarlar, hörmətli media nümayəndələri. Bu gün müsəlman ölkələrində cərəyan edən proseslərin təhlili həmin ölkələrdə sabitliyi pozmaq üçün din amilindən məharətlə istifadə olunduğunu göstərir. Hazırda müsəlman ölkələrinin qarşısında duran mühüm vəzifələrdən biri dini təhlükəsizliyin təmin edilməsidir. Bəzi müsəlman ölkələri bu sahədə uğurlu siyasət həyata keçirə bilsələr də, qarşımızda bir çox uğursuz nümunələr var. Bu gün Azərbaycan müxtəlif millətlərin, dini konfessiyaların dinc, birgə yaşadığı unikal bir məkandır. Ölkəmizdə bütün dinlərin nümayəndələrinə dini etiqad və azadlıqlarını ifadə etmək üçün yetərinə şərait yaradılıb. Azərbaycanda dövlət-din siyasətinin əsası Azərbaycan xalqının ümummillə lideri Heydər Əliyev tərəfindən qoyulub. Hazırda bu siyasəti Prezident İlham Əliyev və Birinci vitse-prezident Mehriban xanım Əliyeva uğurla davam etdirirlər.

Qanuna edilən dəyişikliyə gəlincə, hesab edirəm, sözügedən dəyişikliklər dövlət-din münasibətlərinin tənzimlənməsi, dini quruma dövlət nəzarətinin təmin olunması baxımından xüsusi əhəmiyyət daşıyır. Burada bir neçə mühüm məqamın üzərində xüsusən durmaq istəyirəm. Qanuna edilən dəyişikliklərdən biri dini qurumların qeydiyyatı ilə bağlı bir məsələdir. Əvvəlki dövrdə sənədlər dini mərkəzə, sonra isə mərkəzi icra hakimiyyətinə təqdim olunurdu. Bu səbəbdən bir sıra hallarda dini icmaların qeydiyyatında müəyyən problemlərin yaşandığı müşahidə olunurdu. Bu gün bu dəyişikliklə biz həm dini icmalara nəzarəti təmin edə biləcəyik, həm də qeydiyyat prosesi sürətləndiriləcək, bu sahədə süründürməçiliyə və neqativ hallara son qoyulacaq.

Digər bir mühüm məsələ dini ibadət yerlərinə din

xadimlərinin təyinatı məsələsidir. Bu gün dünyanın əksər ölkələrində din xadimləri dövlət tərəfindən təyin olunur. Baxın, bu gün Azərbaycanda elə məscidlər var ki, cümə günü oraya on min insan toplaşır. Bu insanlara xitab edən insanların yüksək dini bilikləri və dövlətçilik mövqeyinin olması çox önəmlidir. Dini ibadət yerlərinə təyin olunan din xadimləri mütləq ciddi süzgəcdən keçirilməlidir.

İanələrlə bağlı məsələyə gəldikdə isə hesab edirəm ki, bu da çox vacib bir məsələdir. Uzun müddətdir, Azərbaycan cəmiyyətində ianələrin taleyi ilə bağlı müxtəlif müzakirələr gedirdi. Artıq bu gün bizim elə ziyarətgahlarımız var ki, ora edilən ianələrin məbləği on minlərlə ölçülür. Dəqiq sistemin və mexanizmin qurulması ilə ianələrin şəffaflığını və hesabatlılığını təmin edə bilək. Bu, həm vətəndaşların dini ibadət yerlərinə edilən ianələrlə bağlı narahatlığına son qoyacaq, həm də məscidlərə daha çox ianə edilməsinə şərait yaradılacaq.

Çıxışımın sonunda bir neçə təklif səsləndirmək istəyirəm. Bunlardan biri əvvəlki çıxışlarımda da səsləndirdiyim din siyasəti konsepsiyasının qəbul edilməsidir ki, bu bizə din siyasətini hansı istiqamətdə keçirəcəyimizi müəyyənləşdirməyə imkan verəcək.

Digər mühüm bir məsələ orta məktəblərdə şagirdlərə dinlə bağlı məlumatların verilməsidir. Söhbət dinin tədrisindən getmir. Əgər biz bu məlumatları verməsək, bu məlumatları başqaları verib övladlarımızı əlimizdən alacaqlar.

Digər bir mühüm məsələ din xadimlərinə dövlət tərəfindən maliyyə yardımının göstərilməsidir. Bu gün Azərbaycanda minə yaxın din xadimi dövlətdən maddi dəstək alır. Amma burada bir neçə mühüm məsələ var. Bu gün Azərbaycanda 2050 məscid var. Onlardan təxminən 1500-ü fəaliyyət göstərir. Elə məscidlər var ki, orada bir neçə

din xadimi fəaliyyət göstərir, ancaq onların hamısı maddi dəstəklə təmin olunmur.

Digər bir məsələ Bakı İslam Universitetinin məzunlarının diplomu ilə bağlıdır ki, mən bunu əvvəlki çıxışlarımda da bildirmişdim. Burada 3500 təhsil alan gəncdən söhbət gedir. Bu gün onlar diplom səbəbindən heç bir yerdə fəaliyyət göstərə bilmirlər. Əgər burada neqativ hal varsa, bu məsələyə baxıla bilər və onların diplomu tanınmaya bilər.

Digər bir məsələ isə bu gün qeyri-ənənəvi radikal təriqətlərin fəaliyyəti ilə bağlıdır. Hesab edirəm, bu istiqamətdə də konkret tədbirlər planı hazırlanmalıdır. Vətən müharibəsində qələbədən sonra dini fəaliyyət sahəsində aktivlik müşahidə olunur. Bu aktivlik istiqamətində sistemli tədbirlərin həyata keçirilməsi hazırkı dövərdə xüsusi önəm daşıyır. Diqqətiniz üçün təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Ceyhun müəllim.

Tahir Rzayev. Tahir müəllim, buyurun.

T.Rzayev. Çox sağ olun. Hörmətli sədr, hörmətli millət vəkilləri. Təqdim olunan “Dini etiqad azadlığı haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda edilən dəyişikliklər günün tələbindən irəli gəlir və reallıqları əks etdirir. Mənə görə, heç bir qurum dövlətin, xalqın və ictimaiyyətin nəzarətindən kənar qalmamalıdır. Azərbaycanda dinlərə və dindarlara hörmət böyükdür. Din dövlətdən ayrı olsa da, dindarlara, din xadimlərinə, dini qurumlara öz fəaliyyətlərini səmərəli qurmaq üçün dövlət tərəfindən hər cür imkan və şərait yaradılmışdır. Ancaq bəzi dindarlardan xoşagəlməz hərəkətləri, dinimizə, milli-mənəvi dəyərlərimizə zidd əməlləri dini rəhbərlər, qurumlar, icmalar, mərkəzlər üzərində nəzarəti gücləndirməyi tələb edir.

Bu gün bəzi insanlara seyidlik statusu verən, məscidi siyasət, oyunbazlıq yuvasına çevirən, fala baxan, tas qu-

ran, dua yazan, hərəkətləri ilə insanların nifrətinə səbəb olan mollalardan, axundlardan, dini rəhbərlərdən dinimizi xilas etməliyik. Dinimizi hörmətdən salan insanları nəzarətdən kənar qoymaq olmaz. Dindarların fəaliyyəti, mövqeləri, baxışları araşdırılmalı və qanunda göstərilmiş kimi, onlar müvafiq icra hakimiyyəti orqanlarının müəyyən etdiyi orqan, qurum tərəfindən təyin olunmalıdırlar.

Qanunda edilən dəyişikliklər dini etiqad azadlığının məhdudlaşdırılması, dinin təsir altına salınması, inzibatchılıq kimi deyil, bu sahədə təşkilatçılıq işlərinin və fəaliyyətin səmərəliliyinin artırılması, ibadət yerlərinə və ziyarətgahlara rəhbərlik edən din xadimlərinin yanlış əməllərinin qarşısının alınması, onlara düzgün istiqamət verilməsi və dinimizin müqəddəsliyinin qorunması kimi qiymətləndirilməlidir. Bütün sahələrdə olduğu kimi, din sahəsində də nəzarət gücləndirilməli, təşkilatçılıq yüksək səviyyədə olmalıdır. Çox sağ olun.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Tahir müəllim.

Etibar Əliyev. Buyurun, Etibar müəllim.

E.Əliyev. Hörmətli xanım sədr, hörmətli deputatlar. Müstəqillik əldə etdikdən sonra Azərbaycanda dini mühiyyətin sağlamlaşdırılması, dinlə bağlı dövlət strukturunun yaradılması, qurumların fəaliyyətinin bir-birinə inteqrasiyası, qanunvericilik bazasının təkmilləşdirilməsi istiqamətində xeyli pozitiv və nümunəvi işlər görülüb. Dini Qurumlarla İş üzrə Dövlət Komitəsinin yaradılmasını, dövlət başçısının cənab İlham Əliyevin sərəncamı ilə 2016-cı ilin “Multikulturalizm ili” elan olunmasını, 2017-ci ildə İslam həmrəyliyi oyunlarının Bakıda keçirilməsini misal çəkmək olar. Düşünürəm ki, qloballaşan dünyada din-cəmiyyət münasibətlərinin daha sağlam bünövrə üzərində qərarlaşması üçün mövcud qanunvericilikdə dəyişikliklərin edil-

məsi zərurətə çevrilib.

Qeyd edirəm ki, konkret olaraq “Dini etiqad azadlığı haqqında” Qanuna təklif olunan dəyişikliklər bir çox məsələlərin aydınlaşdırılmasına xidmət edir. Qanun layihəsi İslam dininə aid ibadət yerlərinə və ziyarətgahlara din xadimlərinin təyin olunması, habelə dini qurumların, o cümlədən dini icmaların yaradılması və dövlət qeydiyyatı ilə bağlı müddəaların təkmilləşdirilməsi məqsədi ilə hazırlanmışdır. Hesab edirəm ki, bu dəyişikliklər ən azı dini mühitdə idarəçiliklə bağlı ikili fəaliyyətin aradan qaldırılmasına səbəb olacaq. Bu, olduqca müsbət haldır.

Azərbaycanda dini fəaliyyətlə bağlı məsələlərə toxunarkən qonşu ölkələrdə bu siyasətin necə qurulmasına da diqqət etmək lazım gəlir. Qardaş Türkiyənin Dəyanət İşləri Başqanlığı dövlət komitəsidir, cami və məscidlərə imamların təyin olunmasını yalnız bu qurum həyata keçirir. Hazırda mövcud olan qanunvericilik aktında isə din xadimlərinin təyinatı ilə bağlı fəaliyyət paralel struktur mahiyyətini yaradır. Bu da ibadət yerlərinə və ziyarətgahlara təyin olunan din xadimlərinin tabeçiliyində təzadlara səbəb olur.

Azərbaycan 30 ildən artıqdır ki, müstəqil dövlətdir, müstəqilliyimizi bərpa etmişik. Qafqaz Müsəlmanları İdarəsinin bizim ölkədən başqa Qafqazın hər hansı bir ərazisində din xadimi təyin etmək, dini fəaliyyətə müdaxilə etmək imkanları, demək olar ki, qalmayıb. Bunu deməklə mən Qafqaz Müsəlmanları İdarəsinin fəaliyyətinə əsla kölgə salmaq istəmirəm. Bu qurum kifayət qədər yüksək nüfuza malikdir. Ancaq mövcud reallıq hökm edir ki, Qafqaz Müsəlmanları İdarəsinin fəaliyyətinin “Dini etiqad azadlığı haqqında” Qanunla yanaşı, həm də “İctimai birliklər haqqında” Qanunla tənzimlənməsi daha doğru

olardı. Onun statusu “İctimai birliklər haqqında” Qanunla, fəaliyyəti “Dini etiqad azadlığı haqqında” Qanunla tənzimləmə bilər. Nəzərə almaq lazımdır ki, ölkədə dinlə bağlı xeyli sayda qeyri-hökumət təşkilatları da fəaliyyət göstərir.

Bir məsələyə də diqqət çəkmək istərdim. İbadət yerlərinə və ziyarətgahlara din xadimlərinin hazırlanmasında olan boşluqlar xeyli geriləmələrə səbəb olmuşdur. Qafqaz Müsəlmanları İdarəsinin nəzdində uzun illər fəaliyyət göstərən İslam Universiteti bir neçə il olar ki, bağlanıb. Araşdırmaların nəticəsində öyrəndim ki, Azərbaycan ali məktəbləri arasında qəbulla bağlı ən aşağı keçid balı bu universitetdə olub. Cəmi 100 bal toplayan abituriyent İslam Universitetinin tələbəsi ola bilib. Lakin bu qədər aşağı balla tələbə qəbul edən İslam Universitetində təhsil haqqı 2 min manat olub. Fəaliyyət göstərdiyi illər ərzində heç bir tələbəsinə təqaüd verməyən universitetdə təhsil haqqının bu qədər yüksək olması haqlı suallar doğurur.

Ziyarətgahlar və ibadət yerlərində nəzir qutularına yığılan pulların hara xərcləndiyi, hansı xeyir işlərə sərf edildiyi barədə vətəndaşlarımız heç bir məlumatla malik deyil. Çünki bu pulların sərf edilməsi heç bir halda şəffaflıq göstəricilərinə malik olmamışdır. Müqayisə üçün deyim ki, Türkiyənin Dəyanət İşləri Başqanlığının nəzdində fəaliyyət göstərən Dəyanət Vəqfi 32 min şagird və tələbəyə təhsil almaq imkanı yaradıb. Yataqxana xərcləri və təqaüdləri ödənilən şagird və tələbələrin sayı indiyə qədər 300 mini ötüb. Azərbaycanda nəzir adı ilə yığılan bu qədər vəsaitin hansı təhsil xərclərinə sərf edildiyi barədə indiyə qədər hələ heç kim heç nə eşitməyib. Düşünürəm ki, bizdə də imkansız tələbələrin vəziyyəti nəzərə alınmalıdır. Bu, həm də, el adəti ilə desək, savab işdir.

Bir daha qeyd edirəm ki, qanuna edilən dəyişiklik dini

mühtdə fəaliyyəti tənzipləmək üçün paralel strukturların olması paradoksunu aradan qaldıracaq və daha aydın mənzərənin yaradılmasına yardımçı olacaqdır. Təşəkkür edirəm. Sağ olun.

Sədrlik edən. Sağ olun, Etibar müəllim.

Mələhət İbrahimqızı. Mələhət xanım, sualınız, ya təklifiniz var, elə düşünürəm.

Yerdən. (*Eşidilmir.*)

Sədrlik edən. Bir dəqiqə. Cəmi bir dəqiqə. Buyurun.

M.İbrahimqızı. Çox sağ olun, hörmətli Sahibə xanım. Əslində, növbəm var, qorxuram, çıxışı dayandırarsınız. Ona görə məcburam. Mən dünən Mənəvi Deyərlərin Təbliği Fondunda keçirilən iclasda olanda hörmətli Hacı Salmanın da bu məsələni dedi. Sözsüz ki, bu qanunda olan dəyişiklikləri dəstəkləyəcəyik, dəyişiklikləri hazırlayanlara da təşəkkür edirik.

Sahibə xanım, Siz də xanımsınız, Azərbaycanda qadın məclislərində olursunuz. Qadın mollaların, xüsusən yas mərasimlərini aparan mollaların əksəriyyəti cahil vəziyyətdədir. Şeirdən, muğamdan, mərsiyədən tutmuş hər bir şey deyirlər, amma nə Qurandan, nə də hədisdən ağıllı bir söz deməzlər. Burada mənim bütün qadın həmkarlarım da təsdiqləyər ki, qadın məclislərində vəziyyət necədir. Mən Hacı Salmana sual verəndə o dedi ki, qanunvericilikdə nə siz, nə də Dini Qurumlar üzrə Dövlət Komitəsi heç nə eləyə bilmir, ona görə xahiş edirəm ki, bunun qanunla tənziplənməsinə siz də dəstək verəsiniz. Çox sağ olun. Təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun.

2 nəfər. Mən daha demək istəmirəm ki, kim təkid eləyir. Azay müəllim axırıncı çıxış eləyən olacaq. Azay müəllimə mütləq qulaq asacağıq. Fazil Mustafa, Azər Badamov və Azay Quliyev.

Buyurun, Fazil müəllim.

F.Mustafa. Təşəkkür edirəm, hörmətli xanım Sədr. Hörmətli millət vəkilləri, tarixdə Qərb ilə Şərqi əsas fərqi onda olub ki, Qərb dini kilsəyə vaxtında göndərə bilib. Biz isə dini məscidlərə vaxtında göndərə bilməmişik. Bizə din adı ilə təqdim olunub ki, hüquq da, iqtisadiyyat da, əxlaq da, hər şey bunun tərkibindədir. Amma əslində, din bir mənəviyyat məsələsidir və bu mənəviyyat məsələsini də vaxtında dünyəvi həyatdan fərqli olaraq bir məscidin ibadət yerinin içinə göndərə bilməməyin acısını Şərqi aləmi indiyə qədər çəkir. Sonradan Qərbin dünyəvi həyat üçün tərtib elədiyi modelləri Atatürk başda olmaqla, sonrakı mü-tərəqqi düşünən türk liderlərinin, müsəlman liderlərinin hansı vaxtında götürə bildisə, o ölkələrdə nisbətən inkişaf, tərəqqi oldu. Bu, Azərbaycan üçün də vacibdir. Çünki bizim babalarımız parlamentli respublika quranda məhz bu dünyəvi modeli götürməklə Azərbaycanı, əslində, xilas elədilər.

Bu gün bizim üçün qonşu dövlətlərdə, qonşu arealda dinin siyasətləşməsi böyük bir təhlükə, risk yaratmaqdadır. Bunun qarşısını almaq üçün, mən hesab edirəm ki, bugünkü qanunda dəyişikliyin önəmi çox böyükdür. Burada mahiyyət nədir? Mahiyyət odur ki, təşkilati məsələlər dövlətə aid məsələlərə çevrilir, dini məsələlər Azərbaycanda ən nüfuzlu təşkilat olan Qafqaz Müsəlmanları İdarəsinin nəzarəti altında saxlanılır. Bu idarənin böyük tarixi rolu var, şeyxülislamın da Azərbaycanda böyük nüfuzu var və ona görə də Azərbaycan cəmiyyətində bununla bağlı hər hansı fərqli fikirlər ola bilər.

Burada çox mü-tərəqqi bir dəyişiklikdən söhbət gedir ki, artıq ibadət yerlərinə təyinatların hamısı Qafqaz Müsəlmanları İdarəsini məlumatlandırmaqla dövlət qurumu tərəfindən həyata keçiriləcək. Bu, dövlətin dini siyasətləşdir-

mək istəyən qüvvələrə qarşı ata biləcəyi ən vaxtında, yerində bir addımdır.

Burada bir məsələ var. Biz artıq bu məsələlərdən sonra tədricən yeniləri də, irəlidedikiləri də düşünməliyik. Bu nədən ibarətdir? İbadət yerinin dini icması. Bu termin özü də, əslində, dolaşılıq yaradan məsələlərdən biridir. Amma indi insanlar təşəbbüs göstərirlər, hansısa bir məscidin çevrəsində dini icma yaradırlar və dini icmaya da öz həmfikirlərini toplayırlar. Çox zaman, bu, siyasi məqsədlər üçün yararır. Ona görə də dövlət bəzən buna mənfi reaksiyasını verir. Amma burada “ziyərətgahın dini icması” deyilən anlayış başa düşülmür. Mənim fikrimcə, bu ifadə qanundan çıxarılmalıdır. Ziyərətgahda nə dini icma ola bilər? Ziyərətgahın içində bir məscid oldu. Başa düşdük. Getdilər, ibadət elədilər. Ziyərətgah, əslində, mahiyyətcə Mədəniyyət Nazirliyinə aid olan məsələdir.

Biz Azərbaycan cəmiyyətində bu islahatı mütləq həyata keçirməliyik. Təkcə bu deyil. Hara gedirsən, görürsən ki, yeməxana, restoran, yol boyu obyektlər dini adlarla təqdim olunur. Bu cür adlar seçilib. Sonra baxırsan ki, bunların hamısı ideoloji adlardır, qonşu ölkədən gələn, qonşu məmləkətlərdən Azərbaycana sınıran ideoloji adlardır. Bu adlar Azərbaycan mühitində niyə olmalıdır? Azərbaycanlı adı hansısa qonşu ölkənin restoranında varmı? Demək istədiyim odur ki, otellərdə, başqa yerlərdə, hamısında bu adlar gedir. Buna diqqət yetirməyimiz vacibdir ki, Azərbaycanı bu ideoloji manipulyasiyadan qurtara bilək.

Burada biz başlıca olaraq dini siyasət konsepsiyasını daha dəqiq, cilalanmış şəkildə təqdim etməliyik. Mən fikirləşirəm ki, dövlətin bu istiqamətdə atdığı addımlar yerindədir və bunlar daha çox islahat xarakteri daşıyan addımlar olaraq genişlənməlidirlər.

Dini icmalar məsələsinə yenidən baxılmalıdır. Dini icmalar ilə təyin olunan şəxslər arasında çox vaxt ziddiyyətlər yaranır. Çox vaxt fəaliyyətinə mane olurlar. Məscid ibadət yeridir. Get, ibadətini elə, çıx, gəl. İbadətini orada eləmək istəmirsənsə, evində elə. Azərbaycanda vicdan azadlığı var, Konstitusiyada tətbiq olunubdur. Amma bütün hallarda dinin siyasi vasitəçiyə çevrilməsinə qarşı Azərbaycan cəmiyyəti dirəniş göstərməlidir. Bu bizim gələcəyimiz, təhlükəsizliyimiz üçün ən vacib addımlardan biri olmalıdır. Diqqətinizə görə sağ olun.

Sədrlik edən. Sağ olun.

Azər Badamov. Buyurun.

A.Badamov. Təşəkkür edirəm, hörmətli Sahibə xanım. Hörmətli həmkarlar, ölkəmizdə din-dövlət münasibətləri çox yüksək səviyyədədir. O cümlədən dini etiqad azadlığı Konstitusiyamızda təsbit olunub və hər bir şəxsin bərabər hüquqları dövlət tərəfindən qorunur. Dövlət cəmiyyət həyatının digər önəmli sahələrində olduğu kimi, bu sahədə də sistemli, əsaslandırılmış, kompleks fəaliyyəti həyata keçirir. Bu gün müzakirəmizə təqdim olunan “Dini etiqad azadlığı haqqında” Qanunda təklif olunan dəyişikliklər də bu sahədəki münasibətlərin müasir çağırışlara uyğunlaşdırılması və təkmilləşdirilməsi xarakteri daşıyır. Hörmətli Fəzail müəllimə qanun layihəsində təklif olunan dəyişikliklər və bu dəyişikliklərin vacibliyi haqqında etdiyi geniş təqdimatına görə təşəkkürümü bildirirəm. Qeyd etmək istəyirəm ki, bu gün təqdim olunan dəyişikliklər bu sahənin fəaliyyətini yeni müstəviyə çıxaracaqdır. Biz qanun layihəsinin maddələrindəki dəyişikliklərə diqqət yetirsək, görürük ki, bu dəyişikliklərin edilməsi İslam dini sahəsində müvafiq məsələlərin icra olunmasında daha da rahatlığın, təkmilliyin və operativliyin təmin olunmasına və İslam

dini pərdəsi altında öz fəaliyyəti ilə dinimizə zidd hərəkət eləyənlərin qarşısının alınmasına xidmət edəcəkdir. Məsələn, 8-ci maddədə İslam dininə aid ibadət yerlərinə din xadimlərinin təyini Qafqaz Müsəlmanları İdarəsini məlumatlandırmaqla müvafiq icra hakimiyyətinin müəyyənləşdiriyi orqan tərəfindən həyata keçirilməsi təklif olunur. Yanaşma çox düzgündür. Bu dəyişiklik, əslində, təşkilatçılıq xarakteri daşıyır və bilavasitə təyin olunan din xadimlərinin məsuliyyətinin artırılması üçün vacibdir. Bu, həm də bu sahədə nəzarətin gücləndirilməsinə, pərakəndəliyin və xoşagəlməz halların aradan qalxmasına xidmət edəcəkdir.

Hörmətli həmkarlar, son vaxtlar ölkəmizdə bir çox xidmətlərin elektronlaşdığı, dövlət xidmətlərinin bir pəncərə vasitəsi ilə həyata keçirildiyinin və “ASAN” xidmət tərəfindən təqdim olunan xidmətlərin 99 faiz vətəndaş məmnunluğunun təmin olunduğunun şahidiyəm. Bu baxımdan da təklif olunan dəyişikliyin həm də gələcəkdə bu sahədə müraciətlərin elektronlaşmasına və şəffaflığın təmin olunmasına töhfə verəcəyini düşünürəm.

Digər bir dəyişiklik isə 18-ci maddədə təklif olunan müasir innovasiyaların tətbiqi ilə dini inanc yerlərinə insanların könüllü ianə etmək imkanlarının genişləndirilməsi ilə bağlıdır. Çox təəssüf ki, bəzi informasiya vasitələrində guya, ianələrin nağd şəkildə edilməsinə qadağa qoyulduğu və bundan sonra ianəni ancaq bank və internet plastik kartlarla ödənəcəyi ilə bağlı yanlış məlumatlar yayımlanır. Qeyd etmək istəyirəm ki, qanun layihəsində ianənin nağd şəkildə edilməsi qadağan edilmir. Burada, əksinə, sadəcə, könüllü ianə etmək istəyən insanların ödəniş imkanları genişlənir. Bu dəyişiklik həm də bu sahədə şəffaflığın təmin olunmasına, hesabatlılığın olmasına xidmət edəcəkdir. Təqdim olunmuş qanun layihəsi bu

sahədə institusional dəyişikliklərin edilməsinə və fəaliyyətin müasir dövrün çağırışlarına uyğunlaşdırılmasına imkan yaradacaq. Qanun layihəsi konseptual baxımdan birinci oxunuşun tələblərinə cavab verir. Qəbul olunmasına səs verəcəyəm və hörmətli həmkarlarımı da dəstəkləməyə dəvət edirəm. Təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Azər müəllim.

İndi isə Azay Quliyev. Azay müəllim, Siz bu komitənin yeni üzvüsünüz və QHT-lərə Dövlət Dəstəyi Agentliyinin Müşahidə Şurasının sədrisiniz. Ona görə Sizin fikirləriniz də bizim üçün vacibdir. Buyurun.

A.Quliyev. Çox sağ olun, hörmətli xanım sədr. Hörmətli Sahibə xanım, söz verdiyiniz üçün təşəkkür edirəm. Siz doğru qeyd etdiniz ki, bizim komitə bu məsələnin ətrafında müzakirə apardı və komitənin sədri hörmətli Fəzail müəllim də qanun layihəsini çox yığcam və kifayət qədər əhatəli şəkildə, yəni bizim anlaya biləcəyimiz formada təqdim etdi. Hörmətli həmkarlarım bu barədə danışdı. Əlbəttə ki, birinci oxunuşun tələblərinə uyğun müəyyən konseptual fikirlərimizi bildirməliyik. Mən çalışacağam, maksimum dərəcədə, yəni deyilən fikirləri təkrar etməyim. Amma bir məsələ aydındır ki, təklif olunan yeni dəyişiklik Azərbaycanda dini qurumların idarə olunmasında yeniliklər yaradır, bu sahədə islahatları həyata keçirir, idarəetməni, təkmilləşməni tətbiq edir və heç bir halda Qafqaz Müsəlmanları İdarəsi ilə dini komitə arasında bir münafiqlik yaratmır. Tam əksinə, iki qurum arasında əməkdaşlığı və əlaqələndirməni daha harmonik bir formada təşkil edir, bəzi paralelçiliyi, təkrarlanmanı, müəyyən bürokratik maneələri də aradan qaldırır. Hesab edirəm, bu, çox təqdirəlayiq bir haldır.

Xüsusən dini ibadət yerlərinin və ziyarətgahların rəh-

bərlərinin, yəni din xadimlərinin məhz müvafiq dövlət orqanı tərəfindən təyin olunması çox vacib bir məsələdir. Biz açıq etiraf etməliyik ki, bu bizə lazımdır. Bu gün heç bir halda dini proses nəzərdən kənar qala bilməz. Çünki dini ibadət adı altına, ümumiyyətlə, dini fəaliyyət altında, biz bilirik ki, müəyyən cəhdlər, milli təhlükəsizliyimizi təhdid edən məqamlar var. Əlbəttə ki, biz bunları nəzərdən qaçıra bilmərik.

Hörmətli xanım sədr, bu islahatların davamı ilə bağlı bəzi təklifləri də burada səsləndirmək istərdim. Misal üçün, burada qanunda nəzərdə tutulan yeni dəyişikliyə əsasən attestasiyanın həyata keçirilməsi dini qurumdan alınır, Qafqaz Müsəlmanları İdarəsinə verilir. Bayaq dediyim kimi, burada həm də balans yaradılır. Amma gəlin, bu attestasiyaya baxaq. Hesab edirəm ki, biz gələcəkdə attestasiyaya baxa bilərik. Çünki attestasiyanın 5 il müddətinə nəzərdə tutulması, mənəcə, çoxdur. Bəlkə ilkin mərhələdə bunu 3 il müddətinə endirək və bu attestasiyanı da kifayət qədər tələbkarlıq şəraitində keçirək. Bu nöqtəyənəzərdən hesab edirəm ki, biz yeni bir anlayış da gətirməliyik. Din xadimlərinin rotasiyasını təşkil etməliyik. Bu gün həqiqətdir ki, bəzi din xadimləri illər uzununu bir yerdə qalırlar və bu da, deyək ki, müəyyən qruplaşmanın yaradılmasına və orada müəyyən neqativ halların baş verməsinə gətirib çıxarır. Hesab edirəm ki, biz rotasiya məsələsinə də baxmalıyıq.

Dini kadrların hazırlığı bu gün çox aktual məsələdir. Əlbəttə ki, bu gün İlahiyyat İnstitutu fəaliyyət göstərir və bildiyim qədər, bu il 30-a yaxın məzun olacaq. Amma bu, kifayət deyildir. Hörmətli həmkarlar, gəlin, etiraf edək ki, bəzən dini radikal cərəyanların nümayəndələrinin hazırlıq səviyyəsi bu gün bizim təyin etdiyimiz, yaxud da bizim

sağlam dini siyasəti həyata keçirən kadrların səviyyə-sindən üstün olur, bəzən onların əsaslandırılmamış arqumentləri daha inandırıcı olur. Ona görə də kadr hazırlığı, hesab edirəm, çox ciddi məsələdir.

Burada icmalarla bağlı məsələyə toxunuldu. Ümumiyyətlə, dini icma anlayışı, biz bilirik ki, Sovet dövründən qalan bir anlayışdır. Bu anlayışa yenidən baxılmalıdır. Hər bir dini ibadət yerində bir icmanın olmasının məntiqini başa düşmək çox çətindir. Burada qeyd olundu ki, 2500-ə yaxın ibadət yeri, yaxud ziyarətgah var. Mütləq deyil ki, hər biri dini icma olsun. Ona görə də mən hesab edirəm ki, iri şəhərlərdə dini icmalarla bağlı məsələ ola bilər. Əlbəttə, bunun mahiyyətinə baxmaq olar. Amma bütövlükdə, hər yerdə mütləq şəkildə dini icmanın olması, onlara da müəyyən səbəblərin verilməsi məsələlərinə, mənə belə gəlir ki, bir daha baxılmalıdır.

Burada ianələr ilə bağlı haqlı olaraq çox qeyd olundu. Şəffaflığın və hesabatlılığın təmin olunması ilə bağlı fikirlər səsləndi. Təbii ki, bu, doğrudur. Amma eyni zamanda, mən hesab edirəm ki, hesabatlılığın təmin olunmasında bir şəffaflıq mexanizmi tətbiq edilməlidir, ictimai nəzarət olmalıdır. Yəni biz bilirik ki, məsələn, dini ibadət-gahların qarşısında ATM-lər qoymaqla, yaxud da elektron ödənişlərlə bağlı məlumat verməklə insanlar rahat, onlayn şəkildə bu ianələri həyata keçirə bilər. Amma bundan sonrakı mərhələdə istifadəsi mərkəzləşdirilmiş şəkildə olmalıdır, fondlar əsasında həyata keçirilməlidir. Ədalətli bölgü olmalıdır. Həmin vəsaitin bir hissəsi dini müəssisələrdə saxlanmalı, digəri isə digər tələblərin, digər ehtiyacların qarşılınmasına yönəlməlidir.

Hörmətli xanım sədr, bütövlükdə, bu təklifləri mü-tərəqqi hesab edirəm və birinci oxunuşda səsə qoyub qəbul

edilməsini təklif edirəm. Təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun.

Hörmətli həmkarlar, etiraz etmirsinizsə, biz məsələni səsə qoyaq.

Razi müəllim, Nigar xanım, Qüdrət müəllim indi yoxdur, ikinci oxunuşda sizdən başlayacağıq. İndi isə, hörmətli həmkarlar, məsələyə münasibət bildirin. Buyurun.

Səsvermənin nəticələri	(saat 13.49 dəq.)
Lehinə	82
Əleyhinə	1
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	83
Nəticə: Qəbul edildi	

Şakir müəllim.

Ş.Şabanov. Lehinə 18 səs vermişlər.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qanun layihəsi birinci oxunuşda qəbul edildi.

Hörmətli həmkarlar, bununla bizim iclasımız başa çatdı. Hamıya təşəkkür edirəm. Növbəti iclasın vaxtı haqqında sizə əlavə məlumat veriləcək. Sağ olun.

ALTINCI ÇAĞIRIŞ
AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI
MİLLİ MƏCLİSİNİN
IX SESSİYASI İCLASININ

PROTOKOLU № 83

Milli Məclisin iclas salonu.
15 fevral 2022-ci il.

İclasda Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin
sədri Sahibə Qafarova sədrlik etmişdir.

İclasda Milli Məclisin 109 deputatı iştirak etmişdir.

Qeydiyyat	(saat 11.07 dəq.)
İştirak edir	106
Yetərsay	83

İclasın gündəliyinə aşağıdakı məsələlər daxil idi:

1. “Azərbaycan Respublikası Hökuməti ilə Türkiyə Respublikası Hökuməti arasında qida təhlükəsizliyi sahəsində əməkdaşlıq haqqında” Sazişin təsdiq edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi.

2. “Azərbaycan Respublikası Hökuməti ilə İspaniya Krallığı Hökuməti arasında məxfi məlumatın mübadiləsi və qarşılıqlı mühafizəsi haqqında” Sazişin təsdiq edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi.

3. “Tibbi sığorta haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (birinci oxunuş).

4. “Azərbaycan Respublikasının Silahlı Qüvvələri haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (ikinci oxunuş).

5. “Qaz təchizatı haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (ikinci oxunuş).

6. Azərbaycan Respublikasının İnzibati Xətalər Məcəlləsində dəyişiklik edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (ikinci oxunuş).

7. “Dini etiqad azadlığı haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (ikinci oxunuş).

8. “Normativ hüquqi aktlar haqqında” Azərbaycan Respublikasının Konstitusiya Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası Konstitusiya qanununun layihəsi (birinci oxunuş).

9. Gəncə şəhərinin inzibati ərazi bölgüsündə qismən dəyişiklik edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (birinci oxunuş).

10. “Bələdiyyələrin əraziləri və torpaqları haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununa əlavə edilmiş “Azərbaycan Respublikasında bələdiyyələrin siyahısı”nda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (birinci oxunuş).

11. Azərbaycan Respublikasının Şəhərsalma və Tikinti Məcəlləsində dəyişiklik edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (birinci oxunuş).

Qeyd. 2020-ci ilin mart ayında Ümumdünya Səhiyyə Təşkilatı COVID-19 koronavirusunun törətdiyi yoluxucu xəstəliyi pandemiya elan etmişdir. Bu pandemiya qarşı

ölkəmizdə həyata keçirilən tədbirlərlə əlaqədar Milli Məclisin 21 deputatı plenar iclas salonunun lojasında əyləşdiyinə görə əl qaldırmaqla səs vermişdir.

Aşağıdakı məsələlər müzakirə edilmişdir:

Gündəlik haqqında.

Çıxış etmişlər: Sahibə Qafarova, Hikmət Məmmədov, Rəşad Mahmudov, Rüfət Quliyev, Fəzil Mustafa, Razi Nurullayev, Bəxtiyar Əliyev, Ceyhun Məmmədov, Elşad Mirbəşir oğlu, Naqif Həməzəyev, Bəhruz Məhərrəmov

Təklif: Gündəlik qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 11.07 dəq.)

Lehinə 108

Əleyhinə 0

Bitərəf 0

Səs vermədi 0

İştirak edir 108

Nəticə: Qəbul edildi

1. “Azərbaycan Respublikası Hökuməti ilə Türkiyə Respublikası Hökuməti arasında qida təhlükəsizliyi sahəsində əməkdaşlıq haqqında” Sazişin təsdiq edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi.

Çıxış etmişlər: Sahibə Qafarova, Tahir Rzayev, Səməd Seyidov, Əli Məsimli

Təklif: Qanun qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 11.47 dəq.)

Lehinə 107

Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	107
Nəticə: Qəbul edildi	

2. “Azərbaycan Respublikası Hökuməti ilə İspaniya Krallığı Hökuməti arasında məxfi məlumatın mübadiləsi və qarşılıqlı mühafizəsi haqqında” Sazişin təsdiq edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi.

Çıxış etmişlər: Sahibə Qafarova, Ziyafət Əsgərov, Səməd Seyidov, Razi Nurullayev

Təklif: Qanun qəbul edilsin	
Səsvermənin nəticələri	(saat 11.53 dəq.)
Lehinə	106
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	1
İştirak edir	107
Nəticə: Qəbul edildi	

3. “Tibbi sığorta haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (birinci oxunuş).

Çıxış etmişlər: Sahibə Qafarova, Əhliman Əmiraslanov, Əli Məsimli, Soltan Məmmədov, Razi Nurullayev, Qənirə Paşayeva, Etibar Əliyev

Təklif: Layihə birinci oxunuşda qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 12.16 dəq.)

Lehinə 102

Əleyhinə 0

Bitərəf 0

Səs vermədi 0

İştirak edir 102

Nəticə: Qəbul edildi

4. “Azərbaycan Respublikasının Silahlı Qüvvələri haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (ikinci oxunuş).

Çıxış etmişlər: Sahibə Qafarova, Ziyafət Əsgərov, Razi Nurullayev, Tahir Kərimli, Fəzail Ağamalı, Siyavuş Novruzov, Qüdrət Həsənzadə

Təklif: Layihə ikinci oxunuşda əsas kimi qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 12.19 dəq.)

Lehinə 93

Əleyhinə 0

Bitərəf 0

Səs vermədi 0

İştirak edir 93

Nəticə: Qəbul edildi

Təklif: Layihə qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 12.37 dəq.)

Lehinə 104

Əleyhinə 0

Bitərəf 0

Səs vermədi 0

İştirak edir 104

Nəticə: Qəbul edildi

Təklif: Layihə ikinci oxunuşda qəbul edilsin

Səsvərmənin nəticələri	(saat 12.37 dəq.)
Lehinə	105
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	105
Nəticə: Qəbul edildi	

5. “Qaz təchizatı haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (ikinci oxunuş).

Çıxış etmişlər: Sahibə Qafarova, Sadiq Qurbanov, Kamal Cəfərov, Naqif Həməzəyev, Tahir Kərimli, İltizam Yusifov, Sabir Rüstəmxanlı, Aydın Mirzəzadə, Fatma Yıldırım

Təklif: Layihə ikinci oxunuşda qəbul edilsin

Səsvərmənin nəticələri	(saat 13.16 dəq.)
Lehinə	96
Əleyhinə	1
Bitərəf	1
Səs vermədi	1
İştirak edir	99
Nəticə: Qəbul edildi	

Təklif: Layihə ikinci oxunuşda əsas kimi qəbul edilsin

Səsvərmənin nəticələri	(saat 12.51 dəq.)
Lehinə	85
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	1

İştirak edir 86
Nəticə: Qəbul edildi

Təklif: 1-ci maddə qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 13.15 dəq.)
Lehinə 97
Əleyhinə 2
Bitərəf 1
Səs vermədi 1
İştirak edir 101
Nəticə: Qəbul edildi

Təklif: 2-ci maddə qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 13.15 dəq.)
Lehinə 98
Əleyhinə 1
Bitərəf 1
Səs vermədi 0
İştirak edir 100
Nəticə: Qəbul edildi

6. Azərbaycan Respublikasının İnzibati Xətalər Məcəlləsində dəyişiklik edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (ikinci oxunuş).

Çıxış etmişlər: Sahibə Qafarova, Kamal Cəfərov

Təklif: 1-ci maddə qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 13.16 dəq.)
Lehinə 95
Əleyhinə 3
Bitərəf 1
Səs vermədi 0
İştirak edir 99
Nəticə: Qəbul edildi

Təklif: 2-ci maddə qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 13.17 dəq.)

Lehinə 93

Əleyhinə 6

Bitərəf 0

Səs vermədi 0

İştirak edir 99

Nəticə: Qəbul edildi

Təklif: Layihə ikinci oxunuşda qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 13.17 dəq.)

Lehinə 92

Əleyhinə 4

Bitərəf 1

Səs vermədi 2

İştirak edir 99

Nəticə: Qəbul edildi

Təklif: Layihə ikinci oxunuşda əsas kimi qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 12.51 dəq.)

Lehinə 83

Əleyhinə 2

Bitərəf 1

Səs vermədi 0

İştirak edir 86

Nəticə: Qəbul edildi

7. “Dini etiqad azadlığı haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (ikinci oxunuş).

Çıxış etmişlər: Sahibə Qafarova, Fəzail İbrahimli, Qüdrət Həsənquliyev, Mələhət İbrahimqızı

Təklif: Layihə ikinci oxunuşda əsas kimi qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri	(saat 13.28 dəq.)
Lehinə	92
Əleyhinə	2
Bitərəf	0
Səs vermədi	1
İştirak edir	95
Nəticə: Qəbul edildi	

Təklif: 1-ci və 2-ci maddələr qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri	(saat 13.39 dəq.)
Lehinə	96
Əleyhinə	1
Bitərəf	1
Səs vermədi	1
İştirak edir	99
Nəticə: Qəbul edildi	

Təklif: 3–5-ci maddələr qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri	(saat 13.39 dəq.)
Lehinə	99
Əleyhinə	1
Bitərəf	1
Səs vermədi	1
İştirak edir	102
Nəticə: Qəbul edildi	

Təklif: Layihə ikinci oxunuşda qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri	(saat 13.40 dəq.)
Lehinə	97
Əleyhinə	1
Bitərəf	1
Səs vermədi	1
İştirak edir	100
Nəticə: Qəbul edildi	

8. “Normativ hüquqi aktlar haqqında” Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyaya Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası Konstitusiyaya qanununun layihəsi (birinci oxunuş).

Çıxış etmişlər: Sahibə Qafarova, Əli Hüseynli, Qüdrət Həsənpuliyev

Təklif: Layihə birinci oxunuşda qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri	(saat 13.47 dəq.)
Lehinə	105
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	1
İştirak edir	106
Nəticə:	Qəbul edildi

9. Gəncə şəhərinin inzibati ərazi bölgüsündə qismən dəyişiklik edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (birinci oxunuş).

Çıxış etmişlər: Sahibə Qafarova, Siyavuş Novruzov, Müşfiq Cəfərov, Fazil Mustafa, Kamran Bayramov, Musa Qasımlı

Təklif: Layihə birinci oxunuşda qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri	(saat 14.13 dəq.)
Lehinə	93
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	1
İştirak edir	94
Nəticə:	Qəbul edildi

10. “Bələdiyyələrin əraziləri və torpaqları haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununa əlavə edilmiş “Azərbaycan Respublikasında bələdiyyələrin siyahısı”nda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (birinci oxunuş).

Çıxış etmişdir: Sahibə Qafarova

Təklif: Layihə birinci oxunuşda qəbul edilsin
Səsvermənin nəticələri (saat 14.14 dəq.)

Lehinə	93
Əleyhinə	1
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	94

Nəticə: Qəbul edildi

11. Azərbaycan Respublikasının Şəhərsalma və Tikinti Məcəlləsində dəyişiklik edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (birinci oxunuş).

Çıxış etmişlər: Sahibə Qafarova, Əli Hüseynli

Təklif: Layihə birinci oxunuşda qəbul edilsin
Səsvermənin nəticələri (saat 14.15 dəq.)

Lehinə	91
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	91

Nəticə: Qəbul edildi

**Azərbaycan Respublikası
Milli Məclisinin sədri**

Sahibə Qafarova

MİLLİ MƏCLİSİN İCLASI

15 fevral 2022-ci il. Saat 11.

*Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin sədri
Sahibə Qafarova sədrlik edir*

Sədrlik edən. Xoş gördük, hörmətli həmkarlar, hörmətli media nümayəndələri.

Hörmətli həmkarlar, iclasa başlamazdan əvvəl mən sizə Milli Məclisin nümayəndə heyətinin fevralın 1-dən 7-dək Baltikyanı ölkələrə rəsmi səfəri barədə qısa məlumat vermək istəyirəm.

Öncə xatırladım ki, Latviya, Litva və Estoniya Şərqi Avropanın böyük geosiyasi əhəmiyyətə malik olan bölgəsində yerləşirlər. Hər 3 ölkə Avropa İttifaqının və NATO-nun üzvüdür.

Qeyd edim ki, həm Azərbaycan Respublikasının, həm də Baltikyanı dövlətlərin rəhbərliyi dinamik xarakter daşıyan ikitərəfli münasibətlərin inkişafına böyük diqqət yetirirlər. Bu ölkələr Azərbaycanla müxtəlif sahələri əhatə edən qarşılıqlı surətdə faydalı əməkdaşlıq əlaqələri saxlayırlar. Milli Məclisin nümayəndə heyətinin rəsmi səfərinin məramı da ikitərəfli siyasi dialoqun dərinləşməsinə töhfə

vermək, xüsusən də dövlətlərarası münasibətlərin önəmli bir istiqamətini təşkil edən parlamentlərarası əlaqələrin inkişafı yollarını nəzərdən keçirmək idi.

Hörmətli həmkarlar, nümayəndə heyətimizin Baltikyanı ölkələrə səfəri Latviyadan başladı, daha sonra isə Litva və Estoniya ilə davam etdi.

Fevralın 2-də Latviya Seyminin sədri xanım İnara Mur-niyetse və Latviyanın Baş naziri cənab Arturs Krişyanis Karinş ilə, fevralın 3-də isə Latviya Prezidenti cənab Eqils Levits ilə görüşlər keçirildi.

Nümayəndə heyətimiz fevralın 3-də Litva Respubli-kasına yola düşdü və elə həmin gün Litva Seyminin sədri xanım Viktoriya Çmilite Nielsen, ertəsi gün isə Litva Prezidenti cənab Gitanas Nauseda və Litvanın xarici işlər naziri cənab Gabrielius Landsbergis ilə görüşdü.

Nəhayət, fevralın 6-da və 7-də nümayəndə heyətimiz Estoniya Respublikasında oldu. Estoniya parlamentinin sədri cənab Yüri Ratas, xarici işlər naziri xanım Eva-Maria Liimets və Estoniya Prezidenti cənab Alar Karis ilə görüşlər keçirildi.

Baltikyanı dövlətlərin ali vəzifəli şəxsləri ilə söhbətlər zamanı bu ölkələr ilə Azərbaycan arasında siyasi, iqtisadi, mədəni və humanitar sahələrdə əməkdaşlığın yüksələn xətlə inkişafından, o cümlədən parlamentlər arasında əla-qələrin səviyyəsindən məmnunluq ifadə edildi, münasibət-lərin daha da dərinləşdirilməsi üçün böyük potensial oldu-ğu qeyd edildi. Həmsöhbətlərim təmsil etdikləri ölkələrin daim Azərbaycanın ərazi bütövlüyünü dəstəklədiklərini bildirməklə yanaşı, ölkəmizin Avropa İttifaqı ilə əməkdaş-lığını, Avropanın enerji təhlükəsizliyinə töhfələrini, COVID-19 pandemiyasına qarşı mübarizədə rolunu yük-sək qiymətləndirdilər.

Bütün görüşlərdə mən 44 günlük Vətən müharibəsində Azərbaycanın əldə etdiyi qələbədən sonra regionda yaranmış yeni reallıqlar barədə məlumat verdim. Qeyd etdim ki, Azərbaycan öz ərazilərini Ermənistanın 30 il sürən işğalından qurtararaq ərazi bütövlüyünü bərpa etmiş, bununla da BMT Təhlükəsizlik Şurasının 4 qətnaməsinin icrasını təmin etmişdir. Artıq münaqişə tarixdə qalmışdır və işğaldan azad olunmuş ərazilərdə bu gün genişmiqyaslı quruculuq və bərpa işləri həyata keçirilir.

Bildirdim ki, Ermənistan işğal altında saxladığı bütün şəhər və kəndlərimizi viran qoymuş, tarixi, mədəni və dini abidələrimizi məhv etmişdir. Azərbaycanın regionda daimi sülh və təhlükəsizliyin təmin olunmasını istədiyini, bu məqsədlə suverenliyin və ərazi bütövlüyünün qarşılıqlı tanınması, sərhədlərin delimitasiyası və demarkasiyası prosesinə başlanması, bütün kommunikasiyaların bərpası və münasibətlərin normallaşmasına gətirib çıxaracaq sülh sazişinin imzalanması barədə Ermənistana bir sıra təkliflər verdiyini diqqətə çatdırdım.

Bu il 30-cu ildönümü tamam olacaq Xocalı soyqırımına haqqında düşüncələrimi bölüşdüm, Latviya, Litva və Estoniya parlamentlərinin Azərbaycanla dostluq qruplarının bu barədə verdikləri bəyanatların ölkəmizdə yüksək qiymətləndirildiyini bildirdim.

Söhbətlər zamanı mən ölkəmizin həyata keçirdiyi layihələr və mövcud investisiya imkanları barədə də məlumat verdim. Zəngəzur dəhlizinin strateji əhəmiyyətindən danışaraq qeyd etdim ki, bu dəhlizin açılması nəinki region, həm də Avropa İttifaqının üzvü olan ölkələr üçün yeni imkanlar yaradacaq.

Azərbaycanın Avropa İttifaqı ilə əlaqələri haqqında məlumat verərək bildirdim ki, Avropa İttifaqı ilə yeni tə-

rəfdaşlıq sazişi üzrə danışıqlar son mərhələdədir və sazişin 90 faizdən çoxu artıq razılaşdırılmışdır. Avropa İttifaqı ilə enerji sahəsində əməkdaşlıq da böyük əhəmiyyət kəsb edir. Azərbaycan neftlə yanaşı, həm də Cənub Qaz Dəhlizi vasitəsi ilə Avropanı qazla təchiz edir. Bu isə Avropanın enerji təhlükəsizliyinin təmin edilməsinə mühüm töhfə verir.

Hörmətli həmkarlar, Baltikyanı ölkələrdə rəsmi görüşlər ilə yanaşı, nümayəndə heyətimiz bir sıra tədbirlərdə də iştirak etdi. Biz Latviyanın paytaxtı Riqa şəhərində “Azadlıq” abidəsini ziyarət etdik və abidənin önünə əklil qoyduq, həmçinin Latviya Milli İncəsənət Muzeyində və Latviya Milli Kitabxanasında olduq.

Parlament nümayəndə heyəti Litvanın paytaxtı Vilyus şəhərinin “Antakalnio” məzarlığında 1991-ci il 13 yanvar qurbanlarının xatirəsinə ucaldılmış abidəni ziyarət etdi və abidənin önünə əklil qoydu.

Estoniya Respublikasına rəsmi səfər çərçivəsində isə biz həmin ölkənin paytaxtı Tallin şəhərində Elektron Estoniya Brifinq Mərkəzini ziyarət etdik və Mərkəzin fəaliyyəti ilə tanış olduq.

Hörmətli deputatlar, hesab edirəm, Milli Məclisin nümayəndə heyətinin Baltikyanı ölkələrə rəsmi səfəri uğurlu oldu və bununla əlaqədar mən nümayəndə heyətinin bütün üzvlərinə öz dərin minnətdarlığımı bildirirəm. Mənim məlumatım bu qədər. Diqqətinizə görə təşəkkür edirəm.

İndi isə, xahiş edirəm, qeydiyyatdan keçək.

Qeydiyyat

İştirak edir

Yetərsay

(saat 11.07 dəq.)

85

83

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov, *Milli Məclis Aparatının Milli Məclisin, komitələrin və komissiyaların işinin təşkili şöbəsi müdirinin müavini*.

Qeydiyyatdan 21 deputat keçmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, yetərsay var, iclasa başla-ya bilərik.

Hörmətli həmkarlar, xahiş edirəm, gündəliyin qəbul edilməsinə münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 11.07 dəq.)
Lehinə	87
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	87
Nəticə: Qəbul edildi	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 21 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, gündəlik qəbul edildi.

İndi isə, hörmətli həmkarlar, həmişə olduğu kimi, bizim cari məsələlərlə bağlı 30 dəqiqəlik vaxtımız var, kim danışmaq istəyirsə, buyursun, yazılsın.

10 nəfər çıxış edə biləcək. Yuxarı cərgələrdən çıxış etmək istəyən var? Xahiş edirəm, siyahını göndərin. Neçə nəfərdir?

Ş.Şabanov. 3 deputat yazılmışdır.

Sədrlik edən. 3 nəfər? Deməli, 7 nəfər buradan. Bizdə 7-ci Ceyhun Məmmədovdur. Ceyhun müəllimdən sonra 3 nəfər yuxarı cərgələrdən çıxış edəcəkdir. Xahiş edirəm, təmin edərsiniz.

Hikmət Məmmədov. Hikmət müəllim, buyurun.

H.Məmmədov. Hörmətli xanım sədr, hörmətli millət vəkilləri, hamınızı salamlayıram. Hörmətli xanım sədr, hər şeydən öncə Baltikyanı ölkələrə uğurlu səfəriniz münasibəti ilə Sizi və rəhbərlik etdiyiniz nümayəndə heyətini təbrik edirəm. Bu hadisə, əlbəttə ki, parlament diplomatiyasının tarixinə yazılacaq hadisələrdən biridir və ümumiyyətlə, parlamentimizin fəaliyyəti haqqında dolğun təsəvvür yaradır.

Hörmətli millət vəkilləri, bir neçə gün bundan əvvəl Azərbaycanın və qardaş Türkiyənin siyasi tarixində çox mühüm hadisələr baş verib. Bu hadisələr ondan ibarətdir ki, qəbul etdiyimiz Şuşa Bəyannaməsi qardaş Türkiyə Prezidenti tərəfindən təsdiq olundu və bununla da hüquqi qüvvəyə minmiş oldu. Eyni zamanda, Azərbaycan Prezidenti tərəfindən təsdiq olunmaqla tam hüquqi qüvvəyə mindi.

Bu hadisə Azərbaycanın və Türkiyənin tarixində, hər şeydən öncə, müasir, mürəkkəb beynəlxalq münasibətlər sistemində təhlükəsizliyimizin təmin olunması ilə bağlı mühüm bir qərar, mühüm bir addımdır. Hazırda beynəlxalq münasibətlər sistemi, Jan Jak Russonun dediyi kimi, hamı ilə hamının müharibəsi qədər səciyyəli olacaqdır. Ona görə də milli təhlükəsizliyimizi təmin etmək olduqca vacibdir ki, Şuşa Bəyannaməsi məhz bu mühüm missiyanı, bu mühüm tarixi rolu oynayacaqdır.

Şuşa Bəyannaməsində, hər şeydən öncə, iki qardaş ölkənin və bütövlükdə, regionun hərbi, siyasi təhlükəsizliyinin təmin olunması ilə bağlı mühüm müddəalar var. İkincisi, Avropanı da yaxından maraqlandıran enerji təhlükəsizliyinin təmin olunması ilə bağlı mühüm müddəalar var. Üçüncüsü, nəqliyyat-kommunikasiya təhlükəsizliyi,

iqtisadi təhlükəsizlik və ən nəhayət, 2020-ci il 10 dekabrda qardaş Türkiyə ilə imzalanmış media sahəsində strateji əməkdaşlıq haqqında memoranduma istinad olunması da informasiya müstəvisində təhlükəsizliyimizin təmin olunması baxımından olduqca əhəmiyyətlidir.

Mən düşünürəm ki, bütün bunlar təkcə Azərbaycanın və Türkiyənin maraqları kontekstində deyil, eyni zamanda, regionda sabitlik, Çindən başlamış Avropaya qədər uzanan Böyük ipək yolunun orta xətti kommunikasiyalarının açılması, onun təhlükəsizliyinin təmin olunması baxımından da əhəmiyyətlidir. Şübhəsiz ki, Avropanın bu gün çox çətinlik çəkdiyi və enerjinin də hibrid müharibələr kontekstində silah kimi istifadə edildiyi bir şəraitdə sabit bir ölkə kimi qardaş Türkiyə və Azərbaycanın enerji siyasətinin də həyata keçirilməsi üçün mühüm strateji əsaslar yaradır.

Hörmətli millət vəkilləri, ötən həftə ölkə Prezidenti Ağdama səfər etdi və çox tarixi bir çıxış etdi. O dedi ki, biz, ola bilsin, nə vaxtsa Ermənistanla sülh müqaviləsi imzalayacağıq, amma erməni vandalizmini heç vaxt unutmamalıyıq. Əlbəttə, mən düşünürəm ki, bu, hər birimizin fəaliyyətində bir çağırış olmalıdır. Əslində, istər xarici siyasətdə, istərsə də daxili münasibətlərimizdə bu paradigma bizim hərəkətlərimizi təyin etməlidir. Diqqətinizə görə sağ olun.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Hikmət müəllim.

Rəşad Mahmudov. Rəşad müəllim, buyurun.

R.Mahmudov. Dəyərli sədarət, hörmətli millət vəkilləri və media nümayəndələri. Mən də bu yaxınlarda parlamenti-mizin sədri hörmətli Sahibə xanım Qafarovanın rəhbərliyi ilə nümayəndə heyətimizin Baltıqyanı ölkələrə səfəri ilə bağlı təəssüratlarımı qısaca sizinlə bölüşmək istəyirəm.

İlk növbədə qeyd edim ki, 7 gün sürən səfər çərçivəsində 3 ölkənin dövlət başçıları, parlament sədrləri, baş nazirləri və xarici işlər nazirləri ilə keçirilmiş görüşlər, aparılmış danışıqlar ölkəmiz üçün mühüm əhəmiyyət daşıyırdı və olduqca səmərəli keçdi. Səfərimizin məqsədi və mahiyyəti ölkəmizin reallıqlarının beynəlxalq səviyyədə tanıtılması, xalqlarımız arasında dostluq münasibətlərinin daha da möhkəmləndirilməsi, ölkələr arasında iqtisadi, siyasi, səhiyyə, təhsil, eləcə də digər sahələrdə əməkdaşlığın genişlənməsi idi. Bu mənada, hesab edirəm ki, bu səfəri də dövlətimizin beynəlxalq nüfuzunun yüksəldilməsi yönündə ardıcıl atılan növbəti uğurlu addımlardan biri kimi qiymətləndirə bilərik.

Aparılan danışıqlarda nümayəndə heyətimizin rəhbəri Sahibə xanım Qafarovanın Azərbaycanın inkişaf yolu barədə verdiyi məlumatlar dost ölkələrin rəhbər şəxsləri tərəfindən böyük maraq və diqqətlə qarşılandı. Düzü, nümayəndə heyətimizin sədrinin görüşlər zamanı son dərəcə mükəmməl çıxışları, region, Avropa Birliyi üçün vacib məsələlərdə verilən suallara ətraflı cavabları, həm ölkəmizin, həm də beynəlxalq birliyin maraqlarına və mənafeyinə uyğun səriştəli açıqlamaları nümayəndə heyətinin hər bir üzvündə fəxarət hissi doğururdu. Yeri gəlmişkən, qeyd edim ki, hər 3 ölkənin rəsmiləri ölkəmizin ərazi bütövlüyünü hər zaman dəstəklədiklərini və Azərbaycanın Avropa İttifaqı üçün mühüm tərəfdaş olduğunu diqqətə çatdırdılar. Cənubi Qafqazda baş verən reallıqların dünya üçün də yaxşı bir nümunə olduğu vurğulandı.

Səfər zamanı bizə çox xoş təəssürat yaşadan anlar, əlbəttə ki, çox oldu. Yüksək qonaqpərvərlik və hörmət hissi ilə qarşılanmamız, bizim heyətə sərgilənən xüsusi səmimi münasibət və sair.

Dəyərli millət vəkilləri, ümumiyyətlə, beynəlxalq münasibətlərin fəlsəfəsi həmin münasibətlərin tərkibini müəyyən edən düşüncələrdən ibarətdir. Əlbəttə ki, bu münasibətlərin əhatəli və səmərəli olması da insan faktorundan, onun sağlam və çevik zəkasından asılıdır. Səmimi deyirəm ki, bütün görüşlərdə görüşün sonunda dost ölkələrin rəsmi nümayəndələrinin üz və ifadələrində, kəlmələrində və gözlərində biz heyrətedici və mehriban baxışları aydın bir şəkildə gördük və hiss etdik. Mən bir daha belə uğurlu nəticəyə görə parlamentimizin sədri Sahibə xanım Qafarovaya, eləcə də nümayəndə heyətimizin hər bir üzvünə təşəkkürümü bildirirəm. Düşünürəm ki, bu, həm də hələ 2020-ci ilin martında bu zaldakı tribunadan cənab Prezidentin millət vəkillərinə müraciətində qeyd etdiklərinə və bizə etdiyi çağırışlara və tövsiyələrə parlamentin növbəti uğurlu cavabı oldu. Uğurlarımız bol olsun. Diqqətinizə görə təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Rəşad müəllim.

Rüfət Quliyev. Rüfət müəllim, buyurun.

R.Quliyev. Təşəkkür edirəm, xanım sədr. Hörmətli xanım sədr, hörmətli həmkarlar, hörmətli media nümayəndələri. Məndən qabaq deyilən təbriklərə qoşuluram və hesab edirəm ki, Sizin oradakı çıxışlarımız, təkcə Baltika ölkələrini demirəm, xaricdə bundan qabaqdakı çıxışlar da, hamısı, birmənalı, Azərbaycan parlamentinin nüfuzunu qaldıran çıxışlardır. Mən buna görə həm Sizə, həm də nümayəndə heyətinə öz təşəkkürümü bildirirəm.

Qeyd eləmək istəyirəm ki, 2018-ci ildən möhtərəm cənab Prezidentin həyata keçirdiyi islahatlar çoxşaxəli və silsilə xarakter daşıyır və görünür ki, bu islahatlar davam edəcək, bir az da dərinləşəcək. Bununla əlaqədar, mən deyərdim ki, – biz seçicilərlə, insanlarla görüşürük, –

cənab Prezidentin son bir neçə gündə atdığı addımlar insanları kifayət qədər həm razı salıb, həm də bizim dövlət qurumlarında gedən proseslərə böyük bir təkan verib. Son kadr təyinatları və dövlət qurumları ilə bağlı cənab Prezidentin qərarları çox mükəmməldir, bütün dövlət qurumlarına və məmurlara vaxtında verilən bir siqnal, bir məlumat, bir mesajdır ki, işinizi möhkəm tutun, insanlarla bir yerdə olun, insanların problemini həll eləyin. Bu problemlərdən qaçmaq olmaz, gizlənmək olmaz.

Bu məsələ ilə, cərimələrin qalxmağı, BNA siyasəti ilə əlaqədar, bilirsiniz ki, haradasa 10 gün bundan öncə Milli Məclisdə böyük bir müzakirə oldu və bir həftə bundan öncə möhtərəm cənab Prezidentin çox düzgün qərarı oldu. Biz bilirik ki, bu qurum 7 ilin içində heç nəyə nail ola bilməyibdir, yaxud nəyə isə nail olmağa cəhd göstərilibdir. Bu gün artıq bu qurum 2 yerə bölünüb, bir hissəsi Bakı Şəhər İcra Hakimiyyətinə verilib və o biri hissəsi, şəhərin intellektual...

Sədrlik edən. Çox sağ olun.

Fazil Mustafa. Fazil müəllim, buyurun.

F.Mustafa. Hörmətli xanım sədr, hörmətli millət vəkilləri. Bu günlərdə Azərbaycan tarixində ən yadda qalan və ən cəsarətli addımlardan biri atıldı. Bu, türk dünyasının yaxınlaşması baxımından ən vacib bir tarixi hadisə kimi qiymətləndirilməlidir. Bu tarixi sənədin altında Azərbaycan Prezidentinin və Türkiyə Prezidentinin imzasının olması onu göstərdi ki, tarixin bu dövründə belə bir cəsur qərarın verilməsi xalqların, dövlətlərin gələcəyi üçün çox vacib əhəmiyyət daşıyan addımlardır. Ona görə mən təklif edirəm ki, Şuşa Bəyannaməsinin imzalandığı 15 iyun günü Azərbaycan və Türkiyənin ortaq bayramı olaraq müttəfiqlik günü, yaxud qardaşlıq günü kimi elan olunsun.

Bu, olduqca vacibdir. Çünki bizim birgə bayramımız yoxdur və bu böyük tarixi hadisəni biz, sadəcə, sıradan bir tarix rəqəmi kimi qiymətləndirməməliyik.

İkinci, vacib məsələlərdən biri. Bu günlərdə bizim Dövlət Təhlükəsizliyi Xidməti tərəfindən Müdafiə Nazirliyində əməliyyat keçirildi və çox utancverici bir hadisə baş verdi. 44 günlük zəfərdən, ölkə Prezidentinin Azərbaycanın torpaqlarının azad edilməsi istiqamətində atdığı möhtəşəm addımlardan sonra məlum oldu ki, qələbənin nəticələrini pul formasında Müdafiə Nazirliyində xıdır-xıdır yeyirlərmiş. Orta mərhələdə 10 milyondan çox yeyinti vardır. İndi yuxarı mərhələdə yəqin ki, bu rəqəm 100 milyonlardır. Ona görə də bu hadisə bizə nəyi göstərir? Tərtər hadisələri ilə bağlı işin də bu gün yenidən istintaqa qaytarılması və üzərində iş aparılması onu deyir ki, nəzarətsiz təhlükəsizlik və müdafiə orqanlarının olması ölkənin gələcəyi üçün böyük problemlər yarada bilər. Ona görə də biz parlament nəzarəti mexanizmi üzərində düşünməliyik.

Bu hadisələr olub keçəndən, Tərtər hadisələrində yüzlərcə insan faciə yaşayandan sonra biz onlara bəraət verilməsi ilə sevinirik. Amma bu bəraət onun həyatında nəyi dəyişəcək? Ailəsinin sındırılmış həyatını yenidən bərpa edə biləcəkmiz? Yox. Ona görə də biz indidən bu məsələ barədə düşünməliyik. Biz parlament nəzarəti mexanizmini qurmalıyıq ki, vaxtında bu hadisələrin qarşısı alın bilsin. Müdafiə Nazirliyində yeyilən o 10 milyon, Mədəniyyət Nazirliyində və ya başqa yerlərdə yeyilən, sadəcə, vəsait deyil. Bu yeyilən bir şəhidin, qazinin qan puludur. Ona görə də biz sabah bunların qarşısında cavab vermək üçün bir dövlət, cəmiyyət, parlament olaraq bu məsələnin üzərinə ciddi şəkildə getməliyik və bunun məsuliyyət da-

şıyanlarının mütləq məhkəmə qarşısına çıxarılmasını təmin etməliyik ki, insanlar görsünlər, ordu müqəddəs yerdir və burada belə haramzadə işlərlə məşğul olmaq olmaz. Diqqətinizə görə sağ olun.

Sədrlik edən. Sağ olun.

Razi Nurullayev. Buyurun, Razi müəllim.

R.Nurullayev. Hörmətli xanım sədr, hörmətli deputatlar. Heç zaman deməmişəm ki, hamı rüşvətxordur, ucdantutma hamı dövləti, büdcəni talayır. Amma həm də demirəm ki, hər kəs doğru-dürüstdür. Xeyli problemlər, işin öhdəsindən gəlməyənlər var. Ucdantutma hər kəsi hədəfə almaq isə yolverilməzdir. Məqsəd isə birdir – Prezident İlham Əliyevi, Birinci vitse-prezident Mehriban Əliyevanı hədəfə almaq, hörmətdən, gözdən salmaq. Bu isə dünyada işlənmiş metodologiyadır. Rəhbər gözdən salınanda xalq küçələrə axışır, istək isə budur. Xalq küçələrə axışsın, yıxsın, töksün və “rəngli inqilab” baş versin.

Mən Milli Cəbhə Partiyasının sədriyəm. Bu hökumətə, bu iqtidara az qala radikal müxalifətdəyəm. Amma Azərbaycan adlı dövlətimizə, azərbaycanlılara müxalifətçilik edə bilmərəm. Hazırda Prezidentə qarşı aparılan iyrənc kampaniyanı ölkəmiz və gələcəyimiz üçün ziyanlı hesab edirəm. Biz hələ Qarabağ yarasını tam həll edə bilməmişik, Xankəndidə erməni birləşmələri var, Ermənistanla sərhədlərimiz müəyyən edilməyib, Zəngəzur dəhlizi ilə bağlı işlər yekunlaşmayıb, Naxçıvana quru sərhədi əldə edə bilməmişik.

Bu gün bizi rahatladan Şuşa Bəyannaməsidir. Onun imzalanmasına kim nail olub? İndiki Prezident. İndiki Prezident başlanan işləri daha rahat sona çatdırmaq iqtidarındadır. Qarabağa Böyük qayıdış həyata keçirilmədən zəfərimiz tam deyil. İndiki halda bunu həyata keçirə bilən

və dünya güclərinin qarşısında dözümlə dayana bilən odur. Haqqı niyə deməyə ki? Siyasi mübarizəmizi Konstitusiyaya çərçivəsində aparən siyasi partiya olaraq seçki yolu ilə məqsədlərimizə nail olmağa çalışsaq, ölkəni 1990-cı illərə sürükləmək, qanlı inqilablarla ölkədə dəyişikliyə çalışmaq zərərliyədir. Bu, ölkəni məhv etmək, əzmək və nail olduqlarımızın üzərindən qara xətt çəkməkdir.

Təklif edirəm ki, bu məsələləri hər zaman ara-sıra müzakirə edək. Ümumi olaraq bu məsələyə aid xüsusi bir iclas da keçirək. Biz də danışsaq, biz də müzakirə edək. Belə olmasın ki, onlar danışır, təhqir edir, biz dinləyirik. Sonra da gec ola bilər. 2010-cu illərin ab-havası yaranır. Bütün narazı təbəqələri səfərbər edir, şəhid anaları, ataları, bacı və qardaşları ilə işlər aparırlar. Biz konkret məsələlər üzrə işlər apararaq, xalqın sosial rifahının yaxşılaşmasına nail olaq. Siyasi və vətəndaş cəmiyyəti institutlarını, demokratik təsisatları gücləndirək. Bizim güclü, titan kimi dövləti çiyinlərində saxlayan alt yapımız olmalıdır.

Ukraynada baş verənlərdən dərs almaq istəməyənlər bu dövləti sevməyənlərdir. Kreslo davası aparmaq olar, amma o kreslodə xalqın seçdiyi adam oturmalıdır. Vəssalam. Təşəkkür edirəm, xanım sədr.

Sədrlik edən. Sağ olun.

Bəxtiyar Əliyev. Bəxtiyar müəllim, buyurun.

B.Əliyev. Təşəkkür edirəm, xanım sədr. Mən də Sizin rəhbərliyinizlə Milli Məclisin nümayəndə heyətinin Baltikyanı dövlətlərə uğurlu səfərini yüksək qiymətləndirirəm. Çünki bu, Avropa İttifaqı ilə Azərbaycanın münasibətlərinin keyfiyyətə yeni mərhələyə keçidində Azərbaycan Respublikası Prezidenti cənab İlham Əliyevin uğurlu xarici siyasətinin tərkib hissəsidir.

Mən bir məsələyə diqqət yetirmək istərdim. Bu gün-

lərdə cənab Prezident və Birinci vitse-prezident Ağdama növbəti səfər etdilər. Bu səfər zamanı cənab Prezident çox mühüm mesajlar verdi.

Birincisi, dağıdılmış Qarabağın yenidən qurulacağını və cənnətə döndürülməsi ilə bağlı layihələr haqqında ictimaiyyətə məlumat verdi. Eyni zamanda, qeyd etdi ki, mədəni, tarixi abidələrimizin yenidən qurulması Heydər Əliyev Fondunun öz vəsaiti hesabına həyata keçirilir və bu, Heydər Əliyev Fondunun və Mehriban xanım Əliyevanın mədəni irsimizə verdiyi töhfə, ardıcıl, davamlı siyasətdir.

Eyni zamanda, yeni yaşayış binalarının təməli qoyuldu və qeyd edildi ki, yaxın zamanlarda Böyük qayıdış başlayacaqdır və ağdamlılar, keçmiş məcburi köçkünlər çox rahat, gözəl, həm fərdi mənzillərdə, həm də çoxmərtəbəli yaşayış binalarında yaşayacaqlar. Eyni zamanda, onların yaxşı yaşaması üçün iş yerlərinin yaradılması ilə bağlı sənaye parkında yeni müəssisələrin təməlqoyma mərasimi keçirildi. Mərkəzi şəhər xəstəxanasının təməlqoyma mərasimi keçirildi. Bundan əvvəl, ötən il Müstəqillik Günündə cənab Prezident Ağdama səyahət edərkən Ağdamın baş planını təsdiq etmişdi. Bir daha qeyd etdi ki, bütün şəhər və kəndlərimiz təsdiq edilmiş baş planlara uyğun olaraq, ən müasir səviyyədə, “ağıllı şəhər”, “ağıllı kənd” konsepsiyası əsasında qurulacaq.

Eyni zamanda, cənab Prezident qeyd etdi ki, Azərbaycan ərazi bütövlüyünü tam təmin edibdir. “Qarabağ münaqişəsi” adlı bir anlayış yoxdur. Artıq o, tarixin arxivinə verilibdir. Bu gün kimlərsə haradasa Qarabağ münaqişəsi adında danışıqlar aparmaq istəyirlərsə, bu, tamamilə yanlış bir mövqedir. Biz də hesab edirik ki, bu mövqelərdən tamamilə çəkinilməlidir. Bu gün Qarabağın Ermənistan tərəfindən dağıdılmış ərazilərinin bərpasına

töhfə vermək olar – kreditlər ayırmaq olar, mənəvi, maddi yardımlar göstərmək olar. Tezliklə keçmiş məcburi köçkünlərin, 800 mindən çox əhalinin öz dədə-baba yurduna qayıdıb orada əmin-aman yaşamasına təminat verilməli və ona dəstək göstərilməlidir. Bu işdə Azərbaycan dövlətinin həyata keçirdiyi uğurlu sülh siyasətinə dəstək verilməlidir. Ona görə biz də bir daha çağırış edirik ki, tezliklə bu sülhün imzalanmasına dəstək göstərisin.

Sədrlik edən. Sağ olun.

Ceyhun Məmmədov. Ceyhun müəllimdən sonra Elşad Mirbəşir oğlu çıxış edəcək, xahiş edirəm, hazır olsun.

Ceyhun müəllim, buyurun.

C.Məmmədov. Hörmətli xanım sədr, hörmətli həmkarlar, hörmətli media nümayəndələri. Bir neçə gün bundan əvvəl Prezident İlham Əliyev Ağdam və Ağcabədi rayonlarına səfər etdi. Bir sıra obyektlərin açılışını etdi, yeni layihələrin təməlini qoydu, eləcə də vacib mesajlar verdi. Prezident İlham Əliyev səfər zamanı Ermənistana da ciddi xəbərdarlıq etdi. Son günlər sülhməramlıların nəzarətindəki ərazilərdə separatçıların təxribatlarının davamlı xarakter aldığı müşahidə olunur. Tərtər ərazisinin atəşə tutulması, Xocalıda aktiv tikintinin aparılması, tranşeylərin qazılması, “Bakcell” əməkdaşının güllələnməsi, separatçıların davamlı təxribatçı bəyanatlar səsləndirməsi, Artsaxın işğalı haqqında qanun layihəsinin hazırlanması barədə fikirlər və digər təxribat əməlləri bu fikri bir daha təsdiq edir.

Sülhməramlıların bu prosesə seyrçi qalması, bir sıra hallarda dəstəkləməsi haqlı olaraq Azərbaycan cəmiyyətində ciddi narazılıq doğurur. Sülhməramlıların əsas missiyası bölgə xalqları arasında sülhü, qarşılıqlı etimadı, birgəyaşayışı təmin etməkdir. Təəssüf ki, sülhməramlılar

bu məsələlərlə bağlı ciddi addımlar atmırlar, əksinə, başları burada humanitar aksiyalara qarışıb. Bir gün tikinti həyata keçirir, ərzaq paylayır, o biri gün məktəblərdə şagirdlərlə görüşlər keçirirlər. Ermənilər də bundan istifadə edərək öz xəbis və məkrli niyyətlərini həyata keçirir, yeni təxribatlar törətməyə davam edirlər. Bu təxribatlara mütləq son qoyulmalıdır. Separatçılar unutmazınlar ki, “dəmir yumruq” hər zaman hazırdır. Əgər belə təxribatlar davam etsə, bunun cavabı çox sərt və ağır olacaq. Azərbaycan bölgəyə davamlı sülhün gəlməsinə çalışır. Bütün addımlar buna hesablanıb.

Ermənistan konkret mövqe bildirməlidir. Əgər sülh istəyirsə, Azərbaycan sülhə hazırdır, yox, məqsəd müharibədirsə və Azərbaycanın səbrini sınağa çəkməkdirsə, bunun aqibəti ermənilər üçün heç də yaxşı olmayacaq. Görünür, bu millətin həm də unutqanlıq xəstəliyi var. Başlarına gələnləri çox tez unudurlar. Ermənilər Vətən müharibəsində başlarına gələnlərdən çox ciddi nəticələr çıxarmalıdır. Əgər çıxarmasalar, “dəmir yumruq” yenidən işə düşəcək və bu dəfə zərbə daha ağır olacaq, itkilərin sayı daha da artacaq. Azərbaycan 44 günlük müharibədə bunu bütün dünyaya göstərdi. Diqqətiniz üçün təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun.

Elşad Mirbəşir oğlu.

E.Mirbəşir oğlu. Təşəkkür edirəm. Hörmətli xanım sədr, hörmətli həmkarlar. Mən də öz növbəmdə, hörmətli xanım sədr, Sizin rəhbərliyinizlə baş tutmuş uğurlu səfərə görə həm də həmkarlarımızı təbrik edirəm.

Bildiyiniz kimi, bu ilin əvvəlində ölkə Prezidenti tərəfindən 2022-ci il “Şuşa ili” elan olundu. “Şuşa ili” çərçivəsində parlamentin artıq ikinci iclası baş tutmaqdadır. Cənab Prezidentin də qeyd etdiyi kimi, “biz erməni

terrorizmini, erməni faşizmini ağır məğlubiyyətə uğratdıq, lakin bu faşizm hələ məhv edilməyibdir”. Ölkə Prezidenti “Şuşa ili”ni elan edən zaman qarşıda duran prioritetləri də sərəncamda aydın ifadə etmiş oldu. Təbii ki, bu, təkcə Şuşanın tarixi, mədəni simasının özünə qaytarılmasından ibarət deyil. “Şuşa ili” özündə xalqımızın gələcəyi, milli maraqlarımız üçün daha strateji hədəfləri ifadə etməkdədir.

Milli Məclis milli çağırışlara uyğun sistemli, səmərəli fəaliyyət göstərmək imkanını həmişə nümayiş etdirməkdədir. Biz unutmamalıyıq ki, Ermənistan özünün təcavüzkar xislətində qalmaqdadır. Bu gün hər b meydanında ağır məğlubiyyətə uğrasa da, ölkəmizə, xalqımıza qarşı hərtərəfli hibrid müharibə həyata keçirməkdədir. Təbii ki, belə olan halda biz yalnız müdafiə mövqeyi nümayiş etdirməməliyik.

“Şuşa ili” çərçivəsində, hesab edirəm ki, Ermənistanın bir dövlət kimi təcavüzkar mahiyyətini, terrorçu mahiyyətini bir daha ortaya qoymaq lazımdır. 100 minlərcə soydaşımızın ən fundamental hüquqları Ermənistanın təcavüzkar, işğalçı siyasəti nəticəsində pozulmuşdur. Düşünürəm ki, “Şuşa ili”nin tələblərinə uyğun olaraq, biz də bu istiqamətdə strateji hədəflərimizə çatmaqda sistemli fəaliyyət həyata keçirməliyik. Bunun üçün “Şuşa ili” çərçivəsində xarici qonaqların da iştirakı ilə insan hüquqları ilə bağlı genişmiqyaslı dinləmələrin keçirilməsi çox vacibdir. Həm də “Şuşa ili” çərçivəsində biz erməni faşizminə ölümcül zərbə vurmalıyıq. Hesab edirəm ki, informasiya müstəvisində mübarizəmizin əsas seqmentlərindən birini bu təşkil edəcək. Diqqətinizə görə təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun.

Naqif Həməzəyev. Naqif müəllim, buyurun.

N.Həməzəyev. Hörmətli xanım sədr, dəyərli deputat

həmkarlarım və media nümayəndələri. Bildiyimiz kimi, Azərbaycanda çox uğurlu islahatlar həyata keçirilir və bütün sahələrdə yeni yanaşmalar mövcuddur. Ancaq bir məsələ ilə bağlı mən öz fikirlərimi bildirmək istəyirəm. Təəssüflər olsun ki, rayonlararası sərnişindəşimada təkmilləşməyə və yeni yanaşmalara böyük ehtiyac var. Hələ də köhnə avtobuslardan istifadə olunur və bu avtobuslar xidmətə buraxılır. Avtovağzallar arasında, təəssüflər olsun ki, koordinasiya yoxdur. Bakıdan Gəncəyə və yaxud hansısa bir rayona getmək üçün onlayn bilet almaq olsa da, geri dönüş üçün onlayn bilet almaq çətindir və çox vaxt bunu almaq mümkün olmur.

Bununla yanaşı, ən böyük problem isə sürücülərə tibbi xidmətin və yoxlanışın göstərilməsi köhnə qaydalarla aparılır. Bu da nəticə etibarilə sürücünün səhhətinin sərnişindəşimada iştirak etməyə nə dərəcədə imkan verib-vermədiyini düzgün ortaya qoya bilmir. Unutmamalıyıq ki, burada sürücü yalnız öz həyatını deyil, ümumilikdə, 30-40 nəfərin həyatını təhlükəyə atmış olur. Mən düşünürəm, yalnız Bakı Beynəlxalq Avtovağzal Kompleksində deyil, bütün avtovağzallarda sürücülərin tibbi müayinələrinin keçirilməsi baxımından müasir tələblərə cavab verən bu cür xidmət göstərilməlidir. Çalışmalıyıq ki, bu problem öz həllini tapsın və sərnişindəşimada təkmilləşmə həyata keçirilsin.

Sahibə xanım, çox xahiş edirəm, mümkündürsə, biz dəmir yolu ilə sərnişindəşimaya məsələlərinin yenidən bərpa olunmasına baxaq və xahiş edək. Çünki bu olduğu təqdirdə, alternativ sərnişindəşimaya həyata keçirilir və vətəndaşlar daha təhlükəsiz rayonlararası, şəhərlərarası sərnişindəşimaya xidmətindən istifadə etmiş olurlar.

Bununla yanaşı, mən bir məsələyə də mövqeyimi

bildirmək istəyirəm. Bilirsiniz ki, Dövlət İmtahan Mərkəzi tərəfindən çox şəffaf və vacib imtahanlar keçirilir. Burada heç bir nöqsan yoxdur. Mən Dövlət İmtahan Mərkəzinin xidmətini alqışlayıram. Yalnız burada bir narazılıq var. Narazılıq nədən ibarətdir? Bilirsiniz iki, tələbə qəbuluna qədər müxtəlif sınaq imtahanları keçirilir. Bu sınaq imtahanlarının qiymətləri 40 manat təşkil edir. Bu işə abituriyentlər və valideynlər üçün müəyyən qədər çətinlik yaradır. Mən düşünürəm, əksinə, universitetlərə qəbul olmaq üçün imtahanlara hazırlaşan abituriyentlər üçün biz sınaq imtahanı qiymətlərini daha da aşağı salmalıyıq ki, həmin abituriyentlər daha çox bu sınaqlarda iştirak etsinlər və nəticə etibarını ilə yekun imtahanda uğur qazansınlar. Bu baxımdan bu məsələnin də diqqətdə saxlanılmasını və bu problemin aradan qaldırılmasını da mən Sizdən xahiş edirəm. Diqqətinizə görə təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun.

Bəhruz Məhərrəmov. Buyurun.

B.Məhərrəmov. Çox təşəkkür edirəm, Sahibə xanım. Mən də parlament diplomatiyasının Baltikyanı ölkələrdə uğurlu realizəsi münasibəti ilə Sizi və nümayəndə heyətini, o cümlədən çox milli bir məsələ olan dezinformasiya və hibrid təhdidlərlə bağlı uğurlu tədbiri reallaşdırdığı üçün hörmətli Zahid müəllimi təbrik edirəm.

“Azərbaycan 2030: sosial-iqtisadi inkişafa dair Milli Prioritetlər” qəbul edilərkən işğaldan azad olmuş ərazilərə Böyük qayıdış 5 milli öncəlikdən biri kimi müəyyən olunub. Qeyd edilir ki, bu prioritetin uğurla reallaşması üçün 2 mühüm məqsədə nail olunmalıdır. Dayanıqlı məskunlaşma, yəni həmin ərazilər cəmiyyətin ən sağlam, müasir və abad yaşayış mühitinə çevrilməlidir. İkincisi, iqtisadi fəaliyyətə reinteqrasiya, yəni bölgə iqtisadi fəaliyyətin

aparıcı həlqələrindən biri kimi digər regionların uyğun inkişaf səviyyəsinə malik olmalıdır.

Ötən gün cənab İlham Əliyev və Birinci vitse-prezident Mehriban xanım Əliyevanın Ağdam və Ağcabədi rayonlarına səfərləri, hər şeydən öncə, onu göstərdi ki, biz bütün prioritetlərimizə, o cümlədən işğaldan azad olmuş ərazilərimizə Böyük qayıdışı uğurla reallaşdırmaqdayıq. Yəni bir sözlə ifadə etsək, Azərbaycan Prezidenti cənab İlham Əliyev işğaldan azad olmuş ərazilərdə quruculuq və bərpa prosesini sürətlə reallaşdıraraq iradə nümayiş etdirib bütün dünyaya bu ərazilərin əsas sahibinin kim olduğunu, tarixi yurd yerlərimizə Böyük qayıdışa heç bir amilin mane ola bilməyəcəyini əməli olaraq göstərdi.

Konkret dünənki səfərə gəlincə, sənaye parkında müəssisələrin təməlinin qoyulması, azad edilmiş torpaqlarda yarımstansiyaların sayının 9-a çatdırılması, avtomobil və dəmir yolu nəqliyyatı infrastrukturunun qurulması kimi istiqamətlərdə işlərin başlanması – bütün bunlar dayanıqlı məskunlaşma və iqtisadi fəaliyyətə reintegrasiya üçün çox vacib, həm də əməli addımlardır.

Gördüyünüz kimi, cənab İlham Əliyev bəyanatla kifayətlənmir, deyir və edir. İnşallah, Azərbaycan xalqının iradəsi ilə hələ uzun illər deyəcək və bu xalqın rifahı naminə də dediyini edəcək.

Amma təəssüflər olsun ki, bu gün görülən işlər konkret dairələri narahat etməkdədir. Son bir neçə gündə kimləri narahat edir, gördük. Artıq aydın mənzərəmiz var, nə ilə nəticələndi, onu da gördük. Hesab edirəm ki, kifayətlənmək olmaz. Bu haqlı təzyiq dalğasını regionlara da yönəltmək lazımdır. Xüsusən ideoloji sahədə çox ciddi boşluqların hökm sürdüyü bölgələrimiz var. İndiki həssas məqamda bilərəkdən və bilməyərəkdən bu boşluqlar dövlət

başçısının islahatlarının əsl mahiyyətinin yerlərdə qavranmasına ciddi maneədir. Necə ola bilər ki, rayonlarda dövləti, dövlət başçısını hədəfə alan adamlar yerli strukturlar tərəfindən ehtiram görür. Bu, nə yanaşmadır ki, dövlət, dövlətçilik haqqında, dövlət başçısı haqqında nə istəsən deyə bilərsən, yaza bilərsən, amma təki mənim adımları çəkmə. Niyə? Sədaqət boş-boş çıxışlar deyil. Sədaqət əməldir. Ortada xidmət yoxdursa, sədaqət lazımsız yüküdür. Bunu anlamaq lazımdır.

Bu gün Azərbaycan, sözün əsl mənasında, tarix yazır və bu yolda istənilən maneə dövlətə xəyanətdir. Hesab edirəm ki, necə ki, 44 günlük savaşa, eləcə də bu gündən sonra biz daha həmrəy olmağa məcburuq. Mövqeyimiz qəti olmalıdır və bu birliyə mane olanların isə aramızda yeri olmamalıdır. Təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun.

Hörmətli həmkarlar, çıxışlar başa çatdı və biz gündəliyin məsələlərinə keçirik. Bildiyiniz kimi, bu gün bizim müzakirə olunacaq 11 məsələmiz var. Onu da deyim ki, gündəliyin ilk 2 məsələsi hökumətlərarası sazişlərin təsdiq edilməsi haqqında qanun layihələridir. Qeyd edirəm ki, beynəlxalq sənədlər olduğuna görə həmin sazişlər bir oxunuşda qəbul ediləcək. Çünki onların mətnində dəyişiklik edilməsi mümkün deyil.

Beləliklə, hörmətli həmkarlar, biz gündəliyin 1-ci məsələsinə keçirik. Bu, “Azərbaycan Respublikası Hökuməti ilə Türkiyə Respublikası Hökuməti arasında qida təhlükəsizliyi sahəsində əməkdaşlıq haqqında” Sazişin təsdiq edilməsi barədə qanun layihəsidir. Məsələyə dair məlumat vermək üçün mən Aqrar siyasət komitəsinin sədri hörmətli Tahir Rzayevə söz verirəm. Buyurun, Tahir müəllim.

T.Rzayev, *Milli Məclisin Aqrar siyasət komitəsinin sədri.*

Çox sağ olun. Hörmətli sədr, hörmətli millət vəkilləri. Hörmətli sədr, Azərbaycan Respublikası Hökuməti ilə Türkiyə Respublikası Hökuməti arasında imzalanan hər bir saziş, müqavilə, qəbul edilən hər bir bəyanat ölkələrimizin inkişafına, xalqlarımızın xoşbəxt gələcəyinə, dövlətlərimizin birliyinə və təhlükəsizliyinə xidmət edir. Sizə təqdim olunan “Azərbaycan Respublikası Hökuməti ilə Türkiyə Respublikası Hökuməti arasında qida təhlükəsizliyi sahəsində əməkdaşlıq haqqında” Saziş 2021-ci ilin sentyabr ayının 21-də Ankara şəhərində imzalanmışdır. Saziş tərəflər arasında qida təhlükəsizliyi sahəsində əməkdaşlığın inkişaf etdirilməsi, idxal və ixrac olunan qida məhsullarının təhlükəsizliyinin təmin olunması və qida sektorunda ticarət əlaqələrinin mövcud potensialının artırılması məqsədi daşıyır. Saziş hər iki ölkə üçün əhəmiyyətlidir və təsdiq olunmasına səs verməyinizi xahiş edirəm. Çox sağ olun.

Sədrlik edən. Tahir müəllim, çox sağ olun. Bu qanun layihəsinə Beynəlxalq münasibətlər və parlamentlərarası əlaqələr komitəsində, hörmətli Səməd müəllimin komitəsində də baxılıb. Səməd müəllim, sözünüz varmı? Buyurun.

S.Seyidov, *Milli Məclisin Beynəlxalq münasibətlər və parlamentlərarası əlaqələr komitəsinin sədri.*

Komitəmizdə baxmışıq, müsbət, çox vacib, əhəmiyyətli bir qanun layihəsidir. Təvsiyə olunur ki, qəbul edilsin.

Sədrlik edən. Çox sağ olun.

Mən baxıram, Əli müəllim, çıxış etmək istəyirsiniz. Buyurun, Əli Məsimli.

Ə.Məsimli. Çox sağ olun, hörmətli sədr. Pandemiya səbəbli dəyər zənciri qırıldığından və yaxın vaxtlarda bərpa olunması ehtimalı da az olduğundan, hesab edirəm

ki, müzakirəyə çıxarılan saziş sıradan bir saziş deyil. Bu, çox böyük, mühüm əhəmiyyət kəsb edən, müasir çağırışların çox aktual bir məsələsi ilə həmahəng səslənən bir sazişdir. Ona görə bunu yüksək qiymətləndirirəm.

Eyni zamanda, qeyd etmək istəyərdim ki, bu saziş beynəlxalq səviyyədə qəbul olunmuş sənədlərə və qanunvericiliklərə tam uyğun bir səviyyədə işlənilib hazırlanıb. Həm də bu bir nöqtəyi-nəzərdən parlamentlə bağlı bir məqamla da əlaqədardır. Bu sazişdə digər mühüm şərtlərlə yanaşı, qanunvericiliyin uyğunlaşdırılması məsələsi də qoyulub və bu, söhbət gedən sazişin özəyini təşkil edən bir məsələdir. Ona görə ki, məsələn, Azərbaycanda Qida təhlükəsizliyi haqqında qanun qəbul edilməsə, Azərbaycan tərəfindən hüquqi bazada problemlər ola bilər, bu problemlər isə həmin sazişin dolğun şəkildə reallaşdırılmasına bir sıra çətinliklər yarada bilər. Ona görə mən bir sualı qaldırmaq istəyərdim.

Qida təhlükəsizliyi haqqında qanun layihəsi 2018-ci ildən hazırda və çox yüksək səviyyədə beynəlxalq təşkilatların da iştirakı ilə ictimai müzakirəsi də keçirilib və aidiyyəti orqanlara təqdim olunub. Aidiyyəti orqanlara təqdim olunandan sonra, 2021-ci ilin yaz sessiyasından bu yana üçüncü dəfədir ki, Qida təhlükəsizliyi haqqında qanun layihəsi bizim qanunvericilik işləri planına daxil edilir. Ona görə narahatlığımı ifadə etməklə bir məsələni qaldırmaq istəyərdim ki, aidiyyəti olan komitə bu məsələ ilə maraqlansın, əgər bu qanun layihəsi hazırdırsa, niyə 3 dəfədir ki, Milli Məclisin qanunvericilik sənədləri siyahısına, plana daxil olur, amma qəbul olunmur. Bu dəfə mütləq qəbul olunacaqmı? Qəbul olunmayacağına, səbəbi nədir sualına aydınlıq gətirilsin. Ona görə bu saziş qəbul olundandan sonra mütləq həmin layihənin qəbul olunmasına

böyük ehtiyac var.

Bu layihənin qəbul edilməsi həyatımızda olan bir sıra problemlərin həllinin sürətlənməsinə də müsbət təsir göstərəcək. Yəni deyirəm ki, “tarladan süfrəyədək” keçən yolda məhsulla bağlı işçilərin tamamilə azaldılmasına təsir göstərən bir sazişdir. Çünki burada yaxşı, səmərəli, müş-tərək nəzarət mexanizmindən söhbət gedir. Onun vasitəsi ilə bunu azaltmaq olar. Sonra “tarladan süfrəyədək” keçən yolda məhsulların qiymətlərinin bir neçə dəfə atırılması və həmin prosesdə məhsulu min bir əzabla yetişdirən kəndli-dən, fermerdən daha çox o vasitəçilərin, işbazların qazan-ması sistemini dağıdacaq. Çünki bu, kooperasiya münasi-bətlərinin də formalaşmasını sürətləndirəcək. Onda həmin dediyim o çatışmazlıqlara yer olmayacaq. Eyni zamanda, dükan-bazarlarda keyfiyyəti aşağı və istifadə müddəti çoxdan keçmiş məhsulların vaxtında yığışdırılmasına da xeyli dərəcədə təsir göstərəcək. Çünki burada nəzarət mexanizmi var.

Hörmətli sədr, bunun beynəlxalq konteksti də var. Qida Təhlükəsizliyi Agentliyi artıq Avropa Birliyi ilə bir sıra istiqamətlərdə əməkdaşlığa başlayıb ki, həmin əməkdaşlıq Azərbaycanın bir sıra heyvandarlıq məhsullarının Avropa Birliyi bazarlarına çıxmasına bir şans yaradır. Bu gün müzakirə etdiyimiz sazişin bu nöqteyi-nəzərdən bir bey-nəlxalq konteksti də var ki, Azərbaycanla Türkiyə arasın-da qida təhlükəsizliyi sahəsində əməkdaşlıq haqqında sazişlə Avropa Qida Təhlükəsizliyi Təşkilatının 2020-ci ildə başladığı “Tarlada süfrəyədək qida təhlükəsizliyi” yanaşması qidaların süfrəyə gətirilənədək olan bütün mərhələlərindəki əməliyyatları özündə ehtiva edir. Deməli, qida təhlükəsizliyi sahəsində beynəlxalq təcrübənin tət-biqi, eyni zamanda, həm də Avropa qanunvericiliyi ilə

uyğunluğunun təmin edilməsi Azərbaycanda qida təhlükəsizliyi sisteminin təkmilləşdirilməsinə, habelə Azərbaycanla Avropa Birliyi arasında qida və kənd təsərrüfatı məhsulları sahəsində ticarət dövriyyəsinin artmasına da öz töhfəsini verə bilər. Bax, görürsünüz, hələ mən qısa formada dedim, bu sazişin nə qədər böyük əhəmiyyəti var. Xalqlarımız üçün uğurlu olmasını arzulayıram. Diqqətinizə görə təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Çox sağ olun.

Tahir müəllim, sözlünüz var, buyurun.

T.Rzayev. Çox sağ olun, hörmətli sədr. Hörmətli Əli müəllim çox düzgün buyurur. Əlbəttə ki, bu qanun nəinki bu gün Milli Məclisin deputatlarını maraqlandırır, ictimaiyyət də bu qanunun qəbul olunmasında maraqlıdır. Biz bir neçə dəfə Milli Məclisin şöbələri, Qida Təhlükəsizliyi Agentliyi, eləcə də qanunvericilik təşəbbüsündə olan orqanlarla əlaqə saxlamışıq. Qanun beynəlxalq normaları özündə ehtiva etməlidir, əks olunmalıdır. Ekspertlərin fikirlərində müəyyən uyğunsuzluqlar olduğuna görə bu qanunun qəbul olunması bu günə kimi mümkün olmayıb. Elə bilirəm ki, qanun üzərində iş gedir və tez bir zamanda o, Milli Məclisə veriləcəkdir. Çox sağ olun.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Tahir müəllim.

Hörmətli həmkarlar, daha çıxış etmək istəyən yoxdur. Ona görə də mən məsələni səsə qoyuram. Xahiş edirəm, qanun layihəsinə münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 11.49 dəq.)
Lehinə	86
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 21 səs vermişlər.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qəbul edildi.

Hörmətli həmkarlar, biz gündəliyin 2-ci məsələsinə keçirik. Bu məsələ “Azərbaycan Respublikası Hökuməti ilə İspaniya Krallığı Hökuməti arasında məxfi məlumatın mübadiləsi və qarşılıqlı mühafizəsi haqqında” Sazişin təsdiq edilməsi barədə qanun layihəsidir. Qanun layihəsini Müdafiə, təhlükəsizlik və korrupsiya ilə mübarizə komitəsinin sədri hörmətli Ziyafət Əsgərov təqdim edəcək. Ziyafət müəllim, buyurun.

Z.Əsgərov, *Milli Məclisin Müdafiə, təhlükəsizlik və korrupsiya ilə mübarizə komitəsinin sədri.*

Çox sağ olun, hörmətli xanım sədr. Hörmətli həmkarlar, müzakirənizə təqdim olunmuş qanun layihəsi 17 maddədən ibarətdir. 2021-ci il dekabr ayının 14-də İspaniyanın paytaxtı Madrid şəhərində imzalanıb. Burada hər iki dövlətin hökumət orqanları arasında əməkdaşlığın forma və metodları, qarşılıqlı maraq doğuran məlumatların mübadiləsi və digər məsələlər öz əksini tapıb. Qanun layihəsi sizə paylanıb. Mən bu barədə geniş məlumat vermək istəmirəm. Eyni zamanda, arayış üçün onu da bildirim ki, bu qəbildən olan sazişlər, qanun layihələri artıq bir sıra ölkələrlə imzalanıb. Əgər yadınızdadırsa, keçən il biz bunu axırıncı dəfə Belarusla imzalamışıq. Ondan əvvəl Fransa, Gürcüstan, Ukrayna, Polşa, Çexiya və digər ölkələrlə imzalanıb.

Hesab edirəm ki, qanun layihəsi, daha doğrusu, bu saziş Azərbaycanın milli dövlət maraqlarına tam uyğun gəlir və

çox xahiş edirəm, qanun layihəsinə müsbət münasibət bildirəsiniz. Sağ olun.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Ziyafət müəllim. Bu qanun layihəsinə də Səməd müəllimin komitəsində baxılıb. Səməd müəllim, xahiş edirəm, münasibətinizi bildirin.

S.Seyidov. Çox sağ olun, Sahibə xanım. Ziyafət müəllim ətraflı məlumat verdi, dövlətlərarası münasibətlərə ciddi, müsbət təsir göstərən bir qanun layihəsidir. Bu qanun layihəsi əsasında beynəlxalq münasibətlər də tənzimlənir. Ona görə, təbii, Beynəlxalq münasibətlər və parlamentlərarası əlaqələr komitəsi bununla əlaqədar öz müsbət rəyini sizə təqdim edir. Diqqətinizə görə sağ olun.

Sədrlik edən. Səməd müəllim, çox sağ olun.

Çıxış etmək istəyən var. Razi Nurullayev. Razi müəllim, buyurun.

R.Nurullayev. Hörmətli xanım sədr, hörmətli deputatlar, bu qanun layihəsinə bəyəniyəm və təbii ki, səs də verəcəyəm. İki məqamla bağlı fikrimi bölüşmək istəyirəm.

Birinci, bilmək istərdim ki, bu qanun, – mən indi oxudum, amma tam ayırd edə bilməzdim, – hər halda, bəlkə də məqbul ola bilər. Bilirsiniz ki, bu gün xarici ölkələrdə oturub bizləri, Prezidenti, bütün məmurları, Azərbaycan xalqını, hər kəsi təhqir edən, söyüşlərə məruz qoyan bir təbəqə var. Bir kameranın arxasında oturur və ucdantutma bütün insanları ən axırıncı sözlərlə, küçə söyüşləri ilə təhqir edir. Bu qanunun qəbul olunmasının o insanlara hansısa bir şəkildə şamil olunub susdurulması, yaxud onların ölkəyə gətirilməsi baş verə bilərmi? Çünki onların hərəkətlərində bəzən dövlət sirlərinin yayılması, gizli məlumatların verilməsi, haradan, hansı mənbələrdənsə aldığı məlumatların ötürülməsi də baş verir.

İkinci bir məsələ isə, mən, ümumiyyətlə, hesab edirəm,

biz zaman-zaman bu məsələləri burada müzakirə etməliyik, fikir bildirməliyik. Yəni onlar bunu edirsə, Azərbaycan cəmiyyəti bu cür təhqirlərə məruz qalırsa, demək, bunlara qarşı hər hansı bir tədbir görülməlidir. Məsələn, həmin ölkələrin müvafiq orqanları ilə analoji, nə isə buna bənzər sənədlərin qəbul olunması, yaxud təklif edərdim ki, ümumiyyətlə, həmin ölkələrə parlament nümayəndə heyətinin göndərilməsi və bu danışıqların aparılması vacib olardı. Ən azından biz buna nail ola bilməsək də, onlar bu cəmiyyəti bu şəkildə təhdid edirsə, dövlətin dayaqlarını qazırırlarsa, onlar da rahat yatmalı deyillər axı. Onlar da narahat olmalıdırlar ki, nə isə bizə qarşı bir addım atıla bilər, biz qanun qarşısında cavab verməyə məcbur edilərik, vadar edilərik. Amma xarici ölkədə oturub sanki heç bir günah işlətməmiş kimi bütün insanları təhqir edir, sirləri deyir, insanların ailəsini təhqir edir, dövlətin atributlarını ayaqlar altına alır, dözülməz bir hala çevrilir. O baxımdan mən düşünürəm, biz bu məsələlərlə bağlı zaman-zaman müzakirə edib, müəyyən bir qərara gəlib addımlar atmalıyıq ki, sonunda nə isə bir nəticəyə nail ola bilək. Təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun.

Ziyafət müəllim, təklifdən başqa burada bir sual da səsləndi. Cavabınız varsa, buyurun.

Z.Əsgərov. Çox sağ olun, hörmətli xanım sədr. Doğrudan da, hörmətli Razi müəllim burada qeyd etdi, çox təəssüf ki, belə hallar var. Xaricdə oturub Azərbaycan dövləti, Azərbaycan xalqı, Azərbaycanın ali dövlət rəhbərliyi haqqında belə çirkin fikirləri yürüdən, Azərbaycanın 44 günlük şanlı zəfərindən sonra, hətta bizim 44 günlük şanlı qələbəmizə, belə deyək, çirkab yaxanlar, təəssüf ki, belə adamlar var. Sözsüz ki, mən hesab edirəm, onlar haqqında

tədbirlər görülməlidir. Amma mən qeyd etdiyim kimi, bu qanun layihəsində söhbət əməkdaşlıqdan gedir. Bu sazişdə nəzərdə tutulmuş məsələlər, bu qanun layihəsi, hesab edirəm ki, Azərbaycanın milli maraqlarına cavab verir. Çox sağ olun.

Sədrlik edən. Sağ olun.

Hörmətli həmkarlar, çıxış etmək istəyən yoxdur. Mən məsələni səsə qoyuram, buyurun, münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 11.53 dəq.)
Lehinə	85
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	1
İştirak edir	86
Nəticə: Qəbul edildi	

Məlumat verin, Şakir müəllim.

Ş.Şabanov. Lehinə 21 səs vermişlər.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qəbul edildi.

3-cü məsələyə keçirik. “Tibbi sığorta haqqında” Qanunda dəyişiklik edilməsi barədə qanun layihəsidir. Qeyd edirəm ki, qanun layihəsi birinci oxunuşda müzakirəyə təqdim edilir və məsələyə dair məlumat vermək üçün mən Səhiyyə komitəsinin sədri hörmətli Əhliman Əmiraslanov-a söz verirəm. Əhliman müəllim, buyurun.

Ə.Əmiraslanov, *Milli Məclisin Səhiyyə komitəsinin sədri.*

Çox hörmətli Sahibə xanım, hörmətli millət vəkilləri, media mənsubları. Azərbaycan Respublikasının “Tibbi sığorta haqqında” Qanununa əsasən spirtli və energetik içkilərə, habelə tütün məmulatlarına tətbiq edilən aksiz dərəcəsinin müəyyən hissəsinin İcbari tibbi sığorta fonduna

ödənilməsi nəzərdə tutulur. Bu gün bu ödəmələr yalnız ölkə daxilində istehsal olunan məhsullar üçün nəzərdə tutulur. “Tibbi sığorta haqqında” Qanunda təklif olunan dəyişikliklərə əsasən bu növ ödəmələr ölkəyə idxal olunan məhsullara da şamil olunacaq.

“Tibbi sığorta haqqında” Qanunda təklif olunan digər bir dəyişiklik isə icbari tibbi sığortada müştərək maliyyələşmənin tətbiqinin 2023-cü ilin yanvarın 1-nə qədər təxirə salınması ilə bağlıdır. Millət vəkili həmkarlarımdan xahiş edirəm ki, bu qanun layihəsini dəstəkləsinlər. Təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Əhliman müəllim, çox sağ olun. Bu qanun layihəsinə İqtisadi siyasət, sənaye və sahibkarlıq komitəsində də baxılıb. Məndə olan məlumata görə, Əli müəllim, komitənin fikrini Siz bildirəcəksiniz. Buyurun.

Ə.Məsimli, *Milli Məclisin İqtisadi siyasət, sənaye və sahibkarlıq komitəsi sədrinin müavini.*

Çox sağ olun, hörmətli sədr. Bu layihəyə İqtisadi siyasət, sənaye və sahibkarlıq komitəsində baxılıb, bəyənilib. Səsə qoyulmasını təklif edirəm.

Sədrlik edən. Çox sağ olun.

Çıxış etmək istəyənlər var. Soltan Məmmədov. Soltan müəllim, buyurun.

S.Məmmədov. Təşəkkür edirəm, Sahibə xanım. Hörmətli xanım sədr, hörmətli həmkarlar, dəyərli media nümayəndələri. “Tibbi sığorta haqqında” Qanunda təklif olunan dəyişikliklərin məqsədəuyğun olduğunu hesab edirəm. İdxal olunan aksizli mallar üzrə icbari tibbi sığorta haqlarının ödənilməsinə nəzarət mexanizminin yaradılması, düşünürəm ki, Azərbaycanda yeni tətbiq olunan icbari tibbi sığorta sisteminin təkmilləşdirilməsi baxımından çox mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Sığorta hadisəsi nəticəsində

yaranan itkilərin və ya dəyən zərərin, icbari tibbi sığorta təminatı ilə əhatə olunmayan və sığorta olunan tərəfindən ödənilən müştərək maliyyələşmə məbləğinin tətbiqi prosedurunun başlanması ilə bağlı dəyişiklik də, fikrimcə, günün tələblərinə uyğundur. Bu prosedurun tətbiqi üçün icbari tibbi sığorta sisteminin tətbiqi ilə bağlı qarşıda duran vəzifələrin tam şəkildə yerinə yetirilməsi zəruridir. Ona görə, hesab edirəm ki, təklif olunan dəyişiklik yerinə düşür.

Tibbi xidmətlərin əlçatanlığının təmin olunması, eyni zamanda, əhatə dairəsinin genişləndirilməsi üçün bütün mümkün resurslardan istifadə olunmasına ehtiyac var. Söhbət əhalinin, vətəndaşların sağlamlığından gedirsə, burada dəqiq və praktik mexanizmlər tətbiq olunmalıdır. Nazirlər Kabinetinin 2020-ci il 10 yanvar tarixli 5 nömrəli qərarı ilə təsdiq edilmiş İcbari tibbi sığortanın xidmətlər zərfinə 2550 tibbi xidmət daxil edilib. Əlavə resursların cəlb olunması tibbi xidmətlər zərfinin əhatə dairəsinin genişləndirilməsinə də stimül yarada bilər. Bu, xüsusi ilə sosial, həssas qruplardan olan vətəndaşların mənafeləri baxımından çox vacibdir. Çünki bəzi hallarda bu kateqoriyadan olan vətəndaşlar zərflə daxil olmayan tibbi xidmətlərdən istifadə etməkdə çətinliklə qarşılaşırlar. Bu səbəbdən ümid edirəm ki, əlavə maliyyə daxilolmaları zərflə daxil olan tibbi xidmətlərin sayının davamlı artırılmasına xidmət edəcəkdir.

Bir mühüm məsələni də vurğulamaq istərdim ki, icbari tibbi sığorta sistemi Azərbaycan üçün tamamilə yenilikdir. Bu baxımdan əhalinin daha çox maarifləndirilməsinə ehtiyac var. Azərbaycanda icbari tibbi sığortanın tətbiqi vətəndaşlar üçün səhiyyə xidmətlərinin əlçatanlığının təmin olunması və keyfiyyətinin artırılması baxımından çox geniş imkanlar açır. Bu sahədə insanların maarif-

ləndirilməsi, daha müfəssəl məlumat almalarının təmin edilməsi üçün müvafiq dövlət qurumları, o cümlədən Səhiyyə Nazirliyi və İcbari Tibbi Sığorta üzrə Dövlət Agentliyi, TƏBİB və digər qurumlar tərəfindən mütəmadi marifləndirmə işləri aparılır. Bu istiqamətdə fəaliyyətin daha da gücləndirilməsinə ehtiyac var. Təklif olunan tibbi xidmətlər barədə vətəndaşların heç də hamısı yetərinə məlumata malik olmurlar. Ona görə də, hesab edirəm ki, həm kütləvi informasiya vasitələri, həm qeyri-hökumət təşkilatları, həm də vətəndaş cəmiyyəti institutları bu prosedə daha fəal iştirak edə bilər. Bu, həm ölkəmiz, dövlətimiz, həm də vətəndaşlarımız üçün çox vacib əhəmiyyət daşıyır. İcbari tibbi sığorta sisteminin tətbiqi hər bir vətəndaş üçün tibbi xidmətlərin alınması prosesini daha çevik, əlçatan və səmərəli etməyə imkan yaradır. Bu baxımdan tibbi sığortanın tətbiqi ilə bağlı hüquqi mexanizmlərin təkmilləşdirilməsi prosesi davamlı olmalıdır. Eyni zamanda, yeni sistemin vətəndaşa verdiyi üstünlüklər, onun tətbiqi prosesində meydana çıxan çətinliklər, nöqsanlara ictimai nəzarət də güclü olmalıdır.

Əlbəttə, icbari tibbi sığortanın tətbiqi ilə bağlı tibbi xidmətlərdə dəyişikliklərin tətbiqi, təbii olaraq, xeyli zaman tələb edir. İnfrastrukturun yeni sistemin tələblərinə uyğunlaşdırılması, kadr potensialının gücləndirilməsi istiqamətində görüləsi işlər çoxdur. Lakin ən mühüm məsələlərdən biri də əhalinin məlumatlılığının artırılmasıdır. Buna görə də vətəndaşlar onların bilavasitə sağlamlığı ilə bağlı olan bu prosesin uğurlu həyata keçirilməsində maraqlı tərəf kimi yüksək fəallıq və həmrəylik nümayiş etdirə bilərlər. Diqqətinizə görə təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Soltan müəllim.

Razi Nurullayev. Buyurun, Razi müəllim.

R.Nurullayev. Hörmətli xanım sədr, hörmətli deputatlar. Sırr deyil ki, tibbi xidmətlərin göstərilməsində problemlər yaşayırıq. Vətəndaşlar arasında narazılıq var. Bu problemin qarşısını almaq və bu sahədə xidmət səviyyəsini yüksəltmək üçün xüsusi bir dinləmənin keçirilməsini təklif edirəm. Parlament, Səhiyyə Nazirliyi, İcbari Tibbi Sığorta üzrə Dövlət Agentliyi və TƏBİB-in iştirakı ilə səhiyyə xidmətlərini əlçatan etməliyik. Məsələ burasındadır ki, TƏBİB, İcbari Tibbi Sığorta üzrə Dövlət Agentliyi və nazirlik ayrı-ayrılıqda mövcud narazılıqlardan yaxşı məlumatlıdırlar. Haqqı demək lazımdır ki, hər şeyin gözəl olması və narazılıqların önlənməsi üçün bu qurumlar çalışır, əlindən gələni edir. Amma məsələ burasındadır ki, nəticə zəifdir. Gəlin, müzakirə edib səbəbi tapaq və hökumət qarşısında məsələ qaldıraq. Parlament olaraq köməliyimizi göstərək. Artan narazılıqların böyüyəcəyi və nəzarətdən çıxacağı məni qayğılandırır. Açıq müzakirəyə ehtiyac var. Bəlkə bu qurumlara yardımçı ola bilərik.

Keçirdiyim sosial eksperimentlər, narazılıqların səbəbi, konkret faktlar var, amma səsəndirmək istəmirəm. Allah şahiddir, nəyin bahasına olursa-olsun, bu sahədə konkret irəliləyiş olmasını istəyirəm ki, insanlar bezməsin, narazı olmasın, bu dövlət qurumları da tənqid olunmasın. Hər xəstəxananın qabağında yüzlərcə xəstə yığılıb növbə tutmasın, çığır-bağır salmasın. Nə lazımdır danışaq, deyək, 24 saat işləyək. Amma bu qurumlara kömək edək ki, bu problemlər çoxalan müstəvidə yox, azalan xətt üzrə inkişaf eləsin.

Digər ən böyük problem yerlərdə olan həkim çatışmazlığıdır. Bütün rayonlarda var. Deputatı olduğum İmişlidə 85 həkim yeri boşdur. 65 nəfər həkimə isə hava, su kimi ehtiyac var. Bu boyda rayonda yaşayan 131 min əhali nə

eləsin? Mən səhiyyə nazirindən və TƏBİB-dən bu sahədə köməklik göstərilməsini xahiş edirəm.

İmişli xəstəxanasında, elə bil, Vətən müharibəsidir. Tibbi avadanlıqlar yox səviyyəsindədir. Personal, həkim, dərmanlar çatışmır. Dövlətin pulsuz verdiyi dərmanlar belə yoxdur. Yeni xəstəxana binasına ehtiyac yaranır. Xəstəxananın baş həkimi rəhmətlik Eynulla doktor da koronaya yoluxub rəhmətə getdi. Allahdan rəhmət diləyirəm. İndi yeni rəhbər Azər müəllim təyin olunub. Amma rəhbər mərkəzdən konkret kömək olmasa, heç nə edə bilməz axı. Mərkəzdən bir köməklik lazımdır. Hesabınızı götürün ki, gəmi batır və SOS siqnalı verir, İmişli xəstəxanasını xilas etmək lazımdır. Mən səhiyyə naziri, TƏBİB və İcbari Tibbi Sığorta üzrə Dövlət Agentliyi ilə də bu barədə danışacağam. Yaxın zamanlarda konkret nəticəyə nail olmaq lazımdır.

Hörmətli xanım sədr, danışmaq üçün yaratdığınız imkana görə təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Razi müəllim. Məlumat üçün deyim ki, mən bildiyimə, saydığımıza görə, biz 4 dəfə dinləmələr keçirmişik. Razi müəllim, yenə də Əhliman müəllimlə əlaqə saxlayın.

Əhliman müəllim, lazım olsa, komitə ilə bir yerdə baxın. Biz həmişə dinləmələrə açığıq.

Qənirə Paşayeva. Buyurun, Qənirə xanım.

Q.Paşayeva. Çox sağ olun, xanım sədr. Hörmətli millət vəkili həmkarlarım. Xanım sədr, mən də ilk öncə Sizi və rəhbərlik etdiyiniz nümayəndə heyətini çox uğurlu səfər münasibəti ilə təbrik edirəm və hesab edirəm ki, bu, parlament diplomatiyası sahəsində görülən uğurlu işlərdən biridir.

Mən bu layihəni dəstəkləyəcəyəm. Amma burada qaldırmaq istədiyim çox önəmli 3 məsələ var. Çünki bu

bizim onlarca seçicimizin, onlarca vətəndaşımızın bizdən xahiş etdikləri məsələlərdir. Bu məsələlərdən birincisi, ölkədə ailələr üçün ən ağır problemlərdən biri ondan ibarətdir ki, sonsuzluq problemi getdikcə sürətlə artır. Yəni dünyada da bu problem ciddiləşir, ölkəmizdə də bir çox ailələr məhz bunun ucbatından dağılır. Bu ailələr müraciət edirlər ki, tibbin imkanları çox geniş şəkildə artıb, biz bundan istifadə etmək istəyirik, amma bəzi özəl klinikalarda çox yüksək, baha qiymətlər var, biz bundan istifadə edə bilmirik. İcbari tibbi sığorta çərçivəsində sonsuzluqdan əziyyət çəkən ailəyə ən azı bir dəfə bu şansı dövlət vəsaiti hesabına, yəni icbari tibbi sığorta çərçivəsində verilməsini istəyirlər.

İki şəhid ailəsi müraciət etmişdi, mən özəl klinikalarda çalışan həkimlərlə danışdım, müraciət etdim. Qənirə xanım, Sizə kömək edərik, dedilər, biz özümüzə düşən vəsaiti alırıq. Amma bilirsiniz, bunun üçün dərmanların qiymətləri təxminən nə qədərdir? Bu vəsaiti kim ödəyəcək? Ona görə bu, çox ciddi problemlərdir və çox xahiş edirik ki, müvafiq qurumlarımız, Səhiyyə Nazirliyi, TƏBİB bu məsələyə, sonsuz ailələrin tibbin imkanlarından yararlanaraq övlad sahibi olması məsələsinə baxsınlar. Hər bir ailə üçün övlad sahibi olmaq, təbii ki, ən önəmli bir məsələdir. İnsanlar biləndə ki, tibbin imkanları onlara kömək edə bilər, amma pulları olmadığı üçün bundan yararlanma bilmirlər, bu, çox ciddi məsələdir, narahatlıq yaradır. Nə qədər dağılan ailələrin qarşısını ala bilərik.

Hörmətli Sahibə xanım, mən Sizdən çox xahiş edirəm, hörmətli Əhliman müəllim çox dəyərli alimimizdir, onun da rəhbərliyi altında Reprodaktiv sağlamlıq haqqında qanunun artıq qəbul olunması, bu istiqamətdə ciddi işlərin görülməsinə ehtiyac var. Çünki bu sahədə, sözün həqiqi

mənasında, problemlər çoxdur.

İkinci məsələ. Mənim bir seçicim müraciət edib. Ölüm ayağındadır. Çox gəncdir. Yaxınlarından kiminsə ona böyrək verməsi üçün toxumaları uyğun gəlmir. Bu uşaq yaşamaq imkanı olduğu halda, ölümə tərk edilmiş vəziyyətdədir. Axı, biz bu qanunu qəbul etdik. Parlamentimizdə qəbul olunan ən gözəl qanunlardan biri idi. Heç kəs məcbur edilmir ki, ailə üzvlərindən biri hadisə nəticəsində dünyasını dəyişərsə, beyin ölümü gerçəkləşərsə, zorla orqan götürülsün. Amma ölkəmizdə yüzlərcə insan var ki, onlar könüllü şəkildə hətta vəsiyyətnaməsini belə yazıb ki, sabah bir qəza olarsa, mən də beyin ölümü keçirərəmsə, mənim orqanlarım torpaq altında çürüməsin, qoy belə uşaqlar yaşasın. Bu insan orqanları ilə 7 insanı yaşada bilər. Qanunda var, çox xahiş edirik, bu prosedurların həyata keçirilməsini artıq səhiyyə qurumlarımız təmin etsinlər. Axı, bu, çətin deyil. Avropa ölkələrində var. Qardaş Türkiyə bu mexanizmi necə gözəl qurub. Biz qardaş Türkiyənin təcrübəsindən yararlanaraq onu qura bilərik. Sabah bu insanlardan, bu uşaqlardan hər biri bizim ailəmizin övladları ola bilər. Hər bir azərbaycanlı, hər birimiz bu çıxılmaz vəziyyətdən əziyyət çəkə bilərik. Ona görə mən səhiyyə qurumlarından qəbul edilən qanunun həyata keçirilməsinə qısa müddətdə baxılmasını xahiş edirəm.

Üçüncü məsələ. Dünyada COVID-19, “Omikron”un daha da geniş yayılması ilə insanlarda immunitet problemləri, immunitet zəifliyi çıxır. Vitaminlərə, müxtəlif dərmanlara daha çox ehtiyac yaranır. Mən çox xahiş edirəm, müvafiq qurumlar dərmanların qiyməti məsələsinə baxsınlar. Özəlliklə, bu dövrlərdə təcili lazım olan dərmanların qiymətləri və o qiymətlərin nə qədər əlçatan olması ciddi diqqətdə olmalıdır. Vətəndaşlarımızın hər gün etdiyi

onlarca müraciətdir və mən Səhiyyə Nazirliyimizdən, TƏBİB-dən xahiş edirəm ki, bu məsələlərə diqqət ayrılınsın.

Sonuncu məsələ. Cənab Prezidentə təşəkkür edirik. Böyrək köçürülməsi əməliyyatı ilə bağlı bu işlərin dövlət hesabına keçirilməsinə tapşırıqlar verildi. Amma oradakı növbələri sürətləndirmək lazımdır. Bəzi xəstələr var, onların vəziyyəti o növbələri gözləməyə imkan vermir. O zaman onlar yenə də özəl klinikalara üz tutmağa məcburdurlar və o pulları mütləq haradansa borc tapıb versinlər, ödəsinlər. Tibb sahəsində biz TƏBİB-lə, zətən tibb qurumları ilə gündəlik danışıqda bu məsələləri diqqətə çatdırırıq. Amma özəlliklə, qəbul edilən qanunların yerinə yetirilməsi istiqamətində səhiyyə qurumlarımızı daha fəal olmağa çağırırıq. Çünki bu, yüzlərcə vətəndaşımızın həyatı deməkdir. Təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun.

Etibar Əliyev. Buyurun, Etibar müəllim.

E.Əliyev. Təşəkkür edirəm, hörmətli Sahibə xanım. 2022-ci ilin dövlət büdcəsi zərfi bizə təqdim olunanda biz icmal büdcədə İcbari tibbi sığorta fondunun büdcəsini görmədik və mən çıxışında bu məsələni qeyd elədim. Amma Samir Şərifov buna qeyri-müəyyən cavab verdi. O qeyri-müəyyən cavab olduğu kimi də qalır. Yəni hazırda İcbari tibbi sığorta fondu da elə Dövlət Sosial Müdafiə Fondu, yaxud İşsizlikdən sığorta fondu kimi fəaliyyət göstərən, həm dövlət büdcəsinin, həm də sığortaçıların öhdəlikləri və vəsaiti hesabına formalaşan bir fonddur.

Bu dəyişikliklər, əlbəttə, əlavə vəsaitlərin axtarılması da, düşünürəm ki, fondun fəaliyyətini genişləndirə bilər. Buna görə də İcbari tibbi sığorta fondunun da icmal büdcəsinin tərkibində göstərilməsi, daxilolmaları, mənbələri üzrə fondun gəlirlərinin proqnozlaşdırılması və Milli

Məclisə təqdim edilməsi təcili təmin olunmalıdır.

Hörmətli Əhliman müəllim bununla bağlı burada keçirilən dinləmədə çox maraqlı bir məsələyə toxundu və təəssüflə qeyd etdi ki, onkoloji xəstəliklər İcbari tibbi sığorta fondunun zərflərinə daxil deyil. İndi sual yaranır. Bu büdcə, yəni dövlətin vəsaiti, vətəndaşın vəsaiti, bu qanundakı dəyişikliklərdən gələn vəsaitlər nə qədər şişməlidir ki, onkoloji xəstəliklər də bu zərflərə daxil olsun. İndi hamı bilir, kimin harası ağrıyorsa, deyir, amanın bir günüdür mən xərçəng tutmuşam. Yəni tibbi populyarlaşdıran ədəbiyyatlar da o qədər azdır ki, insanlar bununla maariflənməyə də bilmirlər. Sualım elə bu istiqamətdədir, bu vəsait nə qədər şişməlidir ki, onkoloji xəstəliklər də bu zərflərə daxil olsun. Təşəkkür edirəm. Sağ olun.

Sədrlik edən. Sağ olun.

Əhliman müəllim, deməyə sözlünüz var? Buyurun.

Ə.Əmiraslanov. Hörmətli Sahibə xanım, mən ilk növbədə qanun layihəsi ilə bağlı çıxış eləyən həmkarlarıma təşəkkürümü bildirmək istəyirəm. Ancaq təəssüflə qeyd etmək istəyirəm ki, bu çıxışların heç biri qanunun predmetinə aid olan çıxışlar deyil. Ancaq mən çalışacağam, qısa da olsa bu suallara aydınlıq gətirim.

Birinci, Razi müəllimin qaldırdığı həkim çatışmazlığı məsələsi, doğrudan da, bu, çox böyük bir problemdir. Bu barədə biz axırıncı dəfə müzakirələrdə səhiyyə naziri ilə geniş söhbətlər apardıq. İndi həkimlərin işə qəbul olunması qaydası kökündən dəyişdirilir. Demək olar ki, indi həkimlərin bölgələrdə işə qəbul olunması məsələsi o bölgələrdə yerləşən tibb müəssisələrinin ixtiyarına verilmək ərafəsindədir. Belə desək daha düzgün olardı. Mənə belə gəlir ki, bu işə qəbul olma mexanizmi bizdə dəyişincə bu həkim vakansiyalarının periferiyada doldurulması problemi həll olunacaq.

Dinləmələrlə bağlı, hörmətli Razi müəllim, hörmətli Sahibə xanım qeyd elədi, biz dinləmələri mütəmadi olaraq keçiririk. Səhiyyə Nazirliyi, TƏBİB, İcbari Tibbi Sığorta üzrə Dövlət Agentliyi ilə yenə də belə dinləmələr keçirməyi planlaşdırırıq. Bizim planımızda var. Bu həm COVID-lə, həm də icbari tibbi sığortanın, bütövlükdə, səhiyyənin problemləri ilə bağlıdır.

Qənirə xanımın qaldırdığı məsələlərlə bağlı. Qənirə xanım, Siz bilirsiniz ki, ekstrakorporal mayalanma ilə bağlı biz “Tibbi sığorta haqqında” Qanun müzakirə olunanda bu məsələni geniş müzakirə etdik. Düzdür, ilk mərhələdə ekstrakorporal mayalanmanı icbari tibbi sığorta zərfinə daxil eləməmişdilər. Amma bizim onlarla apardığımız geniş söhbətdən sonra, məndə olan məlumata görə, bu, artıq icbari tibbi sığortanın, deyildiyi kimi, 2550-dən çox olan xidmətlər zərfinə daxil olacaq və bir dəfə ekstrakorporal mayalanmanın dövlət hesabına həyata keçirilməsi nəzərdə tutulur. Bu barədə İcbari Tibbi Sığorta üzrə Dövlət Agentliyi və TƏBİB-lə bizim söhbətlərimiz olub. Bu öz əksini tapmayıbsa, görünür, yaxın vaxtlarda tapacaqdır.

Bilirsiniz ki, bizim komitə transplantasiya ilə bağlı qanun hazırladı. Qanun qəbul olundu, möhtərəm cənab Prezident tərəfindən təsdiq olundu. Artıq Səhiyyə Nazirliyində orqan və toxuma transplantasiyasını həyata keçirən xəstəxanaların siyahısı tərtib olunubdur. Donor bankının yaradılması istiqamətində addımlar atılır. Mənə belə gəlir ki, yaxın gələcəkdə biz bu sahədə böyük irəliləyişlər görəcəyik.

O ki qaldı böyrək köçürmə ilə bağlı. Doğrudan da, Qənirə xanım, mən Sizinlə razıyam ki, böyük növbələr var. Çünki Azərbaycanda bu gün yalnız çox az sayda xəstəxanalarda böyrək köçürmə əməliyyatı həyata keçirilir. Həm Səhiyyə Nazirliyi, həm İcbari Tibbi Sığorta üzrə

Dövlət Agentliyi, həm də TƏBİB bu gün bu xəstəxanaların sayının artırılması istiqamətində iş aparırlar. Burada mütəxəssis məsələsi ilə bağlı problem var idi. Məndə olan məlumata görə artıq bir neçə qrup mütəxəssis Azərbaycandan qardaş Türkiyəyə göndərilib ki, bu məsələni həll etsinlər.

Etibar müəllimin dediyi məsələ ilə bağlı, doğrudan da, biz hesab edirik ki, gələcəkdə ölkəmizdə bütün tibbi xidmətlər, o cümlədən onkoloji xəstəliklər də icbari tibbi sığorta ilə əhatə olunmalıdır. İlk mərhələdə onkoloji patologiya, – məndə olan məlumata görə oftalmologiya da var burada, – daxil olmadı. Çünki onkoloji xəstəliklərin müalicəsi və diaqnostikası çox böyük maliyyə tələb edir. Onların müalicəsi üçün tətbiq olunan, istifadə edilən dərmanlar kifayət qədər böyük maliyyə tutumlu preparatlardır. Mən əminəm ki, növbəti ildən onkoloji xəstələr də icbari tibbi sığortaya cəlb olunacaq. Bu suallar barəsində mən bunu demək istərdim. Diqqətinizə görə təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Əhliman müəllim. Dinləmələrə gəlincə, mən düşünürəm ki, Siz mütəmadi olaraq, dediyimiz kimi, dinləmələri keçirirsiniz. Sadəcə, keçiriləndə, – indi Səfa müəllim burada yoxdur, – mən xahiş eləyəcəyəm Aparatdan ki, bütün komitələrə xəbər verilsin. Çünki bununla bağlı çoxsaylı suallar var. Mən bilirəm ki, orada istənilən məsələyə də aydınlıq gətirilir. Ona görə hörmətli həmkarlarımız iştirak eləsə, yaxşı olar. Çox sağ olun.

İndi isə xahiş edirəm, qanun layihəsinə birinci oxunuşda münasibət bildirin. Buyurun.

Səsvermənin nəticələri

(saat 12.16 dəq.)

Lehinə

81

Əleyhinə

0

Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	81
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Razi müəllim, nə isə demək istəyirsiniz?

Yerdən. (*Eşidilmir.*)

Sədrlik edən. Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 21 səs vermişlər.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qanun layihəsi birinci oxunuşda qəbul edildi.

Hörmətli həmkarlar, gündəliyin növbəti 4 məsələsi, yəni 4-cü məsələdən 7-ci məsələ də daxil olmaqla ikinci oxunuşda olan qanun layihələridir. Gündəliyin 4-cü məsələsi “Azərbaycan Respublikasının Silahlı Qüvvələri haqqında” Qanunda dəyişiklik edilməsi barədə qanun layihəsidir. Məsələyə dair məlumat vermək üçün, Ziyafət müəllim, mən yenə də Sizdən xahiş edirəm, buyurun, məlumat verin.

Z.Əsgərov. Çox sağ olun, hörmətli xanım sədr. Hörmətli həmkarlar, qanun layihəsinin birinci oxunuşunda mən sizə konseptual baxımdan məlumat vermişdim. İcazənizlə, ikinci oxunuşun tələblərinə uyğun olaraq, bu qanun layihəsi ilə bağlı bir qədər geniş məlumat verim. Yəni konkret söhbət 9-cu maddədən gedir.

Mövcud olan layihə Azərbaycan Respublikası Silahlı Qüvvələrinin tərkib hissəsi olan Azərbaycan Ordusunun və başqa silahlı birləşmələrin hər biri üzrə ayrılıqda yalnız dinc və müharibə, silahlı münaqişə dövrü üçün maddi-texniki vasitələrlə təmin edilməsi qaydasının və təminat normasının müəyyən edilməsi məqsədi ilə, eləcə də beynəlxalq və Azərbaycan Respublikasının ərazi bütövlüyü uğrunda 2020-ci il sentyabrın 27-dən noyabrın 10-dək

aparılan döyüş əməliyyatlarında əldə edilmiş təcrübə əsasında hazırlanmışdır. Belə ki, bu təcrübənin təhlili nəticəsində Silahlı Qüvvələrin maddi-texniki vasitələrlə təmin edilməsi qaydasının və təminat normalarının müəyyən edilməsi zamanı dinc dövrlə real təhdid və səfərbərlik dövrləri arasında fərq olmadığı, fərqi yalnız dinc və müharibə, silahlı münaqişə dövrləri arasında olduğu, həmçinin maddi-texniki vasitələrlə təminat qaydasının və təminat normalarının hər bir qurum üçün ayrılıqda təsdiq edilməsinin daha məqsədəuyğun olduğu müəyyən edilmişdir.

Layihənin qəbulu Azərbaycan Ordusunun və başqa silahlı birləşmələrin hər biri üzrə ayrılıqda yalnız dinc və müharibə dövrlərində maddi-texniki vasitələrlə təmin edilməsi qaydasının və təminat normasının müəyyən edilməsinə zəmin yaradacaqdır.

Hörmətli deputatlar, qanun layihəsinə ikinci oxunuşda müsbət münasibət bildirməyinizi xahiş edirəm. Təşəkkür edirəm, çox sağ olun.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Ziyafət müəllim.

Hörmətli həmkarlar, bu, ikinci oxunuşdur, ona görə də biz qanun layihəsini əvvəlcə əsas kimi qəbul etməliyik. Xahiş edirəm, əsas kimi münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 12.19 dəq.)
Lehinə	74
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	74
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, siz də məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 19 səs vermişlər.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qanun layihəsi əsas kimi qəbul edildi.

Mən baxıram, çıxış eləmək istəyənlər var. Xahiş edirəm, kim çıxış edəcəksə, ikinci oxunuşun tələblərinə görə çıxış eləsin.

Buyurun, Razi Nurullayev.

R.Nurullayev. Hörmətli xanım sədr, hörmətli deputatlar, bir dəqiqə vaxtınızı alacağam. Hərbi birləşmələrin maddi-texniki təchizatının daha da yaxşılaşdırılmasına, təbii ki, ehtiyac var. Mənə edilən müraciətlər içərisində isə konkret faktlar var. Əgər bir əsgərin botinkası vaxtından əvvəl sıradan çıxıbsa, ona niyə yeni botinka verilməməlidir? Paltosu ağaca ilişib cırılıb. Niyə yenisi verilməsin? Konkret faktlar var ki, əsgərin çəkməsini də, paltosunu da və digər ehtiyaclarını da ata-anası öz cibindən ödəyib. Belə çıxır ki, əsgər ehtiyatsızlıq edib ayaqqabısını itirib, ayaqyalın gəzməlidir? Niyə valideyn almalıdır? Yüksəkliklərdə xidmət edən əsgərlərin də təchizat problemi yaranır. Bunu başa düşmək olar ki, dağın başında hərbi hissə qurulmur və orada da kabab verilməyəcək. Amma təchizatı daha keyfiyyətli və səmərəli qurmaq olar.

Ümumiyyətlə, əsgərlərin yemək payından, paltarından, təchizatından oğurlamaq vicdansızlığın ən pik nöqtəsidir. 1-2 metr qarın içində ölkəmizin sərhədlərini və toxunulmazlığını qoruyan əsgərlərdən oğurlayanlar ən yüksək cəzaya layiqdirlər. Müdafiə Nazirliyindən bu kimi məsələlərə daha ciddi yanaşmağı və konkret ölçülər götürməyi xahiş edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun.

Tahir Kərimli. Tahir müəllim, buyurun.

T.Kərimli. Hörmətli sədr, mən elə bildim, bir yerdə, 7-ci məsələyə qədərdir. 6-cı məsələ ilə bağlı çıxış edəcəyəm.

Sədrlik edən. Oldu, Tahir müəllim, 6-cı məsələdə yazılırsınız.

Fəzail Ağamalı. Fəzail müəllim, buyurun.

F.Ağamalı. Təşəkkür edirəm, hörmətli xanım sədr. Mən də, təbii ki, ilk olaraq hesabatınızı, etmiş olduğunuz son dərəcədə əhəmiyyətli bir səfəri diqqətlə, məmnuniyyətlə dinlədim. Milli Məclisin deputatı kimi, son vaxtlar parlament diplomatiyasının inkişafında atmış olduğunuz uğurlu addımları dəstəkləyirəm. Təbii ki, bu, hər birimizin uğurudur, bütövlükdə, Milli Məclisin adına yazılan olduqca uğurlu addımlardır. Uğurlar arzu edirəm, ümidvaram ki, bundan sonra da parlamentimiz, parlament diplomatiyamız yeni-yeni uğurlara imza atacaqdır.

Təqdim edilmiş qanun layihəsini, yəni 4-cü məsələni, Silahlı Qüvvələrlə bağlı məsələni hörmətli həmkarımız Ziyafət müəllim kifayət qədər peşəkar formada, təfsilatla təqdim etdi. Təbii ki, mən o fikirlərlə razıyam. Düşünürəm ki, belə bir dəyişikliyə ehtiyac var. Çünki silahlı qüvvələr deyəndə onların hər birinin ümumi vəzifələri ilə bərabər qarşılarında duran konkret vəzifələr də var. Bu baxımdan bunların birinin digərindən ayrılmasına, heç şübhəsiz ki, ehtiyac var. Bu gün Silahlı Qüvvələr deyəndə həm ordu, həm Sərhəd Qoşunları, həm də Daxili Qoşunlar nəzərdə tutulur. Bunların hər birinin, təbii ki, funksiyası fərqlidir, müxtəlifdir. Ona görə də təsnifatın bu şəkildə verilməsi və hər bir qurumun maddi-texniki və digər təminatının ayrıca, müstəqil şəkildə verilməsi çox məqsədəuyğundur və mən bunu dəstəkləyirəm.

Hörmətli həmkarlarımin diqqətinə çatdırmaq istəyirəm ki, Azərbaycanın Silahlı Qüvvələri 44 gün ərzində özünün

qalib, müzəffər bir ordu, silahlı qüvvə olduğunu ortaya qoydu. Bunu unutmaz olma. Əgər bu gün böyük bir canlı orqanizm fəaliyyət göstərən Silahlı Qüvvələrimizdə hansısa bir yaramazın, hansısa bir korrupsionerin, rüşvətxorun əməlləri haqlı olaraq ölkənin hüquq mühafizə orqanları tərəfindən, Dövlət Təhlükəsizliyi Xidməti tərəfindən araşdırılırsa, üzə çıxarılsa, bu, təbii, alqışlanmalıdır. Ancaq bunu heç bir halda, heç bir şəkildə ümumiləşdirmək olmaz. Bu gün bu faktı milli ordunun, ola bilsin ki, milyonlarla vəsaitinin mənimsənilməsi kimi də izah etmək, düşünürəm, doğru deyil. Yanaşma qüsurludur. Bu cür hallarda çox diqqətli olmaq və bir daha təkrar edirəm, ordunun üzərinə bu cür, bütövlükdə, ümumiləşmiş şəkildə getmək doğru deyil. Bunu demək istərdim. Təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun.

Siyavuş Novruzov. Siyavuş müəllim, buyurun.

S.Novruzov. Təşəkkür edirəm. Hörmətli sədr, hörmətli deputatlar. Qanun layihəsini mən də müdafiə edirəm və hesab edirəm, vaxtında və yerində atılmış bir addımdır. Azərbaycan Silahlı Qüvvələrinin ayrı-ayrı qoşun növlərinin təchizatı ilə bağlı, həm də sosial təminatı ilə bağlı dövlətimiz tərəfindən mütəmadi addımlar atılır. Biz cənab Prezidentin səfərlərində şahid oluruq ki, həmişə getdiyi yerlərdə ordu hissələrinə baş çəkir, onların texniki təchizatı, yaşayış şəraiti, digər təchizatları ilə maraqlanır, gələcək sosial təminatları ilə bağlı fərman və sərəncamlar imzalayır. Hərbçilərin ailə üzvlərinin işlə təmin olunması və məşğulluğu ilə bağlı addımlar atır. Belə olan halda, ordu ilə bağlı hər hansı bir fikrin söylənilməsi, mən hesab edirəm ki, düzgün deyil.

Birinci növbədə, həm ordu, həm də digər silahlı birləşmələr tərəfindən də dəfələrlə qeyd olunur ki, Azərbaycan

Respublikasının Silahlı Qüvvələri haqqında dəqiqləşdirilməmiş informasiya verilməsin. Yəni kimsə çayxanadan hansı söhbəti eşidibsə, kimsə haradasa nəyisə oxuyubsa, rəsmi məlumatda bu öz əksini tapmırsa, bunu işıqlandırmaq, səsləndirmək, hesab edirəm ki, yerində olmayan bir məsələdir. Çünki bundan həm düşmən tərəfi, həm də Azərbaycanı istəməyən qüvvələr mütəmadi istifadə edəcəklər və Azərbaycanın indiki ordusu, Silahlı Qüvvələri 1990-cı ilin ordusu, Silahlı Qüvvələri deyil.

Bilirsiniz ki, birinci növbədə, böyük əksəriyyət bu gün artıq müqavilə əsasında formalaşır və müqavilə əsasında xidmət göstərən insanlar kifayət qədər də əmək haqqı ilə təmin olunurlar. Yəni onların həm əmək haqqı, həm təchizatı, həm də yeməyi ölçülür və müəyyən vəsaitlərlə bunların hər biri ödənilir. İndi o dövr deyil ki, kiminsə ayaqqabısı cırılsın, desinlər, ayaqqabı al, yaxud da kiminsə hər hansı bir forması cırılırsa, bunu qeyd etmək... Mən hesab etmirəm, Azərbaycan elə bir vəziyyətdədir ki, bu məsələni hər bir ailəyə desinlər. Bunlar hamısı yalan informasiyadır. Mən hesab edirəm ki, ordu, Silahlı Qüvvələr haqqında bu cür informasiyalar yaymaq olmaz.

Biz vaxtı ilə eşitdik, yayırdılar ki, Azərbaycan aldığı silahları guya üçüncü ölkəyə ötürür və sair. 44 günlük Vətən müharibəsi göstərdi ki, Azərbaycan ayrı-ayrı ölkələrdən aldığı silahlar vasitəsi ilə Ermənistan ordusunu darmadağın etdi. Bu, bilavasitə sübut olundu. Müxtəlif rəqəmlər səsləndirildilər, milyardların adını çəkirdilər. Suriyadan tutmuş İraqa, İŞİD-dən tutmuş başqa qüvvələrə qədər guya Azərbaycanın silahları tapılıbdır. Yalan informasiyalar yayırdılar və sair. Nəticə göz qabağında oldu. Ona görə də aidiyyəti strukturlar, təbii ki, bununla məşğul olur və məşğul olduqdan sonra mətbuat xidməti vasitəsi ilə

ictimaiyyətə məlumat verirlər. Qapalı strukturların məsələsi, mən hesab edirəm ki, müzakirəyə çıxarılmamalıdır və bu formada müzakirə olunmamalıdır. Əgər haradasa konkret faktlar varsa, konkret sənədlərlə öz əksini tapıbsa, o halda bu addımı ata bilərik.

Ümumilikdə, qanun layihəsi çox vacib qanun layihəsidir. Mən hesab edirəm ki, bu qanun layihəsini səs verib qəbul etməliyik. Təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun.

Dəyişikliklərə səs verirsiniz, ikinci oxunuşa uyğun olaraq. Qüdrət Həsənquliyev. Buyurun, Qüdrət müəllim.

Q.Həsənquliyev. Təşəkkür edirəm. Hörmətli sədr, hörmətli həmkarlar. Hörmətli sədr, mən də Sizin Baltıqyanı ölkələrə səfərinizi çox yüksək qiymətləndirirəm. İndiki dövəmdə çox yorucu olmuş olsa da, ölkəmizin bu cür səfərlərə çox böyük ehtiyacı var.

Hörmətli sədr, müzakirə olunan məsələ ilə bağlı onu qeyd etmək istəyirəm, əlbəttə, bu gün bizim hər birimizi narahat edir ki, Silahlı Qüvvələrimizin maddi-texniki təminatı daha yüksək səviyyədə təchiz edilsin. Amma vaxtı ilə 2017-ci ilin dekabrında biz indi dəyişiklik etdiyimiz “Silahlı Qüvvələr haqqında” Qanunu qəbul edəndə mən o zaman da söyləmişdim ki, bizim Silahlı Qüvvələrə nəzarət gücləndirilməlidir. Burada hörmətli Fazil müəllim də qeyd etdi, Silahlı Qüvvələrə parlament nəzarəti olmalıdır. Bizim qanunun 15-ci maddəsində qeyd olunur ki, Silahlı Qüvvələrə ümumi nəzarəti Ali Baş Komandan həyata keçirir. Amma bir şəxsin fiziki imkanları kənarındadır ki, həm Silahlı Qüvvələrə nəzarət etsin, həm də dövlətin bu qədər, digər ciddi məsələləri ilə məşğul olsun. Ona görə də ali nümayəndəli orqan kimi parlament nəzarəti Silahlı Qüvvələr üzərində təmin olunmalıdır.

Həm də o zaman da mən söyləmişdim, indi də söyləyirəm, həmin qanunda bizim hərbi qulluqçuların vəzifələri haqqında müddəalar, normalar var. Onların sosial müdafiəsi haqqında normalar var. Amma onların, ümumiyyətlə, hüquqları haqqında hər hansı bir norma yoxdur. Necə ola bilər ki, hərbi qulluqçunun vəzifələri müəyyənləşsin, sosial müdafiəsi ilə bağlı xüsusi müddəalar olsun, amma onun hüquqlarının müdafiəsi ilə bağlı, yaxud hüquqlarının nə olması ilə bağlı heç bir müddəa daxil edilməsin. Mən o zaman da söyləmişdim ki, gəlin, heç olmasa, Konstitusiyanın müddəalarını bu qanuna daxil edək. Bizim Konstitusiyanın 68-ci maddəsində qeyd olunur ki, hər bir vətəndaşın özbaşnalıqdan müdafiə və vicdanlı davranış hüququ var. Eyni zamanda, Konstitusiyanın 79-cu maddəsində qeyd olunur, – yəni həmin maddə “Qanuna zidd vəzifələrin icrasına yol verilməməsi” adlanır, – heç kəs Konstitusiyaya və qanunlara zidd vəzifələrin icrasına məcbur edilə bilməz. Ona görə o zaman da mən təklif vermişdim ki, heç olmasa, bu norma da qanuna daxil edilməlidir. Yəni bizim hərbi qulluqçulara qanuna, Konstitusiyaya zidd hər hansı bir göstəriş verilə bilməz.

Çox təəssüf ki, bu gün respublika prokurorluğunda aparılan cinayət işinin istintaqı da göstərir ki, bir çox hallarda məhz Konstitusiyaya və qanunlara zidd əmrlər verilib ki, digər hərbi qulluqçulara hətta orta əsrlərdə belə tətbiq olunmayan işgəncələr tətbiq edilsin. Onların heç biri bu əmrləri yerinə yetirməkdən imtina etməyiblər. Ona görə ki, biz bunu qanunda açıq yazmamışıq ki, onların Konstitusiyaya və qanunlara açıqdan-açığa zidd əmr və göstərişlərini yerinə yetirməməlidir. Mən hətta xatırlayıram, o zaman misal da çəkmişdim ki, sabah müharibə başlasa və hansısa, tutaq, bizim komandir əmr versə ki, dinc insanları

güllələyin, hərbi əsirləri güllələyin, bunlar əmrləri yerinə yetirməlidirlərmi? Əlbəttə ki, yox. O halda niyə bunu qanuna yazmıyaq? İndi də təklif edirəm ki, bu qanunun həcmi bir qədər genişləndirilməlidir və qanunda, qeyd elədiyim kimi, hərbi qulluqçuların hüquqları da öz əksini tapmalıdır. Diqqətinizə görə çox sağ olun.

Sədrlik edən. Sağ olun.

Ziyafət müəllim, buyurun.

Z.Əsgərov. Çox sağ olun. Hörmətli xanım sədr, hörmətli həmkarlar. Hörmətli xanım sədr, Siz bu qanun layihəsinin müzakirəsi başlayanda çox haqlı, ikinci oxunuşun tələblərinə uyğun olaraq fikir bildirdiniz ki, burada ikinci oxunuşun tələblərinə uyğun münasibət bildirilsin. Mən çox təəssüf edirəm, bəzi həmkarlarımız ikinci oxunuşun tələblərindən kənara çıxdılar. Amma hər halda münasibət bildirilibsə, mən cavab verməliyəm.

Burada Razi müəllim qeyd etdi. Mən bilmirəm, o faktları haradan alıbdir. Razi müəllim, əgər belə faktlar varsa, Siz mənə yaxınlaşa bilərdiniz, ikilikdə söhbət edə bilərdik. Siz bilirsiniz ki, Azərbaycan Ordusunun, bütün Silahlı Qüvvələrdən söhbət gedir, təkcə ordudan söhbət getmir, ərzaqla, əsgərlərimizin geyimlə təmin edilməsi ən yüksək səviyyədədir. Biz 2021-ci ildə 2022-ci ilin dövlət büdcəsini təsdiq edərkən dövlət büdcəsində Azərbaycan Silahlı Qüvvələrinə 4,5 milyard manat vəsait nəzərdə tutulub. Kifayət qədər ciddi rəqəmdir. Yenə deyirəm, ordumuzun, bütövlükdə, Silahlı Qüvvələrin təminatı ən yüksək səviyyədədir və möhtərəm Prezidentimizin, cənab Ali Baş Komandanın bilavasitə nəzarətindədir. Belə kiçik detalları ümumiləşdirib demək, mən hesab edirəm, yerində olan məsələ deyil. Mən yenə də deyirəm, biz ikilikdə məsələni müzakirə edib fikir mübadiləsi apara bilərdik.

Sözsüz, əgər belə hal varsa, onu da biz müvafiq strukturlara çatdıra bilərik.

O ki qaldı hərbi qulluqçuların statusu ilə bağlı, Qüdrət müəllim burada fikir bildirdi. Yəni hərbi qulluqçuların vəzifələri var, amma hüquqları yoxdur. Mən xahiş edirəm, Qüdrət müəllim, bir də qanunu götürün, baxın. Həm “Hərbi qulluqçuların statusu haqqında” Qanunda, həm də Silahlı Qüvvələr haqqında Daxili Nizamnamədə hərbi qulluqçuların kifayət qədər hüquqları da göstərilibdir. Bu, belə də olmalıdır.

Siz indi Konstitusiyadan misal gətirdiniz. Əlbəttə, hərbi qulluq hər bir Azərbaycan vətəndaşının konstitusion vəzifəsidir, borcudur. Bu, öz yerində. Amma orta əsrlərdən Siz burada misal gətirirsiniz. Bilirsiniz, bunu bizim orduya şamil etmək, axı düz deyil. Sizin konkret faktlarınız varsa, deyin. Yoxsa haradansa eşidirsiniz, internet televiziya-larında indi dəb düşüb, çıxan elə böhtan atır, təhqir edir. Olmaz belə şeylərə uyub belə şeylər söyləmək. Biz deputatıq. Hər bir deputat öz fikrində sərbəstdir. Amma fikir söyləyəndə də arqument olmalıdır, əsaslandırma olmalıdır. Yoxsa elə eşitdim, gəlim, burada deyim, o da düz deyil axı. Yenə deyirəm, bu, ordudur, Silahlı Qüvvələrdir. Silahlı Qüvvələr haqqında fikir söyləyəndə siz nəzərə alın ki, bunu düşmən də, Azərbaycanı istəməyən qüvvələr də eşidir. Ələlxüsus arqument yoxdursa, əsaslandırma yoxdursa, belə fikirləri, ümumiyyətlə, səsləndirmək düzgün deyil. Təşəkkür edirəm, çox sağ olun.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Ziyafət müəllim. Mən Ziyafət müəllimin sözüne qüvvət olaraq qeyd etmək istəyirəm, bir neçə dəfə demişəm ki, kimsə nəsə deyir, onu ümumiləşdirib burada demək tamamilə düzgün deyil. Əgər faktınız varsa, mən bunu müxtəlif insanlara dəfələrcə

demişəm, xahiş edirik, bunu rəsmi verin. Əgər kiminsə, Razi müəllim, Siz dediyiniz kimi, botinkası cırılıb, nə isə ona almayıblar, ya da bir ayrı məsələ olub, bunu ümumiləşdirib, burada belə bir formada demək də düzgün deyil.

Qanun layihəsini səsə qoyuruq. Hörmətli həmkarlar, biz bu qanun layihəsinə əvvəlcə maddələr üzrə münasibət bildirməliyik. Bu, kiçik bir layihədir. Xahiş edirəm, münasibət bildirin.

Razi müəllim, yazılmışsınız, sonra deyəcəksiniz ki, söz vermədim. Siz artıq danışdınız. Əgər Sizin hansısa bir əlavə məlumatınız varsa, xahiş edirəm, Ziyafət müəllimlə bölüşün. Komitənin sədri kimi Sizə bütün məlumatları verəcək. Çox sağ olun.

Kiçik bir layihədir. Xahiş edirəm, qanun layihəsinə maddələr üzrə münasibət bildirək.

Səsvermənin nəticələri	(saat 12.37 dəq.)
Lehinə	83
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	83
Nəticə: Qəbul edildi	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 21 səs vermişlər.

Sədrlik edən. Çox sağ olun.

İndi isə mən qanun layihəsini ikinci oxunuşda bütövlükdə səsə qoyuram. Buyurun, münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 12.37 dəq.)
Lehinə	84
Əleyhinə	0

Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	84
Nəticə: Qəbul edildi	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 21 səs vermişlər.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qanun layihəsi qəbul edildi.

Razi müəllim, “botinka” dediniz. Sizdən sonra mən də “botinka” sözünü işlətdim. İndi yazacaqlar ki, sədr çəkmə əvəzinə botinka dedi.

Hörmətli həmkarlar, biz iclasımıza davam edirik. Gündəliyin 5-ci, 6-cı məsələləri cənab Prezidentin bir məktubu ilə Milli Məclisə daxil olub. Mahiyyətə bir-birinə bağlı olan qanun layihələridir. Mən təklif edirəm ki, ayrı-ayrı təqdimatlar olsun. Ancaq müzakirəni biz bir yerdə keçirəcəyik.

5-ci məsələ “Qaz təchizatı haqqında” Qanunda dəyişiklik edilməsi barədə qanun layihəsidir. Məsələyə dair məlumat vermək üçün mən Təbii ehtiyatlar, energetika və ekologiya komitəsinin sədri hörmətli Sadiq Qurbanova söz verirəm. Sadiq müəllim, buyurun.

S.Qurbanov, *Milli Məclisin Təbii ehtiyatlar, energetika və ekologiya komitəsinin sədri.*

Dəyərli Sahibə xanım, hörmətli deputatlar. Bu məsələ, “Qaz təchizatı haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə birinci oxunuşda geniş məlumat vermişdim. Ekranı yazılanları görürəm və ona görə də yenidən geniş məlumat verməyi özümə borc bildim.

Bu dəyişikliklərin əsas mahiyyəti ondan ibarətdir ki, Azərbaycan Respublikasında son 2 ilin statistikasını mən

sizə xatırladım, Azərbaycan Respublikasının 271 vətəndaşı dəm qazından boğularaq dünyasını dəyişmişdir. 5 minə yaxın insan qazdan zəhərlənmə ilə bağlı xəstəxanalarda yerləşdirilib müalicə almışdır. Bununla paralel olaraq, məişətdə qaz istifadəsi zamanı partlayışlar olmuş, həm mülki, maddi ziyan dəymiş, həm də tələfatlar olmuşdur. Bu qanunda dəyişiklik etməklə bütün bunların qarşısının alınmasını hədəf götürmüşük və elə bilirəm ki, bu qanun qəbul edilərsə, biz bu məqsədlərə nail olacağıq. Yəni bu qanun qəbul edilərsə, biz nələr əldə edəcəyik?

Birinci, qaz qurğularının və qaz xətlərinin, tüstü bacalarının, habelə havalandırma və havadəyişmə xətlərinin müayinəsini apara biləcəyik və eyni zamanda, onlara texniki xidmət göstərilməsi təmin ediləcək. İkinci əsas məsələ, aparılan müayinə və texniki xidmətə nəzarət həyata keçiriləcək və əsas üstünlük ondan ibarətdir. Nəhayət, artıq bu məsələdə həm qaz verən tərəfin, həm də istehlakçının məsuliyyəti öz əksini tapacaq.

Bu məsələ ilə bağlı verilən vaxtda həm komitə müzakirəsində, həm də fərdi qaydada deputatlarımızın verdiyi sualları nəzərə alaraq, mən bir arayış hazırlamışam. Burada əsas suallar, yəqin ki, tüstü bacaları ilə bağlı olacaq. Keçən əsrin 50-ci, 60-cı illərindən tikilmiş, mərkəzləşdirilmiş isti su təchizatı olan çoxmərtəbəli yaşayış binalarında bu gün kombi sistemi quraşdırılıb və bunların heç birinin təhlükəsi yoxdur. Sadəcə olaraq, bəzi binalarda tüstü bacası kimi istifadə olunan havalandırma və havadəyişmə xətlərinin qaz paylayıcısı tərəfindən müayinəsi keçirilərkən qazın yanma məhsullarının həmin xəttə ötürülməsi ilə havanın sorulması yoxlanılacaq. Yəni bunun mahiyyəti nədən ibarətdir? Yoxlanılacaq ki, bu qaz yuxarı çıxır, yoxsa evin içərisində qalır. Yoxlama nəticəsində

həmin binalarda havalandırma və havadəyişmə xətlərinin tüstü bacalarını əvəz edə bilməsi müəyyən edilərsə, bu prosesdə qaz dayandırılmayacaq. Yəni sualların bir çoxu ünvanlanmışdı ki, bəs qaz dayandırılacaq, sonra nə olacaq. Bu halda qaz dayandırılmır.

Qazın yanma məhsullarının havalandırma və havadəyişmə xətləri ilə ötürülməsi və havanın sorulması müəyyən edilərsə, mənzilin mülkiyyətçiləri bu barədə məlumatlandırılacaq və balans məsuliyyəti üzrə yerli icra hakimiyyəti orqanlarına məlumat veriləcək, xəbərdarlıq məktubu göndəriləcək. Yəni bunun əsas mahiyyəti nədən ibarətdir? Binalar kiminsə, ya bələdiyyənin, ya da yerli icra hakimiyyəti orqanlarının balansında olur. Tutaq ki, həmin o bacaların təmizlənməsi, onlara xidmət göstərilməsi məsuliyyəti məhz MTK-ların boynundadır. Sadəcə olaraq, şəxsi mülkiyyətlərə, villalara, həyət evlərinə və qanunsuz tikilmiş evlərə münasibdirsə, ora qazın verilməsi şəhadətnamə ilə müəyyən olunur. O binalarda artıq vətəndaş məsuliyyət daşıyacaqdır. Əslində, bu günə qədər də o tələblər var. Qanun layihəsində nəzərdə tutulmuş qaz paylayıcısı tərəfindən müayinənin keçirilməsi tələbləri qanunda var. Amma indi tüstü bacalarının istismarında təhlükəsizlik qaydaları da müəyyən olunacaq. Yəqin ki, bu qanun imzalanmaya gedəndə Nazirlər Kabineti bununla bağlı müəyyən qaydalar tətbiq edəcək.

Sualların bir hissəsi tüstü bacalarının quraşdırılması ilə bağlı idi. Bəs bu, necə tənzimlənəcək? Bu gün bu, Azərbaycan Respublikasının Dövlət Şəhərsalma və Arxitektura Komitəsinin 2009-cu il 2 mart tarixli 17 nömrəli əmri ilə təsdiq edilmiş, 01.04.2009-cu il tarixində qüvvəyə minmiş “Qaz təchizatı. Layihələndirmə normaları” ilə müəyyən edilir. Yəni bu gün faktiki olaraq müəyyən edilir. Burada

da həmin layihələndirmə normalarına 5 nömrəli əlavə, yanma məhsullarının kənarlaşdırılması və 6-cı hissəsinə əsasən müəyyən edilir ki, tüstü bacaları necə olmalıdır. Şaquli, 30 dərəcə meyillik olmalıdır, bunlar texniki məsələlərdir.

Komitə üzvlərimiz, eyni zamanda, iclas zamanı və sonradan digər deputat həmkarlarımız tərəfindən, həmçinin sosial şəbəkələrdə, qəzetlərdə qaldırılan məsələlərlə bağlı da münasibət bildirmək istəyirəm. Qaz paylayıcılarına münasibətdə heç bir məsuliyyət yoxdur, amma bütün məsuliyyət vətəndaşın boynuna yığılıb, cərimələnəməlidir, deyilir. Yəqin Kamal müəllim bu haqda ətraflı məlumat verəcək. Amma mən onunla bağlı demək istəyirəm ki, bu, sadəcə olaraq, qanunda dəyişiklikdir. Bu vaxta qədər də Azərbaycan Respublikasının İnzibati Xətlər Məcəlləsində də var, 279-cu maddənin 0.1.1-ci maddəsi. Cinayət Məcəlləsində də nəzərdə tutulub. Yəqin Kamal müəllim ətraflı məlumat verir. Yəni bununla bağlı heç bir problem yoxdur. Sadəcə olaraq, məqsədimiz, yenə deyirəm, qaz partlayışlarının qarşısının alınması, insanların həyatını qorumaq və sağlam mühitdə yaşamasını təmin etmək, bununla da cəmiyyətimizə bir töhfə verməkdir. Xahiş edirəm, müsbət səs verəsiniz. Çox sağ olun.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Sadiq müəllim. Çox ətraflı məlumat verdiniz və komitə iclasınızda səslənən bütün suallara Siz burada yenə də açıqlıq gətirdiniz. Çox sağ olun.

İndi biz 6-cı məsələnin təqdimatına keçirik. Kamal Cəfərov. Kamal müəllim, buyurun, 6-cı məsələ ilə bağlı məlumat verin.

K.Cəfərov, *Milli Məclisin Hüquq siyasəti və dövlət quruculuğu komitəsinin üzvü.*

Çox sağ olun, hörmətli xanım sədr. Əziz həmkarlar,

İnzibati Xətalər Məcəlləsində 2 dəyişiklik təklif edilir. Ancaq bununla yanaşı, ilkin olaraq qeyd etməliyəm, həm media, həm də bəzi həmkarlarımız tərəfindən elə bir təəssürat yaradıldı ki, sanki bu layihənin əsas məqsədi vətəndaşlarımıza münasibətdə cərimələrin artırılmasıdır. Ancaq Milli Məclisin, bizim məqsədimiz vətəndaşların sağlamlığına təhlükə yaradan halların qarşısını almaqdır. Məqsədimiz onların rifahıdır.

2015–2021-ci illərdə dəm qazından 2240 zəhərlənmə, qaz sızması və qaz partlayışları hadisələri qeydə alınıb. Bu müddət ərzində 593 şəxs vəfat edib. Müəyyən edilmişdir ki, bu hadisələrin səbəblərindən biri də MTK-lar və vəzifəli şəxslərdir. Misal üçün, keçmişdə inşa edilmiş hündürmərtəbəli yaşayış binalarındakı mənzillərin xeyli hissəsinin xüsusi siqnalizasiyaları yoxdur, o vasitələrlə təmin edilməyib. Bu binalarda qaz təminatının təhlükəsizliyi ilə bağlı müvafiq məsul strukturlar yaradılmayıb. Bəzi hallarda bu sahəyə nəzarət edən dövlət orqanlarının vəzifəli şəxsləri tərəfindən də səlahiyyətlərinin lazımı qaydada həyata keçirilməməsi müəyyən edilmişdir. Məhz buna görə də 542-ci maddənin sanksiyasına hüquqi şəxslər üçün yeni cərimənin müəyyən edilməsi təklif edilir.

Digər tərəfdən, vəzifəli şəxslər üçün cərimələrin artırılması təklif edilir. Eyni zamanda, istehlakçıları da daha məsuliyyətli etmək üçün mövcud cərimənin 100 manatdan 200-400 manat arasında əvəzlənməsi təklif edilir. Çünki bu məsələdə vətəndaşlarımız da məsuliyyətli olmalıdırlar. Bizim, ümumilikdə, enerji ilə bağlı məsuliyyətimiz, davranışımız tək öz ailə üzvümüz, övladlarımız deyil, həm də qonşularımız, onların ailəsi və digər insanların həyatını təhlükə altında qoya bilər. Hüquqi şəxslər üçün yeni cərimənin müəyyən edilməsinə, vəzifəli şəxslər üçün cərimə-

lərin artırılmasına heç bir vətəndaş etiraz edə bilməz.

Digər təklif edilən dəyişiklik isə qaz qurğuları, qaz xətləri, tüstü bacaları ilə bağlı texniki xidmət qaydalarının göstərilməməsinə görə 279-cu maddəyə əlavə edilir. Bu dəyişiklik də vətəndaşlarımızın əleyhinə təqdim edilir. Lakin burada əsas məqsəd qaz təminatı və onun təchizatını, o cümlədən bu sahədə müvafiq təhlükəsizlik qaydalarını həyata keçirən müvafiq qurumlar və podratçı şirkətlər üçün inzibati məsuliyyətin müəyyən edilməsidir. Ancaq yenə burada da istehlakçıların da məsuliyyəti var. Burada proses belədir. Müvafiq struktur 5 iş günü müddətində əvvəlcədən məlumat verməklə baxış keçirir, hər hansı çatışmazlıq aşkar edərsə, istehlakçıya həmin çatışmazlığı aradan qaldırmaq üçün 1 ay müddətində vaxt verir. Əgər istehlakçı bu müddət, yəni 1 ay ərzində bu çatışmazlığı aradan qaldırmazsa, əlbəttə, onun üçün də inzibati məsuliyyət olmalıdır. Bütün bu proses məhz vətəndaşların həyatına təhlükə yaradan halların qarşısını almaqdır.

Onu da qeyd etməliyəm ki, 2016-cı ildə dekriminallaşdırma siyasəti çərçivəsində biz Cinayət Məcəlləsində əməyin mühafizəsi, texniki təhlükəsizlik qaydaları ilə bağlı müəyyən cərimələrin artırılması hesabına həmin maddəyə müəyyən yumşalmaları qəbul etdik. Bu layihəyə də bir qədər o kontekstdən baxmaq lazımdır. Çünki biz bu dəyişiklikləri Cinayət Məcəlləsində deyil, İnzibati Xətalər Məcəlləsində təklif edirik və mediadan xatırlayıram ki, o zaman həmkarlarımız da bu təşəbbüsü dəstəklədilər və yüksək qiymətləndirdilər. Ona görə, düşünürəm ki, qaz qurğuları ilə bağlı təhlükəsizlik qaydalarının təmin edilməsinə görə hüquqi şəxslər, yəni MTK və podratçı şirkətlər üçün, o cümlədən vəzifəli şəxslər üçün cərimələrin artırılması vətəndaşlarımızın təhlükəsizliyi üçün vacibdir.

Əlbəttə, bu, vətəndaşların sağlamlığı məsələsidir, burada istehlakçılar üçün olan mövcud 100 manat cərimənin də 200-400 manat arası cərimə ilə əvəz edilməsi də ümumi rifahı naminədir. Qeyd edilənləri nəzərə alaraq, həmkarlarımızı hər iki layihənin lehinə səs verməyə dəvət edirəm. Çox sağ olun.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Kamal müəllim.

Hörmətli həmkarlar, biz müzakirələrə keçməzdən əvvəl bu qanun layihələrini əsas kimi qəbul etməliyik. İndi isə, xahiş edirəm, 5-ci məsələ ilə bağlı qanun layihəsinin əsas kimi qəbul edilməsinə münasibət bildirin. Buyurun.

Səsvermənin nəticələri	(saat 12.51 dəq.)
Lehinə	64
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	1
İştirak edir	65
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, Siz də məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 21 səs vermişlər.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, bu qanun layihəsi əsas kimi qəbul edildi.

İndi 6-cı məsələyə, xahiş edirəm, əsas kimi münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 12.51 dəq.)
Lehinə	62
Əleyhinə	2
Bitərəf	1
Səs vermədi	0
İştirak edir	65
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, buyurun.

Ş.Şabanov. Lehinə 21 səs vermişlər.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, bu qanun layihəsi də əsas kimi qəbul edildi.

İndi isə hörmətli həmkarlar, biz bu iki məsələnin birlikdə müzakirəsini keçirəcəyik. Təklif olunur, razısınızsa, çıxışlar 5 dəqiqəyə keçilsin.

Mənim ikinci bir xahişim də var. Xahiş edirəm, çıxışlarınızı birinci oxunuşun deyil, ikinci oxunuşun tələblərinə uyğun olaraq edəsiniz. Keçən dəfə birinci oxunuşda bu məsələ ilə bağlı kifayət qədər danışıldı.

İndi isə Naqif Həməzəyev. Buyurun, Naqif müəllim.

N.Həməzəyev. Hörmətli xanım sədr, təşəkkür edirəm mənə söz verdiyinizə görə. Mən də qısaca, ikinci oxunuşun tələblərinə uyğun olaraq, bu qanun layihəsi ilə bağlı öz fikirlərimi bildirəcəyəm.

İlk növbədə mən qeyd etmək istəyirəm ki, bu qanun layihəsinə edilən dəyişikliklər bizə nə verəcək. Birinci növbədə qaz paylayıcısının məsuliyyəti artacaqdır, xidmət səviyyəsi daha da yüksələcəkdir. İxtisaslaşmış podratçı şirkətlər artacaq və sağlam rəqabət yaranacaqdır, tüstü bacalarının istismarında təhlükəsizlik texnikası qaydası təsdiq ediləcəkdir. Bu, çox zəruri və vacib bir məsələdir. Reyestr yaranacaq ki, bütün aparılan əməliyyatlar – təmir, müayinə və digər işlər burada qeyd olunacaq, bu da gələcəkdə və həmin il baş verə biləcək bütün proseslərin qarşısını almaq üçün dövlət təşkilatlarına bir imkan yaradacaqdır. Bütün bunlarla yanaşı, qazın verilməsi bir gün ərzində bərpa olunacaqdır. Praktikada bu, çox ağır bir proses idi. Yəni mən düşünürəm ki, bu da çox mütərəqqi dəyişikliklərdən biridir. Həmçinin qanunsuz istifadə zamanı dəymiş ziyanın hesablanması da əvvəlki dövrdən

fərqli olaraq, obyektiv həyata keçiriləcəkdir.

Məhz elə mənim toxunmaq istədiyim məsələ bununla əlaqədardır. Bilirsiniz ki, rayonlarda, xüsusi ilə Bakıdan kənarında yerləşən, fəaliyyət göstərən zavod, fabriklərdə, ümumiyyətlə, qaz istifadəsi zamanı ildə bir dəfə qaz sayğacları yoxlanılır və daha sonra Bakıya laboratoriyaya göndərilir və həmin qaz saygacının təmir olunub, yaxud müayinədən keçib geri qaytarıldığı müddət ərzində həmin qazın hesablanması, çox təəssüflər olsun, problemlər yaradır. Məhz 8.1-ci maddədə çox açıq-aydın göstərilir ki, qanunsuz istifadə zamanı dəymiş ziyanın hesablanması üçün qaz sərfi, istehlakçının istifadə etdiyi qazın qurğusu və həmin mövsüm əvvəlki dövrün orta gündəlik qaz sərfi nəzərə alınaraq bu hesablanacaqdır. Mən düşünürəm ki, məhz qaz sayğaclarının Bakıya laboratoriyaya gətirildiyi müddət ərzində də həmin qaz sərfiyyatının məhz bu qayda ilə hesablanması üçün 8.1-ci maddəyə əlavə oluna bilər, yaxud 8-ci maddəyə yeni bir hissə kimi əlavə olunsa, çox yaxşı olar. Sahibkarların, xüsusi ilə də Bakıdan kənarında fəaliyyət göstərən sahibkarların böyük bir problemi həll olunacaq. Çünki qanun layihəsində çoxlu boşluqlar və problemlər öz həllini tapmaqdadır. Bu boşluğun və bu ikili yanaşmanın da öz həllini tapacağı təqdirdə, mən düşünürəm, sahibkarlarımız razılıq edəcək və nəticə etibarılı ilə bu qanun layihəsi öz işini daha yaxşı görəcəkdir. Diqqətinizə görə təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Naqif müəllim.

Tahir Kərimli. Tahir müəllim, indi buyurun.

T.Kərimli. Təşəkkür edirəm, hörmətli sədr. Hörmətli deputatlar, bizə təklif olunur ki, İnzibati Xətalər Məcəlləsinin 542-ci maddəsində cərimələrin miqdarını 300-400 faiz artıraraq. Mən bu məsələdə, əslində, əleyhinə səs

verməli idim, bitərəf qaldım. O mənada ki qorxuram sözümlün təsiri olmaya. Amma komitə iclasında soruşdum. Onda hələ yol hərəkəti qaydaları haqqında Bakı Nəqliyyat Agentliyinin nümayəndəsi çıxış etdi, dedim ki, nəyə görə siz cəriməni bu qədər artırırırsınız. Dedi ki, Sinqapurda, Avropada belədir. Sinqapurda məcmu daxili məhsul bütün Orta Asiya respublikaları və Qafqaz respublikalarının cəmindən çoxdur, baxmayaraq, cırtan, 5 milyonluq bir dövlətdir. Yaxud Avropada vəziyyəti bilirik. İndi deyəndə ki, nəyə görə bəs biz pensiyaları, maaşları 20-40 faizdən artıq artırmırıq? Deyirik ki, dövlətin buna gücü çatır da, artığa imkanı yoxdur.

İndi mən deyirəm axı, xalqımızın da bu 20-30 faiz cərimə verməyə gücü çatır, 300-400 faizə yox da.

İndi üzr istəyirəm, mən birinci məsələ ilə bağlı çıxış edə bilmədim. Nəyə görə bu qanun layihəsini hazırlayanlar Milli Məclisi zərbə altına qoyurlar? Bax, Milli Məclis 44 günlük mübarizədə cənab Prezidentlə bir oldu, hamı alqışladı. Şuşa Bəyannaməsini təsdiq etdik, hamı alqışladı. Çox məmnun olduq, kadr dəyişikliyini olur, bizdə ümidlər yaranır. Sahibə xanımın rəhbərliyi ilə parlament diplomatiyası işləyir və dərslərlərə düşəcək, bu, bizdə çox məmnunluq yaradır. Bəs bu qədər zəhmətimizi götürüb fakt qarşısında qoyursunuz, göndərirsiniz Administrasiyaya, oradan bura, bütün çəkilən əziyyətlər, dövlətin bütün əziyyətləri sıfırlanır. Qiymət artımı ilə, bahalıqla, faizlərin artımı ilə. Balam, bunu 300-400 faiz edirsən, onsuz da dağ yerlərində, vallah, qaz yandıran yoxdur. Hamısı, məsələn, mənim seçki dairəmdə çoxu həyətinin ağaclarını kəsib yandırır. Get indi, yox, artıq səni 400 manat cərimə edəcəyəm, 70 manat azdır. Onun nəyi var ki, sən onu 300, 400 manat cərimə edirsən. Deyək ki, lap sayğaca müdaxilə

etdi. Niyə bizi pis vəziyyətdə qoyursunuz? Özü də kadr dəyişikliklərinin çoxu məhz qaza cavabdeh insanlardır.

O gün sosial şəbəkələrdə baxıram. Heç vaxt inanmazdım ki, doğrudan da, qaz xətlərinə hava vurulur. Göstərir, necə kompressorla hava vurulur. Özü də düz deyir, tapşırıq verib, nə edib. Deməli, düz deyir də. Bizə artıq havanı da satırlar? Qaza qarışdırıb bizə hava satırlar. İndi ona görə mənə, mənim xalqıma cərimə tətbiq edəcək? Mən soruşuram, indi deyirlər, kimsə pis kişi olmalıdır. Eybi yox, qoy mən olum da. Ay hökumət, nəyə görə parlamenti də pis vəziyyətdə qoyursunuz? Niyə bu layihəni irəli sürürsünüz? Olmaz axı, hər yerdə bahalıq.

Sonra, “Publik hüquqi şəxslər haqqında” Qanun bizim “Normativ hüquqi aktlar haqqında” Konstitusiyaya Qanunundan sonra qəbul olunub, nə qədər baxdım, orada publik hüquqi şəxslərin cərimə verməsinə rast gəlmədim. Ümumiyyətlə, normativ aktlarda da rast gəlmədim. İndi uşaq bağçasından tutmuş hər yerdə publik hüquqi şəxs, agentlik və sair yaradılır. Bu publik hüquqi şəxslər hamısı cərimə etməklə məşğul olacaq? Misal, cənab Prezident yaxşı elədi, o Bakı Nəqliyyat Agentliyini ləğv etdi. Deməli, gəlirləri özünün xərcini ödəmir deyə, daha çox cərimə, daha çox cərimə. Cərimə artsın, nə etsin. Bunun hesabına?

Qida Təhlükəsizliyi Agentliyi mənə məlum oldu, Yasamalda bir göyərtili satanı 1400 manat cərimə edib. Göyərtili satan sənin 1400 manat cəriməni nə vaxt qaytaracaq? İnsafli olmaq lazımdır axı. Gedir hamısı, o qida agentləri sahibkarların başına oyun gətirirlər. 4000 cərimə, filan-filan, yığılır. Ümumiyyətlə, mən istərdim, cənab Prezidentdən arzum odur, necə ki, kreditlərlə, manatın devalvasiyası ilə bağlı məsələdə gözəl bir addım atdı, 10 min dollardan aşağı müəyyən qədər kompensasiya edilərək əv-

vəlki kursla götürüldü. Fevral ayının 1-nə kimi bütün sahələr üzrə olan cərimələr silinsin. Lazım deyil, bizim imkanlarımız var, neftin qiyməti 100 dollara çatıb. Xalqdan bu pulu alıb büdcəni cərimə hesabına doldurmaq, hansı isə publik hüquqi şəxsləri saxlamaq lazım deyil. Ona görə də mən xahiş edirəm ki, bu, nəzərə alınsın və...

Sədrlik edən. Hörmətli həmkarlar, saat artıq 1-dir. Eldar müəllim təklif elədi ki, fasiləsiz işləyək. Fasiləsiz işləyirik. Davam edirik.

Kamal müəllim, əgər suallar olsa, Siz axırda bütün cavabları verərsiniz.

İltizam Yusifov, buyurun.

İ.Yusifov. Sağ olun. Hörmətli Sahibə xanım, hörmətli deputat həmkarlar, media təmsilçiləri. Mən də qanuna edilən dəyişiklikləri təqdirəlayiq hesab edirəm. Biz bu qanunu komitə iclasında artıq 2 oxunuşda detallı şəkildə müzakirə etmişik, təkliflərimizi də səsləndirmişik. Hörmətli komitə sədri də bu məsələlərə dair ətraflı məlumat verdi. Buna görə də mən çox qısaca fikrimi bildirəcəyəm.

Bu qanunun əsas məqsədi birmənalı olaraq istehlakçıların, yəni bizim vətəndaşlarımızın sağlamlığının və təhlükəsizliyinin qorunmasıdır. Bir mütəxəssis kimi deyim ki, qaz təchizatı çox məsuliyyətli və təhlükəli bir sahədir. Təhlükəli potensiallı obyektlər mütləq qüvvədə olan normativ tələblərə, o cümlədən digər normativ aktlarla müəyyən edilmiş qaydalara, təhlükəli sahələr isə daim nəzarətdə olmalıdır. Təbii qazın çox ucuz, hətta deyərdim, belə demək mümkündürsə, pulsuz olduğu sovetlər vaxtı hamının yadındadır ki, hündürmərtəbəli binalar, ümumiyyətlə, təhlükəsizlik baxımından qazla təchiz edilmirdi. Bu gün bütün dünyada qaz qıtlığı hiss olunduğu, qaza tələbatın çox böyük olduğu bir vaxtda ölkəmizdə bu sahədə heç bir

problem yaşanmır və bütün istehlakçılar maneəsiz olaraq qazla təmin olunurlar. Belə olan halda istehlakçıların daha məsuliyyətli olması əsas şərtidir. Bu günə qədər qazdan istifadənin, o cümlədən təhlükəsizliyə nəzarət mexanizminin günümüzün tələblərinə kifayət qədər cavab verməməsinin, vətəndaşlarımızın həyatında xoşagəlməz hadisələrin, hətta ölüm hallarının baş verməsi ilə nəticələnməsinin hər birimiz şahidiyik.

Dəm qazından zəhərlənmə ilə bağlı burada məlumat verildi, təkrarlamaq istəmirəm. Elə bu günlərdə eşitdim ki, Salyan rayonunda bir qazi ailəsində, bir neçə gün bundan əvvəl də 3 nəfər qaz partlayışından çox böyük xəsarət alıb. Bu hadisələri biz hər gün eşidirik və görürük. Ona görə də hesab edirəm, qaz təchizatında bu günə qədər qanunda göstərilən məsuliyyət nöqtəsi saygaca qədər deyil, bütün proses boyu olmalıdır. Burada vətəndaşların məsuliyyəti də aydın olmalıdır. Onu da deyim ki, inkişaf etmiş ölkələrdə, o cümlədən Almaniyada bu məsələlər daha sərtidir.

Qanunda bir məsələyə də diqqət yetirildiyini deyim. Burada əsas məsələ bütün bu işlərin, yəni müayinə və texniki xidmətlərin istənilən şəxs tərəfindən deyil, mütləq mənada bu biliklərə malik ixtisaslı işçilər tərəfindən yerinə yetirilməsi nəzərdə tutulur. Bu baxımdan “Qaz təchizatı haqqında” Qanunda bugünkü dəyişikliklər istər təchizatçının, istərsə də istehlakçının məsuliyyətinə aydınlıq gətirir və hesab edirəm ki, vətəndaşlarımızın təhlükəsizliyi baxımından çox önəmlidir. Ona görə də “Qaz təchizatı haqqında” Qanunda edilən dəyişiklikləri məqbul hesab edirəm və həmkarlarımı da buna səs verməyə dəvət edirəm. Sağ olun, təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, İltizam müəllim.

Sabir Rüstəmxanlı. Sabir müəllim, buyurun.

S.Rüstəmxanlı. Mən çox geniş danışmaq istəmirəm. Qaz məsələsi belədir ki, burada təhlükəsizlik, doğrudan da, qorunmalıdır və onunla bağlı bütün atılan addımların hamısını müdafiə edirik. Amma bütövlükdə, qaz problemi, onun həm ölkənin bütün coğrafiyasını əhatə etməsində, həm də qazın qiymətləndirilməsi sahəsində çox böyük problemlər var. Bu, yəqin ayrı bir yığıncaqda, ayrı bir yerdə müzakirə olunar. Çünki yanvar, fevral ayları, ilin birinci aylarında bir də görürsən, limit gəlib keçib və camaat 100 manat, 200 manat pul qoyur, görürsən, sayğacda 40 manat yazıb. Bu, nə cür qiymətləndirmədir başa düşürəm. Amma hər halda ayrı bir söhbətdir. Bunu, mənəcə, müzakirə etmək lazımdır.

Burada mən Tahir Kərimlinin həyəcanını bölüşürəm. Azərbaycanda artıq, doğrudan, cərimələr məsələsi bir problemə çevrilib. Məni narahat edən başqa bir məsələ də var. Milli Məclis ölkədə ali qanunverici orqandır, burada bir çox məsələlərlə bağlı danışırıq. Millət vəkilləri etirazlarını bildirirlər, fikirlərini deyirlər, amma biz, elə bil, sanki bu divarlar üçün danışırıq. Burada deyirik, o təklifləri, qanunları təqdim edən müəssisələrdən, idarələrdən, yaxud komitələrdən, maraqlı olan təşkilatlardan heç bir reaksiya yoxdur. Deyirlər ki, fərqi yoxdur, biz bu təklifi vermişik, istəyirsiniz danışın, istəyirsiniz danışmayın, bu, qəbul olunacaq. 10 nəfər deputat etiraz etsin, 10 nəfər əleyhinə səs versin, fərqi yoxdur, bu, qəbul olunacaq. Bu iş metodunu, ümumiyyətlə, mən başa düşə bilmirəm. Burada müxtəlif təkliflər veririk. Bu təkliflər əlaqədar dairələrə hansı şəkildə çatır, onlar buna nə cür reaksiya verirlər?

İndi cərimə gəlib 100 manat dəyişilib 200, 400 manat olub. Əvvəla, 200 manatla 400 manatın fərfini kim müəyyənələyəcək? Kim müəyyənələyəcək ki, burada 200

manatdır, 300 manatdır, yoxsa 350 manatdır. Subyektiv amillər üçün geniş meydan açılır və bu, təəssüf ki, çox zərərli bir tendensiyadır. Konkret olmalıdır. Yaxşı, 100 manatdan artırırıq, olsun 200. 200-lə 400 arası nədir? Hamısında bu cür fərqlər var. Bu fərqlər oğurluğa, əyriliyə ciddi... Biz bilirik ki, bunun çoxu dövlət büdcəsinə getmir. Gedir cərimələri alan o müəssisələrin, idarələrin müəyyən işçilərinin əmək haqlarının artırılmasına, onların maddi bazasının gücləndirilməsinə və sair. Ona görə də burada konkret rəqəmlər olmalıdır.

Başqa bir məsələ. İndi burada cərimələr qaçılmazdır. Cərimə olur, var və yəqin gələcəkdə də olacaq. Amma bunu, heç olmasa, əhalinin əmək haqqına uyğunlaşdırmaq. Görək ki, məsələn, bu 300 manat, 400 manat maaş alan bir adam 400 manat cəriməni neçə aya verə bilər. Onu verəndə bunun həyat tərzini necə olacaq. Ona görə də cərimələri biz kiminsə istəyinə görə deyil, əhalinin konkret gəlirinə görə, əhalinin maaşına uyğunlaşdırmalıyıq. Bu qədər maaş ala bilən insan, deyək ki, 5-6 növ cərimə var. Onların 1-2-si olmasın, 1-2-si olacaq hökmən. Hökmən nədəsə cərimə olacaq, küçəyə çıxanda, yolda, maşını filan. Görün, bu neçə ay işləməlidir ki, bu cərimələri versin. Ona görə hava ilə cərimə müəyyənləşdirmək olmaz. Mənim ürəyim istəyir 400 manat. Nəyə görə? Sənin ürəyin istəyir, amma bu əhalinin buna imkanı yoxdur. Ona görə də hesab edirəm ki, cərimə məsələlərində son dərəcə diqqətli olmaq lazımdır. Camaat narazılıq edir, biz bu narazılıqları nəzərə almalıyıq.

Tahir bəy onu da düz deyir, bu məsələlər komitələrdə müzakirə olunanda əlaqədar idarələri çağırıb bütün arqumentləri onların qarşısına qoymalıyıq ki, haradan götürürsən bunu, hansı beynəlxalq sənəddən, hansı daxili tələbat-

dan gəlib 100 manat birdən 400 manat olur, yaxud 200-400. 200-lə 400 arasındakı fərqi kim və necə müəyyənləşdirəcək? Mən şəxsən bu cərimə məsələsinə səs verməyəcəyəm. Millət vəkilləri özləri necə istəyirlər elə etsinlər. Amma bu, hər halda ciddi bir məsuliyyətdir.

Sədrlik edən. Sağ olun.

Aydın Mirzəzadə. Aydın müəllim, buyurun.

A.Mirzəzadə. Təşəkkür edirəm, hörmətli Sahibə xanım. Çox qısa olacaq. Bu cərimə məsələsinə mən də toxunmaq istəyirəm. Vətəndaşlarla daim ünsiyyətdə olan insanlar kimi biz də cərimənin yüksək olmasının tərəfdarı deyilik. Amma burada bir məsələ var. Əks qüvvə yaratmaq lazımdır. Məsələn, xarici ölkələrdə, xüsusi ilə Amerika Birləşmiş Ştatlarında, – Əli müəllim çox yaxşı bilər, – belə bir qayda var, vətəndaş verilən cərimədən narazı olduqda, yaxud verə bilmədikdə məhkəməyə müraciət edir. Məhkəmə həmin cəriməni ya azalda, ya da tamamilə silə bilər. Bununla bağlı internet resurslarında müxtəlif dillərə tərcümə edilməklə çoxsaylı nümunələr var.

Mənə elə gəlir ki, birincisi, bu yüksək cərimə məsələsini qanunvericilik təşəbbüsü irəli sürən tərəflə bir də müzakirə etmək lazımdır. Eyni zamanda, artıq biz hüquq sistemimizdə bu nümunələri yaratmalıyıq. Ola bilər ki, bəli, kiçik bir göy satana 1200 manat cərimə yazmaq onun üçün məhvedicidir. Amma bununla belə, böyük şəbəkə, göy biznesi quran insanlar üçün bu, sadəcə olaraq, bir prosesdir. Bununla belə, mən təklif edirəm ki, varsa, yaxşı, yoxdursa, Azərbaycanda da bu nümunə yaradılsın. Qoy cərimə qalsın, indi onun səviyyəsi barədə düşünmək, müzakirə etmək olar. Amma bununla belə, elə bir sistem yaradılsın ki, vətəndaş həmin o cərimədən şikayət edə bilsin. Bilsin ki, o cərimə onun maddi vəziyyətini nəzərə

alaraq, azaldıla və hətta tamamilə ləğv edilə bilər. Təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun.

Kamal Cəfərov. Kamal müəllim, bir dəqiqə. Fatma xanım, çıxış etmək istəyirsiniz? Gec yazıldınız. Buyurun.

F.Yıldırım. Hörmətli Sahibə xanım, hörmətli həmkarlar. Mən bir daha həmkarlarımın diqqətini “Qaz təchizatı haqqında” Qanunda dəyişikliklərə çəkmək istəyirəm. Çünki burada söhbət, əsasən, insan həyatından, insan həyatının təhlükəsizliyindən gedir. Bu gün ölkəmizdə 2 milyon 400 mindən çox abonent var. Bu qanunda edilən dəyişikliklərlə paylayıcı tərəfindən ildə bir dəfə ən azı müayinələr keçiriləcəkdir.

Son illərdə, statistikanı təkrarlamaq istəmirəm, Sadiq müəllimin, Kamal müəllimin qeyd etdikləri kimi, bu səbəbdən çox sayda itkilərimiz var. Çox uzağa getmək lazım deyil. Keçən ilin noyabr ayında biz Bərdə rayonunda bir ananın və uşağın dəm qazından zəhərlənərək həyatını itirdiyini bildik. Bundan çox təəssüfləndik. Bəlkə də bu qanun layihəsi qəbul olunmuş olsaydı, vaxtında bu müayinələr də aparılardı. Ona görə, hesab edirəm ki, bu qanun çox aktualdır və həmkarlarımı müsbət səs verməyə dəvət edirəm. Diqqətinizə görə çox sağ olun.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Fatma xanım.

Kamal Cəfərov. Buyurun, Kamal müəllim.

K.Cəfərov. Çox sağ olun, hörmətli xanım sədr. Hörmətli Tahir müəllim, ola bilər, mən kifayət qədər açıq-aydın izah edə bilmədim, üzrlü hesab edin. Bu qanun layihəsi yol hərəkəti qaydaları ilə bağlı deyil. Bu, qaz təhlükəsizliyi, onun təminatı ilə bağlı məsələdir. Bunun nə Sinqapurla, nə bu layihə ilə əlaqəsi var. Burada əsas artım hüquqi şəxslər üçün, MTK-lar üçündür. Burada əsas artım,

300-400 faiz vəzifəli şəxslərlə bağlıdır. O təminatı həyata keçirmək vəzifəli şəxslərin məsuliyyətidir.

Bəli, istehlakçılar üçün cərimə var. İndiki cərimə 100 manatdır, təklif olunur, 200-400 manat arası. Burada da hər birimiz məsuliyyətli olmalıyıq. Heç kim istəməz ki, kiminsə məsuliyyətinə görə kiminsə övladı, yaxını həlak olsun. Yəni burada bu cərimələr vətəndaşlara qarşı deyil, bu cərimələr hadisələrə qarşıdır.

Sabir müəllimin sualı ilə bağlı onu qeyd etmək istəyirəm ki, bütün cərimə dövlət büdcəsinə gedir. Cərimələrin müəyyənləşməsi ilə bağlı bizdə, burada çox müzakirələr olub, bu, İnzibati Xətalər Məcəlləsinin 25-ci maddəsi ilə müəyyənləşir. Cərimələrin fiziki şəxslər, hüquqi şəxslər, o cümlədən vəzifəli şəxslər üçün meyarları hansıdır, dəymiş zərəre görə nə qədərdir, o meyarlar hamısı orada təmin olunur. Bu qanun layihəsi də bizə gələndə qədər o meyarların əsasında müəyyənləşir. Yoxsa bunu kimsə 200 manat deyir, min manat deyir, belə deyil, 25-ci maddənin formatına uyğunlaşdırılır.

Aydın müəllimin sualı ilə bağlı onu qeyd etmək istəyirəm ki, Aydın müəllim, hazırda inzibati cərimələrlə bağlı vətəndaşlar yuxarı orqanlara, məhkəmələrə müraciət edə bilirlər. Məhkəməyə şikayət verə bilirlər. Hazırda ölkəmizdə vətəndaşlara Vəkillər Kollegiyasının dəstəyi ilə də pulsuz hüquqi yardım göstərilir. Ona dövlət də öz dəstəyini verir. Misal üçün, dünən biz Sabirabadda vətəndaşlar üçün pulsuz hüquqi yardım həyata keçirirdik. Bu dəstək həmişə göstərilir.

Ona görə, qeyd edilənlərlə əlaqədar nəzərə almaq lazımdır ki, bu layihə vətəndaşlarımıza qarşı deyil, hadisələrə qarşıdır, insan həyatına səbəb olan hadisələrə qarşıdır. Ona görə, xahiş edirəm, hər iki layihənin lehinə səs verək.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Kamal müəllim.

Hörmətli həmkarlar, indi isə biz səsverməyə keçirik. 5-ci məsələ ilə bağlı maddələr üzrə səsverməyə keçməliyik. 5-ci məsələ, bu qanun layihəsi 2 maddədən ibarətdir. Xahiş edirəm, 1-ci maddəyə münasibət bildirək.

Səsvermənin nəticələri	(saat 13.15 dəq.)
Lehinə	76
Əleyhinə	2
Bitərəf	1
Səs vermədi	1
İştirak edir	80
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 21 səs vermişlər.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, 1-ci maddə qəbul edildi. İndi isə, xahiş edirəm, 2-ci maddəyə münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 13.15 dəq.)
Lehinə	77
Əleyhinə	1
Bitərəf	1
Səs vermədi	0
İştirak edir	79
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Məlumat verin, Şakir müəllim.

Ş.Şabanov. Lehinə 21 səs vermişlər.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, 2-ci maddə də qəbul edildi.

İndi isə 5-ci məsələni mən ikinci oxunuşda bütövlükdə səsə qoyuram. Buyurun, münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 13.16 dəq.)
Lehinə	75
Əleyhinə	1
Bitərəf	1
Səs vermədi	1
İştirak edir	78
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Buyurun, Şakir müəllim.

Ş.Şabanov. Lehinə 21 səs vermişlər.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qanun layihəsi ikinci oxunuşda qəbul edildi.

İndi isə hörmətli həmkarlar, 6-cı məsələnin səsverməsinə keçirik. Bu qanun layihəsində də 2 maddə var. 1-ci maddəni mən səsə qoyuram. Buyurun.

Səsvermənin nəticələri	(saat 13.16 dəq.)
Lehinə	74
Əleyhinə	3
Bitərəf	1
Səs vermədi	0
İştirak edir	78
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 21 səs vermişlər.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, 1-ci maddə qəbul edildi.

İndi isə 2-ci maddəyə münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 13.16 dəq.)
Lehinə	72
Əleyhinə	6
Bitərəf	0

Səs vermədi	0
İştirak edir	78
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Məlumat verin, Şakir müəllim.

Ş.Şabanov. Lehinə 21 səs vermişlər.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, 2-ci maddə də qəbul edildi.

İndi isə mən qanun layihəsini ikinci oxunuşda bütövlükdə səsə qoyuram. Buyurun.

Səsvermənin nəticələri	(saat 13.17 dəq.)
Lehinə	71
Əleyhinə	4
Bitərəf	1
Səs vermədi	2
İştirak edir	78
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 21 səs vermişlər.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qanun layihəsi ikinci oxunuşda qəbul edildi.

Hörmətli həmkarlar, biz gündəliyimizin 7-ci məsələsinə keçirik. Bu, bildiyiniz kimi, “Dini etiqad azadlığı haqqında” Qanunda dəyişiklik edilməsi barədə qanun layihəsidir. Məsələyə dair məlumat vermək üçün mən Milli Məclis sədrinin müavini, İctimai birliklər və dini qurumlar komitəsinin sədri hörmətli Fəzail İbrahimliyə söz verirəm. Fəzail müəllim, buyurun.

F.İbrahimli, *Milli Məclis sədrinin müavini, İctimai birliklər və dini qurumlar komitəsinin sədri.*

Çox sağ olun, hörmətli sədr. Hörmətli millət vəkilləri və mətbuat nümayəndələri. Qanun layihəsi ikinci oxunu-

şun tələblərinə tam cavab verir, onu müzakirə etmək olar. Fikri elə bununla da yekunlaşdırıb müzakirəyə başlamaq olardı. Ancaq bizim fevralın 1-də plenar iclasda səs verib yekdilliklə qəbul etdiyimiz bu qanun layihəsi sanki iclasdan sonra mətbuatın gündəliyini zəbt etdi.

Ədalət naminə demək lazımdır ki, bu qanun layihəsinə kifayət qədər ədalətli, obyektiv mövqedən qiymət verənlər oldu. Ancaq bununla yanaşı, qanun layihəsini saxtalaşdıran, təhrif edən, cəmiyyətə tamamilə başqa bir istiqamətdə təqdim edən fikir və mülahizələr də ortaya çıxdı. Söhbət nədən gedir? Başlıqlardan aydın görünür ki, bu yazılanların arxasında nədir. Məsələn, “Qafqaz Müsəlmanları İdarəsi fəaliyyətini davam edə biləcəkmi?” Absurd. Guya Qafqaz Müsəlmanları İdarəsi bu 2 dəyişikliyə bənd imiş. Yaxud “Şeyx vuruldu”, “Şeyxin səlahiyyətləri əlindən alındı”. Yanaşmanın mahiyyətinin mənhusluğuna fikir verin. Məgər Şeyxin Azərbaycan cəmiyyətində rolu, mövqeyi, Azərbaycan tarixindəki atdığı addımlar elə bu 2 maddəyə bənd imiş. Nəzir qutusuna, molla təyinatına. Şeyxin Azərbaycan tarixindəki roluna kifayət qədər dəyər verilib.

Bir faktı deyim. “Azərbaycan Respublikasında dövlət–din münasibətlərinin formalaşmasında, milli həmrəyliyin, mənəvi–əxlaqi dəyərlərin bərqərar olunmasında xüsusi xidmətinə görə, təkrar edirəm, xüsusi xidmətinə görə Şeyxülislam Allahşükür Paşazadə “Heydər Əliyev” ordeni ilə təltif edilsin”. İlham Əliyev, Azərbaycan Respublikasının Prezidenti.

Hansı dəyərlər götürülüb? Dövlət–din münasibətləri, milli həmrəylik, mənəvi, əxlaqi dəyərlər. Əgər səlahiyyətlər bununla qurtarırdısa, onda orada yazılardı ki, nəzir qutularını səliqə-sahmanla idarə etdiyinə və molla təyinatındakı ədalətli mövqeyinə görə bu ordenlə təltif olunsun.

Fikir verin, diqqət yetirin. Bir az da əvvələ getsək, cənab Prezident Şeyx həzrətlərini bundan əvvəl “Şərəf” ordeni ilə təltif etmişdir. Ulu öndərin vaxtında respublikanın ən yüksək ordeni olan “İstiqlal” ordeni ilə, bir az əvvəl “Şöhrət” ordeni ilə təltif edilmişdir. Necə ola bilər, cəmiyyətdə bu qədər xidməti olan bir adamı gətirib nəzir qutusuna dirəmək. Mən Şeyxin təəssübkeşi kimi danışmıram. Mən təqdim etdiyim qanunun təəssübkeşliyi və onun mahiyyətini müdafiə etmək üçün danışmıram.

Yanvar faciəsində millət matəm içində idi. Harayımıza haray, səsimizə səs verən yox idi. Bir səs Moskvadan gəldi, Heydər Əliyevin səsi. Kommunist partiyasını lənətlədi, onun liderlərinin, cinayətkarların cəzalandırılmasını tələb etdi. Bakı sükut içindədir. Demokratlar, partokratlar, qeyri-kratlar, bütün kratlar səhra səmalarında görünən buluda çəkilib yoxa çıxdılar. Qaçdılar. Vahimə və qorxu var idi. Çünki imperator əsasının cızdığı səviyyədən başını yuxarı qaldıran hər kəsin aqibəti dəhşət və fəlakət idi. Həmin vaxt bu dəhşət və fəlakətə sinə gərən kim oldu? Şəhidlərimiz dəfn olundu. Məgər bunu unudub bu gün bir yazıda bu boyda fəaliyyəti gətirib nəzir qutusuna dirəmək, mənə elə gəlir ki, insan ağına sığmayan bir şeydir.

Mən bu qanunun təqdimatında bunun məqsədini elan etmişdim, yenə təkrar edirəm, qanunun məqsədi hansısa bir fərdə, bir quruma deyil, Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasına, Azərbaycan Respublikasının tərəfdar çıxdığı beynəlxalq müqavilələrə əsasən Azərbaycanda bu qanunun müasir dövrün tələblərinə uyğunlaşmasıdır.

İkinci bir məsələ müzakirə ilə bağlıdır. Çox ətraflı müzakirə getdi, iştirak edənlərin hər birinə təşəkkür edirəm. Amma burada müəyyən fikirlər də meydana gəldi. Mələhət xanım İbrahimqızının təklifini mən diqqətsiz buraxa

bilmərəm. 2021-ci ilin iyun ayında bu məsələ müzakirə olunanda, – biz onda da dəyişikliklər etdik, – Mələhət xanım bir təklif irəli sürmüşdü. Əgər vaxtında o məsələlər cavablandırılsa idi, əminəm ki, bu dəfə Mələhət xanımın tərəfindən bu təklif verilməyəcəkdi. Söhbət nədən gedir? Cahil mollaların Azərbaycan cəmiyyətinə vurduğu ziyandan. Təklif olunur ki, bu qanunda dəyişiklik etmək yolu ilə bunun qarşısı alınsın. Bəli, cəmiyyəti, hər kəsi narahat edən bir problem qoyursunuz. Burada təcrübəli və savadlı hüquqşünaslar var. Yer üzündə elə bir ölkə varmı, orada cəhalətə qarşı qanun qəbul olunur və cəhalətin kökü kəsilir? Nədir cəhalət? Dini, milli, mənəvi əxlaqımıza qarşı bir zərbə. Cəmiyyətin kürəyinə sancılmış bir qılınc. Özümüz o cəmiyyətin əlindən tutub yol açırıq. Soruşarsınız necə? Məsələn, elə o təkliflə bağlı. O cahil molla o mərasimə təyinatla gəlməyib, hansısa dini qurum ezam eləməyib. Onu biz özümüz çağırırıq. Deyir, “nə işin var topalda, çəkib qolunu qoparda”. Niyə onu çağırırsan ki, indi onun cahilliyindən... Əvvəl sən onu öyrən, bu, cahildir, cahil deyil, sonra dəvət elə. Demək, bizim özümüz ona yol açırıq, bu, cəmiyyətin məhsuludur. Cahillik bəzən cəmiyyətin əxlaqına çevrilib.

Cəlil Məmmədquluzadə 66 il ömür sürdü, Mirzə Ələkbər Sabir 49 il. Onlar bütün fəaliyyətini bu cahilliyə qarşı mübarizəyə yönəltdilər. Cəlil Məmmədquluzadənin “Ölümlər” əsəri məhz, Mələhət xanım, Sizin dediyiniz cahilliyə qarşı yönəldi. Fikir verin, 1909-cu ildə yazılıb, o əsərdə yazılanlar bu günlə, Sizin bugünkü sualınızla necə səsleşir. Müqayisə üçün bir məqamı sizə təqdim edirəm.

Müəllif köhnə həyatın tənqidinə həsr etdiyi “Ölümlər” əsərində islam etiqadı və zehniyyəti nəticəsində kütləşmiş, avam və nadan camaatı, – söhbət o mollaları dəvət eləyən-

lərdən gedir, – bu mühitdə fürsət ələ keçirmiş olan, xalqı soymaq üçün hər cür hiyləyə və fırılğa müraciət edən ruhaniləri tənqid etmişdir. Həmin cahil ruhani, həmin avam və nadan camaat.

Son. Əgər Mirzə Cəlil yaşasaydı, bu gün “Ölülər” əsərini yox, “Diri ölülər” əsərini yazardı. Deyərsiniz, o “diri ölülər” kimdir. Mirzə Cəlilin vaxtında bunlar yox idi. Din pərdəsi altında təriqətlərə xidmət edib islam dinini parçalayanlar o vaxt yox idi. İslam bayrağı altında islam əxlaqına ziyan gətirənlər, din bayrağı altında mürtəcə ideyalarını yeridənlər, ayrı-ayrı ölkələrin köləsinə çevrilib vətənə dönük çıxanlar. O vaxt onlar yox idi. Bax, bu personajları gətirib, axırda yenə də üzünü onlara tutub “Ölülər” əsərinin sonundakı kimi deyəcəkdiniz: Baxın, baxın! Diqqətlə baxın. Sizin tarix kitabında bu, qan ilə yazılmış bir səhifədir. Sizdən sonra gələnlər bu kitabı vərəqləyib, bu səhifəni görəndə sizi yada salıb deyəcək, lənət sizin üzünüzə, Allah sizə rəhmət eləsin, diri ölülər. Təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun.

Hörmətli həmkarlar, xahiş edirəm, qanun layihəsini ikinci oxunuşda əvvəlcə əsas kimi qəbul etməliyik. Buyurun.

Səsvermənin nəticələri	(saat 13.28 dəq.)
Lehinə	72
Əleyhinə	2
Bitərəf	0
Səs vermədi	1
İştirak edir	75
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 20 səs vermişlər.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qanun layihəsi əsas kimi qəbul edildi.

Hörmətli həmkarlar, təklif var, məsələni səsə qoyaq.

Yerdən. (*Eşidilmir.*)

Sədrlik edən. Mən hələ öz fikrimi Sizə demədim, Qüdrət müəllim. Mən Sizə söz verirəm, yoxsa yox. Mələhət xanım, Sizə də. Hələ mən söz deməmişəm.

Xahiş edirəm, niyə yerinizdən qalxırsınız? Təkid eləyənlər var. Mən indi yox, həmişə təkid eləyənlərə söz vermişəm. Mələhət xanım, Siz yazılmışdınız, elə bil. İndi yoxsunuz.

Qüdrət müəllim, buyurun.

Q.Həsənquliyev. Çox təşəkkür edirəm, hörmətli sədr. Mən bu məsələdə niyə təkidlə söz istəyirəm. Ona görə ki, bu, açıqdan-açığa Konstitusiyaya zidd bir dəyişiklikdir. Bizdə Konstitusiyanın 8-ci maddəsinə görə din dövlətdən ayrılır və bütün dini etiqadlar qanun qarşısında bərabərdir. Əslində, 8-ci maddəyə edilən dəyişiklik yalnız islam dininə aid olunur, digər dinlərlə bağlı deyil.

İkinci, bizim Konstitusiyanın 58-ci maddəsində vətəndaşların birləşmə hüququ var. Həmin 58-ci maddənin 2-ci hissəsində deyilir ki, “hər kəs istənilən birlik, o cümlədən siyasi partiya, həmkarlar ittifaqı və digər ictimai birlik yaratmaq və ya mövcud birliyə daxil olmaq hüququna malikdir. Bütün birliklərin sərbəst fəaliyyətinə təminat verilir”.

Eyni ilə o ictimai birliyin anlayışı da bizdə “Qeyri-hökumət təşkilatları, ictimai birliklər və fondlar haqqında” Qanunda verilib. Orada da qeyd olunur ki, “ictimai birlik təsis sənədlərində müəyyən olunmuş məqsədlərlə ümumi maraqlar əsasında birləşmiş bir neçə fiziki və (və ya) hüquqi şəxsin təşəbbüsü ilə yaradılmış könüllü, özünü-

darəədən, öz fəaliyyətinin əsas məqsədi kimi gəlir əldə etməyi nəzərdə tutmayan və əldə edilən gəliri öz üzvləri arasında bölməyən qeyri-hökumət təşkilatıdır”.

Burada söhbət ondan gedir ki, dindarlar yığışır, ictimai əsaslarla bir ictimai birlik formalaşdırırlar. Yəni bizdə indi onun adını müxtəlif qoyurlar. Hər bir dini icmanın özünün nizamnaməsi var. Bu dəyişiklik etdiyimiz “Dini etiqad azadlığı haqqında” Qanunun 5-ci maddəsində qeyd olunur ki, “dövlət ona aid olan hər hansı işin yerinə yetirilməsini dini qurumlara tapşırırmır və onların fəaliyyətinə qarışmır”.

İndi mən soruşuram, bu, necə fəaliyyətə qarışmamaqdır ki, biz 8-ci maddədə deyirik, mən buradan olduğu kimi oxumaq istəyirəm. Həmin 8-ci maddəyə görə, “İslam dininə aid ibadət yerlərinə və ziyarətqahlara din xadimləri Qafqaz Müsəlmanları İdarəsinə məlumat verməklə müvafiq icra hakimiyyəti orqanının müəyyən etdiyi orqan (qurum) tərəfindən təyin olunur”.

Bu, necə ictimai təşkilatdır ki, onun rəhbərini dövlət təyin eləyir? Bilirsiniz, biz son illər ölkədə, doğrudan da, hüquqi dövlət quruculuğu istiqamətində qanunvericilik bazasının yaradılması üçün çox mütərəqqi qanunlar qəbul eləmişik. Amma bu cür, açıqdan-açığa Konstitusiyaya zidd qanunlara dəyişikliklər etməklə ümumən ölkədə Konstitusiyaya və qanunlara münasibəti, bilirsiniz, sanki ifadə etmiş oluruq. Bizi də izləyən xarici ölkələr, xarici dövlətlər, düşmənlərimiz, dostlarımız var. Mən həmişə söyləyirəm ki, bizim qanunlara, Konstitusiyaya olan münasibətimiz ölkəyə investisiya qoyuluşu deməkdir, ölkənin beynəlxalq imici deməkdir. Onun üçün də açıqdan-açığa Konstitusiyaya zidd olan belə bir dəyişiklik etmək mümkünsüzdür.

Burada başqa məsələlər də var. Mən əsas bu məsələyə

toxunuram. Yəni doğrudanmı, bu ziyarətgahlarda o qədər pul yığılır ki, o pul üstündə Konstitusiyanı pozmağa dəyər. Burada söhbət ondan gedir ki, bəzi adamlar dedilər, şəffaflıq təmin olunmayıb, bəziləri dedilər, din xadimləri özlərini yaxşı aparmırlar. O qədər özünü yaxşı aparmayan qeyri-hökumət təşkilatlarının sədrləri var, Azərbaycan əleyhinə açıqdan-açığa pis hərəkətlər, işlər görürlər, o qədər partiya sədrləri var. Onda gəlin, o partiya sədrlərinə də dövlət desin ki, sədrlər özlərini yaxşı aparmırlar. Elə bunları da dövlət təyin eləsin. Qeyri-hökumət təşkilatlarının sədrlərini də dövlət təyin eləsin. O qədər məmurlarımız var ki, büdcə vəsaitlərini oğurlayırlar və biz görürük, hər gün tuturlar. Gəlin, onda onların təyinatı ilə bağlı məsələyə baxaq. Tutaq ki, onların təyin olunması proseduru dəyişək.

Bilirsiniz, əgər hansısa din xadimi özünü yaxşı aparmayıbsa, yaxud orada oğurluq olubsa, bu halda bu, qanunda dəyişikliklərin məğzində özünü göstərməli idi. Biz bu təklif edilən dəyişikliklərdə görmürük ki, şəffaflığın təmin olunması üçün hansısa yeni norma daxil edilir. Biz, sadəcə olaraq, əl dəyişməsi görürük. Yəni dünənə qədər Qafqaz Müsəlmanları İdarəsi təyin edirdi. İndi müvafiq orqan, yəni Dini Qurumlarla İş üzrə Dövlət Komitəsi, belə deyək, onlar təyin edəcək. Yəni mən düşünürəm ki, bu tipli qanunların dəyişilməsinə, həqiqətən, ehtiyac yoxdur. Özü də qanunlara bu cür dəyişikliklər etməklə ölkədə din-dövlət münasibətlərini zədələmək də olmaz. Dediyim kimi, onlar müstəqil ictimai təşkilatlardırlar və fəaliyyət göstərməlidirlər. Ölkədə, mən hesab edirəm, müvafiq komitə dini savadlanma, dini maarifləndirmə istiqamətində iş görməlidir. O halda, düşünürəm ki, biz digər problemləri də önləmiş olarıq.

Sədrlik edən. Sağ olun.

Mələhət xanım, Siz təkid eləyirsiniz. Təkidinizdə davam edirsiniz?

Yerdən. (*Eşidilmir.*)

Sədrlik edən. Buyurun.

Nigar xanım, Siz keçən dəfədən qalmışdınız. Bir dəqiqə hələ gözləyin.

Mələhət xanım, buyurun.

M.İbrahimqızı. Çox sağ olun, hörmətli xanım sədr, çox, hədsiz dərədə, dərindən təşəkkür edirəm ki, mənə imkan yaratdınız. Mən çox üzr istəyirəm, bəlkə də danışmazdım. Amma özümə borc bilirəm, çünki burada mətbuat işçiləri də var, bura parlamentdir və parlamentdə fərqli insanlar var. Çox hörmətli Ziyafət müəllim də xatırlatdı ki, millət vəkilləri danışığında sərbəstdir, özləri öz fikirlərini ifadə edirlər. Biz burada ondan ötəriyik ki, həm də ziyalıyıq, təkcə millət vəkili deyilik və seçicilərimizi də təmsil ediriksə, seçicilərimizin də problemlərini deməliyik.

Mən din xadimlərini, daha doğrusu, mollaları, bütövlükdə, Allah eləməsin, bir qara rəngdə görmək istəmədim. Bu, sözsüz ki, bütün sahələrdə var. Bu, təbii ki, müəllim də, həkim də, deputat da ola bilər. Mənəviyyat və əxlaq, bu, tamamilə başqa bir şeydir və bizim borcumuz odur ki, – bəli, Fəzail müəllim, hörmətli sədrin müavini Fəzail müəllim Cəlil Məmmədquluzadədən misal çəkdi, – bu gün cəmiyyətdə gördüyümüz, necə deyirlər, neqativləri, çatışmazlıqları deməliyik. Bu bizim borcumuzdur, vəzifə borcumuzdur. Heç kəs də Sizə burada səlahiyyət verməyib ki, yetənə bir daş atasınız, yetməyənə də bir güllə atasınız. Çox təşəkkür edirəm, bir il bundan qabaq mənim burada səsləndirdiyim fikirləri dediniz. Yadınızda saxlamısınız. Mən bunu çox önəmsəyirəm və altından qırmızı xətt də

çəkirəm. Biləsiniz ki, mən bura dünən gəlməmişəm. Bizim xalqımızın əvəzolunmaz lideri, necə deyərlər, mənə 5 dəfə etimad göstərib. Bir daha deyirəm, bizim borcumuzdur. İnsanlar bu mollanı neyləsin, olanı dəvət eləyir.

Siz elə deyirsiniz, elə danışdınız, camaatı, xalqı da təhqir edirsiniz ki, kim belə mollaları dəvət eləyib, deməli, onun özü də cahildir. Bu, nə Sizə, nə də Sizin vəzifənizə yaraşmaz. Mən çox şey bilirəm, çox şey də danışardım. Amma özümə, öz tərbiyəmə, əxlaqıma... 64 yaşım var və hər kəs də məni çox gözəl tanıyır. Siz məni nümunə çəkməməlisiniz. Axırncı dəfə Sizə bildirirəm.

Sədrlik edən. Hörmətli həmkarlar, xahiş edirəm, emosiyalara qapanmayın. Məsələni səsə qoyuruq. Fəzail müəllim, xahiş edirəm.

Yerdən. *(Eşidilmir.)*

Sədrlik edən. Sonra Qüdrət müəllimə ayrılıqda deyərsiniz. Sizdən çox xahiş edirəm, Fəzail müəllim. Mən elə bilirəm, Qüdrət müəllimin dediyi məsələyə, Əli müəllim, sizin komitənizdə də baxılar.

Yerdən. *(Eşidilmir.)*

Sədrlik edən. Yaxşı, buyurun.

F.İbrahimli. Əgər mən Mələhət xanımın heysiyyətinə toxunan hansısa bir ifadə işlətmisəmsə, işlətmisəm demirəm, sa, sə, mən ondan üzr istəyirəm. Amma oldumu belə bir şey? Mən başa düşmədim, Mələhət xanım, Sizin verdiyiniz sualı gündəmə gətirib bölüşdüm, fikirlərimi dedim. Dedim, Sizin verdiyiniz sual cəmiyyəti düşündürən sualdır. Sadəcə, o cəhalətlə bağlı fikirlərimi bölüşdüm.

Mənim nə şəxsiyyətimə, nə tərbiyəmə, nə tutduğum vəzifəyə, nə də yaşıma yaraşmaz burada kiminsə heysiyyətinə toxunum. Mən çox mat qaldım. Haradadır o Sizdə? Onu deyim ki, Siz bu ideyanı Hacı Salmandan almışdınız.

Siz dediniz ki, mən Hacı Salmana müraciət elədim, Hacı Salman da dedi, Milli Məclisə müraciət eləyin və bu da belə olub.

Qaldı ki Qüdrət müəllimə, indi Qüdrət müəllimin, təbii, öz mövqeyidir. Biz də ona hörmətlə yanaşırıq. Amma indi səsvermə təyin eləyir nəticəni. Təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Hörmətli həmkarlar, mən qanun layihəsini ilk öncə maddələr üzrə səsə qoymalıyam. Layihədə 5 maddə var və ona görə mən indi onları qruplaşdıracağam. Xahiş edirəm, 1-ci və 2-ci maddələrə münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 13.39 dəq.)
Lehinə	75
Əleyhinə	1
Bitərəf	1
Səs vermədi	1
İştirak edir	78
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 21 səs vermişlər.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, bu iki maddə qəbul edildi.

Hörmətli həmkarlar, xahiş edirəm, diqqətli olun. Biz növbəti 3 maddəyə münasibət bildirməliyik. Xahiş edirəm, 3-cü, 4-cü və 5-ci maddələrə münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 13.39 dəq.)
Lehinə	78
Əleyhinə	1
Bitərəf	1
Səs vermədi	1
İştirak edir	81
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 21 səs vermişlər.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, bu 3 maddə də qəbul edildi. İndi isə mən qanun layihəsini ikinci oxunuşda bütövlükdə səsə qoyuram. Buyurun.

Səsvermənin nəticələri	(saat 13.40 dəq.)
Lehinə	76
Əleyhinə	1
Bitərəf	1
Səs vermədi	1
İştirak edir	79
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Məlumat verin, buyurun.

Ş.Şabanov. Lehinə 21 səs vermişlər.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qanun layihəsi ikinci oxunuşda qəbul edildi.

Hörmətli həmkarlar, biz gündəliyin 8-ci məsələsinə keçirik. Bu məsələ “Normativ hüquqi aktlar haqqında” Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyaya Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Konstitusiyaya qanunu layihəsidir. Bildiyiniz kimi, Konstitusiyaya qanunları Milli Məclisdə iki dəfə səsə qoyulur. Yəni birinci səsvermədən 6 ay sonra ikinci səsvermə keçirilir. Bu gün biz layihəni birinci oxunuşda müzakirə edəcəyik.

Məsələyə dair məlumat vermək üçün mən Milli Məclis sədrinin birinci müavini, Hüquq siyasəti və dövlət quruculuğu komitəsinin sədri hörmətli Əli Hüseynliyə söz verirəm. Əli müəllim, buyurun.

Ə.Hüseynli, *Milli Məclis sədrinin birinci müavini, Hüquq siyasəti və dövlət quruculuğu komitəsinin sədri.*

Çox sağ olun, hörmətli xanım sədr. Sizin də qeyd etdiyiniz kimi, “Normativ hüquqi aktlar haqqında” Qanunda təklif olunan dəyişiklik, əslində, həm də uyğunlaşdırma xarakteri daşıyır. Çünki bu qanunun “Normativ xarakterli aktlar və onların hüquqi qüvvəsi” adlı 4-cü maddəsində, həmçinin mövcud variantda Milli Televiziya və Radio Şurasının qərarları da qeyd olunub. Amma bilirsiniz ki, biz bu yaxınlarda “Media haqqında” yeni Qanunu qəbul etdik, cənab Prezident tərəfindən imzalanıb. Artıq bu qurum Azərbaycan Respublikasının Audiovizual Şurası adlanır və məhz buna görə də “Normativ hüquqi aktlar haqqında” Qanunun müvafiq maddəsində bu cür düzəliş edilir.

Komitəmiz yekdilliklə səs vermişdi, parlamentin də səs verəcəyinə ümidvaram. Çox sağ olun.

Sədrlik edən. Əli müəllim, çox sağ olun.

Hörmətli həmkarlar, qanun layihəsinin müzakirəsinə başlayırıq. 1 nəfər yazılıb. Qüdrət Həsənquliyev. Qüdrət müəllim, buyurun.

Q.Həsənquliyev. Çox təşəkkür edirəm, hörmətli sədr. Bayaq imkan olmadı, əvvəla, qeyd edim ki, hörmətli Ziyafət müəllim qanunvericiliyi gərək diqqətlə öyrənsin və əmin olacaq, Daxili Nizamnamədə də Silahlı Qüvvələr haqqında yazılıb ki, bütün əmrlər sözsüz yerinə yetirilməlidir. O cümlədən “Hərbi qulluqçuların statusu haqqında” Qanunda da qeyd olunur ki, qanunsuz əmrlər barədə sonradan yuxarı rəhbərliyə şikayət verilə bilər. Mənim təklifim özü də “Silahlı Qüvvələr haqqında” Qanunda idi, digər qanunlarla bağlı deyil.

Hörmətli Sahibə xanım, mən bu dəyişikliyə, sözsüz ki, səs verəcəyəm. Hörmətli Əli müəllim bu məsələdə qeyd

etdi. Amma qeyd etmək istəyirəm ki, 2022-ci il yanvarın 17-də Konstitusiya Məhkəməsi bizimlə bağlı bir qərar qəbul edib. Yəni Baş Prokurorluğun təqdimatı ilə hakimlərin toxunulmazlığına dair, yəni Cinayət-Prosessual Məcəlləsinin 53-cü maddəsinin Konstitusiyanın 128-ci və “Məhkəmələr və hakimlər haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 100-cü, 101-ci maddələri ilə əlaqəli şəkildə şərh olunmasına dair. Orada Milli Məclisə tövsiyə olunur ki, Cinayət-Prosessual Məcəlləsinin 53-cü maddəsində boşluq var və biz o boşluğu aradan qaldıraq. Mən niyə bu məsələyə diqqət yetirmək istədim?

Həqiqətən də, bu qərar layihəsi ilə mən də tanış oldum, həm də qanunvericiliklə təkrar tanış oldum. Gördüm ki, doğrudan da, qanunvericilikdə boşluq var. Amma mən onu qeyd etmək istəyirəm ki, Konstitusiya Məhkəməsi bizim qanunvericiliyə, Konstitusiyanın 125-ci maddəsinə görə məhkəmə hakimiyyətinin tərkib hissəsidir və biz də Ali Məhkəmənin təmsalında məhkəmə hakimiyyətinə qanunvericilik subyekt statusu vermişik. Yəni əgər qanunvericilikdə belə bir boşluq varsa, onlar bu təşəbbüslə çıxış edə bilərlər. Bundan başqa, Baş Prokurorluğun özünün də qanunvericilik təşəbbüsü hüququ var, yəni o da belə bir təşəbbüslə çıxış edə bilərdi. Amma Konstitusiya Məhkəməsinin Milli Məclisə tövsiyə etmək səlahiyyəti yoxdur.

Mən əsas diqqəti ona yönəltmək istəyirəm ki, deməli, bizdə Azərbaycan Respublikasının “Normativ hüquqi aktlar haqqında” Konstitusiya Qanununda, 1.0.9-cu maddədə qeyd olunur ki, qanunvericilikdə boşluqlar nədir. Yəni onun anlayışı verilir ki, “konkret ictimai münasibətləri tənzimləyən qanunvericilik normalarının olmaması”.

Mən dedim ki, əgər Konstitusiya Məhkəməsi şərh veribsə, artıq o şərh onsuz da qətidir və icra da olun-

malıdır. Yəni heç qanunvericiliyə dəyişikliyə də ehtiyac yoxdur. Amma o halda bizim həmin “Normativ hüquqi aktlar haqqında” Konstitusiya Qanununun 15-ci maddəsində qeyd olunur ki, “qanunvericilikdə boşluqları aşkar edən və bu Konstitusiya Qanununun 14-cü maddəsini tətbiq edən subyekt” –burada söhbət Konstitusiya Məhkəməsinəndən gedir – “konkret ictimai münasibətlərin tənzimlənməsinin səlahiyyətlərinə aid edildiyi normayaratma orqanına bu barədə məlumat verməlidir”.

Bu məsələdə də norma yaradan konkret orqan Milli Məclisdir. Ona görə də Konstitusiya Məhkəməsinin qərarında qeyd olunmalıdır ki, Milli Məclisə bu boşluq barədə, tutaq ki, məlumat verilsin. Amma tövsiyə edilsin verilə bilməz. Ona görə ki, tövsiyəni biz icra edə də, icra etməyə də bilərik. Amma “Konstitusiya Məhkəməsi haqqında” Qanuna, həm də Konstitusiyaya görə Konstitusiya Məhkəməsinin qərarları qətidir və o, birmənalı şəkildə icra olunmalıdır. Ona görə də yəni məcburi icra olunmalı necə tövsiyə oluna bilər?

Hörmətli Sahibə xanım, mən hesab edirəm ki, Siz Fərhad müəllimlə də danışasınız, Konstitusiya Məhkəməsinin hakimlərinin hamısı təcrübəli insanlardırlar, tanınmış hüquqşünaslardırlar. Amma düşünürəm ki, bu tipli, belə dəyək, bizə tövsiyə xarakterli qərar qəbul oluna bilməz. Diqqətinizə görə çox sağ olun.

Sədrlik edən. Sağ olun.

Sözünüz var, Əli müəllim? Buyurun.

Ə.Hüseynli. Çox sağ olun. Qüdrət müəllim, biləsiniz ki, parlament rəhbərliyi bu məsələni diqqətdə saxlayıb. Yəni, ümumən, Sizin bu hüquqi yanaşmanızı bölüşürük, bu məsələ müzakirə olunub. Elə bilirəm, komitə çərçivəsində mütləq komitəni, o cümlədən Sizi bir də geniş

məlumatlandıraram. Sadəcə, indi vəziyyət, yəni bizim ümumi niyyətimiz belədir ki, indiyə qədər olan mövcud qərarların, – bilirəm, bizim komitənin üzvü Nurlan Həsənov o məsələ ilə məşğul olur, – həlli yolunu köhnə qaydada edək, amma o tövsiyə məsələsində ümumi hüquqi düşüncəni Sizinlə bölüşürük. Bu barədə də Konstitusiyaya Məhkəməsinin rəhbərliyi ilə fikir mübadiləmiz olub və bu barədə ayrılıqda da komitəni məlumatlandıracağam. Çox sağ olun.

Sədrlik edən. Bəli, Əli müəllim, xahiş edirəm, dediyiniz kimi, Siz bunu edin.

Hörmətli həmkarlar, indi məsələni səsə qoyacağıq. Sadəcə, xatırlatmaq istəyirəm ki, Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 156-cı maddəsinin birinci hissəsinin tələbinə görə, Konstitusiyaya qanunu Milli Məclisdə 95 səsle qəbul olunmalıdır. Ona görə, xahiş edirəm, səsvermədə çox diqqətli olun. İndi isə buyurun, məsələyə münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 13.47 dəq.)
Lehinə	84
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	1
İştirak edir	85
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 21 səs vermişlər.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qəbul edildi.

Hörmətli həmkarlar, gündəliyin son 3 məsələsi birinci

oxunuşda olan qanun layihələridir. Onu da deyim ki, gündəliyin 9-cu və 10-cu məsələləri cənab Prezidentin bir məktubu ilə Milli Məclisə daxil olub və mahiyyətcə də bir-birinə bağlı olan qanun layihələridir.

Beləliklə, gündəliyin 9-cu məsələsi Gəncə şəhərinin inzibati ərazi bölgüsündə qismən dəyişiklik edilməsi haqqında qanun layihəsidir, 10-cu məsələ isə “Bələdiyyələrin əraziləri və torpaqları haqqında” Qanuna əlavə edilmiş “Azərbaycan Respublikasında bələdiyyələrin siyahısı”nda dəyişiklik edilməsi barədə qanun layihəsidir. Odur ki, mən təklif edirəm, Regional məsələlər komitəsinin sədri hörmətli Siyavuş Novruzov hər iki layihə haqqında ümumi məlumat versin, biz müzakirəni birgə apararaq, səsverməni, həmişə olduğu kimi, ayrılıqda keçirək. Siyavuş müəllim, buyurun.

S.Novruzov, *Milli Məclisin Regional məsələlər komitəsinin sədri*.

Təşəkkür edirəm, hörmətli xanım sədr. Hörmətli deputatlar, möhtərəm cənab Prezident İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə həyata keçirilən ardıcıl və məqsədyönlü islahatlar ölkəmizin sosial-iqtisadi inkişafını sürətləndirir, qarşıya qoyulan strateji hədəflərə çatmağa imkan verir. Xüsusi ilə də ötən müddət ərzində idarəetmə sahəsində aparılan islahatlar Azərbaycanın qarşısında yeni perspektivlər açır. Eyni zamanda, mütərəqqi islahatlar çərçivəsində bir sıra xidmətlərin yeni keyfiyyətdə təqdimatı vətəndaşlar tərəfindən məmnunluqla qarşılır, idarəetmədə maksimum şəffaflığı, həmçinin qanunçuluğun bərqərar olunmasını təmin edir. Regionların sosial-iqtisadi inkişafı ilə əlaqədar dövlət proqramlarının qəbul edilməsi və uğurla icra olunması əhalinin rifahının daha da yaxşılaşmasına, məşğulluq səviyyəsinin artmasına mühüm töhfələr verir. Təbii ki,

bütün bunlar həm də vətəndaş – dövlət münasibətlərinə mənfi təsir göstərən halların aradan qaldırılmasına imkan yaradır.

44 günlük Vətən müharibəsindən sonra yaranmış reallıq iqtisadi, sosial və inzibati idarəetmə sahəsində mühüm addımların atılmasını, islahat xarakterli tədbirlərin həyata keçirilməsini zəruri edir. Azərbaycan postmüharibə reallığına uyğun strateji fəaliyyətini davam etdirir, dövlət başçısının imzaladığı müvafiq fərman və sərəncamlar əsasında görülən işlər yeni regional idarəetmə modelinin yaradılması baxımından olduqca əhəmiyyətlidir.

Cənab Prezidentin Azərbaycan Respublikasında iqtisadi rayonların yeni bölgüsü haqqında fərmanın əsasında yeni bölgünün müəyyən edilməsi və 14 iqtisadi rayon sırasında Qarabağ və Şərqi Zəngəzur iqtisadi rayonlarının olması təkə tarixi və strateji önəm daşımır, həm də mühüm sosial-iqtisadi perspektivlər yaradır. Eyni zamanda, Qarabağ iqtisadi rayonuna daxil olan işğaldan azad edilmiş ərazilərdə Azərbaycan Respublikası Prezidentinin xüsusi nümayəndələrinin təyin edilməsi regional idarəetmədə yeni mexanizmin formalaşdırılması deməkdir.

Bu qəbildən Azərbaycan Respublikası Prezidenti tərəfindən Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasının 96-cı maddəsini rəhbər tutaraq Gəncə şəhərinin inzibati ərazi bölgüsündə qismən dəyişiklik edilməsi haqqında və “Bələdiyyələrin əraziləri və torpaqları haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununa əlavə edilmiş “Azərbaycan Respublikasında bələdiyyələrin siyahısı”nda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanunu layihələrinin qanunvericilik təşəbbüsü ilə Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisinə təqdim olunması aparılan regional islahatların bariz nümunəsidir.

Təfərrüatlara keçməmişdən öncə, xatırlatmaq istərdim ki, qəhrəman Gəncə Vətən müharibəsi zamanı erməni terrorizminin və vandalizminin hədəfinə çevrilib. İşğalçı Ermənistanın təcavüzkar silahlı qüvvələri beynəlxalq hüquq norma və prinsiplərini kobud şəkildə pozaraq cəbhə zonasından kənarında yerləşən, əhalinin sıx məskunlaşdığı, Azərbaycanın ikinci böyük şəhəri olan Gəncəni 5 dəfə ağır artilleriya silahları ilə atəşə tutdu. Nəticədə mülki şəxslər həlak oldu və yaralandı, çoxsaylı mülki infrastruktur obyektlərinə külli miqdarda zərər verildi. Ümumilikdə, Gəncə şəhəri üzrə 3908 yaşayış və qeyri-yaşayış sahəsinə, 92 nəqliyyat vasitəsinə, 1 fermer təsərrüfatına ziyan dəydi. Erməni silahlı qüvvələrinin oktyabr ayında Gəncə şəhərində yaşayış məntəqələrini atəşə tutması nəticəsində həlak olmuş 26 nəfər dinc sakinədən 10-u kişi, 10-u qadın, 6-sı isə uşaq olmuşdur. Yaralananların 175 nəfəri, dinc sakinlərdən isə 86 nəfəri kişi, 57 nəfəri qadın, 32-si uşaq olmuşdur.

Yerli və mərkəzi icra orqanlarının fəaliyyətinin optimallaşdırılması ilə bağlı tədbirlər də regional idarəetmənin təkmilləşməsi baxımından böyük önəm daşıyır. Bu barədə Gəncə şəhərinin Nizami və Kəpəz rayonlarının inzibati ərazi bölgüsünün ləğv edilməsi ilə əlaqədar təşəbbüsün əhəmiyyətini xüsusi qeyd etmək istəyirəm. Bu, ilk növbədə vətəndaş rahatlığına və məmnunluğuna xidmət idi. Digər tərəfdən, vətəndaşların müraciətlərinə baxılması mexanizmində yeniliklərin tətbiqi, büdcə vəsaitlərinin sərfiyyatının qənaətbəxş olması baxımından da vacibdir. Təsadüfi deyil ki, Gəncə şəhər sakinləri də Nizami və Kəpəz rayonları inzibati ərazi bölgüsünün ləğv edilməsi ilə bağlı Milli Məclisin Regional məsələlər komitəsinə müraciətdə bu məsələləri xüsusi diqqətlə çatdırmışlar.

Ümumiyyətlə, ümummilli liderimiz Heydər Əliyevin əsasını qoyduğu tərəqqi strategiyasının Prezident İlham Əliyev tərəfindən uğurla davam etdirilməsinin nəticəsi olaraq respublikanın digər şəhər və rayonları kimi, Gəncə şəhərində də sosial-iqtisadi yüksəliş təmin edilib, əhalinin sosial müdafiəsi gücləndirilib, infrastruktur təminatı yaxşılaşdırılıb, mühüm layihələr reallaşdırılıb, nəticə etibarlı ilə yüksək vətəndaş məmnunluğu təmin edilib. Bununla yanaşı, ümummilli liderimiz Heydər Əliyevin 9 dəfə, cənab Prezident İlham Əliyevin dövlət başçısı kimi 18 dəfə, Birinci vitse-prezident Mehriban xanım Əliyevanın isə Gəncə şəhərinə 7 dəfə baş tutmuş səfərləri ölkə rəhbərliyinin Azərbaycanın 2-ci böyük şəhərinə böyük diqqət və qayğısının bariz nümunəsidir.

Bütün bu müsbət reallıqlar Gəncə ictimaiyyəti tərəfindən böyük razılıq və məmnunluqla qarşılanır. Əhalinin bütün təbəqələrinin nümayəndələri həyata keçirilən siyasəti birmənalı və tam dəstəkləyir. Eyni zamanda, Gəncə şəhəri ictimaiyyəti Prezident İlham Əliyevin qanunvericilik təşəbbüsü hüququndan istifadə etməklə şəhərin Nizami və Kəpəz rayonlarının inzibati ərazi bölgüsünün ləğv edilməsi məsələsinin Milli Məclisin müzakirəsinə tövsiyə edilməsini təqdir edir.

Digər məsələ, “Bələdiyyələrin əraziləri və torpaqları haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununa əlavə edilmiş “Azərbaycan Respublikasında bələdiyyələrin siyahısı”nda dəyişiklik edilərək ərazi vahidi konkretləşdirilir. Əvvəl bələdiyyələrin ərazisi eyniadlı rayon ərazisi kimi göstərilə də, Gəncə şəhərinin Kəpəz və Nizami rayonları ləğv olunduğu üçün yeni siyahıda konkret ərazi vahidləri göstərilmir. Yenilənmiş siyahıda Gəncə şəhərində bələdiyyələrin ərazi vahidləri aşağıdakı kimi konkretləşdirilir.

Kəpəz bələdiyyəsinin ərazisinə Cavadxan, Məhsəti, Natəvan, Sadıllı və Şıxzamanlı qəsəbələri, Gəncə şəhərinin 3 və 4 saylı sahə inzibati ərazi dairələrinin ərazisini təşkil edən hissəsi daxil edilir.

Nizami bələdiyyəsinin ərazisinə Gəncə şəhərinin 1 və 2 saylı sahə inzibati ərazi dairələrinin ərazisini təşkil edən hissəsi daxildir.

Hacıkənd bələdiyyəsinin ərazisinə Hacıkənd və Göygöl qəsəbələri daxildir.

Yuxarıda qeyd olunan hər iki qanun layihəsi Milli Məclisin Regional məsələlər komitəsinin iclasında geniş müzakirə edilmiş və yekdilliklə qərar qəbul edilərək birinci oxunuşda baxılması üçün Milli Məclisin plenar iclasının müzakirəsinə tövsiyə edilmişdir. Deputat həmkarlarımdan xahiş edirəm ki, cənab Prezidentdən gəlmiş hər iki bu qanun layihəsinə səs verək, qəbul edək.

Sədrlik edən. Siyavuş müəllim, çox sağ olun.

Hörmətli həmkarlar, birinci oxunuşdur və mən baxıram, burada 7 nəfər yazılan var. Müşfiq Cəfərov, buyurun.

M.Cəfərov. Təşəkkür edirəm, Sahibə xanım. Hörmətli xanım sədr, hörmətli millət vəkilləri. Hazırda müzakirə etdiyimiz və Siyavuş müəllimin təqdim etdiyi Gəncə əhərinin inzibati ərazi bölgüsündə qismən dəyişiklik edilməsi haqqında qanun layihəsi Regional məsələlər komitəsinin iclasında müzakirə edilib. Lakin Gəncədən olan millət vəkilləri mövcud komitədə təmsil olunmadıqları üçün bu müzakirələrdə iştirak etməyiblər. Düşünürəm ki, bu cür layihələrdə bizlərin və aidiyyəti şəhər və rayon millət vəkillərinin iştirakı komitənin işinə faydalı ola bilər. Çünki mövcud vəziyyəti, problemləri, iş prinsipini aidiyyəti şəhər və rayonun millət vəkilləri daha yaxşı bilər.

Mövcud layihədə Gəncə şəhərinin Nizami və Kəpəz

rayonlarının ləğv edilməsi təklif olunur. Dəyişikliklə Nizami və Kəpəz rayonlarındakı inzibati ərazi dairələrinin Gəncə Şəhər İcra Hakimiyyətinin tabeliyinə verilməsi nəzərdə tutulub. Eyni zamanda, “Bələdiyyələrin əraziləri və torpaqları haqqında” Qanuna əlavə edilmiş “Azərbaycan Respublikasında bələdiyyələrin siyahısı”nda dəyişiklik edilməsi barədə qanun layihəsindəki dəyişikliklər müzakirəyə çıxarılıb. Layihəyə əsasən Siyavuş müəllimin qeyd etdiyi kimi, Kəpəz bələdiyyəsinin əhatə etdiyi ərazi vahidlərinə 6 qəsəbə, Gəncə şəhərinin 3 və 4 saylı sahə inzibati ərazi dairələri, Nizami bələdiyyəsinin əhatə etdiyi ərazi vahidlərinə isə Gəncə şəhərinin 1 və 2 saylı sahə inzibati ərazi dairələrinin ərazisini təşkil edən hissəsi daxil olacaq. Bu, çox təqdirəlayiq haldır. Amma bütün bu dəyişikliklər fonunda bəzi suallar ortaya çıxır. Gəncənin Kəpəz və Nizami rayonları ləğv edildikdən sonra həmin rayonların ərazisindəki polis idarələri, Səfərbərlik və Hərbi Xidmətə Çağırış üzrə Dövlət Xidmətinin şöbələri, qeydiyyat və Dövlət Sosial Müdafiə Fondunun şöbələri, dövlət yangından mühafizə hissələri, bankların filialları və məhkəmələrin aqibəti necə olacaq? Daha dəqiq desək, adıçəkilən qurumların idarəetmədə təcəllik məsələləri rayonlar ləğv olunduqdan sonra necə təşkil ediləcək?

Son nəticə olaraq, adını çəkdiyim və çəkmədiyim qurumlar ləğv olunarsa, burada çalışan insanların işsiz qalmaları gündəmə gələ bilər. Bu isə Gəncə şəhərində mövcud olan işsiz insanların sayının artması deməkdir. Aidiyyəti qurumlardan xahiş edirəm, bu məsələdə ixtisarlara getməsinlər, insanlar işsiz qalmasın. Onsuz da biz bu problemlə üz-üzəyik. Ümumilikdə, bu layihəni dəstəkləyirəm və bu layihənin lehinə səs verəcəyəm və həmkarlarımı da bu layihəni dəstəkləməyə çağırıram. Diqqətinizə görə

təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun.

Fazil Mustafa, buyurun.

F.Mustafa. Hörmətli xanım sədr, hörmətli millət vəkilləri. Mən bu layihəni 30 il gecikmiş bir layihə kimi qiymətləndirirəm. Əslində, Azərbaycanda inzibati ərazi idarəetmə formasında köklü dəyişikliklər aparmaq lazım idi. Məncə, yalnız Gəncə ilə kifayətlənmək olmaz, elə Bakını da bura qatmaq lazım idi. Yəni əvvəlki dövrlərdə məntiqli müəyyən olunmuş rayon idarəetməsi, sonra biz sahə ərazi idarəetməsi məsələsini qəbul etdik. Bunların heç biri idarəetmədə faydalı nəticələr ortaya qoymadı. Yəni bələdiyyə institutunu öldürdük, bələdiyyə, demək olar ki, yox vəziyyətindədir, fəaliyyəti, ümumiyyətlə, yox vəziyyətindədir. İndi də biz qanunda dəyişiklik edirik, Kəpəzlə Nizami rayonlarını inzibati bir qurum kimi ləğv edirik, amma eyni zamanda, Kəpəz və Nizami bələdiyyəsini saxlayırıq. Birbaşa elə bunu Gəncə şəhər bələdiyyəsi edək də. Bütövlükdə, bir şəhərə bir bələdiyyə orqanı kifayət edir də. Onsuz da bələdiyyənin görəcəyi xüsusi bir iş yoxdur. Ona görə də indi biz bunu etdik. Sonra da oturub hər bir şəhər üçün ayrıca bir idarəetmə forması təsis etməli deyilik ki. Mənim fikrimcə, oturub fundamental bir islahat aparmaq lazımdır.

Məsələn, Bakı şəhərində icra hakimiyyətlərinin ən azı yarıya endirilməsinə ehtiyac var. Bu qədər şəhərlərdə indiyə qədər böyük şəhər bələdiyyələrini yarada bilmədik. Bunun özü Bakı şəhərində müəyyən problemlərin hələ də həll olunmaması deməkdir. İndi biz nəqliyyatı buradan götürüb ora, oradan ora veririk. İllərdir hər dəfə şəxslərə görə bu qurumların statusunu dəyişirik. Amma bu, faktiki olaraq bələdiyyənin tabeliyində həyata keçirilməli olan bir

xidmət formasıdır. Onu edə bilmirik. Bələdiyyəyə aid olan bütün xidmət formalarını ildən-ilə hansısa bir quruma həvalə etməklə, əslində, vətəndaşın problemlərinin həllinə mane olunacaq səviyyədə müdaxilə edirik.

Biz köklü bir islahat aparmaq istəyiriksə, Gəncədən başlayırıqsa, bunu təqdir edirəm. Təbii, işlə təmin olunmaq məsələsinə, – burada Müşfiq bəy çox doğru qeyd etdi, – baxmaq lazımdır. Gəncədə işsizlik səviyyəsi çox yüksəkdir. Gəncədə, ümumiyyətlə, sosial problemlərin kifayət qədər yüksək olduğunu bilirik. Sosial həyatda, mədəni həyatda müəyyən problemlər var. Biz dəfələrlə dedik ki, universitetlərin, nazirliklərin bir qismini Gəncəyə köçürmək lazımdır. Gəncə şəhərində hətta metro tikintisini həyata keçirmək lazımdır. Şəhər kifayət qədər böyükdür. Yəni burada nəqliyyat infrastrukturunu yenidən qurmaq lazımdır.

Mən bilirəm, Gəncədə abadlıq, başqa məsələlər baxımından xeyli işlər görülüb. Amma sosial gərginliyi azaldacaq, insanların məşğulluğunu təmin edə biləcək məsələlər hələ çözülməyibdir. O baxımdan da, fikirləşirəm ki, bu layihələri Bakı ilə bərabər, bütün respublika ilə bərabər gətirmək lazımdır. Bu məsələlər, mənə, bütün Sumqayıtda hansı modellə idarə olunur? Sumqayıtda bir bələdiyyə var, bir də şəhər var, yanında da bir neçə qəsəbə. Bir şəhərin neçə qəsəbəsi olmalıdır? Burada o qəsəbələri də biz saxlamışıq. Qatın şəhərin içinə, inzibati dairələr kimi idarə olunsun da. Hər birinə bir adam üçün bir iş yeri açmaq xatirinə bu qədər strukturu saxlamağın nə mənası var? Mən hesab edirəm ki, idarəetməni nə qədər tez sadələşdirsək, Azərbaycan insanı üçün daha rahat olacaqdır.

Regional idarəetməyə keçirik, amma hələ də onun səmərəsini görə bilmirik. Təhsildə, başqa sahələrdə keç-

mişik, amma biz bu balaca rayon formasından əvvəl-axır çıxmağı bacarmalıyıq. Necə ki, ölkə Prezidenti iqtisadi rayonlar formatına keçdi. Məncə, bunu bir az artırmaq olardı, artıq iqtisadi əsaslar üzərində rayonların idarə olunması və inkişaf strategiyasını hazırlamaq faydalı olardı.

Bu baxımdan bu qanun layihəsinə, təbii ki, dəstək verəcəyəm. Amma hesab edirəm, təcili, yaxın zamanlarda Bakı ilə də bağlı konkret islahat proqramı və qanunvericilikdə bunu təsbit edən layihə təqdim olunmalıdır ki, idarəetmə sadələşdirilsin və insanlar da bu bürokratiyadan bundan sonra daha çox əziyyət çəkməsinlər.

Bir də dövlət bələdiyyənin statusunun qaldırılması istiqamətində qərar verməlidir. Ya bələdiyyə ləğv olunmalıdır, yoxa çıxmalıdır, çünki “ölü qurum”dur, ya da bələdiyyəyə səlahiyyət verərək dövlətin yükünü azaltmaq lazımdır. Biz bu xəttə getməsək, elə ənənəvi qaydada bu xaotik idarəetmə davam etməyə başlayacaqdır və bundan, bütövlükdə, özümüz də, vətəndaş da əziyyət çəkəcək. Diqqətinizə görə sağ olun.

Sədrlik edən. Sağ olun.

Kamran Bayramov. Buyurun.

K.Bayramov. Çox sağ olun. Hörmətli xanım sədr, hörmətli həmkarlar. Bu gün müzakirəmizə çıxarılan Gəncə şəhərinin inzibati ərazi bölgüsündə qismən dəyişiklik edilməsi haqqında qanun layihəsi, həqiqətən də, olduqca mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Komitəmizin sədri Siyavuş müəllimin qeyd etdiyi kimi, bu sənəd cənab Prezidentin başlatmış olduğu regional siyasətin parlaq addımı kimi qəbul olunmalıdır.

Eyni zamanda, burada həmkarlarım tərəfindən müxtəlif fikirlər səsləndi. Bir çoxunu dəstəkləyirəm. Amma unutmayaq ki, burada həm icra hakimiyyətlərinin birləşməsin-

dən... Məsələn, mətbuatda da bir çox fikirlər səslənir ki, xüsusi nümayəndə institutunun ölkəmizin digər ərazilərində, yəni işğaldan azad olmuş ərazilərdən başqa digər ərazilərə də tətbiq olunması məsələsinə baxılmalıdır. Mən istərdim bildirim ki, burada fərq qoyulmalıdır. Çünki ilk növbədə inzibati ərazi məsələləri həll olunmalıdır. Ondan sonra idarəetmədə hər hansı bir islahatın aparılması da məqsədəuyğundur. Məsələn, mən bir misal da gətirim ki, ölkəmizin ərazisində bir çox xırda rayonlar var, ərazisi böyük, orta, kiçik də olsa, əhalisi azdır və vaxtı ilə hər hansı böyük bir rayonun parçalanması nəticəsində əmələ gəlmiş rayonlardır. Mən düşünürəm ki, ilk növbədə bu rayonların inzibati ərazi vahidlərinin birləşməsi prosesi getdikdən sonra idarəetmədə müəyyən islahatlar həyata keçirilməlidir. Təbii ki, bu rayonların birləşdirilməsi, iqtisadi rayonlar üzrə bölgünün aparılması da, mən düşünürəm ki, həm gələcəkdə idarəetmənin optimallaşdırılmasına, həm də daha güclü ərazi vahidlərinin yaradılmasına xidmət edəcəkdir.

Eyni zamanda, digər bir layihə bələdiyyələrin siyahısında dəyişiklikləri nəzərdə tutur. Bəli, mən Fazil müəllimlə o hissədə razıyam ki, əslində, bu, çoxdan həyata keçirilməli olan tədbirlər olmalı idi. Bəli, bələdiyyələr də birləşməlidir. İlk baxışdan görünsə də ki, bələdiyyələrin birləşməsi məntiqli bir tədbir olardı, amma unutmayaq, əgər biz həmin o bələdiyyələri hazırda birləşdirsəydik, yəni birləşmə getsəydi, orada seçkilər təyin olunmalı, bələdiyyə yenidən formalaşmalıdır. Eyni zamanda, bələdiyyələrin birləşməsi inzibati qaydada həyata keçirilən tədbir deyil, bu, yerlərdə olan əhalinin təşəbbüsü ilə həyata keçirilən bir tədbirdir. Bizdə bundan öncə bələdiyyələrin birləşməsi prosesi olubdur. 2009-cu və 2014-cü illərdə bələdiyyələrin

sayı xeyli azalmışdır. Bu gün də, bəli, o fikirlə də razıyam ki, bələdiyyələr güclənməlidir, bələdiyyələrə yeni səlahiyyətlər verilməlidir. Amma bundan öncə, ilk növbədə bələdiyyələrin birləşməsi məsələsinə baxılmalıdır. Nə qədər ki bələdiyyələr çoxdur, nə qədər bələdiyyələrin əksəriyyətini xırda bələdiyyələr təşkil edir, onlara nə qədər səlahiyyət verilsə də, statusu qaldırılsa da, onlar bunun öhdəsindən gələ bilməyəcəklər. Bu gün də gələ bilmirlər. İlk növbədə bələdiyyələrin birləşməsi getməlidir. Bundan sonra onların səlahiyyətləri artırılmalıdır və digər tədbirlər görülməlidir.

Burada Bakıdan bir misal çəkildi. Bəli, bu gün Bakının 12 inzibati rayonu varsa, 53 bələdiyyəsi var. Nə lüzum var buna? Təbii ki, burada da birləşmə getməlidir. Söhbət ancaq böyük şəhərlərdən deyil, ümumiyyətlə, bütün rayonlardan gedir. Diqqətinizə görə təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Çox sağ olun.

Musa Qasımlı, buyurun.

M.Qasımlı. Hörmətli sədr, hörmətli millət vəkilləri, qanun layihəsinin lehinə səs verəcəyəm. Bəzi mülahizələrimi tarixi baxımdan söyləmək istəyirəm. Bu gün Gəncə şəhərində rayonların ləğvi zəruridir. Amma bu zərurəti bilməkdən ötrü biz 1970-ci illərə gedib nə üçün o rayonların yaradılmasına diqqət yetirməliyik. Bugünkü ləğv vətəndaşlara faydalıdır, idarəçiliyə gətirəcək.

Bilirsiniz ki, 1804-cü ildə şəhərin adı Yelizavetpol adlandırıldı. Hətta çarizm dövründə Gəncə adını işlədənlər 1 manat gümüş pul miqdarında cərimə olunurdular. Cümhuriyyətimizin ilk paytaxtı oldu. 1920-ci ildə Gəncə üsyanı bizim istiqlalımızın bir rəmzi oldu. 1935-ci ildə Kirovabad adlandırıldı.

Əziz dostlar, hörmətli millət vəkilləri. Bir vaxtlar mə-

sələ meydana çıxdı ki, Gəncədə 2 rayon yaradılsın. O rayonun biri olsun Sovet və o biri Zavod rayonları. Gəncənin etnik, demoqrafik tərkibində gəlmələrin hesabına nə isə yaratmaq istəyirdilər. Gizli və açıq mübarizə gədirdi. O zaman Azərbaycan Kommunist Partiyası Mərkəzi Komitəsinin birinci katibi Heydər Əliyev Sovet və Zavod rayonlarının əleyhinə çıxır və bəzi təkliflər olur. O təkliflərdən biri olur ki, Gəncənin rayonlarından biri Nizami, digəri ya Kəpəz, ya da Yeni Gəncə adlandırılınsın. Heydər Əliyev deyir ki, “Nizami təkcə Gəncənin deyil, bütün Azərbaycanındır, Bakıda bir rayona bu adı vermək olar. Amma Gəncə Gəncədir, Yeni Gəncə nə deməkdir? Gəlin, biz bu rayonların birini Kəpəz, birini də Gəncə adlandıraraq”.

Bu məsələ Mərkəzi Komitədə müzakirə olunanda, – xırdalığa getmək istəmirəm, – məlum ikinci katib Gəncə sözünün əleyhinə çıxır. Heydər Əliyev mərkəzlə razılaşdırandan sonra 1980-ci il 19 noyabr tarixində Azərbaycan Kommunist Partiyası Mərkəzi Komitəsinin bürosunda qərar qəbul edilir və Gəncə rayonu yaradılır. Gəncə kommunist şəraitində bizim siyasi leksikona daxil olur.

Sonrakı dövrə gələndə, artıq müstəqillik dövründə Gəncədə bu rayon adları dəyişildi, Gəncənin adı qəbul olundandan sonra Gəncənin əvəzinə Nizami rayonu yaradıldı. Artıq o dövrdə Bakıda bir Nizami rayonu var idi, keçmiş Şaumyan və Nərimanov rayonlarının bir hissəsinin ərazisində quruldu. Gəncədə də o rayonlar elə bölüşdürüldü ki, Gəncə şəhərinin 50 min nəfərlik qeyri-yerli əhalisi heç bir yerdə üstünlük qazana bilmədilər. Mərkəzdə bəzi qüvvələr çayın bölünməsi ilə məhz ona çalışırdılar, burada Gəncənin yerləşməsi coğrafiyasını bilənlər mənə nə dediyimi daha dəqiq bilirlər.

Ona görə belə hesab edirəm ki, bu qanun layihəsi

uğurludur. Biz buna getməliyik. Təkcə Gəncədə deyil, idarəçilik sadələşdirilməlidir, əlavə xərclər götürülməlidir. Vətəndaşlarımız üçün daha çevik idarəçilik olmalıdır. Diqqətinizə görə sağ olun. Bu qanun layihəsinə mən səs verəcəyəm. Sağ olun.

Sədrlik edən. Çox sağ olun.

Hörmətli həmkarlar, təklif var, səsə qoyaq.

Yerdən. (*Eşidilmir.*)

Sədrlik edən. Çox sağ olun. Beləliklə, xahiş edirəm, 9-cu məsələnin, Gəncə şəhərinin inzibati ərazi bölgüsündə qismən dəyişiklik edilməsi haqqında qanun layihəsinin birinci oxunuşda qəbul edilməsinə münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 14.13 dəq.)
Lehinə	73
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	1
İştirak edir	74
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, buyurun.

Ş.Şabanov. Lehinə 20 səs vermişlər.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qəbul edildi.

Mən 10-cu məsələni səsə qoyuram. 10-cu məsələyə, xahiş edirəm, münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 14.14 dəq.)
Lehinə	73
Əleyhinə	1
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	74
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 20 səs vermişlər.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qanun layihəsi birinci oxunuşda qəbul edildi.

Hörmətli həmkarlar, sonuncu məsələyə keçirik. Bu, 11-ci məsələdir. Bu məsələ Şəhərsalma və Tikinti Məcəlləsində dəyişiklik edilməsi haqqında qanun layihəsidir. Qanun layihəsi barədə məlumat vermək üçün mən hörmətli Əli Hüseyinliyə söz verəcəyəm. Əli müəllim, buyurun.

Ə.Hüseynli. Çox sağ olun, hörmətli xanım sədr. Geniş arayış, izahat verilib, ona görə qısaca Şəhərsalma və Tikinti Məcəlləsinin 102-ci maddəsinə edilən düzəlişin mahiyyətini qeyd etmək istəyirdim. İndiki mövcud variantda əgər dövlət rüsumunun ödənilməsi barədə sifarişçi tərəfindən sənəd təqdim olunmasa, onda vahid icra hakimiyyəti orqanı həmin icazəni ləğv edir və bundan sonra hər hansı bir prosedur nəzərdə tutulmurdu. Bu baxımdan dəqiqləşdirici təklifdir ki, əgər sifarişçi rüsumu ödəyərsə, yalnız bu sənədi təqdim etmək kifayətdir və bundan sonra prosedur davam edir. Müvafiq icra hakimiyyəti orqanı 2 gün ərzində artıq bütün sənədləri təqdim etməlidir. Çox sağ olun.

Sədrlik edən. Əli müəllim, çox sağ olun.

3 nəfər yazılıb. Səsə qoyuruqsa...

Yerdən. *(Eşidilmir.)*

Sədrlik edən. Səsə qoyuruq. Buyurun, münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri

(saat 14.15 dəq.)

Lehinə	71
Əleyhinə	0
Bitərəf	0

Səs vermədi	0
İştirak edir	71
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Mən yazılan bizim hörmətli həmkarlarımızdan xahiş edirəm, öz fikirlərinizi yazılı surətdə təqdim edə bilərsiniz.

Şakir müəllim, buyurun.

Ş.Şabanov. Lehinə 20 səs vermişlər.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qanun layihəsi birinci oxunuşda qəbul edildi.

Hörmətli həmkarlar, bununla da iclasımız başa çatdı. Hamıya təşəkkür edirəm. Növbəti iclasın vaxtı ilə bağlı sizə məlumat veriləcək.

ALTINCI ÇAĞIRIŞ
AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI
MİLLİ MƏCLİSİNİN
IX SESSİYASI İCLASININ

PROTOKOLU № 84

Milli Məclisin iclas salonu.
25 fevral 2022-ci il

İclasa Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin
*sədri **Sahibə Qafarova** sədrlik etmişdir.*

İclasda Milli Məclisin 102 deputatı iştirak etmişdir.

Qeydiyyat	(saat 11.02 dəq.)
İştirak edir	93
Yetərsay	83

İclasın gündəliyinə aşağıdakı məsələlər daxil idi:

1. Xocalı soyqırımının 30 illiyi ilə əlaqədar Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin Bəyanatı haqqında Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin qərarının layihəsi.

2. Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin Mədəniyyət komitəsinin üzvünün seçilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin qərarının layihəsi.

3. “Azərbaycan Respublikasının Silahlı Qüvvələri haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (üçüncü oxunuş).

4. “Qaz təchizatı haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (üçüncü oxunuş).

5. Azərbaycan Respublikasının İnzibati Xətalər Məcəlləsində dəyişiklik edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (üçüncü oxunuş).

6. “Dini etiqad azadlığı haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (üçüncü oxunuş).

7. “Normativ hüquqi aktlar haqqında” Azərbaycan Respublikasının Konstitusiya Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası Konstitusiya qanununun layihəsi (ikinci oxunuş).

8. “Tibbi sığorta haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (ikinci oxunuş).

9. Gəncə şəhərinin inzibati ərazi bölgüsündə qismən dəyişiklik edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (ikinci oxunuş).

10. “Bələdiyyələrin əraziləri və torpaqları haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununa əlavə edilmiş “Azərbaycan Respublikasında bələdiyyələrin siyahısı”nda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (ikinci oxunuş).

11. Azərbaycan Respublikasının Şəhərsalma və Tikinti Məcəlləsində dəyişiklik edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (ikinci oxunuş).

Qeyd. 2020-ci ilin mart ayında Ümumdünya Səhiyyə Təşkilatı COVID-19 koronavirusunun törətdiyi yoluxucu xəstəliyi pandemiya elan etmişdir. Bu pandemiyaya qarşı ölkəmizdə həyata keçirilən tədbirlərlə əlaqədar Milli Məclisin 18 deputatı plenar iclas salonunun lojasında əyləşdiyinə görə əl qaldırmaqla səs vermişdir.

Aşağıdakı məsələlər müzakirə edilmişdir:

Gündəlik haqqında.

Çıxış etmişdir: Sahibə Qafarova

Təklif: Gündəlik qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 11.03 dəq.)

Lehinə 95

Əleyhinə 0

Bitərəf 0

Səs vermədi 2

İştirak edir 97

Nəticə: Qəbul edildi

1. Xocalı soyqırımının 30 illiyi ilə əlaqədar Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin Bəyanatı haqqında Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin qərarının layihəsi.

Çıxış etmişlər: Sahibə Qafarova, Qüdrət Həsənzadə, Razi Nurullayev, Jalə Əliyeva, Musa Quliyev, Emin Hacıyev, Musa Qasımlı, Qənirə Paşayeva, Fəzail Ağamalı, Aydın Hüseynov, Cavid Osmanov, Zahid Oruc, Rəşad Mahmudov, Aqiyə Naxçıvanlı, Asim Mollazadə, Bəhruz Məhərrəmov, Azər Badamov, Elman Nəsirov, Fəzail İbrahimli, Kamal Cəfərov

Təklif: Qərar qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 12.57 dəq.)

Lehinə 94

Əleyhinə 0

Bitərəf 0

Səs vermədi	1
İştirak edir	95
Nəticə: Qəbul edildi	

2. Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin Mədəniyyət komitəsinin üzvünün seçilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin qərarının layihəsi.

Çıxış etmişlər: Sahibə Qafarova, Aydın Mirzəzadə

Təklif: Qərar qəbul edilsin	
Səsvermənin nəticələri	(saat 15.03 dəq.)
Lehinə	89
Əleyhinə	1
Bitərəf	0
Səs vermədi	1
İştirak edir	91
Nəticə: Qəbul edildi	

3. “Azərbaycan Respublikasının Silahlı Qüvvələri haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (üçüncü oxunuş).

Çıxış etmişlər: Sahibə Qafarova, Ziyafət Əsgərov

Təklif: Qanun qəbul edilsin	
Səsvermənin nəticələri	(saat 15.04 dəq.)
Lehinə	89
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	1
İştirak edir	90
Nəticə: Qəbul edildi	

4. “Qaz təchizatı haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (üçüncü oxunuş).

Çıxış etmişlər: Sahibə Qafarova, Sadiq Qurbanov

Təklif: Qanun qəbul edilsin

Səsvərmənin nəticələri	(saat 15.07 dəq.)
Lehinə	92
Əleyhinə	0
Bitərəf	1
Səs vermədi	0
İştirak edir	93
Nəticə: Qəbul edildi	

5. Azərbaycan Respublikasının İnzibati Xətlər Məcəlləsində dəyişiklik edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (üçüncü oxunuş).

Çıxış etmişlər: Sahibə Qafarova, Kamal Cəfərov

Təklif: Qanun qəbul edilsin

Səsvərmənin nəticələri	(saat 15.08 dəq.)
Lehinə	92
Əleyhinə	2
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	94
Nəticə: Qəbul edildi	

6. “Dini etiqad azadlığı haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə

Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (üçüncü oxunuş).

Çıxış etmişlər: Sahibə Qafarova, Fəzail İbrahimli

Təklif: Qanun qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 15.09 dəq.)

Lehinə 90

Əleyhinə 1

Bitərəf 1

Səs vermədi 0

İştirak edir 92

Nəticə: Qəbul edildi

7. “Normativ hüquqi aktlar haqqında” Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyaya Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası Konstitusiyaya qanununun layihəsi (ikinci oxunuş).

Çıxış etmişlər: Sahibə Qafarova, Qüdrət Həsənquliyev

Təklif: Layihə ikinci oxunuşda əsas kimi qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 15.10 dəq.)

Lehinə 100

Əleyhinə 0

Bitərəf 0

Səs vermədi 2

İştirak edir 102

Nəticə: Qəbul edildi

Təklif: Layihə qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 15.11 dəq.)

Lehinə 99

Əleyhinə	1
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	100
Nəticə: Qəbul edildi	

Təklif: Layihə ikinci oxunuşda qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri	(saat 15.11 dəq.)
Lehinə	100
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	1
İştirak edir	101
Nəticə: Qəbul edildi	

8. “Tibbi sığorta haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (ikinci oxunuş).

Çıxış etmişlər: Sahibə Qafarova, Əhliman Əmiraslanov, Tahir Mirkişili

Təklif: Layihə ikinci oxunuşda əsas kimi qəbul edilsin	
Səsvermənin nəticələri	(saat 15.13 dəq.)
Lehinə	94
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	1
İştirak edir	95
Nəticə: Qəbul edildi	

Təklif: 1-ci maddə qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri	(saat 15.13 dəq.)
Lehinə	97

Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	1
İştirak edir	98
Nəticə: Qəbul edildi	

Təklif: 2-ci maddə qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri	(saat 15.14 dəq.)
Lehinə	93
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	93
Nəticə: Qəbul edildi	

Təklif: Layihə ikinci oxunuşda qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri	(saat 15.14 dəq.)
Lehinə	95
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	95
Nəticə: Qəbul edildi	

9. Gəncə şəhərinin inzibati ərazi bölgüsündə qismən dəyişiklik edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (ikinci oxunuş).

Çıxış etmişlər: Sahibə Qafarova, Siyavuş Novruzov

Təklif: Layihə ikinci oxunuşda əsas kimi qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri	(saat 15.19 dəq.)
Lehinə	96
Əleyhinə	0

Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	96
Nəticə: Qəbul edildi	

Təklif: 1-ci maddə qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 15.21 dəq.)

Lehinə	98
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	98
Nəticə: Qəbul edildi	

Təklif: 2-ci maddə qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 15.21 dəq.)

Lehinə	95
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	95
Nəticə: Qəbul edildi	

Təklif: 3-cü maddə qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 15.21 dəq.)

Lehinə	97
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	97
Nəticə: Qəbul edildi	

Təklif: Layihə ikinci oxunuşda qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 15.22 dəq.)

Lehinə 98

Əleyhinə 0

Bitərəf 0

Səs vermədi 0

İştirak edir 98

Nəticə: Qəbul edildi

10. “Bələdiyyələrin əraziləri və torpaqları haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununa əlavə edilmiş “Azərbaycan Respublikasında bələdiyyələrin siyahısı”nda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (ikinci oxunuş).

Çıxış etmişdir: Sahibə Qafarova

Təklif: Layihə ikinci oxunuşda əsas kimi qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 15.20 dəq.)

Lehinə 96

Əleyhinə 0

Bitərəf 0

Səs vermədi 0

İştirak edir 96

Nəticə: Qəbul edildi

Təklif: Layihə qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 15.23 dəq.)

Lehinə 98

Əleyhinə 0

Bitərəf 0

Səs vermədi 0

İştirak edir 98

Nəticə: Qəbul edildi

Təklif: Layihə ikinci oxunuşda qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 15.23 dəq.)

Lehinə 95

Əleyhinə 0

Bitərəf 0

Səs vermədi 0

İştirak edir 95

Nəticə: Qəbul edildi

11. Azərbaycan Respublikasının Şəhərsalma və Tikinti Məcəlləsində dəyişiklik edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (ikinci oxunuş).

Çıxış etmişlər: Sahibə Qafarova, Qüdrət Həsənzadə, Aydın Mirzəzadə, Razi Nurullayev, Fəzail Ağamalı, Hüseyinov, Siyavuş Novruzov, Fəzail Ağamalı

Təklif: Layihə ikinci oxunuşda əsas kimi qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 15.25 dəq.)

Lehinə 93

Əleyhinə 0

Bitərəf 0

Səs vermədi 0

İştirak edir 93

Nəticə: Qəbul edildi

Təklif: 1-ci maddə qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 15.57 dəq.)

Lehinə 87

Əleyhinə 0

Bitərəf 1

Səs vermədi 1

İştirak edir 89

Nəticə: Qəbul edildi

Təklif: 2-ci maddə qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 15.57 dəq.)

Lehinə 88

Əleyhinə 0

Bitərəf 1

Səs vermədi 1

İştirak edir 90

Nəticə: Qəbul edildi

Təklif: Layihə ikinci oxunuşda qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 15.57 dəq.)

Lehinə 92

Əleyhinə 0

Bitərəf 0

Səs vermədi 0

İştirak edir 92

Nəticə: Qəbul edildi

Azərbaycan Respublikası

Milli Məclisinin sədri

Sahibə Qafarova

MİLLİ MƏCLİSİN İCLASI

25 fevral 2022-ci il. Saat 11.

*Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin sədri
Səhibə Qafarova sədrlik edir*

Sədrlik edən. Xoş gördük, hörmətli deputatlar, hörmətli media nümayəndələri. Hörmətli həmkarlar, bu kədərli günlərdə Azərbaycan xalqı Xocalı şəhərində erməni şovinizminin vəhşiliyinin qurbanı olmuş günahsız insanların xatirəsini dərin hüznə yad edir. Bildiyiniz kimi, Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyevin sərəncamına uyğun olaraq, Xocalı soyqırımının 30-cu ildönümü ilə əlaqədar dövlət səviyyəsində tədbirlər həyata keçirilir.

Təklif edirəm, Xocalı soyqırımını zamanı qətlə yetirilmiş soydaşlarımızın əziz xatirəsini 1 dəqiqəlik sükutla yad edək. *(Hamı ayağa qalxır.)*

Sədrlik edən. Allah rəhmət eləsin!

Hörmətli həmkarlar, xahiş edirəm, indi isə qeydiyyatdan keçək. Buyurun.

Qeydiyyat

İştirak edir

Yetərsay

(saat 11.02 dəq.)

75

83

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov, *Milli Məclis Aparatının Milli Məclisin, komitələrin və komissiyaların işinin təşkili şöbəsi müdirinin müavini*.

Qeydiyyatdan 18 deputat keçmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, yetərsay var və biz iclasa başlaya bilərik.

İndi isə, hörmətli həmkarlar, mən təklif edirəm, iclasın birinci hissəsi Xocalı soyqırımının 30 illiyinə həsr olunsun və onu da deyim ki, biz müzakirələrin yekununda Milli Məclisin bəyanatını qəbul edəcəyik.

Hörmətli həmkarlar, gündəlik sizə paylanıb. Xahiş edirəm, gündəliyə münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 11.03 dəq.)
Lehinə	77
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	2
İştirak edir	79
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 18 deputat səs vermişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, gündəlik qəbul edildi.

Hörmətli həmkarlar, misilsiz qəddarlıq və cəzasızlıq timsalı olan Xocalı soyqırımını XX əsrdə bəşəriyyətin üzləşdiyi ən dəhşətli kütləvi qırğın aktları ilə bir sırada dayanır.

Doğma torpağının müdafiəsinə qalxan xalqımızın mübarizə əzmini sarsıtmaq niyyəti ilə törədilmiş qanlı cinayət nəticəsində 613 nəfər dinc azərbaycanlı, o cümlədən 63 uşaq, 106 qadın və 70 nəfər qoca milli mənsubiyyətinə gö-

rə vəhşicəsinə qətlə yetirilmiş, 487 nəfər şikəst edilmiş, 1275 sakin girov götürülmüş və amansız işgəncələrə məruz qalmışdır. Girov götürülən insanlardan 150 nəfərin, o cümlədən 68 qadının və 26 uşağın taleyi bu günədək məlum deyildir.

Təkcə bizim xalqımıza qarşı deyil, həm də bütün insanlığa qarşı yönəlmiş bu cinayət əməlinin təşkilatçıları Ermənistan Respublikasının siyasi və dövlət rəhbərliyi, birbaşa icraçıları isə Ermənistan silahlı qüvvələrinin bölmələri, erməni terrorçu dəstələri və keçmiş sovet ordusunun Xankəndi şəhərində yerləşən 366-cı moto-atıcı alayının şəxsi heyətinin üzvləridir.

Hörmətli həmkarlar, Xocalı soyqırımını son iki yüz ilə yaxın dövrdə xalqımıza qarşı həyata keçirilən qəsbkarlıq və etnik təmizləmə siyasətinin yeni qanlı səhifəsi olmuşdur. Məlum olduğu kimi, tarixin müəyyən dövrlərində böyük dövlətlər öz geosiyasi planlarını reallaşdırmaq üçün uydurma “erməni məsələsindən” bir alət kimi istifadə etmişlər. Bu dövlətlərin gizli və açıq himayəsindən istifadə edən erməni şovinistlərinin “böyük Ermənistan” xülyasına düşməsi Cənubi Qafqazın yerli əhalisinə saysız-hesabsız fəlakətlər gətirmişdir.

XX əsrin əvvəllərində on minlərcə günahsız azərbaycanlı və digər xalqların nümayəndələri etnik və dini mənsubiyyətinə görə vəhşicəsinə qətlə yetirilmişdir. Çar Rusiyasının süqutundan sonra Azərbaycanın əzəli torpaqlarında, yəni keçmiş İrəvan xanlığının ərazisində Ermənistan Respublikası yaradılmış, üstəlik, azərbaycanlılara məxsus olan əlavə 20 min kvadrat-kilometrdən çox ərazi də bu süni dövlət qurumuna qatılmışdır.

Sovet hakimiyyəti zamanı Azərbaycan ərazisində ermənilər üçün qondarma “Dağlıq Qarabağ Muxtar Vila-

yəti” təşkil edilmiş, 1948–1953-cü və 1988–1993-cü illərdə 1,5 milyon nəfərə qədər azərbaycanlı doğma yurdlarından deportasiya edilmiş və ya qovulmuşdur. 30 ilə yaxın dövrdə Azərbaycan ərazisinin 20 faizi işğal altında saxlanmışdır.

Erməni xalqının bir neçə nəslə milli müstəsna, Azərbaycan xalqına qarşı etnik dözümsüzlük və düşmənçilik ruhunda tərbiyə edilmişdir. Erməni “alim”lərinin söyləri ilə bölgənin tarixi saxtalaşdırılmış, ermənilərin tarixi şişirdilərə qədirləşdirilmiş, azərbaycanlılara qarşı kəskin mənəvi təcavüz kampaniyası aparılmışdır.

Hörmətli həmkarlar, erməni şovinizminə qarşı dövlət səviyyəsində mütəşəkkil müqavimət Azərbaycan xalqının ümummillə lideri Heydər Əliyev ali hakimiyyətə qayıtdıqdan sonra təşkil edilmişdir.

Ulu Öndər Xocalı faciəsinə beynəlxalq aləmdə düzgün siyasi qiymət verilməsinin zəruriliyini vurğulamış, bu məsələnin dünya ictimaiyyətinə çatdırılması üçün düşünülmüş tədbirlər həyata keçirmişdir. “Azərbaycanlıların soyqırımını haqqında” Ulu Öndərin 1998-ci il 26 mart tarixli Fərmanı tarixi həqiqətlərin üzə çıxmasına və öz yerini tutmasına təkan vermişdir. Fərmana əsasən 31 mart günü davakar erməni millətçilərinin xalqımıza qarşı törətdiyi vəhşiliklərin qurbanı olmuş günahsız insanların xatirəsinə ehtiram əlaməti olaraq azərbaycanlıların soyqırımını günü elan edilmişdir.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyev azərbaycanlıların soyqırımını ilə əlaqədar dəfələrlə xalqa müraciət etmiş, Xocalı faciəsinə insanlığa qarşı ən qəddar və amansız kütləvi terror hadisələrindən biri kimi qiymətləndirmişdir.

Bu gün Xocalı soyqırımının dünyada tanıtılması məq-

sədi ilə həyata keçirilən işlərin strateji əsasını və hədəflərini də dövlət başçısının fikirləri təşkil edir. Mən cənab Prezidentin bu sözlərini sizə xatırlatmaq istəyirəm: “Azərbaycanlılara qarşı erməni şovinist dairələrinin XIX–XX əsrlərdə mərhələ–mərhələ həyata keçirdiyi etnik təmizləmə siyasətinin tərkib hissəsi olan Xocalı soyqırımını haqqında həqiqətlər dünya ictimaiyyətinə, xarici ölkələrin parlamentlərinə çatdırılmalı, Azərbaycan xalqının və ümumən insanlığın əleyhinə yönəldilmiş bu son dərəcə ağır hərbi cinayət beynəlxalq miqyasda öz hüquqi-siyasi qiymətini almalıdır”.

Hörmətli həmkarlar, Xocalı soyqırımının ildönümlərində Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyevin və Birinci vitse-prezident Mehriban xanım Əliyevanın iştirakı ilə keçirilən ümumxalq yürüşləri Xocalı soyqırımını ilə bağlı aparılan geniş miqyaslı işin müəhim mərhələlərini təşkil edir.

Onu da bilirsiniz ki, sabah növbəti yürüş keçiriləcəkdir. Ümumxalq yürüşləri Azərbaycan xalqının Xocalı faciəsini, erməni şovinistlərinin törətdiyi digər cinayətləri bir an belə unutmadığını nümayiş etdirir.

Hörmətli həmkarlar, Xocalı həqiqətlərinin dünya ictimaiyyətinə çatdırılmasında Heydər Əliyev Fondu da yaxından iştirak edir. Fondun təşkilatçılığı ilə “Xocalıya ədalət!” kampaniyası ilə bağlı görülən işlər ardıcıl davam etdirilir.

Hörmətli həmkarlar, Xocalı soyqırımının dünya miqyasında tanıtılması sahəsində aparılan sistemli işin nəticəsidir ki, İslam Əməkdaşlığı Təşkilatı Parlament İttifaqının, Meksika, Pakistan, Çexiya, Peru, Kolumbiya, Panama, Honduras, Sudan, Qvatemala və Cibuti parlamentlərinin müvafiq sənədlərində Xocalıda törədilmiş kütləvi qətlərin

soyqırımını aktı olduğu təsdiq edilmişdir. Rumıniya, Bosniya və Herseqovina, Serbiya, İordaniya, Sloveniya, Şotlandiya parlamentləri, eləcə də Amerika Birləşmiş Ştatlarının 22 ştatının icra və qanunvericilik orqanları Xocalı faciəsini qətliam kimi qiymətləndirərək qətiyyətlə pisləmişlər.

Mən düşünürəm, neçə illər keçsə də, Azərbaycan xalqı Xocalı faciəsinin ağrı-acısını unuda bilməz və heç zaman unutmamalıdır. Əminəm ki, gec-tez haqq-ədalət öz yerini tutacaq və bu cinayətin ideoloqları, təşkilatçıları və icraçıları layiq olduqları cəzaları alacaqlar.

Hörmətli həmkarlar, Xocalı soyqırımını ilə əlaqədar Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisi xüsusi bəyanatlar, müraciətlər və qərarlar qəbul etmişdir. Beynəlxalq təşkilatlardan, dünya ölkələrinin parlamentlərindən və hökumətlərindən tələb edilmişdir ki, XIX–XX əsrlərdə erməni şovinizminin və onun havadarlarının azərbaycanlılara qarşı törətdikləri soyqırımını cinayətlərini tanısınlar və gələcəkdə bu cür cinayətlərin cəzasız qalmasının qarşısını almaqdan ötrü təsirli beynəlxalq hüquq mexanizmlərinin yaradılması işini tezliklə başa çatdırsınlar. Digər dövlət hakimiyyəti orqanları ilə əməkdaşlıq şəraitində Milli Məclisin bu sahədə gördüyü tədbirlər məqsədyönlü xarakter daşıyır.

Hörmətli həmkarlar, 2 il ərzində mən həm Bakıda keçirilən görüşlərdə, həm də xarici ölkələrə 15 rəsmi və işgüzar səfərdə bu ölkələrin prezidentlərinə, baş nazirlərinə, xarici işlər nazirlərinə, parlament sədrələrinə və deputatlara Xocalı soyqırımının 30-cu ildönümünün tamam olduğunu xatırladaraq belə bir müraciət etmişəm ki, təmsil etdikləri dövlətlər və parlamentlər tərəfindən Xocalı soyqırımına dair müvafiq qərarların qəbul olunmasına kömək

göstərsinlər. Milli Məclisin sədri kimi, mən bu günlərdə 75 ölkənin parlament sədrlərinə və 10 beynəlxalq parlament təşkilatının rəhbərlərinə 117 məktub göndərmişəm və insanlığa qarşı ən qəddar cinayətlərdən biri olan Xocalı qırğınının soyqırımı aktı kimi tanınması üçün zəruri tədbirlər görülməsini xahiş etmişəm. Eyni zamanda, Milli Məclisdə fəaliyyət göstərən parlamentlərarası əlaqələr üzrə işçi qruplarının rəhbərləri və üzvləri xarici ölkələrdəki həmkarlarına 65 məktub ünvanlamışlar.

Hörmətli həmkarlar, Azərbaycan Respublikasının Prezidenti, müzəffər Ali Baş Komandan İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə Azərbaycan Silahlı Qüvvələrinin 44 günlük Vətən müharibəsində əldə etdiyi möhtəşəm Zəfər sayəsində Qarabağın əsarətdən azad edilməsi, dövlətimizin ərazi bütövlüyünün bərpa olunması son iki yüz ilə yaxın dövrdə məruz qaldığımız torpaq itkiləri, etnik təmizləmələr və soyqırımları silsiləsinə son qoymuşdur. Azərbaycan xalqına çoxsaylı milli fəlakətlər gətirən erməni şovinizminə və ekspansionizminə sarsıdıcı zərbə endirilmişdir. Bütün bunlar xalqımıza qarşı yeni cinayətlərin baş verməməsinə ən yaxşı təminatdır.

Bu gün Azərbaycan Respublikası ilə Ermənistan Respublikası arasında daimi sülhün bərqərar edilməsi, sivil dövlətlərarası münasibətlər qurulması üçün tarixi imkan yaranmışdır. Əgər Ermənistan Respublikası bu tarixi imkanı lazımınca dəyərləndirərsə, Azərbaycan və erməni xalqlarının dinc yanaşı həyatının təmin edilməsi mümkün ola bilər. Yox, əgər Ermənistan Respublikasında Azərbaycanın suverenliyini və ərazi bütövlüyünü hədəf alan qisasçı ritorika və hərəkətlərin qarşısı alınmazsa, Xocalı soyqırımının, dinc əhaliyə qarşı digər cinayətlərin törədilməsinə gətirib çıxarmış milli nifrət və düşmənçilik

ideologiyasından imtina edilməzsə, bu, ilk növbədə erməni xalqının özü üçün ağır nəticələr doğuracaqdır.

Mən çıxışımı möhtərəm Prezident İlham Əliyevin bu sözləri ilə bitirmək istəyirəm: “Mən bunu demişəm, bu gün Anım Günündə şəhidlərimizin əziz xatirəsi önündə bir daha deyirəm, əgər biz görsək ki, erməni faşizmi baş qaldırır, əgər biz görsək ki, xalqımıza, dövlətimizə yeni təhlükə mənbəyi yaranır, heç tərəddüd etmədən erməni faşizminin başını bir daha əzəcəyik. Bunu hər kəs bilsin! Müharibənin və Qələbənin rəmzi olan “Dəmir yumruq” yerindədir, bunu heç kim unutmaz!”

Hörmətli deputatlar, bu məsələnin müzakirəsinə başlamazdan əvvəl, icazə verin, Xocalı faciəsi haqqında videoçarx hazırlanıb, biz onu seyr edək. Buyurun.

(Xocalı soyqırımına həsr olunmuş videoçarx nümayiş etdirilir.)

Hörmətli həmkarlar, biz məsələnin müzakirəsinə başlayırıq və xahiş edirəm, çıxış etmək istəyənlər yazılısınlar.

Yazılanlar çoxdur, mən təklif edirəm, reqlamenti 5 dəqiqə edək.

Yerdən. *(Eşidilmir.)*

Sədrlik edən. Qüdrət Həsənquliyev. Qüdrət müəllim, buyurun.

Q.Həsənquliyev. Çox təşəkkür edirəm. Hörmətli sədr, hörmətli həmkarlar, media nümayəndələri, bu gün, doğrudan da, xalqımız üçün ağır bir gündür. Xocalıda törədilmiş o ağır cinayətdən 30 il keçir. Çox təəssüf ki, bu günə qədər həmin cinayəti törətmiş şəxsləri biz məsuliyyətə cəlb eləyə bilməmişik. Bütün sivil dünya xəcalət hissi keçirməlidir ki, belə ağır bir cinayət törətmiş qatillər hələ də azadlıqda gəzirlər. Mən hesab edirəm, bizim Xocalıda təhqir olunmuş və amansızlıqla qətlə yetirilmiş

uşaqlarımızın ruhu o zaman rahatlıq tapacaq və bi-zi bağışlayacaq ki, biz Xocalı üzərində Azərbaycanın dövlət suverenliyini bərpa eləyək, sağ qalmış Xocalı sakinləri öz şəhərlərinə, öz doğma evlərinə qayıtsınlar və orada yenidən məskunlaşsınlar. Bunun üçün mən təklif edirəm ki, biz Rusiya Federasiyasının Federasiya Şurasına, Dövlət Dumasına ayrılıqda müraciət eləməliyik. Biz bilirik ki, keçmiş Dağlıq Qarabağ Muxtar Vilayətinin ərazisinin bir hissəsi hazırda Rusiya sülhməramlılarının nəzarəti altındadır. Onlar erməni icmasının Azərbaycan cəmiyyətinə inteqrasiyası istiqamətində konkret addımlar atmalıdırlar, Xocalının ermənilər tərəfindən məskunlaşdırılmasına son qoyulmalıdır və 2020-ci il noyabrın 10-da imzalanmış sazişə uyğun olaraq, azərbaycanlıların Xocalıya qayıtmasını təmin etməlidirlər.

Bununla əlaqədar olaraq, mən hesab edirəm, Azərbaycan dövləti adından Birləşmiş Millətlər Təşkilatına üzv olan dövlətlərə Xarici İşlər Nazirliyi tərəfindən müraciət edilməlidir ki, biz çalışaq, növbəti dəfə cəhd eləyək BMT Təhlükəsizlik Şurası tərəfindən Xocalı soyqırımını törətmiş cinayətkarların məsuliyyətə cəlb olunması üçün BMT-nin xüsusi tribunalı yaradılsın. Əlbəttə, o qədər sadələvh deyiləm, inanım ki, hazırkı şəraitdə, xüsusi ilə də beynəlxalq hüququn ayaqlar altına atıldığı və böyük dövlətlərin istədiyini etdiyi zorakılığı artıq heç bir qanunla nəzarətə almağın mümkün olmadığı bir dövərdə bunu etmək mümkün olacaq. Yəni böyük dövlətlər, xüsusi ilə də BMT Təhlükəsizlik Şurasının üzvləri öz bildiklərini edirlər. “Dövlət” maraqlarından çıxış eləyərək nəyi özləri üçün məqsədəuyğun sayırlarsa, onu da həyata keçirirlər. Amma buna baxmayaraq, tarix üçün biz bu müraciəti ünvanlamalıyıq.

Eyni zamanda, beynəlxalq ictimaiyyətə də müraciət

ünvanlamalıyıq və sivil dünyanı öz vicdanları ilə üz-üzə qoymalıyıq ki, belə bir ağır cinayət törətmiş ermənilərə, bu hadisəyə hələ də siyasi, hüquqi qiymət verilməyib. Ona görə də, hörmətli sədr, mən hesab edirəm ki, bizim qəbul edəcəyimiz müraciətdə həm də qeyd etdiyim məsələlər öz əksini tapsın. Diqqətinizə görə çox sağ olun.

Sədrlik edən. Çox sağ olun.

Hörmətli həmkarlar, 35 nəfər yazılmışdı, Qüdrət müəllim çıxış etdi, indi 34 nəfər qalıb, 5 nəfər də yuxarı cərgədən. Siz, xahiş edirəm, 4 nəfərdən bir təmin edin. Buradan 4-cü şəxs Musa Quliyev olacaq. Musa müəllim, Aydın Hüseynovdan sonra Cavid Osmanov, Asim Mollazadədən sonra Bəhrüz Məhərrəmov və sonra baxarsınız. Məndə bu dəqiqə tablo görünür.

Razi Nurullayev. Buyurun, Razi müəllim.

R.Nurullayev. Hörmətli xanım sədr, hörmətli deputatlar. Bu ağır bir gündə mən də xalqımıza başsağlığı verirəm. Bir təkliflə çıxış etmək istəyirəm.

Xocalı soyqırımını ilə bağlı yaradılan “Ana harayı” abidəsi o dəhşətləri özündə ehtiva etsə də, amma onu ziyarət edən xarici vətəndaşları o qədər də təsirləndirə bilmir. Bunun üçün, hesab edirəm ki, Azərbaycanda yeni bir gəzinti, istirahət parkı yaradılsa və 613 nəfərin də abidələri orada quraşdırılırsa, gül-çiçəklə bəzədilərsə, bu bir ziyarət yerinə çevrilər. Biz Şəhidlər Xiyabanına hər zaman gedirik, əsasən də, 20 yanvarda gedirik, amma istirahət parkında hər gün insanlar olacaq və bu bir protokol qaydasına çevrilə bilər. Ona görə təklifim belə bir parkın salınması və orada həlak olan Xocalı qurbanlarının hər birinə abidənin qoyulması və onunla bağlı məlumatların bir neçə dildə olmasıdır ki, Azərbaycana ziyarət edən xarici vətəndaşlar da bu erməni vəhşiliklərini görsünlər.

Hörmətli xanım sədr, mən bu fürsətdən istifadə edərək, həm də Moskva Bəyannaməsinə münasibət bildirmək istəyirəm. Hesab edirəm, əgər zamanında, ona görə kontekst deyirəm ki, zamanında doğru və dürüst siyasət aparılışdı, bəlkə də bu faciənin qarşısını almaq olardı. Onun üçün də mən bu məsələyə fikir bildirmək istəyirəm

Hörmətli xanım sədr, Rusiya ilə Azərbaycan arasında bağlanan müttəfiqlik bəyannaməsi zamanında və yerində atılmış bir addımdır. Bu bəyannaməni tənqid edən və Prezident İlham Əliyevi günahlandıran siyasətçilər isə ən yumşaq desək, haqsız və şəxsi anlamda siyasi maraqlarını önə çəkənlərdir. Bizim 1990-cı illərdən bu günə qədər müxalifət olaraq ən böyük problemimiz hər şeyi inkar üzərində siyasət aparmağımız olub.

Milli Şuranın üzvü Əli Kərimli deyib ki, bəyannamə Azərbaycanın müstəqilliyini ciddi şəkildə məhdudlaşdırır. Guya dünya ölkələri Rusiya ilə hesablaşmadan o qədər güclü siyasət aparıblar ki, qalmışız biz. Daha əlimiz-qolumuz bağlanacaq, gülünc yanaşmadır. Bu bəyannamə suverenliyimizə təhdid deyil, özünü qorumaq instinktindən yaranan ağıllı və balanslı siyasətin nəticəsidir. Bu siyasət bizə işğalda olan əraziləri azad etməyə imkan yaratdı. Bizə Xocalıya yaxınlaşmağa imkan yaratdı.

Axı, bir zamanlar deyirdi ki, İlham Əliyev bir qarış torpaq da ala bilməz. İnkər o zaman xeyir verir ki, həqiqəti üzə çıxarır. Bu məsələdə isə həqiqət çılpəqdır, onu aşkara çıxarmağa da ehtiyac yoxdur. Həqiqəti inkar üzərində qurulan siyasət nəticəsində Qarabağ işğal olunmadımı? Xocalı faciəsi törədilmədimi? 35 minə qədər şəhid vermədikmi? Hələ də 4 minə yaxın itkin düşənləri axtarmırıqmı? Rəhmətlik Əbülfəz Elçibəy də birinci səfərini Moskvaya etmişdi.

Əslində, bəyannamə ölkəmizin ərazi bütövlüyünün və suverenliyinin qorunmasına bir zəmanətdir. Biz dost Ukraynada baş verən hadisələri görmürük mü? Bəyannamədə Azərbaycan üçün xeyli uduşlu məqam da var. Rusiya Qarabağda olan ermənilərə pasport və vətəndaşlıq təklif edə bilər deyə, narahat deyildikmi? Separatçılar bunun üçün çalışmırdımı? Rusiyaya birləşmək istəmirdimi? Amma bəyannamə bu təhlükələrə nöqtə qoymuş oldu. Təsadüfi deyil ki, prezidentlərin görüşü zamanı Rusiya Prezidentinin bununla bağlı bildirdiyi fikrə İlham Əliyev replika ilə cavab verdi ki, “и нерушимость границ”. Yəni həm də sərhədlərin toxunulmazlığı. Ermənistan hər zaman Rusiyanı Azərbaycana qarşı qoymaq istəyib. Heç də Rusiyanı birbaşa erməni lobbisinin və Ermənistanın ixtiyarına vermək olmazdı.

Bu bəyannamədən sonra Ermənistan cəmiyyəti sanki yasa batıb. Ermənistanın siyasi partiyaları Paşinyanı istifadəyə dəvət edir. Onlar hesab edirlər ki, Rusiya ilə Azərbaycan arasında müttəfiqlik sazişinin imzalanması artıq Ermənistanın bütün planlarına son qoymuş olur. Artıq Ermənistanın Rusiya kartı ilə Azərbaycana təzyiqlik göstərmək imkanı əlindən çıxmış oldu.

Yuxarıda dediklərimə istinadən gəlin, həqiqətləri inkar üzərində müxalifətçilik etməyə. Müxalifətçilik etməli o qədər məsələlər var və burada müxalifətçilər olaraq da bunu edirik. Təşəkkür edirəm, xanım sədr.

Sədrlik edən. Sağ olun.

Hörmətli həmkarlar, Milli Məclisin bəyanatının layihəsini hazırlamaq üçün biz komissiya yaratmalıyıq. Komissiyanın tərkibinə bu deputatların namizədliyi təklif olunur. Milli Məclisin sədr müavini Adil Əliyev – komissiyanın sədri. Komissiyanın üzvləri: Elman Məmmədov, Tural

Gəncəliyev, Bəxtiyar Əliyev, Pərvin Kərimzadə, Tamam Cəfərova və Kamal Cəfərov. Razısınız hamınız?

Yərdən. (*Eşidilmir.*)

Sədrlik edən. Komissiyadan xahiş edirəm, bəyanatın mətnini hazırlamaqla məşğul olsunlar. Adil müəllim, buyurun, komissiyanın üzvləri ilə işə başlaya bilərsiniz.

Biz müzakirəyə davam edirik. Növbəti çıxış. Jalə xanım Əliyeva. Buyurun, Jalə xanım.

J.Əliyeva. Təşəkkür edirəm. Ağrılı-acılı Xocalı faciəsindən 30 il ötür. Bu dəfə həmin günü qalib xalq kimi qeyd edirik. 1992-ci il fevral ayının 25-dən 26-na keçən o qanlı gecə bütün yollar bağlandı və Xocalıda dünyanın görmədiyi vəhşiliklə insanlar qətlə yetirildilər. Bu soyqırımını XX əsrin ən dəhşətli faciələrindən biri kimi tarixə keçdi. Dinc, silahsız yüzlərcə xocalılı qadın, kişi, yaşlı, cavan, körpə, uşaq həlak oldu. Minlərcə insan yaralandı, xəsarət aldı, şikəst qaldı, əsir düşdü. Mənfur ermənilər Xocalı soyqırımını törətməklə Azərbaycan xalqının gözü-nü qorxutmaq istəsələr də buna nail ola bilmədilər. Bu faciə hər birimizi dərinəndən yaraladı. Amma milli iradəmizi, azadlıq eşqimizi, işgalla barışmaz mövqeyimizi sarsıda bilmədi.

2020-ci il sentyabr ayının 27-dən başlayaraq 44 gün davam edən Vətən müharibəsində Azərbaycan Ordusu öz gücünü göstərdi. Ali Baş Komandan cənab İlham Əliyevin qətiyyətli siyasəti, şanlı Azərbaycan Ordusunun rəşadəti sayəsində işğal altında olan torpaqlarımız azadlığa qovuşdu. İşğal olunmuş Azərbaycan torpaqları, Qarabağımız böyük bir şücaətlə düşməndən azad edildi, ordumuz Azərbaycanın zəfər tarixini xalqımızın yaddaşına şanlı hərflərlə yazdı. 44 günlük Vətən müharibəsindən sonra xalqımızın illərdir həllini həsrətlə gözlədiyi Qarabağ problemi öz

həllini tapdı və torpaqlarımız öz əzəli sahiblərinə qayıtdı. Lakin müzəffər Ali Baş Komandan, xilaskar Prezident İlham Əliyevin də dediyi kimi, “biz heç nəyi unutmadıq və unutmayacağıq”.

Biz informasiya silahımızı heç bir zaman yerə qoymamalıyıq. Həqiqətimizi var gücümüzlə hər bir dünya insanına çatdırmalı, ədalətimizi tələb etməliyik. Əslində, bu, tək Azərbaycan xalqının haqqı deyil, həm də sülhsevər bəşəriyyətin haqqıdır. Yer üzündə bir daha Xocalı soyqırımını kimi dəhşətli qətilamlar olmamalıdır. Vətəndaşlar, insanlar milli, dini mənsubiyyətlərinə, irqlərinə görə qətlə yetirilməməlidirlər. Məhz buna görə də dünyanın Xocalı soyqırımına qiymət verməsi, Xocalı soyqırımını törədənlərin cinayət məsuliyyətinə cəlb edilməsi vacibdir.

XX əsr dünya tarixinin ən qəddar soyqırımını aktı olan Xocalı soyqırımını haqqında tarixi həqiqətlərin beynəlxalq ictimaiyyətə çatdırılması istiqamətində bünövrəsi Ümum-milli Lider Heydər Əliyevin qoyduğu siyasi kurs ötən dövrdə uğurla davam etdirildi. “Xocalı faciəsi erməni millətçilərinin yüz illər boyu türk və Azərbaycan xalqlarına qarşı apardıqları soyqırımını və etnik təmizləmə siyasətinin qanlı səhifəsi idi” deyən Prezident İlham Əliyevin birbaşa söyləri nəticəsində bu gün dünyanın bir sıra dövlətləri Xocalı qətilamını əsl soyqırımını kimi tanıyır və qəbul edir.

Hazırda bu proses Azərbaycanın xarici siyasətinin əsas istiqamətlərindən biri kimi müəyyənləşib. Təbii ki, bu, çətin bir prosesdir. Bunu qısa bir müddət ərzində bütün dünyaya yaymağın özü də ağırlı, çətin və mürəkkəb bir işdir. Heydər Əliyev Fondu, şəxsən onun rəhbəri Mehriban xanım Əliyeva və Leyla xanım Əliyeva tərəfindən başlanılan “Xocalıya ədalət!” beynəlxalq təbliğat kampa-

niyası da bu siyasi kursun həyata keçirilməsində uzaq-görənliklə düşünülmüş uğurlu bir strategiyadır. “Xocalıya ədalət!” bu gün bəşəriyyəti terror nəticəsində zülm və işgəncələrdən əziyyət çəkən milyonlarla insanın taleyi uğrunda mübarizəyə çağıran mənəvi bir cəbhədir. “Xocalıya ədalət!” çağırışı beynəlxalq terrora qarşı mübarizədə humanizm dəyərləri üzərində köklənmiş güclü və yeni strateji modeldir.

Bu gün “Xocalıya ədalət!” dünyanı gəzir. Beynəlxalq kürsülərdən insanları haqsızlığa, zülmə, zülmkarlığa, terrorçuluğa qarşı mübarizəyə səsləyir. Məqsəd Xocalı faciəsinin əsl mahiyyətini, cinayətkarları və onların havadarlarını dünyaya bəyan etmək, ikili standart mövqeyində dayanmış ayrı-ayrı dövlətləri, beynəlxalq təşkilatları haqqın səsini səs verməyə dəvət etməkdir. Həmçinin beynəlxalq qurumların bu faciə ilə əlaqədar və eləcə də insan hüquqları və azadlıqları haqqında qəbul edilmiş qərarlarına, müraciətlərinə hörmətlə yanaşmağa çağırmaq, həm beynəlxalq hüquq normaları çərçivəsində, həm də əxlaqlı, saf siyasi yanaşma yolu ilə Xocalı faciəsinə hüquqi və siyasi qiymət vermək istəyidir.

Heç bir cinayət, xüsusi ilə də insanlığa qarşı törədilmiş cinayət cəzasız qalmamalıdır və qalmaqaldır. Əminik ki, Xocalıda dinc əhalinin qırğınına səbəb olmuş, bu əməllərin törədilməsində iştirak etmiş, eləcə də onlarla əlbir olan, onlara kömək və havadarlıq edənlərin hər biri İlahi və hüquqi məhkəmə...

Sədrlik edən. Sağ olun, Jalə xanım.

Musa Quliyev. Musa müəllim, buyurun.

M.Quliyev. Hörmətli xanım sədr, hörmətli millət vəkilləri. XX əsrin ən qanlı cinayətlərindən biri olan Xocalı soyqırımının törədilməsindən 30 il keçir. Bu qətliam

təkcə Azərbaycan xalqına qarşı deyil, bəşəriyyətə qarşı cinayət, vəhşi vandalizm, terror aktıdır. Xocalı soyqırımını törədənlərin məqsədləri Qarabağın ən strateji yerlərindən biri olan Xocalını zəbt etməklə yanaşı, xalqımızın gözünü qorxutmaq, döyüş ruhunu sarsıtmaq, mübarizə əzmini qırmaq idi. Lakin bu vəhşilər anlamırdılar ki, əli haqqın ətəyində olan xalqın ruhuna qalib gəlmək olmaz. Bu dünyada bir ilahi ədalət var və bu ədalət gec-tez zəfər çalacaqdır. İlahi ədalət isə Ümummilli Lider Heydər Əliyevin şəxsində və fəaliyyətində bərqərar oldu. Məhz liderə inam və Vətən sevgisi xalqı yenidən səfərbər etdi. Nə yaxşı ki, xəyanətlər, daxili çəkişmələr, şayiələr, xarici təzyiqlər, soyqırımı millətin mübarizə əzmini qıra bilmədi, döyüş ruhunu sarsıda bilmədi, sabaha, qələbəyə inamını öldürə bilmədi.

Bu 30 ildə biz nələri edə bildik? İlk öncə onu qeyd etmək istəyirəm ki, Xocalı soyqırımına düzgün siyasi-hüquqi qiymət verə bildik və bu cinayəti beynəlxalq ictimaiyyətin diqqətinə çatdıra bildik.

Ulu Öndər Heydər Əliyevin təşəbbüsü ilə 1994-cü il fevralın 24-də Milli Məclis Xocalı soyqırımına hüquqi siyasi qiymət verdi və “Xocalı Soyqırımını günü haqqında” qərar qəbul etdi. Xocalı soyqırımının faktlaşdırılması, sənədləşdirilməsi, elmi, publisistik, bədii, tədris nəşrlərində, ekran tərtibatında tanınma və tanıtılma predmetinə çevirmək istiqamətində lazımi işlər görə bildik.

Cənab Prezident İlham Əliyevin rəhbərliyi dövründə dövlətimiz xarici siyasət sahəsində böyük diplomatik uğurlar əldə etdi, o cümlədən Xocalı soyqırımının dünyada tanınması istiqamətində davamlı səylər göstərildi.

Qeyd etməliyik ki, Xocalı soyqırımının beynəlxalq aləmdə tanıtılması prosesində Heydər Əliyev Fondunun

vitse-prezidenti Leyla Əliyevanın təşəbbüsü ilə 2008-ci ildən keçirilən “Xocalıya ədalət!” kampaniyası əvəzolunmaz əhəmiyyətə malikdir. Milli Məclis deputatlarının da yaxından iştirak etdiyi “Xocalıya ədalət!” humanitar siyasi missiyası qısa vaxt ərzində kifayət qədər beynəlxalq dəstək qazana bilmişdir.

Bundan sonra nələri etməliyik. Xocalı soyqırımının dünya ictimaiyyəti tərəfindən tanınması, ona hüquqi və siyasi qiymətin verilməsi istiqamətində təşəbbüsləri yorulmadan davam etdirməliyik, soyqırım qatillərinin tutulub Azərbaycana gətirilməsini və ən sərt şəkildə cəzalandırılmasını təmin etməliyik.

Ermənistan hökuməti tərəfindən Xocalı soyqırımına görə soyqırımı qurbanlarının ailə üzvlərindən və Azərbaycan dövlətindən rəsmi üzr istənilməsi, belə cinayətlərin bir daha törədilməyəcəyinə təminatın verilməsi və vurulmuş ziyana görə tam olaraq kompensasiyanın ödənilməsi tələb olunmalı və sülh müqaviləsinin şərtlərindən biri kimi nəzərdə tutulmalıdır.

Xocalıya qayıtmaq, Xocalını yenidən bərpa edərək, muzey-xatirə kompleksi qurulmuş bir şəhərə çevirmək ki, bütün dünya görk və ibrət alsın, belə faciələrin baş verməməsi üçün sağlam qüvvələr səfərbər olunsun.

Əminəm ki, biz bunları edəcəyik, birlikdə edəcəyik, yaxın zamanlarda edəcəyik. Necə ki, 44 günlük Vətən müharibəsində Qarabağın böyük hissəsində və Şərqi Zəngəzurda ədaləti bərpa etdik. Xocalıda da üçrəngli bayrağımızı dalğalandıracağıq, bax onda, Xocalının yarasına məlhəm qoyulacaq, şəhidlərimizin ruhu şad olacaq. Biz bunu edəcəyik, mütləq edəcəyik!

Ali Baş Komandanın rəhbərliyi ilə Azərbaycan xalqı və ordusu növbəti yürüşünü Xocalıda edəcəkdir. Bu, qalib-

lərin ədalət yürüşü olacaqdır. Bu, milli birliyimizin və Vətən sevgimizin növbəti təntənəsi olacaqdır. Biz birlikdə güclüyük. Sağ olun.

Sədrlik edən. Sağ olun, Musa müəllim.

İndi isə yuxarı cərgədən Emin Hacıyev. Buyurun.

E.Hacıyev. Hörmətli xanım sədr, hörmətli deputatlar və media nümayəndələri. 30 il əvvəl xalqımıza qarşı törədilən Xocalı soyqırımını tarixin ən ağır faciələrindən biri, insanlıq əleyhinə yönələn ümumbəşəri cinayətdir. Cənab Prezident İlham Əliyevin bildirdiyi kimi, “Xocalı faciəsi erməni millətçilərinin yüzilliklər boyu türk və Azərbaycan xalqlarına qarşı apardığı soyqırımını və etnik təmizləmə siyasətinin qanlı səhifəsidir”.

1992-ci il fevralın 26-da Ermənistan silahlı qüvvələrinin keçmiş sovet ordusunun Xankəndidə yerləşən 366-cı alayının iştirakı ilə Xocalıya hücumu zamanı şəhər bir gecədə yerlə yeksan edildi, dinc sakinləri qətlə məruz qaldı. 106 qadın, 63 uşaq və 70 yaşlı insan olmaqla 613 nəfər xüsusi qəddarlıqla qətlə yetirildi, 1275 sakin girov götürüldü, 150 nəfərin taleyi isə bu günədək naməlumdur. Təsadüfi deyil ki, Xocalı soyqırımını kütləvi insan qırğımına görə Holokost, Oradur, Lidisa, Xatın və Sonqmi, Srebrenitsa kimi tarixin dəhşətli faciələri ilə bir sırada dayanır.

Azərbaycan xalqı Qarabağ münaqişəsinin ən qanlı faciəsi kimi tarixə düşən Xocalı soyqırımını heç vaxt unutmayacaq və unutmurmayacaq. Bu vəhşiliyi törətmiş cinayətkarlar həm Azərbaycan xalqı, həm də bəşəriyyət qarşısında cavab verəcəklər.

Azərbaycan dövləti, xüsusən Ulu Öndər Heydər Əliyev hakimiyyətə qayıtdıqdan sonra Xocalı faciəsinə siyasi-hüquqi qiymət verib. Milli Məclisin qərarına əsasən 26 fevral Xocalı soyqırımını günü elan edilib və bu barədə bey-

nəlxalq təşkilatlara məlumat verilib. Bununla yanaşı, XX əsrdə erməni millətçilərinin vəhşiliyinin qurbanı olmuş günahsız insanların xatirəsinə ehtiram əlaməti olaraq 31 mart azərbaycanlıların soyqırımını günü elan edilib. Bu illər ərazində cənab Prezident İlham Əliyevin, Birinci vitse-prezident Mehriban xanım Əliyevanın rəhbərliyi ilə Azərbaycanın haqq səsinin dünyaya çatdırılması, Xocalı soyqırımının tanıtılması ilə bağlı ardıcıl iş aparılıb. Heydər Əliyev Fondunun vitse-prezidenti hörmətli Leyla xanım Əliyevanın təşəbbüsü ilə “Xocalıya ədalət! – Justice for Khojaly!” beynəlxalq kampaniya çərçivəsində dünya bu dəhşətli soyqırımdan xəbərdar olub.

Aparılan sistemli işlərin nəticəsində Xocalı soyqırımı bir sıra ölkələr tərəfindən, eləcə də Amerika Birləşmiş Ştatlarının 30-dan çox ştatında tanınıb və faciəyə beynəlxalq siyasi qiymət verilib. Avropa İnsan Hüquqları Məhkəməsi 2010-cu il 22 aprel tarixli qərarında Xocalının azərbaycanlılardan ibarət mülki əhalisinin qırılmasını “müharibə cinayətləri və ya insanlığa qarşı cinayətlər kimi qiymətləndirilə bilən xüsusi ilə ağır əməllər” kimi müəyyən edib.

Böyük qürur hissi ilə qeyd etməliyəm ki, 2020-ci ildə 44 günlük Vətən müharibəsi nəticəsində torpaqlarımız düşmən işğalından azad olundu, Xocalı faciəsi qurbanlarının da qisası alındı, şəhidlərimizin qanı yerdə qalmadı. Bundan sonrakı ümdə vəzifəmiz isə 30 il əvvəl Xocalıda baş verən beynəlxalq cinayət faktlarının soyqırımını kimi tanıtılması istiqamətində fəaliyyətimizin davam etdirilməsi və bu faktlar əsasında beynəlxalq cinayət mühakiməsinin reallaşdırılmasıdır.

Hazırda “Xocalıya ədalət!” beynəlxalq kampaniyası çərçivəsində Xocalı soyqırımının tanıtılması, bu faciəni

törədənlərin hüquqi müstəvidə cinayət məsuliyyətinə cəlb edilməsi və haqq səsimizin dünyaya çatdırılması məqsədi ilə başlatılan petisiya olduqca böyük əhəmiyyət daşıyır. Həmçinin xarici və yerli auditoriya üçün nəzərdə tutulan sosial media layihəsi formatında start verilən “Sevinj stories” layihəsi unikalığı ilə seçilir. Layihə vasitəsilə “30 il öncə “İnstagram” olsaydı və balaca Sevinc baş verənləri “story” kimi çəkib paylaşsaydı, Xocalıda nələrə şahid olardıq?” sualına cavab təqdim edilir. Onu deyim ki, layihə qısa müddət ərzində yerli və xarici auditoriya tərəfindən geniş rəğbət və maraqla qarşılanmaqdadır.

Müasir dövrdə sosial şəbəkələr mühüm təbliğat platformalarıdır və bu təbliğat formasından Xocalı həqiqətlərinin dünya ictimaiyyətinə çatdırılmasında geniş istifadə edən gənclərimiz də kifayət qədərdir. Gənclər və gənclər təşkilatları fəallarının iştirakı ilə sosial şəbəkələrdə “Justice for Khojaly!” həştəqi ilə kütləvi kampaniyanın başlatılması və bu həştəqin dünya trendinə salınması öz müsbət effektini verəcək. Eyni zamanda, Azərbaycanlı Tələbələr və Məzunlar Platforması vasitəsi ilə xarici ölkələrin aparıcı təhsil müəssisələrində Xocalı soyqırımını ilə bağlı anım tədbirlərinin və maarifləndirmə aksiyalarının keçirilməsi səsimizin dünyaya çatdırılmasında...

Sədrlik edən. Sağ olun.

Musa Qasımlı, buyurun.

M.Qasımlı. Hörmətli xanım sədr, hörmətli millət vəkilləri, ilk növbədə Xocalı soyqırımını qurbanlarına Allahdan rəhmət diləyirəm.

Hörmətli xanım sədr, əslində, Siz öz nitqinizdə bizim hamımızın ürəyindən keçənləri söylədiniz. Mən Sizin söylədiklərinizə qoşuluram. Ona görə də çox qısa, tezis olaraq bəzi fikirlərimi bildirmək istəyirəm.

30 il əvvəl Ermənistanın Xocalıda törətdiyi təkçə Azərbaycan xalqına qarşı deyil, eyni zamanda, bəşəriyyətə və sivilizasiyaya qarşı törədilmiş ağır cinayətdir. Ermənistan həm dövlət, həm də ayrı-ayrı rəhbər şəxslər səviyyəsində bu cinayəti törədib və göstərdi ki, soyqırımı və terror Ermənistanda dövlət siyasətidir, Ermənistan müasir uyar dünyaya uyğun gəlməyən bir dövlətdir.

Ötən illər ərzində soyqırımı haqqında həqiqətlərin dünyaya çatdırılması istiqamətində böyük işlər görüldü. Cənab Prezidentimiz İlham Əliyevin hücum diplomatiyası taktikasından sonra bu işlər sistemli şəkildə aparılıb. Mehriban xanım Əliyevanın rəhbərliyi altında Heydər Əliyev Fondu və Leyla xanım Əliyevanın rəhbərliyi ilə “Xocalıya ədalət!” kampaniyası öz nəticələrini verib. 44 günlük müharibə Xocalı soyqırımı qurbanlarının bizim hər birimizin yaralarımızdakı qaysağı bir az yumşaldı. Hesab edirəm ki, ölkəmizdə möhtəşəm soyqırımı abidəsinin qurulmasına ehtiyac var.

Hörmətli xanım sədr, mən Xocalının ibrət dərsləri haqqında danışmaq istəyirəm. Bu, həm bugünkü gün, həm də gələcək nəsillər baxımından lazımdır. Xocalı hadisələri törədilən vaxt biz parlamentimizə diqqət yetirsək, qarmaqarışlıq hökm sürürdü. Bu gün parlamentimizdə müxtəlif siyasi partiyalar var. Bizim hamımız bir hədəfə vuruq. Deməli, əgər o vaxt bizdə təbii sabitlik, güclü dövlət, güclü ordu, qüdrətli dövlət xadimi olsa idi, Xocalı soyqırımı da olmazdı. Deməli, bizim alacağımız başlıca ibrət dərsi ondan ibarətdir ki, biz əgər hədəflərimizə çatmaq istəyiriksə, mütləq ölkəmizdə təbii sabitlik olmalıdır, güclü dövlət olmalıdır və millətimiz qüdrətli dövlət rəhbərimiz, müzəffər Ali Baş Komandanımız, cənab Prezidentimizin ətrafında sıx birləşməlidir. Mən Xocalıya qayıdaca-

ğımıza, orada bayrağımızın ucaldılacağına inanıram. Diq-
qətinizə görə təşəkkür edirəm. Sağ olun.

Sədrlik edən. Sağ olun.

Qənirə Paşayeva, buyurun.

Q.Paşayeva. Hörmətli sədr, hörmətli həmkarlarım, Xocalı soyqırımından 30 il keçdi. Amma bu 30 ildə nə Xocalı soyqırımının qurbanı olan şəhidlərimizin ailələrinin, nə də xalqımızın içərisində bir az da olsa Xocalı ağrısı azalmadı. Xalqımız, dövlətimiz üçün hər zaman Xocalı soyqırımı həqiqətlərinin bütün dünyaya çatdırılması və bu dəhşətli cinayəti törədənlərin ədalət qarşısında cavab verməsi ən vacib, ən əsas məsələlərdən biri oldu və bu gün də belədir.

Biz Xocalı soyqırımında həyatını itirən, şəhid olan bütün insanlarımızın qarşısında baş əyirik və hamımız bilirik, Xocalı soyqırımında həyatını itirən şəhidlərimizin ruhu o zaman dinclik tapacaq ki, bu soyqırımı törədənlər ədalət qarşısında cavab verəcək və biz Xocalıya, öz torpaqlarımıza, vətən torpaqlarımıza dönəcəyik. Biz buna inanırıq. Biz buna inanırıq ki, o gün uzaqda deyil, necə ki, Ali Baş Komandanımızın rəhbərliyi ilə Şuşada, işğaldan azad olunmuş digər bölgələrdə artıq işlər görülür, Xocalıda da Azərbaycan bayrağı mütləq dalğalanacaq və şəhidlərimizin ruhu az da olsa dinclik tapacaq.

Xocalı soyqırımı həqiqətlərinin gördüyümüz videolarla, fotolarla o ağır günlərdə dünyaya çatdırılmasında fədakarlıqla çalışan jurnalist, operator həmkarlarımızı milli qəhrəmanımız Çingiz Mustafayev başda olmaqla rəhmətlə anırıq. Çünki bu dəhşətli soyqırım modern dünyanın bir utancı idi və hələ də utancdır, bu həqiqətlərin dünyaya çatdırılmasında bu görüntülərin, videoların, təbii, çox böyük rolu oldu. Ümummilli Liderimiz Heydər Əliyev hər zaman, getdiyi bütün səfərlərdə, – biz jurnalist olaraq o sə-

fərlərdə iştirak edirdik, – Xocalı soyqırımını həqiqətlərinin çatdırılmasının, tanındılmasının, bu tələbin irəli sürülməsi ki, nədən modern dünyanın gözü qarşısında törədilən bu soyqırımını görmək istəmirsiniz, bunu törədənlərin ədalət qarşısında cavab verməsini istəmirsiniz, tələb etmirsiniz, çağırışlarının şahidi olmuşuq. Cənab Prezidentimizin bu istiqamətdə apardığı işləri, hörmətli Mehriban xanımın rəhbərliyi ilə Heydər Əliyev Fondunun apardığı işləri, Leyla xanım Əliyevanın rəhbərliyi ilə “Xocalıya ədalət!” kampaniyasını, xaricdə yaşayan soydaşlarımızın, parlamentimizin, bütün xalqımızın bu istiqamətdə apardığı işləri görmək, eşitmək istəməyən dünyaya görəcəksiniz, eşidəcəksiniz, bu utanc, eyni zamanda, sizin utancınızdır deməkdir. Çünki siz zamanında laqeyd qaldınız bu məsələyə. Zamanında bunu törədən o vandallara təzyiq, təsir etsə idiniz, onların törətdiyi sonrakı bir sıra cinayətlərin qarşısı alınardı.

Ona görə, hörmətli sədr, Sizin parlamentimizin adından 100-dən artıq ölkənin parlament rəhbərlərinə, beynəlxalq təşkilatlara bu çağırışınız çox önəmlidir və Siz öz çıxışınızda da vurğuladınız, bu müraciətlərdə də məhz bu vurğulanır ki, bu cinayətin cəzasız qalmaması üçün bütün dünyanın, doğrudan, sülh, sabitlik istəyən gücləri artıq bu məsələyə öz münasibətini bildirməlidirlər. Biz də, bütün 65 dostluq qrupu da bu parlamentdə bütün dünya ölkələrinə müraciətlə bu çağırışı edirik. Cəzasız qalan cinayət mütləq yeni cinayətlərin əsasını qoyur. Ona görə də sizin Xocalıdan olan valideynlərini itirən uşaqlara, ailəsini itirən insanlara borcunuz var. Bu borcu qaytarmaq üçün 30 il geciksəniz də, biz çağırırıq ki, bu gün də olsa, bu dəhşətli cinayətə layiq olduğu qiyməti versinlər.

Sonda bir təklif də səsləndirmək istəyirəm ki, çox yaxşı

olar Şəhidlər Xiyabanında bizim Xocalı soyqırımını ilə bağlı da bir abidə olsun. Çünki protokola uyğun gələnlərin hamısı Şəhidlər Xiyabanını ziyarət edir. Təbii ki, Xocalı soyqırımını abidəsi var. Amma belə bir abidənin orada da...

Sədrlik edən. Sağ olun.

Fəzail Ağamalı, buyurun.

F.Ağamalı. Təşəkkür edirəm, hörmətli xanım sədr. Biz Xocalı faciəsinin ağır, psixoloji anlarının içərisindəyik.

Hörməti xanım sədr, Siz ümumiləşmiş şəkildə bizim hər birimizin fikrini yüksək səviyyədə ifadə etdiniz. Lakin bununla bərabər, mən demək istəyirdim ki, Xocalı faciəsinə qədər erməni vandalları azərbaycanlılara qarşı çoxsaylı bu cür soyqırımlar törətmişlər. 1905–1907-ci illərdə, 1918–1919-cu illərdə, 1947–1952-ci illərdə və nəhayət, 1980–1992-ci illərdə. Minlərcə, bəlkə də on minlərcə soydaşımız erməni vandallığının qurbanı olub və bu vandallığın içərisində erməniləri himayə edən dövlətin də ciddi məsuliyyəti var.

Ermənilər kimdir, özlərinin gücü ilə ən yaxşı halda terror etmək yolu ilə bizə qarşı öz vəhşi münasibətlərini ifadə edə bilərdirlər. Lakin bu cür düşünülmüş soyqırımların törədilməsi ayrı-ayrı beynəlxalq güclərin birbaşa iştirakı, himayəsi ilə həyata keçirilibdir. Xocalı soyqırımının törədilməsində Yeltsinin, onun komandasının birbaşa məsuliyyəti var və onların vermiş olduğu imkanlar və eyni zamanda, 366-cı alayın bütün imkanlarından istifadə etməklə bu faciə törədilmişdir.

Bu faciənin törədilməsi ilə bağlı Azərbaycan dövləti, xüsusi olaraq Ulu Öndərimiz hakimiyyətə gəldikdən sonra ardıcıl və sistemli şəkildə fəaliyyətini qurmuş, xüsusi ilə qeyd etmək istəyirdim ki, Leyla xanım Əliyevanın “Xocalıya ədalət!” kampaniyası altında aparmış olduğu iş,

fəaliyyət Xocalının dünya miqyasında tanındılmasında, heç şübhəsiz, mühüm və əhəmiyyətli rolunu oynamaqdadır. Eyni zamanda, ölkə Prezidentinin, bu baxımdan parlamentimizin əvvəlki sədrlərinin də, indi Sizin də keçirmiş olduğunuz görüşlərdə hər zaman Xocalı soyqırımını önə çəkilir, buna siyasi qiymət verilməsi dünya ictimaiyyətinə və siyasətçilərdən tələb olunur.

Onlara qarşı bizim intiqamımızın alınması o zaman, həqiqətən, ürəyimizə sərincik gətirəcək və Xocalı qurbanlarının ruhunu sakit edəcək ki, o canilər artıq yer üzündən silinib gedəcəklər. Bəli, 44 günlük müharibədə biz Ermənistan dövlətini sındırdıq, onun öndə gedən siyasətçilərini sındırdıq. Lakin onlar hələ də sağdırlar və onların Azərbaycana, hüquq mühafizə orqanlarına təslim edilməsi gözlənilən deyil. Çünki bu, İnterpol vasitəsi ilə həyata keçirilməlidir, İnterpolun baş ofisi də Fransada yerləşir. Biz neçə illərdir ki, bunu gözləyirik, lakin bunun reallaşmasının konkret nəticələrini görmürük. Ona görə də mənə elə gəlir ki, bunun başqa bir yolunu axtarıb tapmaq və o caniləri ölümə məhkum etmək lazımdır. Onda, doğrudan da, biz həm Xocalı soyqırımına məruz qalan insanların qarşısında vətəndaşlıq borcumuzu yerinə yetirib vicdanımız sakit ola bilər, həm də onların ruhu şad ola bilər.

Bununla bərabər, mən söyləmək istəyərdim ki, Xocalı soyqırımını ilə bağlı, təbii, burada bəzi fikirlər söylənilmiş, bəli, daha fərqli bir guşənin yaradılmasına ehtiyac var. Belə bir parkın, belə bir xüsusi meydançanın yaradılması orada həm Xocalı soyqırımını, həm də əsrlər boyu böyük deportasiyalara məruz qalan Qərbi Azərbaycanlı soydaşlarımızın xatirəsini əbədləşdirəcək bir kompleksin yaradılmasına da mənə belə gəlir ki, ciddi ehtiyac var.

Bir neçə gün bundan öncə imzalanmış və bizim üçün

ciddi tarixi əhəmiyyət kəsb edən Moskva Bəyannaməsinin müəyyən müddəaları da bizə əlavə şanslar və imkanlar verir və düşünürəm ki, ondan da istifadə edib Xocalı soyqırımını törədən vəhşilərə, vandallara, faşistlərə qarşı son sözüümüzü deməli və onların yer üzündən silinməsi üçün daha konkret addımlar atmalıyıq.

Sədrlik edən. Çox sağ olun.

Aydın Hüseynov. Hazırlaşsın yuxarı cərgədən Cavid Osmanov.

Aydın müəllim, buyurun.

A.Hüseynov. Çox sağ olun, xanım sədr, söz verdiyiniz üçün təşəkkür edirəm. Xanım sədr, hörmətli həmkarlarım da qeyd etdiyi kimi, Sizin çıxışınızda bütün bu proseslər ardıcıl şəkildə, çox dolğun faktlarla öz əksini tapmışdır. Eyni zamanda, təqdim olunan o qısa videoçarxda Ulu Öndərimizin dediyi fikirlər, bütövlükdə, bu proseslərin mahiyyətini ortaya qoymuş oldu. Ona görə də mən də çalışacağam ki, çox qısa şəkildə öz fikirlərimi ifadə edim.

30 il bundan öncə dünyanın, bəşəriyyətin ən qanlı bir faciəsi baş verdi. Bu faciəni ermənilər, erməni vəhşiləri, erməni vandalları törətdi. Harada? Azərbaycanda, Azərbaycan torpağında. O dövrdə Azərbaycan xalqı çox böyük ümitsizliyə qapanmışdı və sözün əsl mənasında, hədsiz dərəcədə ağlamaqdan, sızlamaqdan başqa elə bir carəmiz yox idi. Tarix elə gətirdi ki, Ulu Öndərimiz Azərbaycana gəldi, bayaq çarxda da ifadələr öz əksini gözəl tapmışdı. Azərbaycan xalqı özündə inam tapdı və ən nəhayət, biz 30 ildən sonra bu gün bu qanlı faciənin 30-cu ildönümünü yad edirik. Hansı ruhda? Qələbə ruhunda, qələbə əzmində, Azərbaycan xalqında çox böyük iftixar hissi var.

Xocalı faciəsi, Xocalı yarası heç birimizin qəlbindən getmir. Bütövlükdə, qələbə sevincimiz var. Biz belə bir

tarixi anlarda bu hissələrlə Xocalını yad edirik. Göynərti ilə, ancaq qəlbimizdə böyük bir qələbə fəxarəti də var. Deyildiyi kimi, bunlar təsadüfi olmadı. Cənab Prezident İlham Əliyevin ardıcıl şəkildə apardığı siyasət, eyni zamanda, Heydər Əliyev Fondunun Prezidenti Mehriban xanım Əliyevanın və Leyla xanım Əliyevanın apardığı kampaniyalar, bu dövrdə yeni və özünə inam hissi olan gənclərin yetişməsinə səciyyələndirdi. O gənclər, bax, bu qələbəmizi təmin etdi, Xocalıdan qucaqda, soyuqda, qarda qaçıb gələn o gənclər Xocalının qisasını aldı. O gənclər bu gün Qarabağda, Şərqi Zəngəzurda əmək qəhrəmanlığı göstərir, quruculuq işlərində iştirak edirlər. Bu gün o gənclər artıq böyüyüb, diplomatik sahələrdə, böyük tədbirlərdə öz sözlərini deyirlər. Bax, bu günlərdə biz, bütövlükdə, o qaçqın olan uşaqların həyatına baxsaq, parlamentimizin, Sizin də böyük zəhmət qoyduğunuz bu diplomatik tədbirlərin davamı olaraq Tahir Mirkişilinin Ermənistanın mərkəzində, paytaxtındakı o kəskin mövqeyi, Azərbaycan mövqeyini əks etdirməsi, mən hesab edirəm ki, bu kimi gənclərimizin artıq üzərilərinə böyük bir missiya götürərək, “Xocalıya ədalət!” kampaniyasının bir silsiləsi olaraq bütün dünyaya diplomatik səylərini bəxş edəcəklər və Xocalının soyqırımını kimi tanınmasına nail olacağıq. Əlbəttə, bu, təkcə onların yox, Azərbaycan xalqının, hər birimizin səylərindən asılıdır və bu sahədə də ölkə Prezidentinin kəskin mövqeyi ortadadır.

Mən inanıram ki, Sarkisyan, Köçəryan kimi cəlladlar haqq-ədalət məhkəməsi qarşısında dayanacaqlar. Sarkisyan Xocalıda qan töküdü, at oynadırdı, ancaq Şuşadan və Qarabağdan necə qaçdısa, indi qaçıb gizlənəcəyi yer olmayacaq. Mən hesab edirəm ki, Xocalının soyqırımını kimi tanınması bəşəriyyətin özünün o qan ləkəsini yumuş olacaq. Sağ olun.

Sədrlik edən. Sağ olun.

David Osmanov, buyurun.

C.Osmanov. Təşəkkür edirəm. Hörmətli xanım sədr, hörmətli millət vəkilləri. Hörmətli xanım sədr, artıq giriş nitqinizdə Siz ümumilikdə hər birimizin ürəyindən gələn sözləri qeyd etdiniz. Bəli, bu il artıq Xocalı soyqırımın, həmin qanlı faciənin 30-cu ildönümünü yaşayırıq. Xocalı soyqırımını tariximizin ən dəhşətli səhifələrindən biridir və ümumilikdə, Xocalı soyqırımını bəşəriyyətə qarşı törədilən qanlı cinayətdir. Ermənilər Azərbaycan xalqına qarşı iki əsr ərzində bir çox soyqırımlar törədiblər. Sonuncu dəfə Xocalı soyqırımınadək Birinci Qarabağ müharibəsində digər bizim yaşayış məntəqələrimizdə, Meşəlində, Cəmilidə, Quşçularda, Qaradağlıda da xalqımıza qarşı etnik təmizləmələr aparmış və dəhşətli soyqırımlar törətmişlər. Tariximizdə bir çox soyqırımlar törədilibdir, amma bu etnik təmizləmə xüsusi qəddarlığı və barbarlığı ilə seçilən bir soyqırımdır.

Ölkəmiz həmin zaman çox ağır bir vəziyyətdə, informasiya blokadasında idi. Eyni zamanda, ölkədə siyasi hakimiyyət uğrunda mübarizənin aparılması, xaosun və anarxiyanın baş alıb getməsi o zaman Xocalı soyqırımına dünya ictimaiyyətinin diqqətinin cəlb edilməsini mümkün etmişdir. Yalnız Ulu Öndərimiz Heydər Əliyevin təşəbbüsü ilə 1994-cü il fevralın 24-də Xocalı soyqırımını günün haqqında Milli Məclis tərəfindən qərar qəbul edilmişdir. Ölkə Prezidenti cənab İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə aparılmış məqsədyönlü siyasət nəticəsində Xocalı soyqırımının tanıtılması istiqamətində bir çox vacib addımlar atılmışdır. Xüsusi ilə vurğulamaq istəyirəm ki, məhz bu məsələdə Heydər Əliyev Fondunun xüsusi payı var. Xüsusən Fondun vitse-prezidenti Leyla xanım Əliyeva

tərəfindən “Xocalıya ədalət!” kampaniyasının aparılması nəticəsində artıq bir sıra ölkələrin parlamentləri tərəfindən Xocalı soyqırımını tanınmışdır.

Çox təəssüf ki, qloballaşan dünyada bu cinayəti törədənələr sonradan açıq formada bu cinayətin onlar tərəfindən təşkil olunduğunu etiraf etsələr də, bu günə kimi layiqli cavablarını almayıblar. Amma müzəffər Ali Baş Komandanımızın rəhbərliyi ilə 2020-ci il sentyabr ayının 27-də başlanan 44 günlük Vətən müharibəsində Azərbaycan tarixi zəfər qazandı və o Xocalı soyqırımını təşkil edənlərin, ona rəhbərlik edənlərin həmin vaxt döyüş meydanından qaçıb gizlənməkdən başqa çarələri olmadı. Beləliklə, Vətən müharibəsində, bütövlükdə, şəhidlərimizin qanı döyüş meydanında qətiyyətlə alındı. İnanırıq ki, bu soyqırımını törədən və 44 günlük Vətən müharibəsində qaçıb gizlənən sarkisyanlar, zori balayanlar, ohanyanlar, köçeryanlar, hər biri beynəlxalq ictimaiyyət tərəfindən ciddi qınanılacaq, nəhayət, Xocalı soyqırımına beynəlxalq ictimaiyyət tərəfindən hüquqi qiymət veriləcək və təşkilatçılar öz layiqli cəzalarını alacaqlar.

Bəli, bu gün Azərbaycan Prezidenti cənab İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə dünyada beynəlxalq münasibətlər sistemində öz mövqelərini günbəgün bərkidir. Azərbaycan Prezidenti cənab İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə döyüş meydanında əldə etdiyimiz tarixi zəfərimizi diplomatik müstəvidə daha da möhkəmləndirir.

Xalqımız Xocalı soyqırımını və ermənilərin Azərbaycana qarşı törətdikləri bunun kimi soyqırımları heç vaxt unutmayacaq. Xalqımız bundan sonra da ölkəmizə, xalqımıza qarşı belə qanlı cinayətlərin olmaması üçün hər zaman milli birliyimizi qoruyub saxlamalıdır, müzəffər Ali Baş Komandanımızın ətrafında sıx birləşməlidir. Çün-

ki biz güclü olsaq, qüdrətli olsaq, xalqımıza qarşı, müstəqilliyimizə...

Sədrlik edən. Sağ olun.

Zahid Oruc, buyurun.

Z.Oruc. Çox sağ olun, hörmətli sədr. Dünyada beynəlxalq münasibətlər və təhlükəsizlik sistemində baş verən dərin böhran şəraitində Azərbaycan xalqı öz tarixinin ağır və kədərli səhifəsini yenidən ehtiramla anır. Şübhəsiz, keçmiş və gələcək haqqında fikir söyləyən hər kəs indi daha çox məsuliyyət daşdığıнын fərqiindədir. İlk növbədə qeyd edək ki, 26 sentyabr 2020-ci ilə qədər davam edən işğal tariximizin bir parçası olan Xocalı soyqırımını Birinci Qarabağ müharibəsindəki itkilərimizin və hərbi məğlubiyyətin simvolu olmaqla yanaşı, həm də son 30 ildə milli səfərbərlik və birlik hadisəsinə çevrildi. Torpaqlarımız uğrunda mübarizədə milli nifrəti və qəzəbi bir araya gətirdi. Tarixi yaddaşımızın oyanışına təkən verdi. Xalqın özünü qoruma duyğusunu artırdı və hərbi, siyasi baxımdan bir milləti təşkilatlanmağa məcbur etdi.

Ulu Öndər Heydər Əliyevin son 2 əsrdə azərbaycanlıların yaşadığı faciənin səbəblərini düzgün dərk etməsi üçün müəyyənləşdirdiyi dövlət kursu təkcə erməni faşizminin əsl simasını göstərmədi, eləcə də dünya erməniciliyinin qlobal şəbəkəsini zəiflətdi, yaratdıqları mifləri sarıtdı və qələbəyə gedən bütün yolları açdı. Deməli, 26 fevral tarixi təkcə məhrumiyyət və ağır hadisəsi deyil, həm də ümummillə mübarizə günüdür.

30 il sonra tam qətiyyətlə demək olar ki, erməni ideoloqları, eləcə də Sarkisyan, Koçaryan adlı hərbi canilər azərbaycanlı soyunu məhv edə bilmədilər. Biz bir millət kimi varıq, yaşayırıq və hər zaman da öz torpaqlarımızda qurub yaradacağıq. Təkcə Xocalıda qətl edilən 613 nəfərin

deyil, bütövlükdə, 23 mindən artıq şəhidimizin yüz il əvvəl 31 mart tarixində canlarını qurban verən minlərcə oğul və qızlarımızın əvəzinə yeni doğulan 100 minlərcə insanımız bizi yox etmək, qorxu və əsarət altında saxlamaq istəyənlərin məqsədlərini puça çıxartdı.

Hörmətli millət vəkilləri, artıq 2-ci ildir ki, xalqımız Xocalı qətliliyinin qurbanlarını qalib millət kimi anır. 27 sentyabrda başlayan müharibə həm də Xocalı qurbanlarının müqəddəs ruhu, azadlıq və müstəqillik ideallarının dövlət, millət, ordu tərəfindən həyata keçirilməsi hadisəsi idi. 44 günlük müharibə erməni millətçilərinin xalqımıza qarşı apardığı soyqırımı siyasətinin qısasının alınmasına imkan verdi. Ona görə də Ali Baş Komandan İlham Əliyev 10 illər ərzində beynəlxalq tribunallarda, xarici dövlətlərdə qətliliyin siyasi tanınmasına nail olarkən Vətən müharibəsi üçün siyasi zəmini formalaşdırdı, dünya ictimai fikirləri hazırladı və ölkəmizə çoxlu tərəfdarlar qazandırdı. Lakin 44 günlük savaş təkcə Qarabağ uğrunda deyildi, həm də yaşadığımız regionda və dünyada ədalət, təhlükəsizlik üçün aparılırdı. Prezident Qarabağ müharibəsində soyqırımın qısasını almaqla regionda sülhün qarantına çevrildi. Keçmiş sovet məkanında baş verən qanlı hadisələr fonunda bənzər faciələrin qarşısını aldı. Bir sözlə, İkinci Qarabağ müharibəsində Xocalı faciəsinin təkrarlanmaması üçün dövlət, millət və ordu bir amal uğrunda birləşdi. Qalib ölkənin Prezidenti öz millətini faciədən zəfərə gətirə bildi. Lakin bütün dünya gördü ki, ermənilər dinc əhalini, mədəniyyətimizi, təbiətimizi məhv edirdisə, biz hərbiçi terrorçuları məhv edirdik. Əsas fərqimiz məhz bundadır.

Bu qələbə “Ana harayı” adlı abidəsi yanında minlərcə qəhrəman Azərbaycan əsgəri və zabitanın qalibiyyət,

xilaskarlıq monumentinin yaradılacağına əsas verir. Azad edilən torpaqlara dönəcək hər bir azərbaycanlının evi, təzədən qurulan kəndləri və şəhərləri Xocalı qurbanlarının, bütün şəhidlərimizin irsinin yaşadığını və qurub yaradacağını göstərəcəkdir. Ona görə də Ermənistan Azərbaycan arasında gələcək sülh müqaviləsindən, diplomatik münasibətlərin taleyindən asılı olmayaraq, öz tariximizin qanlı səhifələrini qoruyub saxlamalıyıq. Bir daha belə qəsdlərə məruz qalmamaq üçün. Sağ olun.

Sədrlik edən. Sağ olun.

Rəşad Mahmudov, buyurun.

R.Mahmudov. Çox hörmətli sədarət, dəyərli millət vəkilləri. Əlbəttə ki, Xocalı qətləmini faşizmin Ermənistanın dövlət siyasəti olduğunu bir daha dünyaya sübut edib.

Mən bir həkim kimi həmişə düşünmüşəm və bu gün də bir insan kimi bu fikirdəyəm ki, bütün xalqlar arasında ağıllı və ağılsızlar, savadlı və savadsızlar, istedadlı və istedadsızlar, cəsur və qorxaqlar, qəddar və mərhəmətlilər var və olacaq. Son illər məni təəccübləndirən odur ki, bütün bu çağırışlar fonunda Ermənistan və cəmiyyətinin əksəriyyətinin içində digər xalqlara qarşı olan saymazlıq, lovğalıq, şəxsiyyətindən asılı olmayaraq bütün türklərə qarşı patoloji nifrət, onları məhv etmək, yer üzündən silmək arzusu var və bunu dünyaya göstərməkdən heç bir şəkildə çəkinmirlər. Yaxın keçmişdə həmkarlarımızın da Ermənistana rəsmi səfəri zamanı cəmiyyətin münasibətində də bunu biz açıq-aşkar şəkildə bir daha gördük.

İkinci Qarabağ müharibəsində, əslində, dünya ictimaiyyəti Azərbaycanın ədalətə, haqqa əsaslanan tarixi zəfərinin şahidi olmaqla birlikdə, müzəffər ordumuz tərəfindən dinc sakinlərin hədəf götürülməməsi, əksinə, əcdadlarımızın bizə miras qoyduğu humanizm prinsiplərinə sadıqlıq nü-

mayış etdirərək dünyaya xalqımız haqqında bir daha çox gözəl bir şəkildə məlumat ötürmüş olduq. Bununla Azərbaycan dünyaya savaşı mədəniyyəti, müharibə şəraitində belə insanlıq normalarının gözlənilməsinin mümkünlüyünü göstərdi. Eyni zamanda, dünya Ermənistanın faşist mahiyyəti ilə Azərbaycanın ədalət mübarizəsi arasında olan fərqi açıq-aydın gördü.

Hamıya məlumdur ki, dünyada şairlər, yazıçılar, bir sözlə, ədəbiyyat adamları dünyanın ən humanist insanları kateqoriyasına aid edilir. Biz görmüşük ki, bu zümrənin də nümayəndələri milli mənsubiyyətindən, dini etiqadından asılı olmayaraq insan amilini hər şeydən üstün tutur, sülh elçisi kimi bəşəriyyətə töhfələrini əsirgəmirlər. Amma ermənilərin zori balayanları əlinə hələ o tarixdə silah alaraq, Xocalı qətlində şəxsən iştirak edərək soydaşlarımızı öldürüb, meyitləri təhqir edib və bu əməlləri həm də utanmadan kitablara yazıblar. Bir xalqın ədəbiyyat adamı, yazıçısı bu xislətdədirsə, görün hər hansı bir sırayı vətəndaşı, bir insanı necə bir düşüncəyə malikdir. Barbarlıq, terror əməlləri, öz xalqına qarşı olan sevgisini digər xalqa qarşı nifrət əsasında qurmaq kimi qeyri-insani keyfiyyətlərin artıq Ermənistanın dövlət siyasətinin ana xətti olduğu hamı tərəfindən bilinməkdədir.

Qan yaddaşımızın ən vacib hadisələrindən biri olan Xocalı qətlininin da global arenada tanınması, ona hüquqi qiymət verilməsi əsası Ulu Öndər Heydər Əliyev tərəfindən qoyulan Azərbaycanın xarici siyasətinin mühüm xətlərindən biridir. Xalqımızın Ümummilli Lideri tərəfindən başlanan beynəlxalq təbliğat və təşviqat prosesi dövlətimizin başçısı cənab İlham Əliyevin də prezidentlik fəaliyyəti dövründə siyasətinin əsas prioritetlərindən biri olmuşdur. Prezident İlham Əliyev davamlı olaraq Xocalı

qətləmə haqqında ölkə daxilində, mötəbər beynəlxalq tribunallarda etdiyi çıxışlar zamanı ermənilərin faşist xislətinin ifşa olunması və faciənin tanındılması istiqamətində hər zaman mühüm addımlar atmışdır.

Artıq elə bir tarixə gəlmişik ki, yenilənmiş dünya bizdən dirçəliş, yeni və rahat həyat tələb edir. Sülh və əmin-amanlıq tələb edir. Ermənistan xalqı və hakimiyyəti də bilməlidir ki, müstəqillik quruculuq deməkdir, dağıdıcılıq yox. Müstəqillik yaradıcılıq deməkdir, insanların, cəmiyyətin rifahı deməkdir, şəxsi məsuliyyəti dərk etmək deməkdir. İstər həyatımızın yeni reallıqlarını, istərsə də ictimai inkişafın mühüm tələbatlarını nəzərə almaqla, düşünmək və hərəkət etmək deməkdir. Bunu bizdən zaman tələb edir. Biz bu yolda artıq əhəmiyyətli addımlar atmışıq və ölkə olaraq məqsədimiz yaratmaqdır, qurmaqdır, viran qoyulan kəndlərimizə, qəsəbələrimizə yeni həyat, yeni nəfəs gətirməkdir, yeni sosial ictimai münasibətlər yaradılması üçün inadlı və məqsədyönlü quruculuq işləri görməkdir. Əmin olmaq istəyirik ki, Ermənistanın siyasi hakimiyyəti də, cəmiyyəti də bu çağırışlara uyğun bir şəkildə Qafqazda sülhün yenidən bərqərar olması üçün lazım olan...

Sədrlik edən. Sağ olun.

Aqiyə Naxçıvanlı. Aqiyə xanım, buyurun.

A.Naxçıvanlı. Çox sağ olun, Sahibə xanım. Sahibə xanım, Siz çıxışınızda hamımızın fikrini ifadə etdiniz. Əlbəttə ki, bu il Xocalı soyqırımının 30-cu ildönümüdür. Xocalı soyqırımını erməni quldurlarının 200 ildən artıq xalqımıza qarşı tətbiq etdikləri deportasiya və soyqırımını siyasətinin ən faciəli səhifəsidir. Bu faciədə xüsusi qəddarlıqla soyqırıma məruz qalan soydaşlarımız diri-diri yandırılaraq, başının dərisi soyularaq, boynu vurularaq, gözləri

çıxarılaraq, hamilə qadınlar isə qarın boşluğuna süngü ilə vurularaq öldürülmüşdür. Tarixi abidələri ilə fərqlənən Azərbaycan tarixinin öyrənilməsində mühüm əhəmiyyət kəsb edən qədim mədəniyyətə, strateji önəmə malik Xocalı şəhəri, sözün əsl mənasında, işğal nəticəsində xarabalığa çevrilmişdir. Şəhərdə XIV-XV əsrə aid türbələr, günbəzlər, məzarlıqlar yerlə yeksan olunub, qəbiristanlıqlar vandallara xas üsullarla dağıdılıb. Ümumiyyətlə, bu torpağın ən qədim sakinləri olan azərbaycanlılara aid bütün izlər silinmişdir.

Hər kəs bilməlidir ki, bu qətliam təkcə Azərbaycan xalqına qarşı deyil, bütün insanlığa, bəşəriyətə qarşı yönəlmiş ən ağır cinayətlərdən biridir, deyən Ulu Öndər Heydər Əliyevin təşəbbüsü ilə 1994-cü ildə Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisinin qəbul etdiyi qərara əsasən 26 fevral Xocalı soyqırımı və milli matəm günü elan olunub. Bu barədə bütün beynəlxalq təşkilatlara məlumat verilib. Xocalı soyqırımı bir sıra ölkələr tərəfindən tanınmış və bu faciəyə beynəlxalq siyasi qiymət verilmişdir. Təbii ki, bunlar Xocalı soyqırımının dünya miqyasında tanıtılması istiqamətində aparılan sistemli işin nəticəsidir. Xüsusi ilə Xocalı soyqırımının beynəlxalq aləmdə tanıtılması prosesində Heydər Əliyev Fondunun vitse-prezidenti Leyla Əliyevanın təşəbbüsü ilə keçirilən “Xocalıya ədalət!” kampaniyası əvəzolunmaz əhəmiyyətə malikdir.

Xocalı qətliamının bütün bəşəriyyətə qarşı, insanlıq əleyhinə yönəlmiş ən ağır cinayət əməli olduğunu bütün dünya dövlətləri birmənalı olaraq qəbul etməlidir. Yalnız bu halda bəşəriyyət oxşar hadisələrin gələcəkdə yenidən baş verməməsinə əmin ola bilər. Məhz buna görə də erməni faşizminin ən amansız və qanlı təzahürlərindən biri

olan Xocalı soyqırımını haqqında həqiqətləri olduğu kimi bütün dünyaya ictimaiyyətinə çatdırmaq hər birimizin borcudur. Bu istiqamətdə bütün ictimai siyasi birliklər, ictimai təşkilatlar, diaspor təşkilatları, elm adamları, siyasi xadimlər, bir sözlə, hər kəs öz fəaliyyətini yorulmadan davam etdirməlidir.

Burada qeyd olundu, parlament bu sahədə xüsusi işlər görmüşdür. Sahibə xanımın ətraflı çıxışından biz bu haqda məlumat aldığımız. Yəni müxtəlif ölkələrin parlament dostluq qruplarına Xocalı qətliamını və onun tanınması ilə bağlı rəsmi məktublar göndərilmiş və başqa işlər görülmüşdür. Düşünürəm ki, Xocalı ilə bağlı tədbirlər il boyu davam etdirilir. Məktəb dərslərinə bu mövzulara kifayət qədər çox yer verilməsi çox vacibdir. Mütəmadi olaraq Xocalı şahidləri televiziya kanallarında çıxış etsin, məktəblərdə uşaqlarla görüşsünlər, gənclərə öz fikirlərini söyləsinlər. Təhsil ocaqlarında Xocalıya həsr olunmuş stendlər il boyu tətbiq edilsin və telekanallarda Xocalı ilə bağlı, Xocalıya həsr olunmuş videoçarxların verilməsi də çox vacibdir ki, bu, il boyu təbliğ edilsin.

Hörmətli həmkarlar, Xocalıda qətlə yetirilənlərin əziz xatirəsi Azərbaycan xalqının yaddaşında yaşayır. 44 günlük müharibədə misilsiz igidlik nümunəsi göstərən qəhrəman ordumuz müzəffər Ali Baş Komandanın rəhbərliyi ilə Xocalı faciəsi qurbanlarının qisasını aldı və şəhidlərimizin qanı yerdə qalmadı. İndi biz çalışmalıyıq ki, bu faciəni törədənlər layiqli cəzasını alsınlar və cənab Prezidentimizin söyləri nəticəsində bu, mütləq baş tutacaq və biz bu günü görəcəyik. Sağ olun.

Sədrlik edən. Sağ olun.

Asim Mollazadə. Yuxarıki cərgədən hazırlaşsın Bəhruz Məhərrəmov.

A.Mollazadə. Çox sağ olun, Sahibə xanım. Hörmətli millət vəkilləri, Azərbaycan xalqına qarşı çox böyük bir cinayət törədilib. Uşaqlar, qadınlar, yaşlılar amansızcasına qətlə yetirilib. Bu, tək Azərbaycan xalqına qarşı deyil, bütün insanlığa qarşı olan cinayətdir və bu cinayəti törədənlərin çox ciddi bir ideoloji bazası var. İrəvanın mərkəzində SS qatilinə heykəl ucaldanlar məhz bu ideologiyanın əsasında Xocalı cinayətini törədiblər. Mənə elə gəlir ki, Azərbaycan xalqı dünyaya bu ağrını çatdırmaq üçün çox işlər görüb. “Xocalıya ədalət!” kampaniyası, bir sıra ölkələrin parlamentləri tərəfindən bu cinayətin tanınması, hətta Amerika Birləşmiş Ştatlarının 24 ştatında bu cinayət tanınıb və qınanıb. Lakin, mənə elə gəlir ki, bu, bizim üçün yetərli deyil. Çünki qatillər azadlıqdadır. Hətta qatillərin çoxunun adlarını biz bilirik. Bu parlamentdə biz dəfələrlə bu məsələni qaldırmışdıq. Azərbaycanın Hərbi Prokurorluğu nəhayət, 39 cinayətkarın siyahısını təqdim eləyib və çox təəssüf ki, bu siyahıda qatillərin rəhbərləri, Sarkisyanın, Koçaryanın və Ermənistanın keçmiş müdafiə naziri Ohanyanın adları yox idi. Amma mənə elə gəlir ki, bu araşdırmalar davam olunmalıdır və Azərbaycan, təbii ki, bütün beynəlxalq hüquq vasitələrindən istifadə edərək qatillərin məhkəməyə dəvət olunması istiqamətində ciddi addımlar atılmalıdır. İnterpol vasitəsi ilə çalışmalıyıq ki, bizim prokurorluğun təqdimatı əsasında müxtəlif ölkələrdə gizlənən, yaxud hərəkət edən qatillər həbs edilsin.

Lakin bir məsələni də, mənə elə gəlir ki, biz çox ciddi araşdırmalıyıq və dünya təcrübəsini öyrənməliyik. Holokostu törədən canilər bir çox hallarda gizləniliblər. İsraildə Simor Bezintar mərkəzi yaradılıb və harada gizlənməsindən asılı olmayaraq canilər tutulub məhkəməyə gətirilib. Mənə elə gəlir ki, biz bu təcrübədən də istifadə et-

məliyik və Azərbaycanın hüquq mühafizə orqanları hər bir caninin harada olduğunu araşdırmalıdır. Hüquqi vasitələr yetərli olmasa, mənə elə gəlir, hansısa digər vasitələrdən istifadə etmək lazımdır ki, bu canilər ədalət məhkəməsinə cəlb edilsinlər.

Biz qisas, intiqam istəmirik. Biz ədalət istəyirik. Bu ədalət bizə ona görə lazımdır ki, heç vaxt, heç kim Azərbaycan uşaqlarının, qadınlarının qatili olmasın. Onlar mütləq cəzalanmalıdır və Azərbaycan xalqının istəyi məhz “Xocalıya ədalət!”dir. Bizi bu çağırışı indiyə qədər dəstəkləyənlərə minnətdarlıq və ümidvarlıq ki, bizi də dəstəkləyənlərin sayı çoxalacaq. Çox sağ olun.

Sədrlik edən. Çox sağ olun.

Bəhrüz Məhərrəmov. Buyurun.

B.Məhərrəmov. Hörmətli sədr, əziz həmkarlar. Xocalı bir xalq, yaxud millətin məsələsi deyil, bu, bəşəri faciədir. Bütövlükdə, cinayətlərin məcmusunun törədildiyi bu faciə insan haqlarının prioritetə çevrildiyi bir dövrdə hər kəsin gözü önündə baş verməsi bəşəriyyət adına utanandır. Təəssüf doğuran haldır ki, hansısa sosial media fəalının törətdiyi və ya cinayət tərkibinin olması sübut olunmuş əməli siyasi məhbus şousuna çevirən beynəlxalq “həssas” hüquq mühafizə təşkilatları Xocalıda dinc əhaliyə misli görünməmiş qəddarlıqla divan tutulmasına, 613 şəxsin məhz azərbaycanlı olduğuna görə xüsusi amansızlıqla qətlə yetirilməsinə 30 ildir reaksiya vermir.

Xocalı soyqırımının beynəlxalq aləmdə tanınması üçün həyata keçirilən tədbirlər, xüsusi ilə 14 ildir ki, başlanan “Xocalıya ədalət!” kampaniyası nəticəsində hazırda Xocalı soyqırımı bir sıra ölkələr tərəfindən tanınmış və faciəyə beynəlxalq siyasi qiymət verilməsi dairəsi də genişlənməkdədir. Amma biz insan haqlarından danışırlıq-

sa, bu insanlıq faciəsinə bizim çalışmaları nəticəsində qiymət verilməməli idi. Bu, dünyanın öz təşəbbüsü ilə olmalı idi. Heç şübhəsiz ki, soyqırım törədilməsinə görə Ermənistanın o zamankı hərbi, siyasi rəhbərliyi məsuliyyət daşıyır. Lakin cinayətin təhrikçisi, təşkilatçısı və icraçılarından biri olan Serj Sarkisyanın Avropa mediasına şəxsən etirafına baxmayaraq, hüququn aliliyindən danışanlar onun və Serjikin digər cinayət ortağı Köçəryanın vəhşiliyinə hələ də hərəkətsizlik göstərirlər. Hərəkətsizlik özü də bir əməldir və bu mənada əminliklə demək olar ki, bu gün danışmayan, görməyən, eşitməyənlər bu cinayətin ortağı olaraq qalırlar.

Ortada 1948-ci ilin 9 dekabr konvensiyası var, 1951-ci ildə qüvvəyə mindi. Baxın, müddəalar cümlə-cümlə sanki Xocalını ifadə edir. Bunu necə görməmək olar? Cinayətkara necə loyol yanaşmaq olar. Üstəlik dəhşətli məqam budur ki, bu illər ərzində Ermənistanın xisləti dəyişməyib. Vətən müharibəsinin gedişatında Ermənistanın Gəncədə, Tərtərdə, Bərdədə, digər şəhər və kəndlərimizdə mülki insanları ballistik və reaktiv raketlərlə, kasetli bombalarla hədəfə alması bir daha sübut etdi ki, zaman keçsə də erməni dəyişməyib. Zamanla, sadəcə, metodlar dəyişib. Mülki əhaliyə qarşı cinayətlər Ermənistanın daimi dövlət siyasəti olaraq qalır.

Azərbaycan zətan öz qisasını almış və bundan sonra da ala biləcək gücdədir. Prezident İlham Əliyevin Xocalı soyqırımının 30-cu ildönümü haqqında sərəncamının məzmununda da ifadə etdiyi kimi, Vətən müharibəsində zəfərlə Azərbaycan xalqı işğala son qoyub BMT Təhlükəsizlik Şurasının qətnamələrinin tələblərini yerinə yetirməklə bərabər, həm də çoxsaylı faciələrin, o cümlədən Xocalı soyqırımının qurbanlarının qisasını almaqla tarixi ədaləti

bərpa etmiş oldu. Bu mənada əminliklə demək olar ki, bu gün Azərbaycan tarixinin ən güclü dövrünü yaşayırıq. Biz 2 gün öncə Azərbaycan və Rusiya arasında müttəfiqlik, qarşılıqlı fəaliyyət haqqında bəyanatın imzalanmasının şahidi olduq. Bu hüquqi akt Azərbaycan dövlətinin müstəqilliyinin, xalqın suverenliyinin gücləndirilməsi üçün əlavə alət rolunda çıxış edəcək. Etiraf edək ki, bu gün Rusiya bütün dünyanı qarşısına ala biləcək gücdür. İstər Gürcüstan, istərsə də Ukrayna məsələlərində biz bunu gördük və Qərbin Rusiyaya nə qədər təsir imkanına malik olduğunu müşahidə etdik. Belə bir şəraitdə Moskvanın Cənubi Qafqazda yeganə bərabərhüquqlu tərəfdaş olaraq Azərbaycanı müttəfiq seçməsi, bu, hər şeydən öncə, Prezident İlham Əliyevin düzgün və balanslı siyasətindən, eyni zamanda, Azərbaycanı Vətən müharibəsindən sonra bir güc kimi özünü təsdiq etməsindən xəbər verir. Psevdo vətənpərvərlərin, zamanında dövləti parçalayıb dövlətçiliyi məhvə aparanların, Xocalı kimi dəhşətlərə görə ermənilərlə bərabər məsuliyyət daşıyanların indi bu bəyanatı suverenlik üçün təhdid hesab etməsi açıq anlaşılan deyil və heç deyilsə, 43 maddədən birini göstərsinlər və Azərbaycanın ziyanına şərh etsinlər. Yoxdur, nəinki maddə, heç hər hansı bir maddədə bir nüans da tapa bilməzlər. Çox qəribədir ki, bu bəyanat imzalanan gündən bir Ermənistan narahat olur, bir də bunlar.

Hörmətli sədarət, bu il Xocalı soyqırımının 30-cu ildönümündə çox sevindirici haldır ki, elə İrəvandan bütün dünyaya Ermənistanın əsl mahiyyətini ifşa edə bildik. Bildiyiniz kimi, həmkarlarımız Tahir Mirkişili və Soltan Məmmədov bu qədim, əzəli Azərbaycan şəhəri, İrəvanda səfərdə oldular. Hər iki həmkarımız qalib ölkənin qalib parlamentarisi necə olur Ermənistandan elə ermənilərə və

onların havadarlarına da göstərdilər. İstər iclaslarda, istərsə də sosial şəbəkələr vasitəsi ilə aparılan iş milli maraqlarımıza xidmət etməklə bərabər, eyni zamanda, cənab Prezidentin hücum siyasətinə çox adekvat oldu. Eyni zamanda, həm Tahir müəllim, həm də Soltan müəllim İrəvan səfəri ilə Azərbaycan daxilində parlamentimizi gözdən salmaq, hər imkanda ləkələmək istəyən qaraguruha layiqli cavab vermiş oldular. Fürsətdən istifadə edib, hər iki həmkarımıza da təşəkkür etməyi özümə borc bilirəm.

Əlbəttə, bütün bunlar Azərbaycanın gücündən, qüdrətindən xəbər verir. Əminəm ki, Xocalı qurbanlarının ruhu bu gün şaddır. Təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun.

Azər Badamov. Buyurun, Azər müəllim.

A.Badamov. Hörmətli Sahibə xanım, hörmətli həmkarlar. Xocalı faciəsi qan yaddaşımızdır. İlk növbədə xocalılar bu faciənin çox acı taleyini yaşayıblar. Elə bir Xocalı ailəsi yoxdur ki, erməni vəhşiliyinə, o soyqırımını hərəkətlərinə məruz qalmasın. Xocalıların elə bir günü, gecəsi olmayıb ki, bu faciəli gecəni yaddan çıxarsın. Bu gün bu dəhşətli faciənin 30 ili tamam olur. Bu soyqırımın canlı şahidlərindən biri bizim həmkarımız hörmətli Elman Məmmədovdur. Elman müəllimin də əzizləri və yaxınları erməni soyqırımının qurbanı olub. Elman müəllimin gözlərindəki o qəm, kədər, ürəyindəki o dərd hər bir xocalılığın içindədir. Bu gün Xocalı soyqırımının 30 ilində Elman müəllimin timsalında bütün xocalılara baş sağlığı verirəm və inanıram ki, gün gələcək üçrəngli bayrağımız Xocalıda da dalğalanacaq.

Xocalı soyqırımının təşkilatçıları Sarkisyan və Köçər-yan başda olmaqla hamısı beynəlxalq tribunalın ittiham kürsüsünə çıxarılacaqdır. Sadəcə, bu, zamanın işidir.

Bu 30 ildə Xocalı faciəsini nəinki xocalılar, bütün Azərbaycan, o cümlədən bütün dünyada yaşayan azərbaycanlılar özündə yaşatdı və kimin harada, nəyə gücü çatdısa, dünyanın hər bir guşəsində bu faciəni tanıتماğa çalışdı.

Təbii ki, Leyla xanım Əliyevanın rəhbərliyi altında keçirilən “Xocalıya ədalət!” kampaniyası haqqında bu gün danışmamaq mümkün deyil. “Xocalıya ədalət!” kampaniyası dünyaya səs saldı. Biz bu illərdə insanlığa qarşı törədilmiş erməni cinayətlərinin tanıtılmasında əməli nəticələrə nail olduq. Tarixən ermənilər azərbaycanlılara qarşı soyqırımları törətdikləri halda, özlərini məzlum və əzilən xalq kimi dünyaya təqdim edirdilər. Amma “Xocalıya ədalət!” kampaniyası və dövlətimizin gördüyü sistemli iş sayəsində biz erməninin təbliğat maşınını sındıraraq, bu gün dünyada erməninin iç üzünü açıb onun cinayətkar obrazını necə varsa elə də təqdim edə bildik. Məhz planlı şəkildə gördüyümüz işlərin nəticəsi olaraq qeyd edə bilərik ki, bir çox ölkələr dövlət və parlament səviyyəsində bu faciəni tanıdıqlarını bildirdilər. Bununla yanaşı, görülməli işlərimiz də çoxdur. Dünyanı, hər bir ölkənin ictimaiyyətini erməni vəhşilikləri ilə daha da yaxından tanış etməliyik. İnformasiya müharibəsini hər zaman davam etdirməliyik. Bütün dünya bilməlidir ki, ermənilər insanlığa qarşı soyqırımı törətməklə etnik təmizləmə siyasətini həyata keçiriblər. Həm də Azərbaycanın mədəni, dini və tarixi abidələrinə qarşı soyqırımı törədiblər.

Torpaqlarımızın işğal altında olduğu illərdə ermənilər tərəfindən məscidlərimizin, qəbiristanlıqlarımızın, tarixi abidələrimizin darmadağın və təhqir edildiyini heç vaxt yadımızdan çıxarmayacağıq. Bu gün Ali Baş Komandanımızın rəhbərliyi altında müzəffər ordumuz torpaqlarımızı işğaldan azad etmiş, 44 günlük Vətən müharibəsində xal-

qımıza qarşı törədilmiş qanlı cinayətlərin cavabı verilmişdir.

İl yarımındır ki, Qarabağımız azaddır, yenidən qurulur. Əsgərlərimiz erməni ilə üz-üzə dayanaraq düşmənlərimizin göz dağına çevrilmişlər. Düşünürəm ki, Ali Baş Komandanının “Dəmir yumruğ”u ilə yaxın vaxtlarda Xocalıya və Xankəndinə də qayıdacağıq. Qarabağ Azərbaycandır! Sağ olun.

Sədrlik edən. Sağ olun.

Elman Nəsirov. Elman müəllim, buyurun.

E.Nəsirov. Hörmətli xanım sədr, hörmətli sədarət, hörmətli həmkarlar. Xocalı soyqırımını insanlıq əleyhinə cinayətdir. İnsanlıq əleyhinə cinayət isə beynəlxalq cinayətdir. Bu cinayəti törətmiş cinayətkarlar ilk növbədə beynəlxalq canilərdir, hərbi canilərdir və hərbi canilərə qarşı da, cinayət beynəlxalq miqyasda törədilibsə, beynəlxalq tribunallar təşkil edilir. Bu da bizə bəlli həqiqətdir. Təbii, mən də onun fərqi deyəm ki, beynəlxalq hərbi canilərə qarşı hərbi tribunalların təşkil edilməsi asan məsələ deyil. Ancaq son baş verən hadisələr, hesab edirəm ki, bu niyyətimizin reallaşması üçün münbit şəraiti təmin edib. Xüsusi ilə də mən 3 hadisənin üzərində dayanmaq istəyirəm.

İlk növbədə onu qeyd etmək istəyirəm ki, 44 günlük Vətən müharibəsində müzəffər Ali Baş Komandanımızın rəhbərliyi altında bizim yenilməz ordumuzun qazandığı qələbə Xocalı qurbanlarının ruhunu şad etdi. Eyni zamanda, qalib dövlət olaraq canilərin beynəlxalq məhkəmə qarşısında cavab verməsi üçün bizim imkanlarımız daha da genişləndi.

İkinci amil onu hesab edirəm ki, ilk növbədə Xocalıda törədilmiş bu bəşəri, beynəlxalq cinayətdə günahkarlar Ermənistana keçmiş prezidentləri Robert Köçəryan və

Serj Sarkisyanıdır. Bu iki hərbi canı bu prosesdə təşkilatçı qismində çıxış edib. Belə olan vəziyyətdə nəzərə alsaq ki, Ermənistanın Baş naziri Paşinyan da düzdür, Xocalı motivi ilə bağlı deyil, amma digər motivlərlə Sarkisyanı və Köçəryanı canı, cinayətkar hesab edir, onlara qarşı da məhkəmə prosesi başlayıb və proses getməkdədir. Belə olan vəziyyətdə istisna deyildir ki, Azərbaycan və Ermənistan arasında tənzimləyəcəyi, sülh sazişinin imzalanacağı reallıqda artıq həm Köçəryanın, həm də Sarkisyanın beynəlxalq məhkəmə qarşısında cavab verməsi üçün daha yaxşı imkanlar yaranacaq. Rəsmi Bakı və rəsmi İrəvanın mövqeyi bu baxımdan üst-üstə düşə bilər.

Xüsusi ilə də qeyd edirəm ki, Azərbaycan Prezidenti cənab İlham Əliyevin rusiyalı həmkarı Putinlə fevralın 22-də imzaladığı müttəfiqlik bəyannaməsi münasibətlərimizin ali, zirvə nöqtəsidir. Biz müttəfiqlərik. Belə olan vəziyyətdə, hesab edirəm ki, Rusiya amili də Xocalı soyqırımının törədilməsində bilavasitə iştirak etmiş canilərin məhkəmə qarşısında cavab verməsi üçün yaxşı imkanlar yaratmış olar.

Artıq nəticələr var və bu nəticələrin Xocalı soyqırımına dünyada beynəlxalq hüquqi siyasi qiymət verilməsi ilə bağlı yaxşı nəticələrimiz var. Artıq dünyanın 17 ölkəsi, Birləşmiş Ştatların 23 ştatı, İslam Əməkdaşlıq Təşkilatı və digər beynəlxalq qurumlar Xocalı soyqırımını ilə bağlı müvafiq sənədlər qəbul ediblər və bu proses genişlənməkdədir. Təbii ki, bu, böyük nəticələrdir. İndiki dünyanın reallıqlarını nəzərə alsaq, həqiqətən də, bunlar yaxşı nəticələrdir və bu prosesdən ölkə Prezidenti cənab İlham Əliyevin, ölkəmizin Birinci vitse-prezidenti Mehriban xanım Əliyevanın və xüsusi ilə də 2008-ci ildən başlayaraq “Xocalıya ədalət!” kampaniyasını uğurla həyata keçirən

hörmətli Leyla xanım Əliyevanın müstəsna xidmətlərini qeyd etmək istərdim.

Fürsətdən istifadə edib, onu da qeyd etmək istərdim ki, biz beynəlxalq danışıqlarda, beynəlxalq kürsülərdə Xocalı faciəsinə soyqırımı kimi qiymət verməklə kifayətlənməməliyik. Bu, həm də beynəlxalq terrorçuluq əməlidir. Bu, bütün mahiyyət etibarı ilə beynəlxalq terror əməlidir. Çünki siyasi mahiyyətlidir, siyasi məzmun kəsb edib və azərbaycanlı əhaliyə qarşı birbaşa terror əməlini özündə ehtiva edir. Hesab edirəm ki, bu hadisəyə həm soyqırımı cinayəti, həm də beynəlxalq cinayət əməli kimi qiymət vermək daha düzgün olardı. İnanıram ki, o gün uzaqda deyil, lap yaxındadır. Xüsusi ilə də Rusiya ilə imzalanmış məlum müttəfiqlik sənədindən sonra mənim içimdə bir inam var ki, biz Xocalı soyqırımının 31-ci ildönümünü elə Xocalının özündə qeyd edəcəyik. Orada Xocalı şəhidlərinin adına layiq olan böyük bir kompleksin açılışı ilə birlikdə biz onu qeyd edəcəyik. Buna inanırıq və yəqin ki, bu, mütləq olacaq.

Sədrlik edən. Sağ olun, Elman müəllim.

Fəzail müəllim söz istəyir. Buyurun, Fəzail müəllim.

F.İbrahimli. Təşəkkür edirəm, hörmətli sədr. Əziz həmkarlar, biz bu gün Xocalı faciəsinin 30-cu ildönümünü qeyd edirik. Xocalı faciəsi Azərbaycan tarixinin sonuncu səhifələrindən biridir. Bizim babalarımız, atalarımız o faciəni yaşayıb. Xocalı faciəsi sanki bizim taleyimizə yazılmış bir hadisəyə çevrildi. Əhatə dairəsinə, insan itkisinə, baş vermiş faciələrin insan sayına görə 1918-ci ildə Şamaxıda, Qubada və digər yerlərdə, hamısını sadalamıram, baş verən hadisələrlə bu hadisənin müqayisəsi, demək olar ki, tamamilə mümkündür.

Xocalı faciəsi əsrin ən böyük faciəsi ona görə adlanır

ki, bu bizim gözümüzün qabağında baş verib. Sivil dünyanın vaxtında baş verib. Əvvəlki hadisələr əgər dünyanın məhvərinin hansı səmtə getdiyinin qeyri-müəyyən bir dövründə baş vermişdisə, bu hadisə dünya demokratiyasının, beynəlxalq hüququnun dünyaya diktə etdiyi bir zamanda baş verdi.

Xocalı faciəsindən 30 il ərzində 2 dövr keçib. Birinci, dövlətimiz, millətimiz, xalqımız bu faciəni 28 il, hər il qeyd edib. Amma əzilmiş, hüquqları tapdalanmış yazıq və məzlum bir xalq obrazı oldu. İçərimizdə qətiyyət, mərdlik, qələbə əzmi olsa da. Amma zamanın girdabı bizə bu faciəni başqa bir formada ifadə etməyə imkan verməyib. Yalnız bir formada ifadə olunub – fəryad formasında. Ancaq böyük qələbəmizdən sonra isə artıq fəryad formasında deyil. Bu gün danışan hər bir millət vəkilinin sözündən çox aydın görünür. Tələb olunur, istəyimiz budur. Zaman veririk, biz özümüz bu məsələni həll edə bilərik. Bax, bu münasibətlərdə fərq budur.

Xocalı faciəsində millət qəhrəmanı libasında Ermənistanında bir obraz yaradan o canilər, qatillər bu qələbədən sonra həm dünyada, həm bizim tələblərimiz müstəvisində, həm də Ermənistan xalqının öz içərisində cani və qatil obrazında görünür. Xocalı faciəsi ilə dünyada “Böyük Ermənistan” ideologiyasının hər zaman addım-addım irəlilədiyini, torpaqların genişləndiyini, son məqsədlərə getmək yolunda Xocalı faciəsinin də bir addımını ən böyük kürsülərdən dünyaya bəyan edənlər bu gün hansı vəziyyətdədir. Böyük qələbədən sonra “Böyük Ermənistan” ideologiyası məhv oldu və bu qələbədən sonra dəfn etməkdə olduğumuz “Böyük Ermənistan” ideologiyasının tabutuna sanki sonuncu mismar vuruldu.

Biz dünyaya müraciət edirik, təbiidir. Azərbaycan

parlamentinin bu sahədəki fəaliyyəti kifayət qədər qənaətbəxşdir. Hər kəsin əlindən nə gəlsə, onu edir, dövlət səviyyəsində, şəxsi müstəvidə. Bir ideoloji müharibə gedir, bu ideoloji müharibədə hər bir Azərbaycan vətəndaşı öz mövqeyini ortaya qoymalıdır. Ancaq, təbii ki, beynəlxalq aləmdən haqq-ədalət ummaq, bu gün dünyada beynəlxalq hüququn beynəlxalq gücün yedəyində getdiyi bir zamanda biz dünyadan “Xocalıya ədalət!” şüarı ilə hərəkət etsək də, amma 30 ildir bu fəryadımıza cavab verən yoxdur. Ayrı-ayrı dövlətlərdə bizim uğurlarımız var, diplomatik addımlarımız var. Bunu qələbə ilə başa çatdırıbilməmişik, soyqırımı kimi qələmə vermişik. Amma real odur ki, nə vaxt Xocalı düşmən tapdağından azad ediləcək. Ona görə də beynəlxalq gücdən, beynəlxalq hüquqdan bu məsələni tələb etmək və buna ümid etmək, hesab edirəm ki, o qədər də məqbul hesab olunmur. Bəs məqbul nədir? Məqbul bütöv Azərbaycan xalqı, güclü Azərbaycan Ordusu, qətiyyətli iradə sahibi olan bir dövlət rəhbəri. Saydığım bu 3 amilin hər biri Azərbaycanın səciyyəvi cəhətidir. Əminəm ki, yaxın zamanlarda, növbəti ildönümlərində biz Xocalının azad edilməsi ilə bağlı düşüncələrimizi bir-birimizlə bölüşəcəyik. Təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun, Fəzail müəllim.

Hörmətli həmkarlar, bəyanatın layihəsi hazırdır. Bəyanatın mətnini oxumaq üçün mən Kamal Cəfərova söz vermək istəyirəm. Kamal müəllim, buyurun.

K.Cəfərov, *Milli Məclisin Hüquq siyasəti və dövlət quruculuğu komitəsinin üzvü.*

Xocalı soyqırımının 30 illiyi ilə əlaqədar Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin Bəyanatı.

1992-ci il fevralın 25-dən 26-na keçən gecə Azərbaycan Respublikasının Xocalı şəhərində törədilmiş soyqırımı

aktının 30 ili tamam olur. Bu kədərli günlərdə Azərbaycan xalqı erməni şovinizminin vəhşiliyinin qurbanı olmuş günahsız insanların əziz xatirəsini dərin hüznə bir daha yad edir.

Azərbaycanın əzəli və tarixi ərazisi olan Qarabağ bölgəsini qəsb etmək üçün Ermənistan Respublikasının Azərbaycana qarşı həyata keçirdiyi silahlı təcavüz gedişində dinc əhaliyə qarşı onlarca soyqırımı cinayəti törədilmiş, azərbaycanlı yaşayış məntəqələri əhalisinin bir hissəsi qabaqcadan hazırlanmış plan əsasında xüsusi amansızlıqla qətlə yetirilmişdir. Miqyasına və ağırlıq dərəcəsinə görə bu cinayətlərin ən dəhşətlisi Xocalı soyqırımıdır.

Xocalı şəhərində əhalinin vəhşicəsinə kütləvi qırğını doğma torpağının müdafiəsinə qalxmış xalqımızın mübarizə əzmini sarsıtmaq və Azərbaycan torpaqlarının işğalını sürətləndirmək niyyəti ilə törədilmişdir. Bu soyqırımı aktının təşkilatçıları Ermənistan Respublikasının siyasi və dövlət rəhbərliyi, birbaşa icraçıları isə Ermənistan silahlı qüvvələrinin bölmələri, erməni terrorçu dəstələri və keçmiş sovet ordusunun Xankəndi şəhərində yerləşən 366-cı motoatıcı alayının şəxsi heyətinin üzvləridir.

Xocalıya hücum əməliyyatına 366-cı alayın ikinci taqımının komandiri Seyran Ohanyan, üçüncü taqımının komandiri Yevgeni Nabokix, birinci taqımının qərargah rəisi Valeri Çitçyan rəhbərlik etmişlər. Əməliyyata alayın 90-dan çox tankı, piyada döyüş maşını və digər hərbi texnikası cəlb edilmişdir. Dinc əhaliyə qarşı soyqırımı cinayətinin iştirakçılarından 39 nəfərin adları Azərbaycan Respublikasının istintaq orqanlarına məlumdur, digər iştirakçıların müəyyənləşdirilməsi üçün başlanmış cinayət işinin təhqiqi hələ də davam edir.

Təkcə bizim xalqımıza qarşı deyil, həm də bütün insanlığa qarşı yönəlmiş bu müdhiş cinayət əməli nəticəsində

63 nəfəri uşaq, 106 nəfəri qadın, 70 nəfəri qoca olmaqla, ümumilikdə 613 nəfər dinc azərbaycanlı milli mənsubiyyətə görə vəhşicəsinə qətlə yetirilmiş, 487 nəfər şikəst edilmiş, 1275 sakin girov götürülərək amansız işgəncələrə məruz qalmışdır. 8 ailə tamamilə məhv edilmiş, 25 uşaq hər iki valideynini, 130 uşaq valideynlərindən birini itirmişdir. Girov götürülənlərdən 150 nəfərin, o cümlədən 68 qadının və 26 uşağın taleyi bu günədək məlum deyildir.

Xocalı şəhərində törədilmiş cinayətin xarakteri və miqyası bu soyqırımı aktının BMT Baş Məclisinin 1948-ci il 9 dekabr tarixli 260 (III) sayılı qətnaməsi ilə qəbul edilmiş “Soyqırımı cinayətinin qarşısının alınması və cəzalandırılması haqqında” Konvensiyada ifadə olunmuş tərifə tam uyğun gəldiyini sübut edir. Qabaqcadan planlaşdırılmış kütləvi və amansız qırğın aktı həmin ərazidə yaşayan insanları məhz azərbaycanlı olduqlarına görə tamamilə məhv etmək niyyəti ilə törədilmişdir. Azğınlaşmış cəlladlar insanların başlarının dərisini soymuş, müxtəlif əzalarını kəsmiş, körpə uşaqların gözlərini çıxarmış, hamilə qadınların qarınlarını yarmış, adamları diri-diri torpağa basdırmış və ya yandırmış, cəsədlərin bir qismini minalamışlar. Yanan şəhərdən qaçıb xilas olmaq istəyən insanlara aman verilməmiş, dinc sakinləri yollarda, meşələrdə pusqu quran erməni hərbciləri xüsusi qəddarlıqla qətlə yetirmişlər. Məlum olduğu kimi, məhdud coğrafi zonada oxşar əməllərin törədilməsi keçmiş Yuqoslaviya üçün Beynəlxalq Cinayət Tribunalı tərəfindən soyqırımı aktı kimi tövsif edilmişdir.

Xocalı faciəsi erməni şovinistlərinin Cənubi Qafqazda azərbaycanlılara qarşı həyata keçirdikləri qəsbkarlıq və etnik təmizləmə siyasətinin yeni qanlı səhifəsi olmuşdur. Son iki yüz ilə yaxın dövrdə mərhələ-mərhələ həyata

keçirilən bu siyasət on minlərcə günahsız azərbaycanlının və digər xalqların nümayəndələrinin etnik və dini mənsubiyyətinə görə vəhşicəsinə qətlə yetirilməsinə, çar Rusiyasının süqutundan sonra Azərbaycanın əzəli torpaqlarında, yəni keçmiş İrəvan xanlığının ərazisində Ermənistan Respublikasının yaradılmasına, azərbaycanlılara məxsus olan əlavə 20,2 min kvadrat-kilometr ərazinin də bu süni dövlət qurumuna qatılmasına, sovet dövründə Azərbaycan ərazisində ermənilər üçün qondarma “Dağlıq Qarabağ Muxtar Vilayəti”nin təşkil edilməsinə, 1948–1953-cü və 1988–1993-cü illərdə 1,5 milyon nəfərə qədər azərbaycanlının doğma yurdlarından deportasiya edilməsinə və ya qovulmasına, Azərbaycan Respublikası ərazisinin 20 faizinin 30 ilə yaxın dövrdə işğal altında saxlanmasına gətirib çıxarmışdır.

Azərbaycanlıların məruz qaldıqları bu fəlakətlərin əsas səbəblərindən biri məlum geosiyasi güc mərkəzlərinin öz məqsədləri üçün davakar erməni millətçiliyinə rəvac verməsi və ondan bir alət kimi istifadə etməsi olmuşdur. Çirkin geosiyasi oyunlarda onlar üçün ayrılan rolu uyğun görən erməni şovinistlərinin qonşu xalqların torpaqları hesabına “Böyük Ermənistan” yaratmaq xülyasına düşməsi bölgədə onilliklər boyu davam edən faciələrin əsasını qoymuşdur. Son yüz əlli ildən artıq dövrdə erməni xalqının bir neçə nəslə milli müstəsna, Azərbaycan və türk xalqlarına qarşı düşmənçilik ruhunda tərbiyə edilmişdir. Cənubi Qafqazda erməni dini-ideoloji ekspansiyasına rəvac verilməsi isə Qarabağdakı alban xristian kilsəsinin erməni kilsəsinə tabe edilməsi, albanların etnik-mədəni irsinin, alban ədəbiyyatının və tarixinin Eçmiədzin erməni kilsəsi tərəfindən mənimsənilməsi, bölgənin tarixinin saxtalaşdırılması, ermənilərin tarixinin şişirdilərək qədimləş-

dirilməsi, qonşu xalqlara qarşı kəskin mənəvi təcavüz kampaniyası aparılması ilə nəticələnmişdir. Bölgədə baş verən hadisələr bilərəkdən təhrif edilmiş, dünya ictimaiyyətinin nəzərində “əzabkeş və məzlum” erməni xalqı obrazı yaradılmışdır.

Erməni şovinizminə qarşı mütəşəkkil müqavimət cəbhəsi Azərbaycan xalqının ümummilli lideri Heydər Əliyev ali hakimiyyətə qayıtdıqdan sonra yaradılmışdır. “Azərbaycanlıların soyqırımını haqqında” Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 1998-ci il 26 mart tarixli Fərmanı tarixi həqiqətlərin üzə çıxmasına və öz yerini tutmasına təkan vermişdir. Bu mühüm sənəddə tariximizdə ilk dəfə olaraq azərbaycanlılara qarşı törədilmiş kütləvi qırğınların – soyqırımlarının rəsmən adı çəkilmiş, Cənubi Qafqaz miqyasında xalqımıza qarşı aparılan etnik düşmənçilik siyasətinin kökləri açılmışdır. “Böyük Ermənistan” xülyasını həyata keçirməyin əsas yolunu tarix boyu bu ərazilərin yerli sakinləri olmuş azərbaycanlıların məhv edilməsində, qovulmasında, onların tarix və mədəniyyət abidələrinin dağıdılmasında, yer adlarının dəyişdirilməsində görən erməni şovinistlərinin mənfur fəaliyyətinə siyasi qiymət verilmişdir. Fərmana əsasən 31 mart günü son yüz ildən artıq dövrdə erməni şovinistlərinin xalqımıza qarşı törətdikləri vəhşiliklərin qurbanı olmuş günahsız insanların xatirəsinə ehtiram əlaməti olaraq azərbaycanlıların soyqırımını günü elan edilmişdir. Xocalı faciəsinə dəqiq siyasi-hüquqi qiymət verilmiş, Xocalıda törədilmiş soyqırımını cinayəti barədə həqiqətləri dünya ictimaiyyətinə çatdırmaq üçün ardıcıl və məqsədyönlü tədbirlərə təkan verilmişdir.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyev azərbaycanlıların soyqırımını ilə əlaqədar dəfələrlə xalqa müraciət etmiş, Xocalı faciəsini insanlığa qarşı ən

qəddar və amansız kütləvi terror hadisələrindən biri kimi qiymətləndirmişdir. Dövlət başçısının sərəncamı ilə bu il Xocalı soyqırımının 30-cu ildönümü qeyd edilir.

Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin 1994-cü il 24 fevral tarixli qərarına əsasən 26 fevral Xocalı soyqırımını günü elan edilmiş və bu barədə beynəlxalq təşkilatlara məlumat verilmişdir. Bu məsələ ilə əlaqədar parlamentin xüsusi bəyanat və müraciətləri qəbul edilmiş, beynəlxalq təşkilatlardan, dünya ölkələrinin parlamentlərindən və hökumətlərindən Xocalı soyqırımının tanınması və pislənməsi, gələcəkdə bu cür cinayətlərin cəzasız qalmasının qarşısını almaqdan ötrü təsirli beynəlxalq hüquq mexanizmlərinin yaradılması işinin tezliklə başa çatdırılması xahiş edilmişdir.

Heydər Əliyev Fondunun təşkilatçılığı ilə “Xocalıya ədalət!” kampaniyası ilə bağlı görülən işlər ildən-ilə daha da genişlənir. Bu kampaniya çərçivəsində soydaşlarımızı təmsil edən çoxsaylı vətəndaş cəmiyyəti institutları, gənclər təşkilatları və diaspor qurumları hakimiyyət orqanları ilə birgə səmərəli fəaliyyət göstərirlər.

Xocalı soyqırımının dünya miqyasında tanınması sahəsində aparılan sistemli işin nəticəsidir ki, İslam Əməkdaşlığı Təşkilatı Parlament İttifaqının, Meksika, Pakistan, Çexiya, Peru, Kolumbiya, Panama, Honduras, Sudan, Qvatemala və Cibuti parlamentlərinin müvafiq sənədlərində Xocalıda törədilmiş kütləvi qətlərin soyqırımını aktı olduğu təsdiq edilmişdir. Rumıniya, Bosniya və Herseqovina, Serbiya, İordaniya, Sloveniya parlamentləri, Böyük Britaniyanın tərkibindəki Şotlandiya parlamenti, eləcə də Amerika Birləşmiş Ştatlarının 22 ştatının icra və qanunvericilik orqanları Xocalı faciəsini qətliam kimi qiymətləndirərək qətiyyətlə pisləmişlər.

Xocalı şəhidlərinin xatirəsinin əbədiləşdirilməsi üçün dövlət tərəfindən bir sıra tədbirlər görülmüşdür. Bakı şəhərində, ölkəmizin digər şəhər və rayonlarında Xocalı qurbanlarına abidələr ucaldılmış, Xocalı faciəsi haqqında məlumatlar orta məktəb proqramlarına daxil edilmişdir.

2020-ci ilin sentyabr–noyabr aylarında 44 günlük Vətən müharibəsinin gedişində Azərbaycan Respublikasının Prezidenti, müzəffər Ali Baş Komandan İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə Azərbaycan Silahlı Qüvvələrinin əldə etdiyi möhtəşəm Zəfər sayəsində ölkəmizin beynəlxalq miqyasda tanınmış torpaqlarının Ermənistan tərəfindən işğalına son qoyulmuş, dövlətimizin ərazi bütövlüyünün bərpası təmin edilmişdir. Son iki yüz ilə yaxın dövrdə Azərbaycan xalqına çoxsaylı milli fəlakətlər gətirən erməni şovinizminə və ekspansionizminə sarsıdıcı zərbə endirilmişdir. Xocalı soyqırımını, dinc əhaliyə qarşı digər cinayətləri törədənlərin cavabı döyüş meydanında verilmişdir.

Uzun sürən münaqişə başa çatdıqdan sonra Azərbaycan Respublikası ilə Ermənistan Respublikası arasında daimi sülhün bərqərar edilməsi, sivil dövlətlərarası münasibətlər qurulması, bu dövlətlərin ərazisində Azərbaycan və erməni xalqlarının nümayəndələrinin dinc yanaşı həyatının təmin edilməsi üçün tarixi imkan yaranmışdır. Təəssüf ki, Ermənistan Respublikasında yenə də Azərbaycanın suverenliyini və ərazi bütövlüyünü hədəf alan qisasçı ritorikaya və hərəkətlərə yol verilir. Ermənistanın dövlət siyasətinin təməllərindən birini təşkil edən və Xocalı soyqırımının, dinc əhaliyə qarşı digər cinayətlərin törədilməsinə gətirib çıxarmış Azərbaycan xalqına qarşı nifrət və düşmənçilik ideologiyasından hələ də imtina edilməmişdir.

Bununla əlaqədar Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisi hesab edir ki, Xocalı soyqırımına dünya miq-

yasında lazımı siyasi-hüquqi qiymət verilməsi gələcəkdə belə cinayətlərə şərait yarada biləcək etnik dözümsüzlük əhval-ruhiyyəsini aradan qaldırmağa kömək göstərə bilər. Xocalı soyqırımını unudulmamalı, faciənin ideoloqları, təşkilatçıları və icraçıları yaxalanaraq layiq olduqları cəzalara çatdırılmalıdır.

Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisi Birləşmiş Millətlər Təşkilatına, Avropada Təhlükəsizlik və Əməkdaşlıq Təşkilatına, Avropa Şurasına, Avropa İttifaqına, Müstəqil Dövlətlər Birliyinə, digər beynəlxalq təşkilatlara, dünya ölkələrinin parlamentlərinə və hökumətlərinə müraciət edir ki, erməni şovinistləri tərəfindən Azərbaycan xalqına qarşı törədilmiş Xocalı soyqırımını tanısınlar və pisləsinlər, gələcəkdə dünya ölkələrindən hər hansı birinin ərazisində bu cür cinayətlərin baş verməsinin qarşısını almaq üçün təsirli tədbirlər görsünlər.

Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisi Ermənistan tərəfini Azərbaycan Respublikasının ərazi bütövlüyünü tanımağa, beynəlxalq hüquq prinsiplərinə və normalarına uyğun olaraq, suverenliyin, ərazi bütövlüyünün və beynəlxalq sərhədlərin toxunulmazlığının qarşılıqlı tanınması və bunlara hörmət edilməsi əsasında Azərbaycan Respublikası ilə normal qonşuluq münasibətləri qurmağa, bölgənin bütün etnik qrupların nümayəndələrinin firavanlıq şəraitində yaşadıkları sülh, sabitlik və inkişaf məkanına çevrilməsi üçün özündən asılı olan tədbirləri görməyə çağırır.

Çox sağ olun.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Kamal müəllim.

Hörmətli həmkarlar, necə düşünürsünüz, Bəyanatı səsə qoya bilərikmi?

Yerdən. (*Eşidilmir.*)

Sədrlik edən. Çox sağ olun, buyurun, Bəyanata mü-

nasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 12.57 dəq.)
Lehinə	76
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	1
İştirak edir	77
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 18 səs vermişlər.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Milli Məclisin Bəyanatı qəbul edildi.

Hörmətli həmkarlar, biz indi iclasımıza fasilə verəcəyik. Bilirsiniz, sizə məlumat verilib, sabah ümumxalq yürüşündə iştirak edəcək bütün deputatlar saat 1-dən 3-ə qədər “Xarı bülbül” bağında PCR testdən keçməlidirlər. Orada həkimlər indi sizi gözləyirlər və xahiş edirəm, şəxsiyyət vəsiqənizi də özünüzlə götürün.

Sağ olun. Saat 3-də iclasımıza davam edəcəyik.

(FASİLƏDƏN SONRA)

Sədrlik edən. Hörmətli həmkarlar, biz iclasımıza davam edirik. 2-ci məsələyə keçirik. 2-ci məsələ deputat Razi Nurullayevin Mədəniyyət komitəsinin üzvü seçilməsi haqqında qərar layihəsidir. Layihə sizə paylandı. Əgər başqa fikir yoxdursa, xahiş edirəm, münasibət bildirin. Buyurun.

Mən çox üzr istəyirəm, Aydın müəllim, burada tabloda bir az gec çıxır. Eşidirəm Sizi. Razi müəllimin məsələsi ilə bağlıdır?

Yerdən. (*Eşidilmir.*)

Sədrlik edən. Buyurun.

A.Mirzəzadə. Təşəkkür edirəm, hörmətli Sahibə xanım. Sahibə xanım, əlbəttə ki, mən buna səs verəcəyəm. Amma mən belə hesab edirəm ki, deputatların hansısa bir komitəyə üzv olması proseduru bizim səsvermədən keçməməlidir. Mənim mövqeyimdir.

Bəli, Daxili Nizamnamədə belədir. Amma belədə deputat hansısa komitənin üzvü olmaq istəyirsə, hansısa dostluq qrupunun üzvü olmaq istəyirsə, qoy, sadəcə olaraq, yazılısın, Sizə bildirsən və Siz də parlamentdə elan edin ki, filankəs filan komitənin üzvü olur. Komitənin 5-mi, 20-mi üzvü olması artıq deputatın özünün istəyindən asılı olan məsələdir. Düzdür, mən səs verəcəyəm, çünki Daxili Nizamnamə bunu tələb edir. Amma mən gələcək üçün belə bir təklif irəli sürdüm.

Bir də, hörmətli Sahibə xanım, bu günlərdə mən Polşada Azərbaycan nümayəndə heyətinin tərkibində səfərdə oldum. İcazə versəniz, bir neçə dəqiqə həmin səfər barədə parlamenti məlumatlandırım.

Sədrlik edən. Aydın müəllim, tövsiyəyə görə çox sağ olun. Özünüz 3 dəfə dediniz ki, Daxili Nizamnamə var, nizamnamədə belədir. Mən də heç vaxt nizamnaməyə qarşı getmirəm və çalışıram hər şey qanunla olsun. Bu bir.

2-ci məsələ, əgər Polşa səyahətinizdən nə isə demək istəyirsinizsə, onda bir ayrı vaxt. Hələ imkan verək, Razi müəllimin bu komitəyə keçməsinə səs verək, sonra. Yaxşı? Xahiş edirəm, münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri

(saat 15.03 dəq.)

Lehinə

71

Əleyhinə

1

Bitərəf	0
Səs vermədi	1
İştirak edir	73
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Aydın müəllim, Daxili Nizamnaməyə belə bir dəyişikliyi də gec verirsiniz. Bunları vaxtında verəydiniz, mən də bir qərara gələrdim. Bir dəfə dedim 30 il niyə susmusunuz, hamı yazdı. İndi yenə yazacaqlar. Bunu vaxtında demək lazım idi.

Şakir müəllim, buyurun.

Ş.Şabanov. Lehinə 18 səs vermişlər.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qəbul edildi.

Hörmətli həmkarlar, biz gündəliyin 3-cü məsələsinə keçirik. Gündəliyin 3-cü məsələsindən başlayaraq növbəti 4 məsələsi, 6-cı məsələ də daxil olmaqla üçüncü oxunuşda olan qanun layihələridir. İndi isə gündəliyin 3-cü məsələsinə keçirik və bu “Azərbaycan Respublikasının Silahlı Qüvvələri haqqında” Qanunda dəyişiklik edilməsi barədə qanun layihəsidir.

Məsələyə dair məlumat vermək üçün mən Müdafiə, təhlükəsizlik və korrupsiya ilə mübarizə komitəsinin sədri hörmətli Ziyafət Əsgərova söz verirəm. Ziyafət müəllim, buyurun.

Z.Əsgərov, *Milli Məclisin Müdafiə, təhlükəsizlik və korrupsiya ilə mübarizə komitəsinin sədri.*

Çox sağ olun, Sahibə xanım. Hörmətli xanım sədr, hörmətli həmkarlarım, qanun layihəsi ikinci oxunuşda yekdilliklə müdafiə olunduğuna görə səs verməyinizi xahiş edirəm. Sağ olun.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Ziyafət müəllim. Çıxış eləmək istəyən də yoxdur və mən məsələni səsə qoyuram.

Buyurun, münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 15.04 dəq.)
Lehinə	71
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	1
İştirak edir	72
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 18 səs vermişlər.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qanun layihəsi üçüncü oxunuşda qəbul edildi.

Hörmətli həmkarlar, biz indi növbəti məsələlərə keçirik və bildiyiniz kimi, 4-cü və 5-ci məsələlər cənab Prezidentin bir məktubu ilə Milli Məclisə daxil olub və mahiyyətcə də bir-birinə yaxındır. Gündəliyin 4-cü məsələsi “Qaz təchizatı haqqında” Qanunda dəyişiklik edilməsi barədə qanun layihəsidir. 5-ci məsələ isə İnzibati Xətalər Məcəlləsində dəyişiklik edilməsi haqqında qanun layihəsidir. Keçən iclasda olduğu kimi, mən yenə də təklif edirəm ki, təqdimatlar bir yerdə verilsin, səsvermələr isə ayrıca aparılsın.

4-cü məsələ ilə bağlı mən Təbii ehtiyatlar, energetika və ekologiya komitəsinin sədri hörmətli Sadiq Qurbanova söz verirəm. Sadiq müəllim, buyurun.

S.Qurbanov, *Milli Məclisin Təbii ehtiyatlar, energetika və ekologiya komitəsinin sədri.*

Çox sağ olun. Dəyərli Sahibə xanım, əziz həmkarlar. Layihə üçüncü oxunuşa təqdim olunub. Üçüncü oxunuş zamanı yenidən müzakirələr aparıldı, dəstəkləndi. Amma,

sadəcə olaraq, biz qanunvericilik təşəbbüsünün hüquqi nümayəndəsi ilə məsləhətləşmələr apardıq. Burada bizim tərəfimizdən, komitəmiz tərəfindən qaldırılan bir məsələ var idi, həm də müayinə qaydalarının pozulmasına görə məsuliyyətin müəyyən edilməsi də tələb olunurdu. Biz Administrasiyaya göndərdik, razılıq aldıq. Ona görə də 279.0.1.1-ci maddədə “havadəyişmə xətlərinə müayinə və texniki xidmət qaydalarının pozulmasına” sözlərindən sonra burada “müayinə və” sözləri əlavə olunub. Xahiş edirəm, dəstəkləyəsiniz. Çox sağ olun.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Sadiq müəllim.

İndi isə 5-ci məsələ. İnzibati Xətalər Məcəlləsində dəyişiklik edilməsi haqqında qanun layihəsini Hüquq siyasəti və dövlət quruculuğu komitəsinin üzvü Kamal Cəfərov təqdim edəcək. Kamal müəllim, buyurun.

K.Cəfərov. Çox sağ olun, hörmətli xanım sədr. Sadiq müəllim həmin məsələ ilə – yeniliklə bağlı kifayət qədər geniş məlumat verdi. Birinci və ikinci oxunuşlarda da İnzibati Xətalər Məcəlləsində təklif edilən dəyişikliklərlə bağlı geniş təqdimat olmuş, suallara cavab verilmişdir. Bunu nəzərə alaraq, əziz həmkarlarımı hər iki layihənin lehinə səs verməyə dəvət edirəm. Çox sağ olun.

Sədrlik edən. Kamal müəllim, çox sağ olun.

Sadiq müəllim, bu məsələyə sizin komitədə də baxılıb, əlavə sözlünüz yoxdur ki?

Yerdən. (*Eşidilmir.*)

Sədrlik edən. Çox sağ olun. Sual verən yoxdur, ona görə mən bir-bir qanun layihələrini səsə qoyuram. İndi isə buyurun, 4-cü məsələyə, yəni “Qaz təchizatı haqqında” Qanunda dəyişiklik edilməsi barədə qanun layihəsinə münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 15.07 dəq.)
Lehinə	74
Əleyhinə	0
Bitərəf	1
Səs vermədi	0
İştirak edir	75
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 18 səs vermişlər.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qanun layihəsi üçüncü oxunuşda qəbul edildi.

Hörmətli həmkarlar, 5-ci məsələni səsə qoyuram. Buyurun, münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 15.08 dəq.)
Lehinə	74
Əleyhinə	2
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	76
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 18 səs vermişlər.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qanun layihəsi qəbul edildi.

Hörmətli həmkarlar, indi isə biz gündəliyin 6-cı məsələsinə keçirik. Bu məsələ “Dini etiqad azadlığı haqqında” Qanunda dəyişiklik edilməsi barədə qanun layihəsidir. Məsələyə dair məlumat vermək üçün mən Milli Məclis Sədrinin müavini, İctimai birliklər və dini qurumlar komitəsinin sədri hörmətli Fəzail İbrahimliyə söz verirəm.

Fəzail müəllim, buyurun.

F.İbrahimli, *Milli Məclis Sədrinin müavini, İctimai birliklər və dini qurumlar komitəsinin sədri*.

Çox sağ olun, Sahibə xanım. Qanun layihəsi üçüncü oxunuşun bütün tələblərinə tam cavab verir və onun səsə qoyulmasını təklif edirəm. Təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Fəzail müəllim. Çıxış eləmək istəyən, sualı olan yoxdur və mən məsələni səsə qoyuram. Buyurun, münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 15.09 dəq.)
Lehinə	72
Əleyhinə	1
Bitərəf	1
Səs vermədi	0
İştirak edir	74
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 18 səs vermişlər.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qanun layihəsi üçüncü oxunuşda qəbul edildi.

Hörmətli həmkarlar, gündəliyin qalan 5 məsələsi 2-ci oxunuşda olan qanun layihələridir. İndi biz 7-ci məsələyə keçirik. Bu məsələ “Normativ hüquqi aktlar haqqında” Konstitusiyaya Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Konstitusiyaya qanununun layihəsidir. Məsələyə dair məlumat vermək üçün mən Hüquq siyasəti və dövlət quruculuğu komitəsi sədrinin müavini hörmətli Qüdrət Həsənzadəyə və söz verirəm. Qüdrət müəllim, buyurun.

Q.Həsənquliyev, *Milli Məclisin Hüquq siyasəti və dövlət quruculuğu komitəsi sədrinin müavini.*

Sağ olun. Hörmətli sədr, hörmətli həmkarlar. Bu dəyişikliklər texniki xarakterlidir. Biz 2021-ci il dekabrın 30-da “Media haqqında” Qanun qəbul elədik və orada Milli Televiziya və Radio Şurası idi, indi Azərbaycan Respublikasının Audiovizual Şurası adlanır. Ona görə də “Normativ hüquqi aktlar haqqında” Konstitusiya Qanununun 4-cü və 80-ci maddələrində ad dəyişikliyi baş verir. Buna görə də deputat həmkarlarımı dəyişikliyi dəstəkləməyə çağırıram.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Qüdrət müəllim.

Hörmətli həmkarlar, bu, ikinci oxunuşda olan qanun layihəsidir. Ona görə biz əvvəlcə qanun layihəsinə əsas kimi səs verməliyik. Buyurun, münasibət bildirin. Xahiş edirəm, diqqətli olun, bu layihə 95 səs çoxluğu ilə qəbul olunmalıdır.

Səsvermənin nəticələri	(saat 15.10 dəq.)
Lehinə	82
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	2
İştirak edir	84
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 18 səs vermişlər.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qanun layihəsi əsas kimi qəbul edildi.

Çıxış eləmək istəyən, sualı olan yoxdur. İkinci oxunuşdur, ona görə də biz qanun layihəsini maddələr üzrə səsə

qoymalıyıq. Bu, kiçik bir layihədir. Ona görə də, xahiş edirəm, münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 15.11 dəq.)
Lehinə	81
Əleyhinə	1
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	82
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 18 səs vermişlər.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qanun layihəsi maddələr üzrə qəbul edildi.

İndi isə qanun layihəsini ikinci oxunuşda mən bütövlükdə səsə qoyuram. Buyurun, münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 15.11 dəq.)
Lehinə	82
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	1
İştirak edir	83
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 18 səs vermişlər.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qanun layihəsi bütövlükdə qəbul edildi.

Növbəti məsələ 8-ci məsələdir. “Tibbi sığorta haqqında” Qanunda dəyişiklik edilməsi barədə qanun layihəsidir. Məsələyə dair məlumat vermək üçün mən Səhiyyə

komitəsinin sədri hörmətli Əhliman müəllimə söz vermək istəyirəm. Əhliman müəllim, buyurun.

Ə.Əmiraslanov, *Milli Məclisin Səhiyyə komitəsinin sədri*.

Hörmətli Sahibə xanım, hörmətli millət vəkilləri. Qanun layihəsi birinci oxunuşda qəbul olunduqdan sonra Səhiyyə komitəsinə əlavə təklif və iradlar daxil olmamışdır. Xahiş edirəm, qanun layihəsini ikinci oxunuşda səsə qoyasınız. Təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Əhliman müəllim.

Tahir müəllim, sizin komitənizdə də baxılıb, əgər bir sözünüz varsa, zəhmət olmasa, fikrinizi bildirin.

T.Mirkişili, *Milli Məclisin İqtisadi siyasət, sənaye və sahibkarlıq komitəsinin sədri*.

Xeyr, hörmətli sədr. Bizim təklifimiz olduğu kimi dəstəkləməkdir. Çox sağ olun.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Tahir müəllim.

Hörmətli həmkarlar, bu da ikinci oxunuşda olan qanun layihəsidir. Ona görə biz əvvəlcə bu qanun layihəsinə əsas kimi səs verməliyik. Buyurun, münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 15.13 dəq.)
Lehinə	76
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	1
İştirak edir	77
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 18 səs verilmişlər.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qanun layihəsi əsas kimi qəbul edildi.

Çıxış eləmək istəyən, sualı olan yoxdur. İkinci oxunuşdur, ona görə də biz qanun layihəsinə maddələr üzrə səs verməliyik. Bu qanun layihəsi 2 maddədən ibarətdir. Buyurun, 1-ci maddəyə münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 15.13 dəq.)
Lehinə	79
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	1
İştirak edir	80
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 18 səs vermişlər.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, 1-ci maddə qəbul edildi.

Mən 2-ci maddəni səsə qoyuram. Buyurun, münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 15.14 dəq.)
Lehinə	75
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	75
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 18 səs vermişlər.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, 2-ci maddə də qəbul edildi.

İndi isə qanun layihəsini ikinci oxunuşda bütövlükdə səsə qoyuram. Buyurun, münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 15.14 dəq.)
Lehinə	77
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	77
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 18 səs vermişlər.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qanun layihəsi bütövlükdə qəbul edildi.

Növbəti 2 məsələ, yəni 9-cu və 10-cu məsələlər cənab Prezidentin bir məktubu ilə Milli Məclisə daxil olub və mahiyyətcə də, bildiyiniz kimi, bir-birinə bağlı olan qanun layihələridir.

Beləliklə, gündəliyin 9-cu məsələsi Gəncə şəhərinin inzibati ərazi bölgüsündə qismən dəyişiklik edilməsi haqqında qanun layihəsidir, 10-cu məsələ isə “Bələdiyyələrin əraziləri və torpaqları haqqında” Qanuna əlavə edilmiş “Azərbaycan Respublikasında bələdiyyələrin siyahısı”nda dəyişiklik edilməsi barədə qanun layihəsidir. Mən təklif edirəm, keçən dəfə olduğu kimi, yenə də Regional məsələlər komitəsinin sədri hörmətli Siyavuş Novruzov hər iki layihə haqqında ümumi məlumat versin, biz müzakirələri də birgə aparaq. Səsvermələri həmişə olduğu kimi ayrılıqda keçirək. Siyavuş müəllim, buyurun.

S.Novruzov, *Milli Məclisin Regional məsələlər komitəsinin sədri.*

Təşəkkür edirəm. Hörmətli sədr, hörmətli deputatlar. Qeyd olunduğu kimi, iclasın gündəliyinə təqdim edilən iki məsələ, Gəncə şəhərinin inzibati ərazi bölgüsündə qismən

dəyişikliklər edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsini və “Bələdiyyələrin əraziləri və torpaqları haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununa əlavə edilmiş “Azərbaycan Respublikasında bələdiyyələrin siyahısı”nda dəyişikliklər edilməsi barədə qanun layihəsini ikinci oxunuşda müzakirəyə təqdim edirik.

Qeyd edirəm ki, bu məsələ komitənin genişləndirilmiş iclasında ətraflı şəkildə müzakirə olunmuşdur, Gəncədən seçilmiş millət vəkilləri də bu iclasa dəvət olunmuşdular, həmçinin Gəncədən olan bələdiyyə sədrləri də iclasda iştirak edirdilər. Biz iclası onlayn keçirirdik, onları da dəvət etmişdik. Onların da təkliflərinə, rəylərinə qulaq asdıq və ümumilikdə, təqdim olunan qanun layihələrinə nə Milli Məclisdəki müzakirələrdə, nə də komitənin iclasında bir təklif irəli sürülməmişdir. Təklif olunan bir neçə məsələlər var. Düzdür, bizim müzakirə etdiyimiz qanuna deyil, ümumilikdə, Azərbaycanda gələcəkdə müxtəlif ərazilərin rayonların birləşdirilməsi, sayının azaldılması məsələləridir. Təbii ki, bununla bağlı Azərbaycan Respublikasının Prezidenti tərəfindən iqtisadi rayonların yeni bölgüsü aparılıb, 14 iqtisadi zona yaradılıbdır. O cümlədən Şərqi Zəngəzur və Qarabağ iqtisadi zonası yaradılıbdır və bu, bilavasitə cənab Prezidentin səlahiyyətinə daxil olan məsələdir. O baxımdan gələcəkdə bu addımlar atılcaqsa, ona uyğun şəkildə də həm bələdiyyələr, həm digər regional ad dəyişmələri, həm də yaradılmalarla bağlı biz hər hansı qanun qəbul edə bilərik.

Bələdiyyələrlə bağlı digər bir məsələ qeyd olundu ki, böyük şəhər bələdiyyələri yaradılsın və bələdiyyələr birləşdirilsin. Qeyd etmək istəyirəm ki, bələdiyyələrin ərazilərinin müəyyənləşdirilməsi və dəyişdirilməsi, o cümlədən bələdiyyələr təşkil edilərkən, birləşdirərkən, ayrılarkən,

yenidən təşkil edilərkən və ya ləğv olunarkən onların hüddurlarının müəyyənleşdirilməsi, dəyişdirilməsi, yaranan sosial-iqtisadi vəziyyət, tarixi və digər yerli xüsusiyyətlər müvafiq ərazi əhalisinin rəyi nəzərə alınmaqla 1999-cu il iyulun 2-də qəbul olunmuş “Bələdiyyələrin statusu haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanunu ilə müəyyən edilir. O qanun müzakirə olunduğu təqdirdə bu dəyişiklikləri daxil edə bilərik.

Bir məsələni də həmkarlarımızın diqqətinə xüsusi çatdırmaq istəyirəm ki, bələdiyyələr haqqında geniş qanunlar toplusu var və artıq müəyyən strukturlarla bir yerdə biz bələdiyyə məcəlləsinin hazırlanması ilə məşğuluq. Yəqin ki, o hazırlananda bu təkliflər irəli sürüləcəkdir. Ümumilikdə, səsə qoymağınızı xahiş edirəm.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Siyavuş müəllim, ətraflı məlumat verdiniz. İndi isə, hörmətli həmkarlar, bu qanun layihəsinə əsas kimi səs verməliyik. Ona görə, xahiş edirəm, 9-cu məsələnin əsas kimi qəbul edilməsinə münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 15.19 dəq.)
Lehinə	78
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	78
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 18 səs vermişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qanun layihəsi əsas kimi qəbul edildi.

İndi isə 10-cu məsələnin, yəni “Bələdiyyələrin əraziləri və torpaqları haqqında” Qanuna əlavə edilmiş bələdiyyələrin siyahısına dəyişiklik edilməsi barədə qanun layihəsinin əsas kimi qəbul edilməsinə münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 15.20 dəq.)
Lehinə	78
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	78
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, buyurun.

Ş.Şabanov. Lehinə 18 səs vermişlər.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, bu qanun layihəsi də əsas kimi qəbul edildi.

Çıxış etmək istəyən yoxdur. Ona görə də mən qanun layihələrini bir-bir maddələr üzrə səsə qoyacağam. Buyurun. 9-cu məsələ 3 maddədən ibarətdir. Xahiş edirəm, bu qanun layihəsinin 1-ci maddəsinə münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 15.21 dəq.)
Lehinə	80
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	80
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 18 səs vermişlər.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, 1-ci maddə qəbul edildi.

İndi isə 2-ci maddəyə, xahiş edirəm, münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 15.21 dəq.)
Lehinə	77
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	77
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Buyurun, Şakir müəllim.

Ş.Şabanov. Lehinə 18 səs vermişlər.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, 2-ci maddə də qəbul edildi.
3-cü maddəyə münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 15.21 dəq.)
Lehinə	79
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	79
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 18 səs vermişlər.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, 3-cü maddə də qəbul edildi.

İndi isə bu qanun layihəsini ikinci oxunuşda mən bütövlükdə səsə qoyuram. Xahiş edirəm, münasibət bildirək.

Səsvermənin nəticələri	(saat 15.22 dəq.)
Lehinə	80
Əleyhinə	0
Bitərəf	0

Səs vermədi	0
İştirak edir	80
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Buyurun, Şakir müəllim.

Ş.Şabanov. Lehinə 18 səs vermişlər.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qanun layihəsi ikinci oxunuşda qəbul edildi.

İndi isə 10-cu məsələyə keçirik. Yəni Azərbaycan Respublikasında bələdiyyələrin siyahısında dəyişiklik edilməsi barədə qanun layihəsi. Bu, kiçik bir sənəddir. Bir maddədən ibarətdir. Ona görə də, xahiş edirəm, qanun layihəsinə maddələr üzrə münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 15.23 dəq.)
Lehinə	80
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	80
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Buyurun, Şakir müəllim.

Ş.Şabanov. Lehinə 18 səs vermişlər.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, maddələr üzrə qəbul edildi.

İndi isə qanun layihəsini mən bütövlükdə səsə qoyuram. Xahiş edirəm, münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 15.23 dəq.)
Lehinə	77
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0

Buyurun, Şakir müəllim.

Ş.Şabanov. Lehinə 18 səs vermişlər.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qanun layihəsi ikinci oxunuşda qəbul edildi.

11-ci məsələyə keçirik. Bu məsələ Şəhərsalma və Tikinti Məcəlləsində dəyişiklik edilməsi haqqında qanun layihəsidir. Qanun layihəsinə dair məlumat vermək üçün mən hörmətli Qüdrət Həsənquliyevə söz verirəm. Qüdrət müəllim, buyurun.

Q.Həsənquliyev. Təşəkkür edirəm, hörmətli sədr. Söhbət Məcəllənin 102-ci maddəsinə təkmilləşdirmə və dəqiqləşdirmə xarakterli bir əlavənin edilməsindən gedir. Yəni 102.4-3-cü bənd əlavə olunur. Məsələnin mahiyyəti ondan ibarət idi ki, – birinci oxunuşda da bu barədə məlumat verildi, – tikinti obyektinin istismarına icazə verilməsi üçün sənədlər təqdim olunanda həm də dövlət rüsumunun ödənilməsi faktını təsdiq edən rəsmi sənəd təqdim olunmalıdır. Belə sənəd təqdim olunmadıqda həmin 102-ci maddənin 102.4-2-ci maddəsinə görə iki gün müddətində icazə verilmədən imtina haqqında məlumat verilirdi. Yəni bu dəyişikliyin məqsədi odur ki, şəxs icazə almaq üçün yenidən müraciət edəndə daha bütün sənədləri təqdim etmir, yalnız həmin rüsumun ödənilməsi haqqında rəsmi sənədi təqdim edir və iki gün müddətində də cavab alır. Yəni dəyişikliyin mahiyyəti bundan ibarətdir.

Birinci oxunuşda da konseptual baxımdan deputat həmkarlarım yekdilliklə səs vermişdilər, indi də onları bu əlavəyə səs verməyə çağırıram.

Sədrlik edən. Qüdrət müəllim, çox sağ olun. Bu qanun

layihəsi də ikinci oxunuşdadır. Ona görə biz əvvəlcə gərək buna əsas kimi münasibət bildirək.

Səsvermənin nəticələri	(saat 15.25 dəq.)
Lehinə	75
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	75
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 18 səs vermişlər.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qanun layihəsi əsas kimi qəbul edildi.

İndi biz müzakirəyə keçəcəyik, yazılanlar var. Ancaq icazə verin, mən Aydın müəllimə söz vermişdim. Aydın müəllim, xahiş edirəm, qısaca olaraq, mən Sizə söz vermişəm, ona görə də, buyurun.

A.Mirzəzadə. Təşəkkür edirəm, Sahibə xanım. Fevral ayının 21-də Azərbaycanla Polşa arasında diplomatik əlaqələrin qurulmasının 30 illik yubileyi tamam olurdu. Azərbaycanın Polşadakı Səfirliyinin təşəbbüsü ilə orada silsilə tədbirlər keçirilirdi və Azərbaycanın nümayəndə heyəti iştirak edirdi. Mən də Sizin təklifinizlə nümayəndə heyətində təmsil olundum. Nümayəndə heyətinə xarici işlər nazirinin müavini Xələf müəllim Xələfov rəhbərlik edirdi. İki gün ərzində 7 böyük görüşümüz oldu. 2 gün ərzində böyük bir seminarda iştirak etdik və Polşa ictimaiyyətinin rəsmi nümayəndələri orada iştirak edirdi.

Qeyd edirəm ki, Polşa rəsmi dairələrində, ictimaiyyətində Azərbaycan ilə bağlı obyektiv bir məlumatın olduğu qə-

naətinə gəldim. Polşa Prezidentinin siyasi məsələlər üzrə müşaviri, xarici işlər naziri, iqtisadi inkişaf nazirinin müavini, Polşa parlamentinin hər iki palatasının sədr müavinləri ilə və digər görüşlərimiz oldu. Bu görüşlərdə Xələf müəllim və nümayəndə heyətinin digər üzvləri Azərbaycanın işğaldan azad olunan torpaqlarında gedən proseslər, regionda sülhün bərqərar olması, Azərbaycanın Ermənistanla sülh müqaviləsinin bağlanmasına razı olması barədə geniş məlumat verdilər. Yəni bütün bunların edilməsinə çox böyük bir ehtiyac var.

Polşa sıradan bir ölkə deyil, Polşanın iqtisadiyyatı Avropada beşinci iqtisadiyyatdır və onun böyük potensialı var. Bütün görüşlərdə Azərbaycanın işğaldan azad olunan torpaqlarında Polşa şirkətlərinin iştirak etməsi arzusunu bildirdik. Qeyd edim ki, iqtisadi inkişaf nazirinin müavini bizə böyük bir paket təklif etdi və həmin paketdə Polşa şirkətləri həmin ərazilərdə müxtəlif sahələr üzrə iştirak etmək arzusundadırlar. Böyük maraqla qarşılandı, bunların hamısı istifadə ediləcəkdir.

Eyni zamanda, Azərbaycanın son dövrlərdə apardığı siyasət, öz suveren hüquqlarının bərpası ilə bağlı həmin məlumatların ən yüksək səviyyədə paylanmasına, danışılmasına da böyük bir ehtiyac var idi. Qeyd etmək istəyirəm, bu görüşlər onu göstərdi ki, Polşada Azərbaycanla əlaqələrə çox böyük maraq var. Eyni zamanda, biz parlamentlərarası əlaqələrin genişləndirilməsi, qarşılıqlı parlament səfərləri, dostluq qruplarının əlaqəsi ilə bağlı məsələləri də qaldırdıq.

Hesab edirəm ki, səfər ümumən maraqlı oldu və səfərdən irəli gələn bir neçə fikrimi bildirmək istəyirəm. Birincisi, mən deyim ki, oradakı səfirliyimiz çox fəal işləyir. Nərgiz xanım Qurbanova qadın diplomatdır, böyük bir

təcrübəsi var, Amerikada, Bolqarıstanda işləyib. Onun fəallığı kifayət qədər böyükdür və bütün olduğumuz görüşlərdə rəhbər işçilər Nərgiz xanımın orada Azərbaycanın mövqeyini çox prinsipial şəkildə müdafiə etdiyini dedilər. Nərgiz xanım təkcə Polşa rəhbərliyi ilə deyil, eyni zamanda, orada səfirliklərlə işləyib. Belə bir hadisə danışdı ki, Latın Amerikasına ölkələrindən birinin səfiri onunla görüşdən, – həmin insan səfir olmamışdan xeyli əvvəl Bakıda səfərdə iştirak edib, – qayıtdıqdan sonra öz ölkəsində nazirdən xahiş edib Xarici İşlər Nazirliyinin kollektivini yığaraq, Dağlıq Qarabağ problemi ilə bağlı real mövqeyi açıqlayıb. Yəni göründüyü kimi, diplomatik sahədə Azərbaycanın fəaliyyəti burada da özünü göstərir.

Eyni zamanda, mən təklif edərdim ki, bir sıra ölkələrdə, o cümlədən Polşada diplomatik nümayəndəliyimizdə işləyənlərin sayı artırılсын. Çünki biz, sadəcə olaraq, Azərbaycanı təmsil etmirik. Biz beynəlxalq təşkilatlara rəhbərlik edirik, biz artıq beynəlxalq tədbirlərin keçirildiyi bir diplomatik mərkəzə çevrilmişik, iqtisadi əlaqələr genişlənir, xaricdə səfirliklərimiz diaspor ilə də çox geniş işləməli olurlar. Yəni indiki sayı, mənə elə gəlir ki, kifayət qədər artırmağa ehtiyac var. Yəni bu baxımdan mən İqtisadi siyasət, sənaye və sahibkarlıq komitəsinin sədri Tahir müəllimdən iqtisadiyyat naziri ilə əlaqələrdə bu məsələnin də qaldırılmasını xahiş edərdim. Təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Aydın müəllim. Təəssüf olsun ki, Səttar müəllim – dostluq qrupunun rəhbəri gedə bilmədi, çox sağ olun ki, Siz getdiniz. Düşünürəm ki, sonra Səttar müəllimlə öz fikirlərinizi bölüşərsiniz.

İndi isə müzakirələrə keçirik. Razi Nurullayev. Razi müəllim, buyurun. Birincisi, Sizi təbrik edirik, yeni komitənin üzvü oldunuz. Sizə uğurlar. İndi buyurun, mövzu

ilə bağlı fikirlərinizi bildirin.

R.Nurullayev. Təşəkkür edirəm. Sahibə xanım, hörmətli deputatlar. Səs verdiyinizə görə təşəkkür edirəm və mən də Mədəniyyət komitəsində yaxşı işlər ilə yadda qalmağa çalışacağam. Təşəkkür edirəm.

Hörmətli xanım sədr, deməli, tikinti obyektinin istismara verilməsi zamanı, təbii ki, biz burada həm də bu reklam qurğuları ilə bağlı bir müzakirə aparırıq, məsələ bundan ibarətdir. Yəqin hər birimiz şəhərdə gedən zaman görürük ki, reklam qurğuları sökülüb amma yerində 4 hündür bolt qalıb. Bunların üzərindən istənilən adam ya atdana, atdana keçir, ya ayağı, ya da ayaqqabısı ilişir yıxılır. Şəhərin bir neçə yerlərində mən bunu görürəm. Deyək ki, gözü zəif görən bir adam, yaxud tələsən bir insan, neçəsi mənim gözümün qabağında lap əvvəllər görmüşəm yıxılıblar. Mənə belə gəlir ki, bu məsələlərlə bağlı qayda-qanun lazımdır. Bir reklam sahəsi istismar olunsun, sonra o sökülən zaman ondan irəli gələn bütün məsələləri də həll etməlidir, daha yarımçıq qoyub gedib insanların həyatını təhlükəyə atmaq olmaz.

İkinci məsələ isə şəhərsalma ilə bağlı demək istəyirəm, hörmətli xanım sədr. Şəhər və rayonlar xaotik və eybəcər şəkildə tikilir. Eninə və uzununa infrastruktur salınmadan genişlənir. Rayon mərkəzlərində və şəhərlərində şəhərsalma qaydaları da demək olar ki, yoxdur. Şəhər, qəsəbə dediyində insanın gözünün önünə uca binalar, infrastrukturlu yerlər, gözəl parklar və xiyabanlar gəlir. Rayon və şəhərlər isə eninə, uzununa genişlənmə-genişlənmə gedir. Dünyanın harasında görülüb ki, 1-ci evlər, obyektlər tikilsin, sonra infrastruktur layihələri həyata keçirilsin. Bu eybəcərliyin də davam etməsi bizim ziyanımızdır. Günahkar kimdir, təbii ki, indi ailəsini yağışdan, soyuqdan qoru-

maq, başının üstündə yuva qaraltmaq istəyən vətəndaş da var və buna göz yuman və onlar üçün normal şərait yaratmayan aidiyyəti qurumlar da var. Balaca bir ölkədə 80-ə yaxın şəhər yaratmışıq. Şəhər deyəndə, orada rahat yaşamaq üçün imkanlar lazımdır. Bizim neçə şəhərimizdə belə imkanlar var? Onun üçün xırda rayonların birləşdirilməsi yolu ilə mərkəzi şəhərlər yaratmaq vacibdir.

Keçən sessiyada Fazil müəllimin dedikləri ilə tam razıyam və eyni hissələri çıxışında səsləndirmirəm. Böyük şəhərlər olmalıdır ki, mənzil tikintisi maraqlı olsun. Gəncələrə ev lazımdır. Necə alsın, hansı maaşla alsın, hansı işlə, hansı qazancla. 2-3 sot yer alıb 2-3 ev tikilir. Nə etsin bəs? Bu eybəcərliyin və qanunsuzluğun qarşısını almaq üçün sosial evlərin tikintisi sürətləndirilməlidir. Hər bir rayon mərkəzində hündür mərtəbəli binaların tikilməsi üçün iş adamlarına həvəsləndirici təkliflər edilə, şirnikləndirici güzəştlər verilə bilər ki, onlar az xərclə evlər tikib satsınlar. Əvəzində isə onlara şəhərin ən gözəl yerlərindən torpaqlar ayrıla bilər. Kənar yerlərdə infrastrukturunu dövlət yaratmaqla yerlər ayrıla bilər ki, bahalı mənzillər tikib satsınlar və bu şəkildə də xərclərini kompensasiya etsinlər. Həm pullunun maraqları təmin olunsun, həm də kasıb-kusubun. Kasıb gedib kvadratı 2 min manatdan mənzili haradan ala bilər ki? Kiçik şəhər və rayon mərkəzlərində isə mənzillər tikmək üçün iş adamında stimulyoxdur. Bax, bu stimulu yaratmaq üçün bu təklifi mən deyirəm. Vətəndaş plansız və eybəcər şəkildə tikə-tikə gedir, iş adamları, dövlət qurumları arxasınca düşüb onların tikdiyini kompensasiya ödəyib alır, sökür və yerində hündür mərtəbəli binalar tikir. Fərq burasındadır ki, onların arxasınca düşənlərin sürəti yüz dəfə azdır. Olmaz ki, elə bəri başdan infrastruktur yaradılsın, planlı şəkildə tikilib, uy-

ğun qiymətə vətəndaşlara satılsın.

İpoteka krediti də əl çatan deyil. İpoteka krediti ilə ev almaq və dolanmaq üçün gərək minimum 1500 manat əmək haqqı alasan. Azərbaycanda sosial cəhətdən həssas olan nə qədər adam ayda 1500 manat qazana bilir? Dövlət Neft Fondundan ilkin olaraq 2 milyard vəsaitin ayrılması vacibdir və dövlət özü sosial evlərin tikintisini genişləndirsin, bu cür xaotik tikintilərin də qarşısı alınsın. İpoteka kreditlərini aylıq 300-400 manata salaq daha həssas təbəqələr üçün isə 200 manat olsun. Gənclər üçün mərhələ-mərhələ bunu etmək lazımdır. O zaman gənclər siyasətindən də danışmaq olar ki, bu, sosial yönlüdür. Qoy əlaqədar orqanlar Fransa təcrübəsini öyrənsinlər, İkinci Dünya müharibəsindən sonra Fransa 5 il ərzində mənzil problemini tam olaraq necə həll etmişdi. Təşəkkür edirəm, xanım sədr.

Sədrlik edən. Sağ olun.

Fazil Mustafa. Fazil müəllim, buyurun.

F.Mustafa. Təşəkkür edirəm. Hörmətli xanım sədr, hörmətli millət vəkilləri. Burada 102.4-3-cü maddədə dəyişikliklər nəzərdə tutulur. Xüsusi ilə də burada ikinci dəfə təkrar müraciət edilmək imkanı yaradılır. Bu, müsbət bir haldır.

Amma bu müraciət məsələsinə biz hələ bu problemlərin həlli kimi baxmamalıyıq. Çünki bu gün ölkədə, hesab edirəm, burada indi fikirlər səsləndirildi, həqiqətən, Bakıda, şəhərdə xaotik binalar tikilibdir. Əslində, bu vaxta qədər elə bu tikilibdir. Dövlət Şəhərsalma və Arxitektura Komitəsi yaranandan sonra bu məsələlər bir az nizama salınmağa başladı. Artıq Bakıda “Ağ şəhər” və başqa modellərdə tikintilərdə həm infrastruktur, yol genişliyi, həm də həyətində müəyyən mədəni, sosial infrastrukturun qorunması prinsipinə əməl olundu. Bu, müsbət bir tendensiyaadır. Əvvəllər belə idi ki, cibində pulun var idi, bir yeri

nişan alırdın, gedirdin o pulu Bakı şəhəri İcra Hakimiyyətində müvafiq şəxslərə ödəyirdin. O da gözünü yumaraq istənilən sənədə qol çəkirdi. İstənilən yerdə gətirib 18, 20, 25 mərtəbəni tikə bilirdin. Bu, bir Azərbaycan reallığı idi. Yolun da çox vaxt qarşısını kəsirdin. İndi yol da salınanda, diqqət edirsinizsə, Bakı şəhərində yollar çox vaxt gedir dalana dirənir. Qarşısında görürsən ki, çoxmərtəbəli bina, hansısa bir obyekt var. O yoldan artıq geriye dönüş imkanı da yaratmaq mümkün olmur. Bunlar hamısı əvvəlcədən qurulmuş bir korrupsiya sisteminin nəticələridir. Amma indi bu məsələdə nizam-intizamın yaranması müsbət bir tendensiyadır.

Amma burada başqa bir problem çıxıbdir. İndi burada deyilir, istismara icazə verilməsi. Bu gün mənə çoxlu tikinti şirkətlərinin təmsilçiləri müraciət edirlər. Azərbaycan dilində yaxşı bir ideomatik ifadə var “qan ağlamaq”. Hamısı qan ağlayırlar. Hamısının cibində pulu, imkanı, amma artıq dəfələrlə müraciət etməsinə baxmayaraq, icazə ala bilmirlər. Yaxud tikinti şirkəti var ki, əvvəllər pulunu ödəyib, əlavə, başqa formalarda vəsait də ödəyib 18 mərtəbəyə icazə alıbdir, sonradan bunu kəsib ediblər 11 mərtəbə, 10 mərtəbə. Bunların hamısı onun müflisləşməsi deməkdir.

Digər tərəfdən, hər tikinti şirkətində 150, 200, 250, 500 adam çalışır və bu, əmək haqqı alır, ailəsini dolandırır. Bu, elə bir şəbəkədir ki, həm də istehsal sahələri buna görə dolanırlar, satış infrastrukturunu buna görə ayaqda qala bilir. Bunlar hamısı işsiz, bekar qalıblar. Biz elə etməliyik ki, heç olmasa, bu tikinti şirkətlərinin yarımçıq qoyduğu binaların tamamlanması üçün onlara dövlət dəstəyi, hansısa bir faizsiz kredit formasında verilsin ki, yarımçıq tikililəri tamamlaya bilsinlər. Digər tərəfdən, bu tikinti işçilərinin taleyini düşünmək lazımdır. Yeni sahələr açmaq lazımdır

ki, bu tikinti şirkətləri ən azı o sahələrdə Bakı şəhərinin hansısa bir massivində şəhərin infrastrukturuna, yoluna və başqa məsələsinə mane olmayan şəkildə bu işləri görməyə imkan əldə etsinlər. Çünki bunlar da Azərbaycan vətəndaşıdır və orada işsiz qalan fəhlə də, hər hansı bir şəkildə işsiz qalan sahibkar da, hamısı Azərbaycan üçün problem yaradacaq səviyyədə yoxsullaşıblar. Ona görə də bu məsələ üzərində düşünmək lazımdır. Onlara hansısa formada dövlət dəstəyinin istiqamətini müəyyənləşdirmək lazımdır.

Nəhayət, burada indi biz tikinti obyektlərinin istismarından söhbət edəndə, illərdir Azərbaycanda Bakı şəhərinin baş planı ilə bağlı söhbət gedir. Neçə illər lazımdır ki, bu məsələ öz həllini tapsın? Vaxtı ilə Akademiyada işləyən adamlar olurdu ki, 30 il ora gedib-gəlirdilər namizədləri, doktorluq müdafiə edə bilmirdilər, amma Akademiyanın işçisi sayılırdılar. Yaxud eyni qaydada universitetdə müdafiə edə bilmirdi. Təqribən ona bənzəyir, 20, 30, 40 il keçir, bəs bu Bakı şəhərinin baş planı həyata keçirilsin ki, bu şəhərin gecəqondu problemini çözə bilək. Yollarda hərəkət etmək artıq mümkün deyil. Binalar o qədər sıx tikilib ki, hərəkət imkanı yoxdur və insanların çox vaxtı tıxaclarda gedir. Ona görə də bu problemlərin kompleks həll olunması üçün müvafiq qurumlar təcili tədbirlər görməlidir və bilavasitə vətəndaşların da bu sıxıntıdan qurtarması üçün müəyyən addımlar atmalıdırlar ki, yeni sahələr açılsın, tikinti şirkətləri işsiz qalmasınlar və işçiləri də...

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Fazil müəllim.

Aydın Hüseynov, buyurun.

A.Hüseynov. Təşəkkür edirəm, xanım sədr. Mən qanunun ikinci oxunuşu ilə əlaqədar ona uyğun bir təklif vermək istəyirəm. Hər birimizə məlumdur ki, Azərbaycan tikintilərə icazə verilməsi indeksinə görə dünyada öncül

yerlərdən birini tutur. Bu qanuna edilən dəyişiklik də hesab edirəm ki, bizim müəyyən pillə də yüksəlməyimizə gətirib çıxaracaq. Yəni müsbət bir haldır, müsbət bir tendensiyadır. Ona görə bu qanunun özündə bir hissə var onu oxumaq istəyirəm və təklifimi ona uyğun verəcəyəm.

“Sifarişçi tərəfindən dövlət rüsumunun ödənilməsi faktını təsdiq edən sənəd təqdim edildikdən sonra tikinti obyektinin istismarına icazə 2 iş günündən gec olmayaraq sifarişçiyə təqdim edilir”. Yəni bu qanuna edilən dəyişikliklərdən məlum olur ki, sifarişçi gətirib həmin o ödənişi ilə bağlı təsdiqedici sənədi təqdim edir və 2 gündən sonra icazə verilir.

Hər birimizə məlumdur ki, artıq müasir elektron ödəniş sistemləri vasitəsi ilə bu ödənişin bir neçə saniyədən sonra baş verdiyini müəyyənləşdirmək mümkündür. Mən hesab edirəm ki, bu maddədə dəyişiklik edilsə, dediyim hal da burada nəzərə alınır. Yəni sifarişçinin gətirib həmin ödənişlə bağlı sənədi təqdim etməsi, dövlət rüsumunun ödənişi faktının təsdiqləndiyi halda, yəni onu hər hansı bir elektron daşıyıcısı vasitəsi ilə görür ki, təsdiqlənib. Bu, həm də məmur və vətəndaş təmasını azaltmış olur. Bu halda təklif edirəm ki, belə olsun, ödənişi təsdiqlənən, həm özü gətirib verə bilsin, həm də ödənişi sistemdə görürsə, bu da əsas hesab olunsun.

Bir də, çox üzr istəyirəm, bəlkə də ikinci oxunuşun tələblərini keçsəm də, 1 dəqiqə ərzində bir-iki fikrimi də bildirmək istəyirəm.

Əlbəttə, Bakımız hər birimizə məlumdur ki, doğrudan da, gözəlləşir. Sözün əsl mənasında, bu gün Bakı dünyanın ən gözəl şəhərləri sırasındadır. Bu, əlbəttə, dövlət rəhbərinin tapşırığı ilə həyata keçirilən proseslərdir. Bununla yanaşı, biz görürük ki, Bakı ətrafı yaşayış mas-

sivlərində, qəsəbələrdə çox xaotik və gələcəkdə dövlət üçün, sözün əsl mənasında, milyonlara başa gələcək problemlər yaranır. Kommunikasiya xətləri, ictimai nəqliyyatla bağlı, yeni küçələr elədir ki, indi orada özləri tikdikləri evlərdə, yeni massivlərdə yaşayanlar, əsasən, gənc ailələrdir. Bir azdan onların ailə tərkibi artacaq, yaş çoxalır, ictimai nəqliyyat lazım olacaq. İndiki halda 2 yüngül minik avtomobilinin o küçənin keçməsi qeyri-mümkündür. Gələcəkdə bu, ümumiyyətlə, mümkün olmayacaq. Məktəb, xəstəxana və digər sosial obyektlər tikilməsi, xidmət sahələri üçün ətrafda yer yoxdur. Mən hesab edirəm, bunlar da nəzərə alınmalıdır ki, bu xaotik halların qarşısı alınsın və gələcəkdə dövlətə yük olmasın.

Digər tərəfdən, şəhərimizin böyüməsi çox müsbət haldır. Eyni zamanda, Qaradağ rayonu, bütövlükdə, Bakı şəhərinin ərazi etibarı ilə 51 faizini təşkil edir. Yəni bütün sənaye sahələri, gələcəkdə bütün infrastrukturlar Qaradağ rayonunun ərazisinə köçürülür. Bunun özü isə şəhərin sənaye tullantıları, digər ekoloji baxımdan və bütün kateqoriyalarla müsbət bir haldır. Mən hesab edirəm ki, insanların iş yerinə gedib-gəlməsinin yaxın olması nəminə bütün bu yaşayış komplekslərinin, binaların Qaradağ rayonu ərazisində tikilməsi üçün həm yer var, həm şərait var, həm də, bütövlükdə, şəhərimizin tıxaclarını azaltmış olar. Bu sahədə də iş adamlarının və dövlətin müəyyən istiqamətdə proqramları olsa, hesab edirəm ki, düzgün bir yanaşma olar. Sağ olun, təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun.

Siyavuş Novruzov. Buyurun, Siyavuş müəllim.

S.Novruzov. Təşəkkür edirəm. Hörmətli sədr, hörmətli deputatlar. Mən də qanun layihəsinə səs verəcəyəm. Amma bir neçə məsələyə öz münasibətimi bildirmək istəyi-

rəm. Burada dövlət rüsumundan söhbət gedir. Burada ən əsas rüsumlardan biri də bələdiyyə rüsumları olmalıdır, bələdiyyəyə rüsum ödənməlidir. Bu, göstərməyib. Mən hesab edirəm ki, bunun da bura əlavə olunması yerinə düşərdi. Əgər dövlət rüsumunu ödəmirsə, qeydiyyatdan keçirmirlərsə, deməli, bələdiyyədən hansı bir arayış, hər hansı bir rəy alınmalıdır. Çünki o torpaqların böyük əksəriyyəti bələdiyyələrin torpaqlarıdır. Ümumilikdə, biz bələdiyyələrlə, onların maddi təminatı ilə bağlı müxtəlif qanunlar qəbul etmişik. Lakin onlara bu rüsumların toplanılması baxımından hər hansı bir inzibati səlahiyyət verilməyibdir. Təbii ki, kimsə bələdiyyəyə aid olan torpaq vergisini, yaxud hər hansı digər vergini ödəmirsə, bələdiyyənin heç bir səlahiyyəti yoxdur ki, onu ya məhkəməyə versin, ya hansısa bir inzibati ölçü götürsün, ya da hesabına qadağa qoysun və sair. Adi bir verginin ödənilməməsi ilə əlaqədar ölkədən çıxmağa qadağa qoyulur. Lakin bələdiyyənin də vergisi var və bələdiyyə də bununla inkişaf edir. Ona görə də mən hesab edirəm ki, bu məsələ də öz əksini tapmalıdır.

İkinci bir məsələ. Hörmətli sədr, bizə qeydiyyatsız evlərin qeydiyyata alınması ilə bağlı çoxlu sayda məktublar daxil olur. Bunlar qeydiyyata alındığı halda, heç olmasa, bələdiyyələr rüsumlar verəcəklər və bununla da bələdiyyələr öz büdcələrini genişləndirə bilirlər. Artıq bu tikilibdir, bunun icazəsini verən icra başçısı çoxdan işdən çıxıb, bəziləri dünyasını dəyişib, bəziləri tutulub, bəziləri, ümumiyyətlə, Azərbaycanda yoxdur. Yəni bu addım atılıbdır. Bu da onun əsasında tikib. Onun günahı yoxdur. Günah buna icazə verəndədir, göz yumandadır ki, vətəndaş gəlib tikibdir.

Cənab Prezident də dəfələrlə tapşırır ki, bunların sənədləşdirilməsi həyata keçməlidir. Bu sənədləşdirilsin ki,

onların da həm dövlətə rüsum versin, həm də digər sahələrdən istifadə hüququ olsun. Məsələn, televiziya gündə şahidi oluruq, şikayət edirlər ki, qaz çəkmirlər, işıq çəkmirlər, kanalizasiya sistemi yoxdur, yol pis vəziyyətdədir, ictimai nəqliyyat yoxdur, uşaqlarımızı piyada məktəbə aparırıq. Təbii ki, bunlar Azərbaycan vətəndaşıdır. Amma bununla yanaşı, bunun qeydiyyatı yoxdur. Qeydiyyatı olmadığı üçün bu struktur da orada hər hansı bir infrastrukturunu yarada bilmir. Ona görə də lazımdır ki, bu məsələ mütləq həll olunsun.

Digər bir tərəfdən, müəyyən verilən pay torpaqlarında, bu məcəllədə də öz əksini tapmalıdır, təyinatına uyğun olmayan, təyinatından kənar addımlar atırlar, yenə qeydiyyat tələb edirlər. Buna icazə verilməməlidir. Pay torpağında gedir ev tikir, deyir mənim pay torpağımdır. Halbuki bu pay torpağı təsərrüfat üçün nəzərdə tutulub. Hər təsərrüfat torpağını götürüb mənzil tiksək, onda gələcəkdə ərzaq qıtlığı ilə rastlaşa bilərik. Yaxud kimsə gözünü yumur, gəlib meşədəki qoruqda 3-5 ev tikirlər, sonra deyirlər ki, bura bir məktəb salın. Yaxud da çaydan keçməyə körpümüz yoxdur, körpü salın. Axı, bura mənzil, məişət üçün nəzərdə tutulmayıbdır. Bunlar hamısı bələdiyyəyəndir və digər sahələrinə, buna icazə verilib. Buna görə də bunların qarşısı çox kəskin şəkildə alınmalıdır və ən əsası da qeydiyyat məsələləri, hesab edirəm ki, həyata keçirilməlidir.

Burada bir məsələ də qaldırıldı. Dövlət tərəfindən kifayət qədər mənzillər tikilir və verilir. Sosial mənzillərlə bağlı elanlar gedir, tikilir, açılışında cənab Prezident, Birinci vitse-prezident iştirak edir, orada parklar salınır. Fərq ondan ibarətdir ki, bir çoxu istəyir ki, bu, elə şəhərin mərkəzində olsun. Şəhərin qırağı da şəhərdir. Hər halda harada tikilirsə, orada istifadə etmək lazımdır. Təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun.

Fəzail Ağamalı. Fəzail müəllim, buyurun.

F.Ağamalı. Təşəkkür edirəm. Hörmətli xanım sədr, hörmətli həmkarlar. Mən təqdim olunan qanun layihəsinə səs verəcəyəm. Düşünürəm ki, bu vacibdir. Lakin burada bəzi fikirlər səsləndi. Əlbəttə, mən də hamımızı narahat edən bir sıra məqamlara aydınlıq gətirmək istərdim.

Bakı ətrafı və Bakı şəhərinin özündə küçələrin darlığı, binaların plansız tikilməsinin səbəbi bu gün deyil. Bu, təqribən 1990-cı illərdə o zaman ayrı-ayrı işbaz adamların Azərbaycan qanunlarında olan boşluqlardan, yaranmış situasiyadan istifadə edərək yaratmış olduğu problemlərdir. Bunu bu cür başa düşmək və bu cür də qəbul etmək lazımdır. 10 il, 15 il bundan qabaq buraxılmış olan nöqsanları, səhvləri Bakı şəhərinin, yaxud şəhərsalmanın bugünkü rəhbərinin üzərinə yükləmək, mənə elə gəlir ki, ədalətsizlikdir, olmaz.

Ancaq başqa bir problem var. Bunun, təbii ki, Siyavuş müəllim də üzərində dayandı. Mən onu bir az da genişləndirmək istərdim. Bakının Binəqədi rayonu, Sabunçu rayonu, Xəzər rayonunda bələdiyyələrin qərarı, icra hakimiyyətinin şifahi razılığı ilə çoxsaylı evlər tikilib. Bəli, bu, infrastrukturdan tamam kənardır. Onların demək olar ki, kanalizasiya sistemi yox dərəcəsidədir, işıqla, qazla təminatında ciddi problemlər var, həm də onlar indiyə qədər rəsmiləşdirilməyib. Bunların əksəriyyəti kənd təsərrüfatı təyinatlı torpaqlardır. Orada insanlar, bir daha təkrar edirəm, artıq indi yoxdur, 5 ildir tikinti aparılmır, çünki artıq torpaq yoxdur. Tikilib qurtarıb, bitib. İndi onları, heç olmasa, evdən köçürmək mümkün deyil. Hər halda insanlar özünün orada yuvasını qurubdur, bunu rəsmiləşdirmək lazımdır. Siyavuş müəllimin dediyi təkliflə mən ta-

mamilə şərikəm, dəfələrlə o məsələ qaldırılıbdır. Ölkə Prezidenti səviyyəsində tapşırıqlar veriləndir. Həmin sahələrdə, yəni kənd təsərrüfatı təyinatlı yerlərdə və ya tikintisi nəzərdə tutulmayan dövlət torpaqlarında artıq evlər tikilib, oradan gəlin köçürülüb, ora gəlin gətirilib. İndi bunları rəsmiləşdirmək lazımdır. Bu problemi hökmən həll etmək lazımdır.

İkinci bir tərəfdən, şəhərsalma ilə bağlı. Artıq şəhərsal-mada ölkə Prezidentinin xüsusi yanaşması ilə ciddi qayda-qanun yaradılıbdır. Hörmətli həmkarlarımla diqqətinə çatdırmaq istərdim ki, Bakının Baş Planı təsdiq olunubdur və indi aparılan bütün tikinti işləri, istər çoxmərtəbəli binalar, istərsə də sosial xarakterli obyektlərin tikintisi birbaşa baş planın qayda və qanunlarına və yanaşmalarına uyğun olaraq aparılır və orada qəti şəkildə bu və ya digər konyunkturaya mümkün deyil. Bunu tam məsuliyyətlə deyirəm, çünki bəzi məlumatlarım var.

Başqa bir tərəfdən, MİDA adlı sosial binaların tikintisi ilə bağlı artıq cənab Prezidentin xüsusi tapşırığı ilə yeni işlər aparılır. Yeni Yasamalda, “Qanlı göl” deyirdilər, orada çox böyük yaşayış kompleksi tikildi, istifadəyə verildi. Eyni zamanda, belə tikintilər Hövsanda aparılır. Artıq bir neçə belə layihələr orada başa çatıbdır. Çoxsaylı insanlarımız bu sosial evlərlə təmin olunubdur. İndi mətbuatın vermiş olduğu məlumatlara görə MİDA-nın aparmış olduğu işlər gedir, davam edir. Artıq həm də regionlarda həmin binalar tikiləcəkdir. Yəni insanların regionlardan Bakıya axınının həm də qarşısını almaq üçün düşünürəm ki, bu, əhəmiyyətlidir. Şirvanda, Lənkəranda, Gəncədə və başqa yerlərdə də belə tikintilərin aparılması nəzərdə tutulubdur. Düşünürəm ki, imkansız ailələrin, sosial durumu nisbətən zəif olan vətəndaşlarımızın evlə təmini ilə bağlı dövlətin

xüsusi qaydası var, dövlətin müəyyən etmiş olduğu proqram var və bu proqram da uğurla yerinə yetirilməkdədir. Bütün sahələrdə olduğu kimi, onların mənzillə təmin olunmasına da dövlət qaygısı mövcuddur. Təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Fəzail müəllim.

Qüdrət müəllim, sözünüz var? Qanun layihəsini Siz təqdim etmisiniz. Buyurun.

Q.Həsənquliyev. Hörmətli sədr, layihə ilə bağlı faktiki olaraq Aydın müəllim bir təklif verdi ki, sənədlərin elektron qaydada göndərilməsi, cavabın elektron qaydada alınması. O qanunun 102-ci maddəsində tikinti obyektinin istismarına icazə verilməsi, deyərdim ki, son dərəcə məsuliyyətli bir qərarın qəbul olunmasıdır.

Burada sənədlər toplusundan söhbət gedir. Həm də sənədlərin əsl, yaxud notarial qaydada təsdiq olunmuş surəti tələb olunur. Mən hazırda deyə bilmərəm ki, bu sənədlər elektron qaydada göndərsə, müvafiq icra hakimiyyəti orqanı həmin sənədlərin səlihliyini, yəni möhtəbərliyini tam dəqiqliyi ilə aydınlaşdır, öyrənə biləcəkm. Bu ondan qaynaqlanır, yoxsa başqa problemlər var? Ona görə müvafiq icra hakimiyyəti orqanı ilə bu istiqamətdə məsləhətləşmələrə ehtiyac var.

Burada qeyd olundu 102.4-3-cü maddədə qeyd olunur ki, yalnız dövlət rüsumunun ödənilməsi ilə bağlı sənədin yenidən təqdim olunmasını, ola bilsin, elektron qaydada göndərmək və cavabın da elektron qaydada alınması məsələsinə baxmaq olar. Amma yenə də deyirəm ki, hörmətli sədr, bu barədə müvafiq icra hakimiyyəti orqanı ilə fikir mübadiləsi aparmağa ehtiyac var. Sağ olun.

Sədrlik edən. Sağ olun, Qüdrət müəllim.

Hörmətli həmkarlar, biz indi qanun layihəsinə ikinci oxunuşda maddələr üzrə münasibət bildirməliyik. Layihə

2 maddədən ibarətdir. Xahiş edirəm, 1-ci maddəyə münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 15.57 dəq.)
Lehinə	70
Əleyhinə	0
Bitərəf	1
Səs vermədi	1
İştirak edir	72
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Məlumat verin, Şakir müəllim.

Ş.Şabanov. Lehinə 17 səs vermişlər.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, 1-ci maddə qəbul edildi. 2-ci maddəni mən səsə qoyuram. Buyurun.

Səsvermənin nəticələri	(saat 15.57 dəq.)
Lehinə	71
Əleyhinə	0
Bitərəf	1
Səs vermədi	1
İştirak edir	73
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Məlumat verin, Şakir müəllim.

Ş.Şabanov. Lehinə 17 səs vermişlər.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, 2-ci maddə də qəbul edildi.

İndi isə, hörmətli həmkarlar, mən qanun layihəsini ikinci oxunuşda bütövlükdə səsə qoyuram. Münasibət bildirin, buyurun.

Səsvermənin nəticələri	(saat 15.57 dəq.)
Lehinə	75
Əleyhinə	0

Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	75
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, buyurun.

Ş.Şabanov. Lehinə 17 səs vermişlər.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qanun layihəsi ikinci oxunuşda qəbul edildi.

Hörmətli həmkarlar, bununla da bizim iclasımız sona çatdı. Hamıya təşəkkür edirəm. Növbəti iclasın vaxtı haqqında sizə məlumat veriləcək. Sağ olun.

EDİLMƏMİŞ ÇIXIŞLARIN MƏTNLƏRİ

1 fevral 2022-ci il

Əliabbas Salahzadə. “Yol hərəkəti haqqında” Qanunda dəyişiklik edilməsi barədə (birinci oxunuş) və İnzibati Xətalər Məcəlləsində dəyişiklik (birinci oxunuş) edilməsi barədə qanun layihələri Bakı şəhərində avtonəqliyyat vasitələrinin parklanma probleminin həllinə xidmət edir. Qeyd etmək istəyirəm ki, bu gün Bakı şəhərindən başqa Bakıtrafi ərazilərdə də parklanma problemi mövcuddur və bu problemin həlli üçün tədbirlərin görülməsi vacibdir. Hesab edirəm ki, növbəti mərhələdə Bakıtrafi ərazilərdəki parklanma probleminin həlli ilə məşğul olmaq lazımdır. Təbii ki, bu problem təkcə qanuna dəyişiklik etməklə həll olunmayacaq. Bununla yanaşı, bir sıra kompleks tədbirlərin görülməsi də qanunlara edilən dəyişikliklərin daha səmərəli olmasına kömək edərdi.

“Bakı şəhərində nəqliyyat vasitələri sahiblərinin dayanma, durma və parklanma qaydalarına riayət etməsinin təmin olunması və yol hərəkətinin təşkili sahəsində fəaliyyətin təkmilləşdirilməsi ilə bağlı əlavə tədbirlər haqqında” Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2018-ci il 6 iyul tarixli 181 nömrəli Fərmanının icrası ilə əlaqədar nəqliyyat vasitələri sahiblərinin dayanma, durma və parklanma qaydalarına riayət etməsinin təmin olunması məqsədi ilə “Yol hərəkəti haqqında” Qanunda dayanma, durma, parklanma, o cümlədən ödənişli parklanma ilə tənzimləmənin təkmilləşdirilməsi və İnzibati Xətalər Məcəlləsində bu sahədə olan bəzi cərimələrin artırılması təklif olunur. Təbii ki, cərimələrin artırılması bu məsələnin nizama salınmasına müəyyən qədər kömək edəcək. Amma bununla ya-

naşı, Bakı şəhərində parklanma yerlərinin olmadığı ərazilərdə parklanma yerlərinin yaradılması yaxşı olardı. Əgər belə parklanma yerlərinin yaradılmasına dövlət vəsait ayırmaq istəmirsə, onda bu işi bələdiyyələrə, yaxud da ayrı-ayrı sahibkarlara həvalə etmək olar. Bu iş bələdiyyəyə və ya sahibkara həvalə olunsa da, son nəticədə bu parklanma yerlərinin verdiyi vergidən dövlət büdcəsinə də gəlir gələcək.

Bundan başqa, Bakı şəhərinin elə əraziləri var ki, orada böyük yeraltı parklanma yerləri tikilərək istifadəyə verilib. Lakin orada avtonəqliyyat vasitəsinin parklanma qiyməti o qədər yüksəkdir ki, insanlar avtomobillərini orada park etmirlər. Nəticədə milyonlarla vəsait xərclənərək tikilmiş həmin yeraltı dayanacaqlar illərlə boş qalır, onlardan az sayda vətəndaş istifadə edir, səmərəlilik aşağı olur. Hesab edirəm ki, Bakı şəhərində parklanma probleminin həlli sahəsində kompleks tədbirlərdən biri kimi, ödənişli yeraltı dayanacaqların, parklanma yerlərinin qiymətləri aşağı salınsa, bu qanunun səmərəliliyi daha yüksək olar.

Ümumiyyətlə, bir çox Avropa ölkələrində dəmir konstruksiyadan ibarət 4-5 mərtəbəli parklanma yerləri quraşdırılır. Bu cür parklanma yerlərinin üstünlüyü ondadır ki, onların altındakı torpaq icarə torpağı da ola bilər. Yəni bu halda sahibkar həmin torpağı almır, sadəcə, məsələn, 10, 15, 25 illik icarəyə götürür, onun üzərində dəmir konstruksiyadan ibarət parklanma yeri quraşdırır və dövlətə də vergi verir. Sabah icarə vaxtı başa çatanda, sahibkar həmin konstruksiyayı söküb, aparıb başqa yerdə də quraşdıra bilər. Yəni sahibkar tikintiyə xərc çəkmir, bu da həmin sahəni cəlbədicidir.

Layihədə avtonəqliyyat vasitələrindən başqa, velosipedlər, mopedlər və digər yol hərəkəti iştirakçılarında

məqamlar da yer alıb. Bütün bunlar deməyə əsas verir ki, bu dəyişikliklər qəbul edildikdən sonra, şübhəsiz ki, Bakı şəhərində parklanma probleminin nizama salınmasına öz töhfələrini verəcək.

Kamaləddin Qafarov. Ölkəmiz planetin başağrısına çevrilmiş məlum xəstəlik aşkarlandığı vaxtdan bu günə kimi COVID-19 virusuna qarşı ən səmərəli mübarizə tədbirlərini həyata keçirir. Digər dövlətlərlə müqayisədə Azərbaycan pandemiyadan ən az zərər görən və minimum itki ilə üzləşən ölkələrdəndir. Bunun səbəbi dövlətimizin dayanıqlı iqtisadi qüdrəti və yaranmış vəziyyətə çevik adekvat reaksiyasıdır. Azərbaycan koronavirusa qarşı peyvəndi alan və vaksinasiyaya başlayan ilk ölkələr siyahısındadır. Xatırlayırsınızsa, virus ölkəmizə ayaq açdığı zaman dövlətimizin başçısı cənab İlham Əliyev qeyd etdi ki, bizim üçün ən vacib məsələ vətəndaşlarımızın sağlamlığıdır. Bu çağırışa uyğun olaraq, önləyici tədbirlər görüldü, pandemiyadan əziyyət çəkən bütün vətəndaşlarımız dövlət qayğısı ilə əhatə olundu. Bu, bir daha göstərir ki, dövlətimiz hər zaman vətəndaşlarının yanındadır. Dövlətimizin başçısının böyük uzaqgörənliklə ölkəmizi vaxtında daxil etdiyi vaksinasiya platformaları öz bəhrəsini verdi və bu gün dünyada peyvənd preparatlarının defisiti yaşandığı halda, ölkəmizdə əhalinin 4 növ vaksin seçimi imkanı vardır.

Dünyada tətbiq olunan pandemiya ilə mübarizə tədbirlərinin əsas məqsədi məhz vaksin tapılan vaxta qədər insan tələfatını minimuma endirmək idi. Pandemiyanın tamamilə aradan qaldırılması isə yalnız kütləvi peyvənd olunma yolu ilə baş tuta bilər. Bununla belə, dünyada koronavirusun yeni mutasiyalarının sürətlə yaranması və yayılması mübarizə tədbirlərinin səmərəliliyini xeyli azaldır. Buna görə də vəziyyətdən çıxış yolu kimi, artıq iki do-

za peyvənd almış insanların üçüncü, gücləndirici “buster” almalarına da ehtiyac yaranmışdır.

Təəssüf ki, bu gün müxtəlif ölkələrdə koronavirus infeksiyasının sürətlə yaranan və daha böyük sürətlə yayılan yeni mutasiyaları artıq vurulmuş vaksinlərin səmərəliliyini xeyli azaldır. Virusun növbəti mutasiyası nəticəsində yeni yaranmış Omikron ştammi da bu gün dünya üçün yeni təhlükələr yaradıb. Məsələ bundadır ki, yeni mutasiyaya hətta hər iki doza vaksini qəbul etmiş insanlar da yoluxa bilər. Məhz buna görə də yeni ştammin ortaya çıxmasından sonra üçüncü peyvənd dozası vurdurmaq artıq çox vacib şərt kimi gündəmə gəlib. Mütəxəssislər təsdiqləyirlər ki, “buster dozası” adlandırılan bu doza immuniteti yenidən gücləndirir və əvvəlki peyvəndlərin səmərəliliyini artırır.

Ölkəmizdə də artıq uzun müddət davam edən yumşalmalara rəğmən, yoluxma sayının sabit aşağı göstəricilərdə qalması tendensiyası son bir neçə həftə ərzində ciddi şəkildə pozulub. Yoluxma sayında xüsusən son bir neçə gündə kəskin artım müşahidə olunur. Artıq gündəlik yoluxma 5000 rəqəminin üzərindədir. Bu isə təbii ki, yenedən müəyyən məhdudiyətlərin tətbiqini qaçılmaz edir. Bununla belə, vaksinasıya yenə də həm insanın özünü, həm də ətrafındakıları koronavirusdan qorumaq üçün ən yaxşı, bəzi hallarda isə hətta yeganə üsul olaraq qalır. Sadəcə olaraq, orqanizmin koronavirusun yeni mutasiyalarına qarşı müqavimətini artırmaq üçün əvvəlki qəbul olunmuş vaksini dozlarının təsirini gücləndirmək tələb olunur. Bunun üçün də vaksinin üçüncü dozası alınmalıdır.

Maska taxmaq, sosial məsafə saxlamaq, gigiyena və sair kimi tədbirlər görmək virusa məruz qalmaq və ya başqalarına yoluxdurmaq şansını azaldır. Sağlam qidalan-

ma, idmanla məşğul olmaq və sağlamlıq müayinələrindən keçmək kimi tədbirlər də insanların sağlıq durumunda mühüm rol oynayır. Lakin təcrübə göstərir ki, bu tədbirlər kifayət etmir. Peyvəndlər immun sistemini virusla mübarizə aparmağa hazır edir. Bu səbəbdən də vaksinasıya insan həyatını xilas etmək üçün yeganə yol olaraq qalır və hazırda bizim hamımızın ən aktual vəzifəmiz insanlara bu həqiqəti birmənalı şəkildə izah etməkdən ibarətdir.

Malik Həsənov. Bu gün müzakirəmizə təqdim olunan Milli Məclisin 2022-ci ilin yaz sessiyasının qanunvericilik işləri planında, əsasən, on qanunun müzakirə edilməsi və qəbulu nəzərdə tutulmuşdur. Həmin qanunvericilik aktları ilə tanışlıq zamanı onların hər birinin cəmiyyətimizdə mövcud olan aktual problemləri özündə əks etdirdiyini görürük. Sessiya çərçivəsində müzakirəyə çıxarılması planlaşdırılan qanunlar sırasında müzakirə və qəbul edilməsi hələ əvvəlki sessiyalar zamanında nəzərdə tutulan “Ali təhsil haqqında”, eləcə də “Lombardlar haqqında”, “Reproduktiv sağlamlıq haqqında” qanunlar da vardır ki, onların qəbulunun gecikdirilməsi onların aid olduğu münasibətlər sistemində tarazlığın qorunmasına müəyyən maneçilik törədir. Bu baxımdan yaxşı olardı ki, hələ əvvəlki sessiyalar dövründə qəbulunu planlaşdırdığımız həmin qanunları, nəhayət ki, qəbul edə bilək.

Sadiq Qurbanov. Gündəlikdə olan “Azərbaycan Respublikası ilə Türkiyə Respublikası arasında müttəfiqlik münasibətləri haqqında” Şuşa Bəyannaməsinin təsdiq edilməsi barədə Azərbaycan Respublikasının qanun layihəsi son dərəcə mühüm hüquqi və tarixi bir sənəddir. Ümummillə lider Heydər Əliyevin “Bir millət, iki dövlət” fəlsəfəsinə əsaslanan Türkiyə–Azərbaycan münasibətləri regionda sülhün və sabitliyin təmin olunmasının qarantı-

dır. Şuşa Bəyannaməsi Azərbaycanla qardaş Türkiyə dövlətləri arasında siyasi diplomatik münasibətlərin keyfiyyətə yeni mərhələsidir. Sözügedən qanun layihəsi iki ölkə arasında bağlanmış strateji tərəfdaşlıq, qarşılıqlı yardım və sair haqqında müxtəlif səpkili müqavilələrin daha dinamik formada gerçəkləşməsinə təkan verəcəkdir.

Yeni dünya düzənində türk dövlətlərinin yerinin müəyyənləşdirilməsində mühüm rol oynayan Şuşa Bəyannaməsinin bağlanması türk dünyasının iki böyük lideri müzəffər Ali Baş Komandan cənab İlham Əliyev və Türkiyə Cümhuriyyətinin Prezidenti Rəcəb Tayyib Ərdoğanın müstəsna rolu danılmazdır.

Bəyannamədə vurğulandığı kimi, tərəflər Qafqaz regionunda sabitliyin və təhlükəsizliyin möhkəmləndirilməsi, bütün iqtisadi və nəqliyyat əlaqələrinin bərpası, eləcə də region dövlətləri arasında münasibətlərin normalaşdırılması və uzunmüddətli sülhün təmin edilməsi istiqamətində səylərini davam etdirəcəklər. Bu mənada Şuşa Bəyannaməsi təkcə Azərbaycanla Türkiyə arasında dostluq və müttəfiqlik münasibətlərini tənzimləyərək Qafqazda sülhün bərqərar olması və regionun yeni inkişaf mərhələsinə keçməsinə hüquqi tənzimləmə aktlarından biri kimi dəyərləndirilməlidir.

Bu gün ratifikasiya ediləcək Şuşa Bəyannaməsi ilə bağlı bir məsələ xüsusən qeyd edilməlidir. Bu isə tarixi Qars müqaviləsinə sadıqlıqın vurğulanmasıdır. Bəyannamənin preambula hissəsində qeyd edilir: “İki dost və qardaş ölkə arasında imzalanmış bütün beynəlxalq sənədlərə, bununla əlaqədar 1921-ci il 13 oktyabr tarixli Qars müqaviləsinə sadıq olduqlarını bir daha təsdiq edirlər”.

Bəyannamədə Qars müqaviləsinə sadıqlıqın ifadə edilməsi həm də ona görə əhəmiyyətlidir ki, o, Ermənistan tə-

rəfindən yüz ilə yaxındır, ərazi iddialarına susamış daşnak zehniyyətli, revanşist qüvvələrin, ratifikasiya edilməmiş və Qars müqaviləsi ilə rədd edilmiş Sever müqaviləsi ilə bağlı apardığı zərərli təbliğatın üstündən xətt çəkmiş oldu.

Beləliklə, Şuşa Bəyannaməsi Azərbaycanla Türkiyə arasındakı son yüzillik münasibətlərə yeni məzmun verərək regionda sülhün və təhlükəsizliyin təmin olunmasına, o cümlədən Azərbaycanın ayrılmaz tərkib hissəsi olan Naxçıvan Muxtar Respublikasının təhlükəsizliyinin, Zəngəzur dəhlizinin açılmasında, hərbi və siyasi müttəfiqliyin möhkəmlənməsinə ən böyük töhfədir.

* * *

“Dini etiqad azadlığı haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikasının Qanununun konstitusion hüquqlar kontekstində anlaşılması çox aktual və vacibdir. Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 18-ci maddəsində din və dövlət münasibətləri öz əksini tapmışdır. Normaya əsasən Azərbaycan Respublikasında din dövlətdən ayrılır. Həmçinin əsas qanun bütün dini etiqadların qanun qarşısında bərabər olmasını da özündə ehtiva edir. Ümumiyyətlə, dinlər və dövlətlər, sadəcə, mücərrəd ideyaları deyil, eyni zamanda, cəmiyyətin ictimai reallığını tənzimləməyə xidmət göstərən fəaliyyətləri həyata keçirir. Dini qurumlar cəmiyyətdə ənənəvi dəyərlərin qorunub saxlanması və inkişaf etdirilməsi vəzifələrini yerinə yetirir.

Qeyd edək ki, dövlət və dini icmaların qarşılıqlı münasibətlərinə toxunarkən Konstitusiya bu müddəaları konkretləşdirməklə yanaşı, bəzi halları müəyyən edir. Hər kəs dinə münasibətini müstəqil müəyyənləşdirir. Dini təhsil, din xadimlərinin intellektual səviyyəsinin artırılması və

sair məsələlər dövlət-din münasibətlərinin tənzimlədiyi normalar sisteminə daxil olur və bu sahədə qanunvericiliyin təkmilləşdirilməsi aktualıq kəsb edir.

Müasir dövrdə din, eyni zamanda, təhlükəsizlik məsələsidir. Fəxr edilməli haldır ki, bu gün ölkəmiz bir çox sahələrdə olduğu kimi, dövlət-din münasibətlərində də nümunəvi təcrübəyə malikdir. Ulu öndər Heydər Əliyevin hakimiyyətə qayıdışından sonra dövlət-din münasibətlərində yeni mərhələ başladı. Bu gün də bu siyasət Prezident cənab İlham Əliyev tərəfindən uğurla davam etdirilir. Bu gün Azərbaycanda din sahəsinə xüsusi diqqət və qayğı var. Dövlət özü ibadət yerlərini təmir və bərpa edir, dini icmalara xüsusi diqqət və qayğı göstərir.

Sözügədən qanun layihəsi İslam dininə aid ibadət yerlərinə və ziyarətgahlara din xadimlərinin təyin olunması, onların attestasiya edilməsi, habelə dini qurumların, o cümlədən dini icmaların yaradılması və dövlət qeydiyyatı ilə bağlı müddələrin təkmilləşdirilməsi məqsədi daşıyır. Bildiyimiz kimi, Azərbaycanda hazırkı dövrdə iki universitet ali dini təhsil verir: Bakı İslam Universiteti və Bakı Dövlət Universitetinin İlahiyyat fakültəsinin bazasında yaradılmış Azərbaycan İlahiyyat İnstitutu. Amma bəzi hallarda biz heç bir təhsili olmayan şəxslərin din xadimi adı altında radikal dini meyillərin təbliğatı ilə məşğul olmasının şahidi oluruq. Bu sahədə dövlət siyasətinin konsolidasiya normalara əsaslanmasının təmin olunması nöqtəyi-nəzərindən “Dini etiqad azadlığı haqqında” Qanunun təkmilləşməsi çox zəruridir.

Yeni qanun layihəsi, həmçinin ianələrin toplanmasının müxtəlif formalarını müəyyən edir, bu sahədə şəffaflığın təmin olunması baxımından zəruri dəyişiklikləri özündə ehtiva edir.

“Dini etiqad azadlığı haqqında” Qanuna yeni dəyişikliklərin edilməsi dövlət-din münasibətlərinin qarşılıqlı etimadının daha da yüksəldilməsinə, dini etiqad azadlığının təmin olunmasına gözəl töhfə olacaq.

Tahir Kərimli. “Yol hərəkəti haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununa dəyişiklik edilməsi barədə qanun layihəsi ilə bağlı komitənin keçən iclasında fikirlərimi bildirmişəm, həmin fikirlərimin üzərində dayanıram və indi də bunun səbəblərini əsaslandırmağa çalışacağam.

Hər birimiz evdən, işdən çıxdıqda yol hərəkətinin iş-tirəkçiləri olur. Qanunda nəzərdə tutulan bütün normalar bizim üçün məcburi xarakter daşıyır və hər birimiz də onun tələblərinə əməl etməliyik. Bu, birmənalıdır. Həmin normalar da müvəqqəti xarakter daşımamalıdır. Bu gün bu nişan və ya xətt xoşuma gəlmirsə, onun başqa nişanla əvəz edilməsini gündəmə gətirim – bu, iş deyil.

Hansısa yazıda İngiltərənin maraqlı bir təcrübəsinə rast gəlmişdim. Yeni tikilmiş hər hansı inzibati binaya işçilərin gedib-gəlmələri üçün oraya həmin anda yol çəkirlər, həmin ərazi torpaq yol olur. İşçilər bir müddət bu binaya gedib-gəldikdə onların torpaq yolda izləri qalır. Harada daha çox ayaq izləri qalırsa, həmin yolu asfaltlayırlar. Bu təcrübə özünü doğruldur. Mənim dediklərim Quran ayəsi deyil, heç kim üçün də məcburi xarakter daşımır.

Müzakirə etdiyimiz qanun 1998-ci il 3 iyul tarixində qəbul olunmuşdur. Həmin vaxt 69-cu maddənin VI hissəsinin 4-cü və 10-cu bəndləri bu redaksiyada idi:

4) 1.4 - dayanma qadağan olunan yerləri bildirir, müstəqil və ya 3.27 nişanı ilə birlikdə tətbiq edilir və hərəkət hissəsinin kənarına və ya bordürün üst hissəsində çəkilir;

10) 1.10 - duracağın qadağan olunduğu yerləri bildirir, müstəqil və ya 3.28 nişanı ilə birlikdə tətbiq olunur və

hərəkət hissəsinin kənarına və ya bordürün üst hissəsində çəkilir;

14 ildən sonra 2012-ci il 6 aprel tarixində 320-IVQD nömrəli Qanunla bu bəndlərdə aşağıdakı dəyişikliklər edilmişdir.

4) 1.4 - ~~dayanma qadağan olunan yerləri bildirir, müstəqil və ya 3.27 nişanı ilə birlikdə tətbiq edilir~~ 3.27 nişanı ilə birlikdə tətbiq edildikdə dayanma qadağan olunan yerləri bildirir və hərəkət hissəsinin kənarına və ya bordürün üst hissəsində çəkilir;

10) 1.10 - ~~duracağı qadağan olunduğu yerləri bildirir, müstəqil və ya 3.28 nişanı ilə birlikdə tətbiq olunur~~ 3.28, 5.40 nişanları ilə birlikdə tətbiq edildikdə duracağı qadağan olunduğu yerləri bildirir və hərəkət hissəsinin kənarına və ya bordürün üst hissəsində çəkilir.

Heç kimə sirr deyil ki, respublikanın bütün avtomobil yollarının kənarları sarı rəngdə rənglənib, bu xəttlər bəlkə də yüz min kilometrəldir. Kiminsə bu rəng xoşuna gəlib, bəlkə də estetik baxımdan yaxşı görünür, (ölkədə Avropa oyunları keçirilən zaman bu rəngdən daha çox istifadə olundu) amma faktiki olaraq bu, nəqliyyat vasitələri sürücüləri üçün əlavə problemlər yaratmaqdadır, sonra da Azərbaycan vətəndaşları bütün olan və olmayan günahlarda parlamentariləri suçlayırlar.

Parlamentin 2022-ci il 1 fevral tarixindəki plenar iclasında da həmkarlarımla bəziləri layihəyə öz münasibətlərini bildirdilər.

Əksəriyyətimiz hüquqşünasdır. Sağlam məntiq var. Qanun ilk dəfə qəbul olunanda hazırda təklif olunan redaksiya mövcud idi. 14 ildən sonra qanuna edilən dəyişiklik hansı zərurətdən irəli gəlirdi? Qanunun 1998-ci il 3 iyul tarixli redaksiyası məqbul deyildirsə, 2012-ci il 6 aprel

tarixində 320-IVQD nömrəli Qanunla edilən dəyişiklik hansı zərurətdən irəli gəlirdi? Bu, birinci sual.

İkinci sual. Hazırkı təklifin 1998-ci il 3 iyul tarixində qəbul olunmuş qanunun ilkin redaksiyasındakı kimi verilməsi hansı zərurətdən qaynaqlanır? Demək istəyirəm ki, təklif olan redaksiya ilkin redaksiya ilə eynidir.

Kiçik bir arayışı da diqqətinizə çatdırmaq istərdim. Qanuna 2012-ci ildə edilən dəyişiklikdən bu günə kimi dayanma və durma ilə bağlı respublika üzrə 3 044 075, Bakı şəhəri üzrə isə 1 489 904 protokol tərtib olunmuşdur.

“Bakı şəhərində nəqliyyat vasitələri sahiblərinin dayanma, durma və parklanma qaydalarına riayət etməsinin təmin olunması və yol hərəkətinin təşkili sahəsində fəaliyyətin təkmilləşdirilməsi ilə bağlı əlavə tədbirlər haqqında” Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2018-ci il 6 iyul tarixli 181 nömrəli Fərmanı qəbul edildikdən sonra 2021-ci ildə təkcə respublika üzrə 627687 protokol tərtib edildiyi halda, Bakı şəhəri üzrə bu rəqəm 422216 protokol təşkil etmişdir. Respublika ilə müqayisə etsək, bu, heç də kiçik rəqəm deyil. Açıqı, Milli Məclisin bir deputatı kimi bu suallara cavab axtarmaq istərdim.

Deyəcəyim məsələ plenar iclasda da səsləndi. Sürücü aptekdən hansısa dərmanı almaq üçün, maşındakı sərnişinin halı pisləşdiyindən, övladını məktəbə düşürmək və ya mindirmək üçün və ya nəqliyyat vasitəsi hansısa texniki nasazlıq səbəbindən dayanarsa, nə etməli? Məsələn, qanuna velosiped zolağı, velosiped yolu ilə bağlı anlayış əlavə edilir. Bunu normal qarşılayıram, bəlkə də hələ gecikmişik. Bəlkə qanunvericilik subyektini ilə razılaşıdıraraq qanuna aşağıdakı redaksiyada nəqliyyat vasitəsinin dayanması və durması anlayışlarının təkmilləşdirilmiş variantını verək.

Nəqliyyat vasitəsinin dayanması – yolun müəyyən

olunmuş hissəsində nəqliyyat vasitəsinin hərəkətinin 5 dəqiqəyədək, yaxud sənişinlərin yüklə (yüksüz) minməsi (düşməsi) və nəqliyyat vasitəsinin yüklənməsi (boşaldılması) üçün zəruri olan daha artıq müddətdə hərəkətsiz vəziyyətə gətirilməsidir.

Nəqliyyat vasitəsinin durması – yolun müəyyən olunmuş hissəsində nəqliyyat vasitəsinin hərəkətinin 5 dəqiqədən artıq, yaxud sənişinlərin yüklə (yüksüz) minməsi (düşməsi) və nəqliyyat vasitəsinin yüklənməsi (boşaldılması) üçün zəruri olan vaxtla məhdudlaşmayan müddətdə hərəkətsiz vəziyyətə gətirilməsidir.

Belə bir redaksiya olmasa, dayanma ilə durmanın fərqi ayırd etmək mümkün deyil. Dayanmanın və durmanın hazırkı redaksiyasını əsas kimi götürsək, sürücü Bakı şəhərinə daxil olduqda gərək benzini qurtarana qədər şəhərin küçələrini dolaşsın.

Qonşu Rusiyanın, Belorusiyanın, Türkmənistanın, Tacikistanın, Qırğızistanın yol hərəkəti qaydaları da dayanmada və durmada 5 dəqiqə vaxtı nəzərə almışdır. Gürcüstanın yol hərəkəti qaydaları isə, bundan əlavə, nəqliyyat vasitəsinin yüklənməsi və ya boşaldılması üçün zəruri olduqda daha uzun müddətə dayanmanı nəzərdə tutur. Nümunə kimi Özbəkistanın yol hərəkəti qaydalarından dayanmanın və durmanın redaksiyasını nəzərinizə çatdırmaq istərdim.

Dayanma – nəqliyyat vasitəsinin hərəkətini 10 dəqiqəyə qədər dayandırmaqdır (stasionar vəziyyətə gətirmək).

Durma – sənişinlərin mindirilməsi və ya düşürülməsi, yaxud nəqliyyat vasitəsinin yüklənməsi və ya boşaldılması ilə bağlı olmayan səbəblərdən nəqliyyat vasitəsinin hərəkətinin 10 dəqiqədən artıq dayandırılmasıdır.

Moldovanın yol hərəkəti qaydaları isə dayanmaya belə tərif vermişdir:

Dayanma – sərnişinlərin mindirilməsi və ya düşürülməsi, yaxud nəqliyyat vasitəsinin yüklənməsi və ya boşaldılması üçün lazım olan müddətdə nəqliyyat vasitəsinin hərəkətinin dayandırılması və zəruri hallarda onu apara bilməsi deməkdir.

Mənim təklifim nədən ibarətdir? Onsuz da, layihədə 1.5.2.1-ci maddənin (söhbət 69-cu maddənin VI hissəsinin 4-cü və 10-cu bəndlərindən gedir) 2022-ci il noyabrın 1-dən qüvvəyə minməsi göstərilir. Bəlkə 69-cu maddənin VI hissəsinin 4-cü və 10-cu bəndləri ilə bağlı məsələdə tələsməyəkdir? Vətəndaşlarımızı da buna hazırlayaq, 1.4 nişanlama sarı xətlər məsələsini həll edək, yalnız bundan sonra bu məsələyə qayıtmaq olar. İllərdir, bu xətlər çəkilib, inanmıram ki, onları 2022-ci il noyabrın 1-dək silib qurtarsınlar.

“Azərbaycan Respublikasında yol hərəkətinin təhlükəsizliyinə dair 2019–2023-cü illər üçün Dövlət Proqramı”nın təsdiq edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2018-ci il 27 dekabr tarixli 852 nömrəli Sərəncamı mövcuddur. Həmin sərəncamın 7.1.6.1-ci maddəsinə müvafiq olaraq, “Yol hərəkəti haqqında” Azərbaycan Respublikasının yeni qanun layihəsinin, habelə yol hərəkətinin təhlükəsizliyi sahəsində qüvvədə olan qanunvericiliyin təkmilləşdirilməsinə dair təkliflərin hazırlanması Nazirlər Kabinetinə həvalə olunmuşdur. Bəlkə tələskənliyə yol verməyəkdir. Artıq 2022-ci ildir, dövlət proqramı isə 2019–2023-cü illər üçün nəzərdə tutulub. Bildiyim qədər, artıq layihə hazırdır və yaxın günlərdə, ola bilər, yaz və ya payız sessiyalarında parlamentə daxil olsun.

15 fevral 2022-ci il

Könül Nurullayeva. Ölkəmizdə əhalisinin etnik tərkibi müxtəlif dinlərin mövcudluğuna şərait yaradılmışdır, həmçinin dövlət tərəfindən hər zaman bu siyasətə uyğun qanun yaradıcılığı prosesində mühüm işlər görülmüşdür. Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 48-ci maddəsi ilə hər bir şəxsin vicdan azadlığına təminat verilmişdir. Eləcə də “Dini etiqad azadlığı haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanunu hər bir şəxsin dinə münasibətini müəyyənləşdirmək və ifadə etmək hüququna və həmin hüququ həyata keçirməyə zəmin yaratmışdır. Bu layihədə irəli sürülən təklifləri də kifayət qədər əhəmiyyətli dəyişikliklər hesab edə bilərik.

“Dini etiqad azadlığı haqqında” Qanunda dəyişikliklər layihəsi bir sıra yeni məqamları özündə ehtiva edir. Layihə ilk növbədə islam dininə aid ibadət yerlərinə din xadimlərinin Qafqaz Müsəlmanları İdarəsi tərəfindən deyil, Qafqaz Müsəlmanları İdarəsinə məlumat verməklə müvafiq icra hakimiyyəti orqanının müəyyən etdiyi qurum tərəfindən təyin olunmasını əks etdirir. Din xadimlərinin bu qaydada seçilməsi həmin şəxslərin daha da məsuliyyətli olmasına, hesabatlılığının təmin olunmasına, bu sahədə fəaliyyətin şəffaflığına gətirib çıxaracaq.

Qanun layihəsində öz əksini tapan digər vacib məqam dini qurumların könüllü ianələri, o cümlədən ianə edilmiş pul vəsaitlərini nağd və ya bank, poçt, plastik kart, elektron ödəmə sistemləri, yaxud internet vasitəsi ilə qəbul edəcəklərini göstərməsi ilə bağlıdır. İanələr cəmiyyətdə dini və əxlaqi dəyərləri inkişaf etdirən, sosial əsas gücləndirən ibadət növüdür. Burada əsas məqsəd ianələrin hansı formada edilməsindən daha çox, həmin ianələrin, həqiqət-

tən, ehtiyacları qarşılamasıdır.

Bu gün qanun layihəsində müzakirə etdiyimiz ianələrin poçt vasitəsi ilə çatdırılması və eləcə də ianə edilən pul vəsaitlərinin onlayn şəkildə edilməsi dünya təcrübəsində uzun müddətdir ki, tətbiq olunan vasitədir. Hazırda pirlərdə, məscidlərdə kifayət qədər nəzir qutuları vardır ki, insanlar bu nəzir qutularına atdıqları pulların sonrakı aqibəti barədə məlumatlı olmur, bu, insanların əksəriyyətində inamsızlığın yaranmasına, eləcə də ianələrin azalmasına səbəb olur. Bu da öz növbəsində yardıma ehtiyacı olan insanlara yardımların azalmasına, məscidlərin saxlanılmasında problemlərin yaranmasına gətirib çıxarır. Hesab edirik ki, qanunda bu dəyişiklik ediləcəyi təqdirdə, insanlar rahat və könüllü şəkildə, heç yerə getməyə ehtiyac qalmadan ianələr edə biləcək və bu ianələrin sonrakı aqibəti barədə də məlumatlı olmaqları ianələrin artmasını təşviq edəcəkdir.

Onlayn şəkildə ianələrin edilməsi həm məscidlərin maliyyələşdirilməsinə, onların maddi imkanlarının yaxşılaşdırılmasına töhfə verəcək, vətəndaşların inam və etibarını bərpa edəcək, həm də bu vəsaitlərdən imkansız insanlara, xəstələrə vəsaitlər ayrıla biləcək. Əgər bu qanunda edilən əlavələrdə toplanan vəsaitə maliyyə monitorinqi, vətəndaşları xərclər barədə məlumatlandırmaq imkanları nəzərdə tutulmazsa, bu zaman qeyd edilən dəyişikliklər uğurlu nəticə əldə olunmasında çətinlik yaradacaqdır.

Hesab edirəm ki, 18-ci maddədə dini qurumlar tərəfindən qəbul edilən pul vəsaitlərinin onlayn şəkildə qəbul edilməsi qaydası nəzərdə tutulsa da, layihədə həmin pul vəsaitlərinin hesabatlılığının təmin edilməsi mexanizmini müəyyənləşdirən normalar öz əksini tapmamışdır. Belə normaların olmaması bu məsələdə şəffaflığın təmin olun-

masına, həmçinin ianələrin sonrakı aqibəti barədə insanları məlumatlandırmağa maneə yaradacaqdır. Edilən ianələrin hesabatlılığının təmin edilməsinin dünya təcrübəsində kifayət qədər müsbət nümunələri mövcuddur. Bu gün dünyanın bir çox ölkələrində müxtəlif qurumlar var ki, onlara internet saytları vasitəsi ilə ianələr edilir. Məsələn, qardaş ölkə Türkiyənin təcrübəsində də eyni vəziyyət mövcuddur. Türkiyədə də məscidlərin dərnəkləri olur və orada nəzir, sədəqə verildiyi zaman rəsmi şəkildə mədaxil qəbzi verilir. Sonra isə onlar həmin mədaxil qəbzələrinə uyğun olaraq, yığılan pullarla bağlı Vakıflar Genel Başkanlığına hesabat verirlər.

Həmçinin hesab edirəm ki, 8-ci maddədə din xadimlərinin müvafiq icra hakimiyyəti orqanının müəyyən etdiyi qurum tərəfindən təyin olunması zamanı Qafqaz Müsəlmanları İdarəsinə məlumatın verilməsi deyil, rəyinin alınması daha məqsədemüvafiq olardı.

Bundan başqa, layihədə nəzərdə tutulmuş dini icması yaradılmamış dini ibadət yerlərinə və ziyarətgahlara dini mərkəz (idarə) tərəfindən qanunla müəyyən olunmuş qaydada din xadimlərinin təyin edilə bilməsi ilə bağlı müddəanın, 11.3-cü maddənin çıxarılması dini ibadət yerlərinə və ziyarətgahlara nəzarət məsələsini də açıqda saxlayır. Eləcə də hazırda qüvvədə olan qanunun mətnində qeyd olunan “dini qurumun nizamnaməsi öz dini mərkəzinin (idarəsinin) nizamnaməsinə uyğun olmalıdır” müddəasının çıxarılması təklifi verilsə də, dini qurumun nizamnaməsinin tərtib olunması qaydası ilə bağlı müddəalar nəzərdə tutulmamışdır.

Ümumilikdə, qeyd edilən təklifləri nəzərə almaqla, həmkarlarımı qanun layihəsinin lehinə səs verməyə çağırıram.

Malik Həsənov. Son illərdə möhtərəm cənab Prezidentimizin müəllifi olduğu bütün sahələri əhatə edən islahatlar artıq real nəticələrini verməkdədir. Əgər hər bir sahə üzrə islahatdan öncəki və islahatdan sonrakı dövrlərin müqayisəli təhlilini aparsaq, bu zaman görülmüş işlərin miqyası və əldə edilmiş uğurların həcmi gözlərimizin önündə canlanır. Burada ən vacib məqamlardan biri də islahatların zamanın tələbinə və günün çağırışlarına uyğun şəkildə növbəliliyinin təmini ilə bağlıdır. Yəni cənab Prezident özü mövcud durumu incələyərək hansı sahədə nə zaman islahatın aparılmasına dair qərar qəbul edir.

Görünən odur ki, artıq islahat və təkmilləşdirmə növbəsi inzibati ərazi vahidlərinə çatmışdır. Bu islahatların aparılması ətrafında neçə vaxtdır ki, cəmiyyətimizdə geniş müzakirələr aparılır və həmin müzakirələrin gedişində inzibati idarəetmə strukturları üzrə islahatların aparılmasının zəruriliyi yekdil olaraq qəbul edilir. Bu baxımdan bu gün müzakirəmizə təqdim olunan Gəncə şəhərinin Kəpəz və Nizami rayonlarının ləğv edilməsi haqqındakı təklif əhəmiyyətlidir və qarşıya qoyulan hədəf idarəetmədə olan bir neçə və deyərdim ki, bir-birini təkrarlayan lüzumsuz alt qurumların ortadan qaldırılmasını nəzərdə tutur. Belə lüzumsuz alt qurumların mövcudluğu idarəetməni mürəkkəbləşdirən, eyni zamanda, əlavə maliyyə itkisinə səbəb olan amil kimi dəyərləndirilməlidir.

Hesab edirəm ki, qarşıdakı yaxın zaman ərzində inzibati rayonlar üzrə tədqiqatlar davam etməli, məsələyə elmi yanaşma ortaya qoymaqla kiçik strukturlar ləğv edilərək böyük idarəetmə strukturlarına transfer həyata keçirilməlidir. Yəni bütün sahələr üzrə regional idarəetməyə keçiriksə, nədən inzibati rayonlar da regional idarəetmə sisteminə uyğunlaşdırılmasın? Düşüncəmə görə, bu məsələdə inzibati

rayonlaşdırmanı hazırda mövcud iqtisadi rayonlar üzrə, yəni bu sayda və bu adda təşkil etmək ən optimal variant olardı.

Bizə təqdim olunan bələdiyyə torpaqları ilə bağlı olan digər sənəd də hazırda müzakirəyə çıxarılan məsələyə aid və onun məntiqi davamı olduğundan hər iki sənədin lehinə səs verəcəyəm.

Sahib Aliyev. Ötən bazar günü Prezident İlham Əliyevin Ağdam Cümə məscidi qarşısında etdiyi çıxışında diqqətimi çəkən və bu yüksək kürsüdən onlarla bağlı mövqe bildirilməsini önəmli saydığım iki çağırış vardı. Onlardan biri hay nasistlərinin bizə qarşı etdikləri vəhşiliyi heç vaxt unutmamağımız haqqında idi. Dövlət başçımız birinci dəfə deyil ki, belə çağırış edir. Fikrimcə, bu, ona görə edilir ki, onlardan geosiyasi alət kimi faydalanan güclər bir zamanlar bizi Qarabağsızlığa alıxdırmaq istədikləri kimi, indi də başımıza gətirilən vəhşilikləri unutdurmağa çalışırlar və çalışacaqlar. Məqsəd də aydındır, ayıqlığımızı itirək, yenidən zəifləyək və keçmişdə üzləşdiyimiz fəlakətlərlə gələcəkdə də üzləşək.

Tarixin illərin sınağından çıxmış dərsi budur ki, əgər sənin başına gətirilən pisləkləri yaddan çıxarıb bunun nədən qaynaqlandığını xatırlamayacaqsansa, təkrarlanmaması üçün gərəkən tədbirləri görməyəcəksənsə, gec-tez yenidən eyni halla üzləşəcəksən. Qəlbində kiməsə qarşı əbədi kin və nifrət gəzdirmək, düşmənçilik etmək üçün yox, həmişə güclü, ayıq, qüdrətli olmaq üçün biz ötən əsrin sonlarında və ondan öncəki etnik təmizləmələri, soyqırımları unutmamalıyıq.

Cənab Prezident haqqında mövqe bildirmək istədiyim ikinci çağırışı sahibkarlara etdi, onları işğaldan qurtarılan torpaqlarımıza yatırım qoymağa səslədi. Mən sosial şəbəkədə də bildirdim, fikrimcə, bu çağırışın məhz Ağdam

Cümə məscidinin qarşısında edilməsi təsadüfi deyildi. Bununla diqqətə çatdırılırdı ki, iş adamlarımızın oradakı quruculuq prosesinə qatılmaları tək-cə biznes layihəsi yox, həm də mənəviyyat, prinsip və qeyrət məsələsidir.

İş adamlarımız Dədə Qorqudun “torpağı qorumadınsa əkməyə, əkmədirsə qorumağa dəyməz” sözləri ilə yəqin tanışdırlar. Torpağımız başda şəhidlərimiz, qazilərimiz olmaqla igid oğullarımızın fəvqəladə qəhrəmanlıqları sayəsində işğaldan azad edildi. İndi ordumuz onu göz bəbəyi kimi qoruyur. Amma torpağı vətən edən tək-cə onun üzərinə tökülən şəhid qanı deyil, həm də orada yaşayışın, abadlığın, əmin-amanlığın olmasıdır.

Xüsusi təyinatlılarımızın torpaqlarımızın işğaldan azad edilməsində hansı rolu oynadıqları kimsəyə sirr deyil. Bax, bu gün iş adamlarımız quruculuq prosesinin xüsusi təyinatlıları kimi çıxış edə bilərlər və etməlidirlər.

Xüsusi təyinatlılarımız müzəffər Ali Baş Komandanımızın hücum əmrini necə ləyaqətlə yerinə yetirdilərsə, ümid edirəm ki, iş adamlarımız da onun Qarabağa və Şərqi Zəngəzura yatırım qoymaq çağırışına eyni həssaslıqla yanaşacaqlar.

Sədaqət Vəliyeva. Dövlət başçısı İlham Əliyevin işğaldan azad olunmuş ərazilərə səfər etməsi xoş bir ənənə halına çevrilib. Prezident İlham Əliyev fevralın 13-də növbəti dəfə işğaldan azad olunmuş Ağdam rayonuna səfər edib və səfər çərçivəsində bir sıra təməlqoyma mərasimlərində iştirak edib. Artıq işğaldan azad olunmuş ərazilərə Böyük qayıdış başlayıb. Verdiyi bütün vədləri tamlıqla yerinə yetirən Azərbaycan Prezidenti işğaldan azad olunmuş ərazilərin azadlığı ilə bağlı səsəndirdiyi fikirləri bu gün reallığa çevirməkdədir. İkinci Qarabağ müharibəsinin başa çatmasından qısa müddət keçməsinə

baxmayaraq, dövlət başçısının rəhbərliyi ilə işğaldan azad olunmuş ərazilərdə sürətli bərpa-quruculuq işləri, infrastruktur layihələri həyata keçirilir. Həyata keçirilən layihələr Ağdamın və ümumilikdə, bölgənin gələcək iqtisadi inkişafı baxımından mühüm əhəmiyyət kəsb edir.

Səfər zamanı Prezident İlham Əliyev öz çıxışında “Əminəm ki, bizim bu gün gördüyümüz işlər, o cümlədən ordu quruculuğu sahəsində gördüyümüz işlər Azərbaycanı daha da gücləndirəcək və Ermənistanda baş qaldıran revanşist qüvvələrə cavab olacaq. Biz öz torpağımızdayıq. Biz bu torpağa qan tökərək, şəhidlər verərək qayıtmışıq. Bu torpaqda möhkəm dayanmışıq və bu torpaqlarda əbədi yaşayacağıq. Qarabağ Azərbaycandır!” deməsi Ermənistandakı revanşist qüvvələrə verilmiş mesaj idi.

Ali Baş Komandan İlham Əliyev böyük ürək ağrısı ilə bu torpaqlarda şəhidlərimizin qanının olduğunu qeyd edərək, Azərbaycan xalqının bu torpaqlarda əbədi yaşayacağını vurğuladı. Eyni zamanda, bu çıxış dövlət başçısı İlham Əliyevin şəhidlərimizin xatirəsinə olan böyük hörmətinin göstəricisidir. Şəhidlərimizin xatirəsini əziz tutan cənab Prezident İlham Əliyev hər zaman şəhid ailələrini xüsusi diqqətdə saxlamış, bu kateqoriyadan olan ailələrin sosial rifahının yüksəldilməsi istiqamətində bir sıra sərəncamlar, fərmanlar imzalamışdır.

Əminliklə demək olar ki, Prezident İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə Ağdamda həyata keçirilən sürətli quruculuq və infrastruktur layihələri nəticəsində Ağdam şəhəri Azərbaycanın böyük sənaye, turizm, iqtisadi mərkəzlərindən birinə çevriləcək.

* * *

Bu gün Milli Məclisin plenar iclasının gündəliyində çox vacib qanun layihələri yer alıb. Bu da öz növbəsində

Milli Məclisin qanunvericilik sahəsində həyata keçirdiyi işlərin səmərəliliyinin göstəricisidir.

Dövlət idarəçilik fəaliyyətinin təkmilləşdirilməsi, dövlət orqanlarının fəaliyyətində səmərəliliyin və effektivliyin daha da yüksəldilməsi dövlət siyasətinin əsas istiqamətlərindən biridir. Vətən müharibəsindəki parlaq qələbədən sonra Azərbaycanda dövlət idarəçilik sahəsində islahatların həyata keçirilməsi, yerli və mərkəzi icra orqanlarının fəaliyyətinin təkmilləşdirilməsi zərurətə çevrilmişdir.

Bu mənada plenar iclasın gündəliyinə daxil edilən Gəncə şəhərinin inzibati ərazi bölgüsündə qismən dəyişiklik edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi və “Bələdiyyələrin əraziləri və torpaqları haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununa əlavə edilmiş “Azərbaycan Respublikasında bələdiyyələrin siyahısı”nda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi xüsusi rol oynayır. Qeyd olunan qanun layihələri vətəndaşların məmnunluğuna, vətəndaş müraciətlərinə çevik baxılmasına, yerli və mərkəzi icra orqanlarının fəaliyyətində neqativ halların aradan qaldırılmasına, büdcə vəsaitlərinə qənaət edilməsinə xidmət edəcək.

25 fevral 2022-ci il

Ceyhun Məmmədov. Ermənilər həm Birinci Qarabağ, həm də İkinci Qarabağ müharibəsi dövründə Azərbaycan xalqına qarşı böyük vəhşilik, vandalizm aktları törətmişlər. Azərbaycan xalqının qan yaddaşında dərin izlər buraxan Xocalı soyqırımı bu vəhşiliyinin ən bariz nümunələrindəndir. Eyni cinayətlər 1905 və 1918-ci illərdə də ermənilər tərəfindən xalqımıza qarşı həyata keçirilmişdir. Vəhşilik, qətl, xəyanət, soyqırımı törətmək bu millətin

artıq sağalmaz xəstəliyinə çevrilib.

Heç şübhəsiz ki, müharibə dövründə törədilən bütün cinayətlərə görə Ermənistanın o dövrdə hakimiyyətdə olan bütün siyasi və hərbi rəhbərləri məsuliyyət daşıyırlar.

Ermənilər qədər bu cinayətə göz yuman, görməməzliyə vuran, ona hüquqi qiymət verməyən dövlət və beynəlxalq qurumlar da məsuliyyət daşıyırlar. Xocalı soyqırımını təkcə azərbaycanlıların deyil, bütövlükdə, bütün bəşəriyyətin faciəsi, üz qarasıdır.

Bu soyqırımın bütün iştirakçıları layiqli cəzalarını almalıdırlar. Bu, həm də o baxımdan xüsusi əhəmiyyət daşıyır ki, ermənilər yadda saxlasınlar, onlar əvvəlkilərdən fərqli olaraq bu dəfə törətdikləri cinayətlərə görə cəzasız qalmadılar.

Ermənistanın bu günə kimi eyni cinayətlərə davam etməsinin əsas səbəblərindən biri cəzasızlıqdır. Əgər Ermənistan vaxtında cəzalandırılsa və ona sanksiyalar tətbiq edilsə idi, yeni cinayətlər baş verməzdi.

Cəzasızlıq Ermənistanda arxayınlıq yaratmışdı. Düşünürdülər ki, hər zaman belə olacaq. Ancaq Prezident İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə Azərbaycanın “dəmir yumruğu”u bu dəfə çox ağır və möhkəm oldu. Ermənistanın özünə gəlməsi üçün uzun illər lazım olacaq. Əgər onlar yenə eyni əməlləri törətməyə cəhd etsələr, bir daha Azərbaycanın sərt yumruğu ilə qarşılaşacaqlar.

Qeyd etmək lazımdır ki, yalnız Ulu Öndər Heydər Əliyevin hakimiyyətə qayıdışından sonra Xocalı faciəsi əsl siyasi və hüquqi qiymətini aldı. 1994-cü ildə Ulu Öndər Heydər Əliyevin təşəbbüsü ilə Azərbaycan Parlamenti 26 fevralı Xocalı Soyqırımını Günü kimi qəbul etdi. Dünya dövlətlərinə, beynəlxalq təşkilatlara insanlığa qarşı törədilən bu vəhşiliyə hüquqi qiymətin verilməsi üçün çağırış edildi.

Bu gün ölkəmizin tarixinə faciə kimi yazılmış bu hadisənin dünyaya çatdırılması və tanıtılması istiqamətində Prezident İlham Əliyevin, Birinci vitse-prezident Mehriban Əliyevanın rəhbərliyi ilə müxtəlif dövlət qurumları, Heydər Əliyev Fondu tərəfindən çoxsaylı işlər görülməkdədir. Biz inanırıq ki, Xocalı faciəsini törədənlər, bu hadisədə əli olanlar bir gün qanun qarşısında mütləq cavab verəcək, layiqli cəzalarını alacaqlar.

Bu da reallıqdır ki, cəbhə bölgəsində müharibə bitsə də, informasiya müharibəsi davam edir. Yenə də ermənilər xaricdə Azərbaycan əleyhinə təbliğatlarını davam etdirirlər. Bizim isə bir yolumuz var. O da daha da güclü olmaq, birlik və həmrəyliyimizi qorumaq, möhtərəm Prezidentimiz ətrafında sıx birləşmək.

Emin Hacıyev. *(çıxışının davamı)*

...və maarifləndirmə aksiyalarının keçirilməsi səsimizin dünyaya çatdırılmasında önəmli rol daşıyır.

Beynəlxalq ictimaiyyət Xocalı soyqırımının 30 illiyində bu faciəyə biganə qalmamalıdır. Dünyanın hər bir yerində bu ümumbəşəri cinayətin lənətlənməsinə, cinayətkarların beynəlxalq məhkəmələrdə cavab verməsinə nail olmayılıq. Mən də bu gün Milli Məclisin deputatı olaraq bu ali kürsüdən bütün dünyaya səslənirəm: Xocalıya ədalət istəyirik! Justice for Khojaly!

* * *

Ötən il Azərbaycan Respublikasının Baş nazirinə ünvanladığım müraciətimdə Salyan rayonu, Xocalı kənd yolunun yenidən qurulması, kəndin qazlaşdırılması və əhəlinin telekommunikasiya xidmətləri ilə təmin edilməsi məsələlərinin həlli üçün aidiyyəti dövlət qurumlarına göstəriş verməyini xahiş etmişdim.

Çox böyük minnətdarlıq hissi ilə qeyd etmək istəyirəm

ki, Salyan rayonu Xocalı kəndinin qazlaşdırılması işlərinin icrasına artıq bir aydır başlanılıb və hazırda qaz xətti çəkilişi uğurla davam etdirilir.

Azərbaycan xalqının rifahının daha da yaxşılaşdırılması istiqamətində görülən işlərə görə ilk öncə möhtərəm Prezidentimizə və Birinci vitse-prezident Mehriban xanım Əliyevaya dərin təşəkkürlərimi bildirir, Baş nazir Əli Əsədova, Baş nazirin müavini Şahin Mustafayevə və “Azəriqaz” İstehsalat Birliyinin rəhbərliyinə minnətdarlığımı ifadə edirəm.

Onu da qeyd edirəm ki, bu ilin sonuna kimi Salyan rayonunun Ərəbqardaşbəyli kəndində də qaz xətti çəkilişlərinin yekunlaşdırılması nəzərdə tutulub. Ərəbqardaşbəyli kəndi 59 sayılı Salyan seçki dairəsinin ərazisində yerləşən və qazlaşdırılmayan sonuncu kənddir.

Mənə verilən vaxtdan istifadə edərək, bələdiyyə torpaqlarının qeyri-bərabər bölünməsi ilə bağlı məsələni diqqətə çatdırmaq istərdim. Belə ki, maddi durumu aşağı olan vətəndaşlarımız bələdiyyə torpağından bəhrələnmə bilmir, illərlə “qeydə alınmışız, veriləcək” vədi ilə yaşayırlar. Vətəndaşlar bələdiyyə torpağının icarəyə verilməsi qaydalarında ciddi dəyişikliyin olmasını istəyirlər ki, hər kəs bu torpaqlardan bəhrələnmə bilsin.

Fatma Yıldırım. Bəşəriyyət bu günə qədər çox sayda insanlığa qarşı cinayət və vandalizm aktları ilə qarşılaşıb. Çox təəssüflər olsun ki, Azərbaycan xalqı da bu acı tale ilə üzləşib, uzun illər işğalçı və terrorçu siyasətin nəticələrindən əzab-əziyyət çəkib. İnsanlığa qarşı növbəti soyqırımı Qarabağda, Xocalıda erməni vandalları və onları dəstəkləyən qüvvələr tərəfindən törədilmişdir.

İkinci Qarabağ müharibəsi bütün dünyaya göstərdi ki, müxtəlif illərdə azərbaycanlılara qarşı həyata keçirilən

soyqırımları bizi qorxutmayıb, əksinə düşməyə və işğalçılara qarşı daha mübariz edib. Vətən müharibəsində Xocalı soyqırımında iştirak edən, əli qana batan canilərin bir qismi neytrallaşdırıldı, məhv edildi. İgid Azərbaycan oğulları soydaşlarımızın qisasını döyüş meydanında aldı. Ancaq ədalət hələ tam bərpa olunmayıb, çünki Xocalı soyqırımına beynəlxalq müstəvidə lazımı hüquqi, siyasi qiymət verilməyib.

Bəzən Xocalı soyqırımını Bosniyadakı Srebrenitsa qətləməsi ilə müqayisə edirlər. Bəli, oxşar cəhətlər çoxdur. Hər ikisi yaxın tarixin ən böyük iki qətləməsidir. Ancaq Bosniyadakı qətləmədə, heç olmazsa, qadın və uşaqların bir hissəsinə toxunmadılar, Xocalıda isə vandallar qarşılıqlı çıxan hər kəsi güllələdilər, qadınları, uşaqları, qocaları amansızca, işkəncələrlə qətl etdilər. Srebrenitsa qətləməsi ilə Xocalı soyqırımını arasında bir başqa fərq də var. Srebrenitsa qətləməsi ilə bağlı beynəlxalq məhkəmə quruldu, canilər axtarıla bilmədi, bir qismi həbs olundu və layiqli cəzalarını aldılar. Xocalı soyqırımını isə törəyənlərin əsas fiqurları hələ də azadlıqdadırlar.

Artıq 30 ildir ki, bu qətləmənin təşkilatçıları və icraçıları cəzasızlıq mühitindən faydalanırlar, beynəlxalq hüquq qarşısında məsuliyyətə cəlb edilməyiblər, layiqli cəzalarını almayıblar. Qətləməni planlaşdıranlardan iki önəmli fiqur – Ermənistanın keçmiş rəhbərləri Robert Köçəryan və Serj Sərkisyan ədalət məhkəməsi qarşısında hələ də cavab verməyiblər. Serj Sərkisyan müsahibələrinin birində Xocalı soyqırımını haqqında açıq etiraflar etmişdi. Yəni elə bu ifadələrin özü Sərkisyanı məhkum etmək üçün kifayətdir. Lakin hər addımda özlərini “hüquq müdafiəçisi”, “demokratiya jandarmı” kimi aparən dövlətlərin, təşkilatların susqunluğu hələ də davam edir və təəssüf hissi doğurur!

Beynəlxalq təşkilatlar, aparıcı dövlətlər, güc mərkəzləri məsələnin hüquq müstəvisində dəyərləndirilməsi və ədalətin bərpa olunması üçün müvafiq addımlar atmalı, zəruri təşəbbüslərlə çıxış etməlidirlər.

Azərbaycan dövləti cənab Prezident İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə Xocalı faciəsinin dünyada soyqırımını kimi tanındılması üçün ardıcıl və məqsədyönlü tədbirlər həyata keçirir. Görülən işlərin nəticəsidir ki, müxtəlif dövlətlərin parlamentləri Xocalı soyqırımını tanıyan qətnamələr qəbul ediblər. Lakin bununla kifayətlənmək olmaz. Xocalı soyqırımının tanınması prosesini tam gücülə davam etdirməliyik. Hesab edirəm ki, bu istiqamətdə xarici ölkələrdəki səfirliklərimiz, diplomatik korpusumuz diasporalarımızla birgə çalışmalıdırlar. Hətta hesab edirəm, səfirliklərimizdə Xocalı soyqırımının tanınması ilə məşğul olan xüsusi diplomatlara ehtiyac var. Onlar yerli mətbuat, ictimai sektor və yerli deputatlarla sıx işləməli və çalışdıqları ölkənin qanunverici orqanlarında soyqırımın tanınması üçün daha da səmərəli çalışmalıdırlar. Xocalı soyqırımını ilə bağlı təşkil edilən konfranslara, seminarlara və sərgilərə həmin ölkənin ictimai rəyinə təsir edən şəxslər dəvət olunmalıdır.

Belçikada müxtəlif illərdə Xocalı soyqırımını ilə bağlı tədbirlərin təşkilində birbaşa iştirak etmişəm. Müşahidələrim onu deməyə əsas verir ki, Xocalı soyqırımını haqqında məlumatı yerli, sadə vətəndaşlara çatdıranda onlar çox təsirlənirdilər, dərin təəssüb hissi keçirirdilər, Azərbaycan həqiqətlərini qəbul etməyə hazır görünürdülər və erməni diasporası belə hallarda narahat olurdu. Buna görə, hesab edirəm, xarici ölkələrdə Xocalı faciəsinə hüquqi-siyasi qiymət verilməsi üçün ictimai diplomatiyamızı daha da gücləndirməliyik.

Bildiyiniz kimi, Ümumilli Liderimiz Heydər Əliyev xarici ölkələrdə diaspora quruculuğuna ciddi önəm verirdi, bədnam erməni lobbisinə qarşı sistemli və ardıcıl əks-hücumun təşkili məsələlərini daima vurğulayırdı. Təsadüfi deyil ki, bu siyasətin davamı kimi möhtərəm Prezidentimiz İlham Əliyev Heydər Əliyevin “bir millət, iki dövlət” siyasətinin tərkib hissəsi kimi “bir millətin iki diasporu ola bilməz” prinsipini irəli sürdü. Hesab edirəm, bu gün biz diaspor fəaliyyətimizi bu prinsiplər əsasında qurmalıyıq.

Azərbaycan və Türk diaspor təşkilatlarının birgə fəaliyyəti erməni lobbisinə qarşı mübarizədə Xocalı soyqırımının daha çox ölkədə tanınması üçün geniş imkanlar açacaq. Xocalı soyqırımı türk dünyasının ümummilli məsələsidir, ona görə soydaşlarımız, dünya azərbaycanlıları vəzifəsindən, statusundan asılı olmayaraq, bu prosesə daha da aktiv olaraq öz töhfələrini verməlidirlər.

Hesab edirəm ki, Vətən müharibəsində tarixi qələbə qazanan Azərbaycan xalqı Xocalı cəlladlarının da ədalət mühakiməsinə cəlb edilməsinə nail olacaq. Gec və ya tez, bu, qaçılmaz və labüddür!

Jalə Əhmədova. Bu il 30-cu ildönümü tamam olan Xocalı soyqırımı bəşər tarixində insanlığa qarşı törədilmiş misli görünməmiş ən ağır cinayətdir. Ermənistanın hərbi birləşmələri tərəfindən 1992-ci il fevralın 25-dən 26-sına keçən gecə qadınlara, uşaqlara, qocalara qarşı törədilmiş Xocalı soyqırımı xüsusi amansızlıqla, ağlasığmaz vəhşiliklə həyata keçirilib. Bu qətlə yalnız azərbaycanlılara qarşı törədilməyib. Bu qətlə həm də insanlığa qarşı törədilmiş və dünya tarixində görünməmiş bir genosid aktıdır. Beynəlxalq təşkilatlar və bütün dünya ölkələri bilməlidir ki, bu cinayət, təkcə Azərbaycan xalqına qarşı

deyil, həm də bütün bəşəriyyətə qarşı həyata keçirilib və soyqırımın günahkarları beynəlxalq məhkəmələr qarşısında cavab verməlidir.

Ermənilərin törətdiyi Xocalı soyqırımına əsl hüquqi-siyasi qiyməti Ulu Öndərimiz Heydər Əliyev verib. Belə ki, Ümummilli Lider Heydər Əliyev 1994-cü il mart ayının 1-də Xocalı soyqırımı ilə əlaqədar xüsusi Fərman imzalayıb və Milli Məclisin qərarı ilə 26 fevral Xocalı Soyqırımı Günü elan olunub.

Ulu Öndərin Xocalı soyqırımının dünyaya tanıtılması istiqamətində yürütdüyü siyasət Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyev tərəfindən uğurla davam etdirilir. Faciə ilə bağlı həqiqətlərin dünya ictimaiyyətinə çatdırılmasında Birinci vitse-prezident Mehriban xanım Əliyeva və onun rəhbərlik etdiyi Heydər Əliyev Fondunun xidmətlərini də xüsusi qeyd etmək istədim. Fondun vitse-prezidenti Leyla Əliyevanın təşəbbüsü ilə başlanan və illərdir davam edən “Xocalıya ədalət!” kampaniyası çərçivəsində dünya ölkələrində təşkil edilən mitinqlər, yürüşlər və tədbirlər azərbaycanlılara qarşı törədilmiş bu soyqırıma beynəlxalq səviyyədə hüquqi-siyasi qiymət verilməsi məqsədi ilə keçirilir. Hər il dünyanın yüzlərlə şəhərində Xocalı soyqırımı qurbanlarının xatirəsinə həsr edilmiş anım tədbirlərinin keçirilməsi isə qarşıya qoyulmuş məqsədə nail olunmasını bir daha isbatlayır.

Malik Həsənov. Bu gün çox təəssüf hissi ilə qeyd etməliyəm ki, bəşər tarixinin ən qorxunc qətliaamlarından biri olan Xocalı soyqırımının növbəti ildönümüdür. Xocalı soyqırımından keçən 30 il ərzində ölkəmizdə müsbət mənada bir çox şeylər dəyişilmiş, müxtəlif istiqamətlər üzrə hiss oluna bilinəcək səviyyədə irəliləyiş və inkişaf baş

vermişdir. Müsbət meyllərin təsiri günbəgün artmaqdadır. Bununla belə, bu gün torpaqlarımızın təxminən 3 min kvadratkilometrə qədəri, xüsusən də Xocalı şəhəri hələ də erməni terror birləşmələrinin nəzarəti altındadır. 2020-ci ilin 10 noyabr razılaşmasının erməni terror birləşmələrinin Qarabağ bölgəsindən çıxarılması və buna paralel olaraq öz yaşayış yerlərindən didərgin salınmış məcburi köçkünlərin dədə-baba torpaqlarına qayıdışı ilə bağlı məsələlər hələ də həllini tapmamışdır. Qeyd etdiyim bu məqamlarla bağlı narahatlıq cənab Prezidentimizin Moskva şəhərində fevral ayının 22-də çıxış və bəyanatlarında aydın şəkildə ifadə olunmuşdur. Razılaşma sənədinə imza atmış tərəflərin hər birinin üzərlərinə götürdükləri öhdəlik və zəmanətlərin qeyd-şərtsiz, ardıcıl, davamlı, dönməz şəkildə yerinə yetirilməsinin vacibliyi vurğulanmışdır.

Bu gün dünyada olduqca gərgin proseslər cərəyan edir. Bu, proses iştirakçılarından qəti, məntiqi cəhətdən əsaslandırılmış, tarixi gerçəkliklərə söykənən mövqe ortaya qoymağı tələb edir. Əks halda bu və ya digər proses və ya münaqişə üzrə razılaşmaların əldə edilməsi qeyri-mümkün görünür. Bu baxımdan Azərbaycanın dövlət başçısının simasında ortaya qoyduğu və xalqın iradəsinə dayanan ardıcıl, qətiyyətli siyasət dünya siyasətçilərinə və dövlətlərinə örnək ola bilər. Ölkəmiz dövlət müstəqilliyinin bərpasından keçən 30 il ərzində üzərinə götürdüyü öhdəliklərə tərəfdar çıxdığı beynəlxalq sazişlərə, müqavilələrə, bəyan etdiyi prinsiplərə sadıqlığı ilə qısa müddət ərzində beynəlxalq aləmdə böyük nüfuz qazanmışdır. Bir neçə gün öncə Rusiya Federasiyasının Prezidenti cənab Vladimir Putinin kütləvi informasiya vasitələrindən birinə verdiyi müsahibələrinin birində möhtərəm Prezidentimiz İlham Əliyevlə anlaşmanın əldə olunmasının kifayət qədər mü-

rəkkəbliyini, eyni zamanda, əldə edilmiş razılaşmanın icrasında son nəticədə heç bir problemin baş vermədiyini qeyd etməsi Azərbaycanın beynəlxalq aləmdə etibarlı tərəfdaş olmasının bariz nümunəsi hesab edilə bilər. Bu mənada ölkəmizin 2020-ci ilin 10 noyabr tarixli anlaşmaya sadıqlıyı hamıya məlumdur. Eyni zamanda, hamıya məlum olmalıdır ki, prinsiplərə sadıq olan ölkəmiz və onun başçısı icra olunmamış öhdəliklərin məcburən icrası istiqamətində qarşıdakı yaxın dövr ərzində əməli tədbirlər görəcəkdir. Bu niyyət və hədəf dövlət başçısının bəyanatlarında, ordu quruculuğu istiqamətində atılmış addımlarda, xarici siyasətdə aydın şəkildə təzahür etməkdədir. Bu baxımdan ölkəmiz Cənubi Qafqazın bütün parametrlər üzrə öncül ölkəsi olmaqla qarşıya qoyduğu bütün məqsəd və hədəflərə çatmağa qadirdir. Cari ilin fevral ayının 22-də Moskvada Azərbaycan Respublikası ilə Rusiya Federasiyası arasında imzalanmış Müttəfiqlik haqqında Bəyannamə ölkəmizin xarici siyasətdə daimi olaraq müraciət etdiyi balanslaşdırılmış siyasətin təzahürü olmaqla, müxtəlif siyasi qütb və vektorlar üzrə düşünülmüş xarici siyasət kursunun müəyyənləşdirilməsini özündə ehtiva edir.

Bu gün Xocalı soyqırımının 30 illik anım günlərini qeyd etdiyimiz zamanda qarşımızda duran başlıca vəzifə əhalisi tam olaraq azərbaycan türklərindən ibarət olan Xocalı şəhərinin erməni terrorçu birləşmələrindən təmizlənməsini təmin etmək, bu bölgənin əzəli və gerçək sahiblərinin öz yurd yerlərinə dönüşünü təmin etməkdir. Eyni zamanda, nəzərə alınmalıyıq ki, Xocalı Azərbaycan ərazisində mövcud olan ən qədim arxeoloji mədəniyyət mərkəzlərimizdən biridir və həmin ərazi düşmən nəzarəti altında qaldıqca ermənilərin “tarix düzəltmə” siyasətinin hədəflərindən birinə çevrilmişdir və orada olan maddi-mədəniyyət

yət abidələrimiz bundan sonra daha geniş miqyaslı zərər görməsin deyər tezliklə xilas edilməlidir.

Çıxışının sonunda bir daha Xocalı soyqırımını qurbanlarının xatirəsini hörmətlə anaraq ölkəmizin varlığı, müstəqilliyi, ərazi bütövlüyü uğrunda şəhid olmuş hər bir şəhidimizə uca Tanrıdan rəhmət diləyirəm.

Ramin Məmmədov. Xocalı soyqırımını, heç şübhəsiz ki, Azərbaycan xalqının tarixi yaddaşında dərin və kədərli bir iz buraxmış ən dəhşətli faciələrdən biridir. Müasir tarixdə analoquna çox az rast gəlinən bu soyqırımını törədənlər, onun iştirakçıları ədalət məhkəməsi qarşısında cavab verəcəklər. 613 nəfər günahsız insanın vəhşicəsinə qətlə yetirilməsinə imza atanlar cəzasız qala bilməz və Azərbaycan xalqı o günün çox da uzaqda olmadığına inanır. Bu günlərdə bizim müvafiq qurumlarımızın bu soyqırımını törədən Sarkisyan və Köçəryan barədə açıqlamalarının Ermənistan ictimai rəyində doğurduğu reaksiya, əslində, həm də günahkarlıq kompleksinin təzahürü idi. Bu cinayətin hüquqi məsuliyyətini daşıyanların adları hər kəsə məlumdur. Lakin Xocalı soyqırımının mənəvi məsuliyyəti bütün Ermənistan cəmiyyətinin və erməni xalqının vicdanına yazılıb.

44 günlük Vətən müharibəsində müzəffər Ali Baş Komandanın rəhbərliyi altında Azərbaycan Ordusu qazandığı tarixi qələbə ilə bütün şəhidlərimizin, o cümlədən Xocalıda qətl edilmiş günahsız qocaların, qadınların, körpələrin qisasını döyüş meydanında aldı. Bütün dünyaya, dostlarımıza və düşmənlərimizə Azərbaycan xalqının gücünü göstərdik. Azərbaycan Prezidenti cənab İlham Əliyevin də dəfələrlə vurğuladığı kimi, Ermənistan xalqımıza qarşı törətdiyi cinayətlərə, işğalçılıq və soyqırımını əməllərinə görə beynəlxalq hüquqa uyğun olaraq, mütləq cavab ver-

məli olacaq.

Biz tariximizi heç vaxt unutmurduq, lakin Azərbaycan xalqının böyüklüyünü sübut edən ən mühüm amillərdən biri budur ki, o keçmişlə yaşamır, gələcəyə baxır. Bu gün bizim bütün dünyaya verdiyimiz sülh və əməkdaşlıq mesajlarının da əsas hədəfi Cənubi Qafqazın tarixində yeni bir səhifə açmaqdır.

Dünən Azərbaycanın Birinci vitse-prezidenti hörmətli Mehriban xanım Əliyevanın “Россия сегодня” Beynəlxalq İnformasiya Agentliyinin baş redaktoruna verdiyi cavab, əslində, Ermənistanın 30 illik işğalının bütün mahiyyətini açan çox dəqiq və müfəssəl təsbitdir. Mehriban xanım qeyd etdi ki, çox vaxt biz böyük problemlərdən söz açanda ümumi şəkildə danışırıq və ayrıca insanı görmürük, bu, bəlkə də təbiidir. Hər bir problemin arxasında, yəqin, konkret insan dayanır, onun həyat tarixçəsi, emosiyaları dayanır və təəssüf ki, insanlar da, onların emosional fonu da fərqlidir. Hesab edirəm ki, Birinci vitse-prezidentin bu fikirləri Qarabağda 30 ilə yaxın bir dövrdə nə baş verdiyini anlamaq istəyənlər üçün çox dərin mənaya malikdir.

Bu gün Xocalı soyqırımının 30-cu ildönümündə biz 613 nəfər günahsız insanın yarımçıq qalmış həyatından danışırıq. Onların yaşadığı izzətləri, girov götürülmüş Xocalı sakinlərinin məruz qaldığı ağlasığmaz işgəncələrə məhz insan taleyi kontekstində baxdıqda hər biri ayrıca bir faciədir. Bu insanların doğmaları və yaxınlarının taleyinə isə bu faciənin ağrısı ilə yaşamaq yazılıb. Məhz bu baxımdan Xocalı soyqırımı Ermənistanın təcavüzkar siyasətinin bütün mahiyyətini açan ən tutarlı faktır.

Sadiq Qurbanov. Mən bu gün Xocalı faciəsinə tarix və hüquq kontekstində yanaşacağam. Təbii ki, Xocalı soyqı-

rımı cinayəti tarix və hüquq kontekstində öz ədalətli qiymətini almalıdır. Gəlin, Xocalı soyqırımının baş vermə səbəbləri və hüquqi nəticələrinin xronologiyasına diqqət edək. 26 fevral 1992-ci il tarixdə Xocalı soyqırımını cinayəti baş vermişdir. Həmin vaxtı qüvvədə olan cinayət qanunvericiliyinə uyğun olaraq, Cinayət Məcəlləsinin 70-ci maddəsi bandizim, 94-cü maddənin 4 və 6-cı bəndləri 2 və ya artıq şəxsin xüsusi amansızlıqla qətlə yetirmə maddələri ilə 27 fevral tarixində faktla bağlı (№ 64524) cinayət işi başlanmışdır. Qeyd edək ki, həmin vaxtı qüvvədə olan Cinayət Məcəlləsində soyqırım cinayəti təsbit edilməmişdir. 31 mart 1994-cü il tarixində Cinayət prosessual qanunvericiliyinə (209-cu maddə) əsasən təqsirləndirilən şəxsi müəyyən etmək mümkün olmadığı üçün cinayət işinin istintaqının icraatı dayandırılmışdır.

Ümummilli Lider Heydər Əliyev erməni soyqırımını cinayətlərinin beynəlxalq hüquq normalarına əsasən ifşa edilməsi istiqamətində ciddi addımlar atmışdır. Belə ki, Ümummilli Lider Heydər Əliyevin 1998-ci il 26 mart tarixli Sərəncamı ilə 1918-ci il 31 mart tarixində ermənilər tərəfindən Azərbaycan türklərinə qarşı həyata keçirilən və kütləvi insan qırğınları ilə nəticələnən 31 mart günü Azərbaycanlıların Soyqırımını Günü kimi qeyd olunur.

Ümummilli Liderin təşəbbüsü ilə 2000-ci il 1 sentyabr tarixində milli qanunvericilik bazasının möhkəmləndirilməsi və təkmilləşdirilməsi istiqamətində aparılan dəyişiklik nəticəsində yeni Cinayət Məcəlləsi qəbul edilmişdir. Yeni Cinayət Məcəlləsinin 103-cü maddəsinə əsasən hər hansı milli, etnik, irqi və ya dini qrupu, bir qrup kimi bütövlükdə və ya qismən məhv etmək məqsədi ilə qrup üzvlərini öldürmə, qrup üzvlərinin sağlamlığına ağır zərər vurma və ya onların əqli qabiliyyətinə ciddi zərər vurma,

qrupun bütövlükdə və ya qismən fiziki məhvinə yönəlmiş yaşayış şəraiti yaratma, qrup daxilində doğumların qarşısını almağa yönəlmiş tədbirləri həyata keçirmə, bir qrupa mənsub olan uşaqları zorla başqa qrupa keçirmə soyqırımını cinayəti kimi təsbit edilmişdir.

“Xocalı faciəsi iki yüz ildən çox müddətdə erməni millətçilərinin xalqımıza qarşı apardığı soyqırımını siyasətinin qanlı səhifəsidir” söyləyən Heydər Əliyev bu fikirləri ilə ermənilərin soyqırımını siyasətinin Xocalıdan başlamadığını, bu insanlıq ələhinə olan cinayətin tarixinin daha dərinlərə getdiyini vurğulayır.

Azərbaycanın Avropa Şurasına üzv qəbul edilməsindən sonra Xocalı soyqırımının tanındılmasında yeni dövr başlamışdır. Belə ki, Avropa Şurası Nazirlər Komitəsinin 2000-ci il noyabrın 7-9-da keçirilən sessiyasında “Azərbaycanın Avropa Şurasına üzv olmağa dəvət edilməsi” adlı 14 sayılı qətnamə qəbul edilib. Bundan sonra Avropa Şurasında Azərbaycan nümayəndə heyətinin rəhbəri cənab İlham Əliyevin beynəlxalq platformalarda cəsarətlə ermənilərin ifşasına həsr edilmiş fəaliyyətinin şahidi olduq.

Azərbaycan Avropa Şurasına üzv qəbul edildikdən sonra soyqırım cinayətlərinin qarşısının alınması ilə bağlı BMT-nin Baş Assambleyası tərəfindən qəbul olunmuş “Soyqırımını cinayətinin qarşısının alınması və cəzalandırılması haqqında” Konvensiya da daxil olmaqla bir çox beynəlxalq sənədlərə qoşulmuşdur.

2003-cü ilin dekabr ayında Azərbaycan Respublikası Baş Prokurorluq, Daxili İşlər Nazirliyi və Milli Təhlükəsizlik Nazirliyinin iştirakı ilə ermənilərin törətdiyi cinayətlərlə bağlı yeni istintaq qrupu yaradılmışdır. 2004-cü ilin mart ayında dünyanın ən nüfuzlu polis qurumu sayılan İnterpol ilk dəfə müharibə cinayətləri, soyqırımını və depor-

tasiya cinayətləri ilə bağlı Azərbaycanın da iştirak etdiyi beynəlxalq konfrans keçirmişdir. Artıq Azərbaycanda həyata keçirilən davamlı uğurlu strateji siyasət 2005-ci il 12 iyun tarixində Baş Prokurorluq tərəfindən ermənilərin törədiyi cinayətlərlə bağlı istintaq aparılması Hərbi Prokurorluğa həvalə edilmişdir. Bundan sonra Xocalı soyqırımı ilə bağlı istintaqın dayandırılmasına dair qərar ləğv edilərək, baş vermiş cinayət hadisəsi məhz soyqırımı cinayəti kimi tövsif edilərək cinayət işinin istintaqı təzələnməmişdir.

Respublika Hərbi Prokurorluğunun məlumatına əsasən Xocalı soyqırımı epizodu üzrə 3 min nəfər şahid və zərərçəkən şəxs qismində dindirilmiş, 2 min nəfər zərərçəkmiş şəxs qismində tanınmış, bu cinayət üzrə 800-dən artıq müxtəlif ekspertizalar keçirilmişdir. Nəticədə 39 nəfər rəsmi şəxsin və 8 mülki vətəndaşın Xocalı soyqırımında iştirakı tam sübuta yetirilmiş və onların əksəriyyətinin Cinayət Məcəlləsinin 103-cü (soyqırımı) və digər maddələri ilə təqsirləndirilən şəxs qismində məsuliyyətə cəlb edilməsi barədə qərar çıxarılmışdır.

Cənab Prezident İlham Əliyev: “Xocalı soyqırımı, Azərbaycan torpaqlarının işğalı, azərbaycanlılara qarşı etnik təmizləmə siyasətinin aparılması, bu siyasəti törədənlər hərbi cinayətkarlardır. Vaxt gələcək onlar bu cinayətlərə görə beynəlxalq məhkəmə qarşısında cavab verəcəklər” söyləməklə bu istiqamətdə aparılacaq işlərin hədəflərini açıq-aydın göstərir. Bu sahədə Birinci vitseprezident xanım Mehriban Əliyevanın və Heydər Əliyev Fondunun “Xocalıya ədalət!” hərəkatı nəticəsində hazırda Xocalı soyqırımını dünyada 10-dan artıq ölkə və ABŞ-in 22 ştatı tam və ya parlament səviyyəsində qətlə kimi tanımışdır.

Beynəlxalq hüquqa görə soyqırımı etnik, irqi, dini və ya milli qrupun düşünülüş və sistemli şəkildə tam və ya qismən məhv edilməsidir. “Soyqırımı cinayətinin qarşısının alınması və cəzalandırılması haqqında” Konvensiyanın 2-ci maddəsində “milli, etnik, irqi və ya dini qrupu tamamilə və ya qismən məhv etmək niyyəti ilə törədilmiş hərəkətlərdən biri” kimi nəzərdə tutulub. Həmin Konvensiyanın preambulasında soyqırımı yalnız “beynəlxalq hüquq üzrə, BMT-nin mahiyyətinə və məqsədlərinə zidd, sivil dünya tərəfindən cinayət hesab olunan cinayət” hesab edilmir, həmçinin “bütün tarixi dövrlərdə soyqırımı bəşəriyyətin amansız böyük itkisi” sayılır. Beynəlxalq hüquq normalarına görə, soyqırımı törətmiş şəxslərin cinayət mühakiməsi və cəzalandırılması labüd hesab edilir.

Xocalı soyqırımı ilə bağlı ölkədaxili hüquqi prosedurların, xüsusi ilə bu faktlar əsasında cinayət məsuliyyəti, habelə istintaq-əməliyyat tədbirlərinin davam etməsi kontekstində hadisələrə beynəlxalq hüquq prizmasından yanaşmaqla cinayət mühakiməsinin reallaşdırılması xüsusi önəm kəsb edir. 1998-ci ildə Romada qəbul olunmuş Beynəlxalq Cinayət Məhkəməsi (BCM) Statutunun 5-ci maddəsində aşağıdakı beynəlxalq cinayətlər sadalanır: soyqırımı, insanlıq əleyhinə cinayətlər, müharibə cinayətləri və təcavüz cinayəti. Lakin bunlardan təcavüzlə bağlı məsuliyyətə cəlbətmə, ümumiyyətlə, bu cinayətin tərifinin tam və qəti müəyyən olunmaması səbəbindən uzun müddət dayandırılmışdı. Lakin 2010-cu il tarixli Kampalada qəbul olunmuş razılaşmaya əsasən 2017-ci ilin yanvarın 1-dən BCM artıq bu cinayətə görə də yurisdiksiyaya malikdir. Qeyd edək ki, Statutun müddəalarına görə Roma Statutu onun qüvvəyə minməsindən əvvəl törədilmiş cinayətlərə şamil edilmir (retroaktivlik prinsipi). Lakin

fikrimizcə, burada soyqırımı və təcavüz cinayətlərinə münasibətdə fərqli münasibət olmalıdır. Belə ki, “Soyqırımı cinayətinin qarşısının alınması və cəzalandırılması haqqında” Konvensiyanın tətbiqi üzrə Beynəlxalq Məhkəmənin 26 fevral 2007-ci il tarixli qərarında qeyd olunur ki, bu işdə məhkəmənin səlahiyyəti yalnız konvensiyanın 9-cu maddəsi ilə məhdudlaşır. Buradan belə nəticəyə gəlmək olar ki, məhkəmə konvensiyada beynəlxalq hüquqla nəzərdə tutulmuş öhdəliklərin pozuntuları arasında xüsusi ilə soyqırımı cinayəti ilə bağlı müstəsna qərar çıxarmaq səlahiyyətinə malikdir. Eyni zamanda, konvensiyanın 9-cu maddəsi istənilən dövlətə imkan verir ki, soyqırımı cinayətinə görə beynəlxalq instansiyalarda mübahisə tərəflərindən hər hansı birinin sorğusu əsasında məsulyyət məsələsini qaldırsın.

Beynəlxalq hüquqa əsasən soyqırımı cinayəti mahiyyətinə, törədilmə səbəbinə və sair əlamətlərinə görə müəyyən edilsə də, bəzi hallarda hansı tarixi hadisələrin soyqırımı, hansıların isə qeyri-insani əməl olması barədə fikir ayrılıqları hələ də qalmaqdadır. Dünyada özünü soyqırımı cinayətlərinin qurbanı kimi tanıtmağa çalışan ermənilərin bu işdə ən böyük dəstəkçisinin Fransa olması heç kimə sirr deyil. Lakin dünya soyqırımı tarixinə baxsaq ən böyük soyqırımı cinayətlərinin fransızlar və ermənilər tərəfindən həyata keçirildiyinin şahidi olarıq. Dünya tarixində dərin iz buraxan soyqırımı hadisələrinə diqqət edək.

1. Yəhudi soyqırımı və ya Holokot (ivritcə: fəlakət) – Almaniyanın faşizm dövründə törətdiyi, təxminən 6 milyon nəfərin sistemli şəkildə öldürüldüyü qətləmə verilən addır.

Soyqırımında ölənlərin sayı ilə bağlı müxtəlif rəqəmlər səsləndirilsə də, Wolfgang Benzin yazdığı “Dimension

des Wolkermonds” (1991) adlı kitabda günümüzdə ən güvənİLƏn məlumatlara və mənbələrə əsaslanaraq hesablanmış rəqəmlər bu günümüzdə ən güvənİLƏn saylar qəbul olunur. Burkhard Asmussen 2002-ci ildə ortaya qoyduğu orta hesablamalara görə qəbul edilən say ən az 5,6 milyon və ən çox 6,3 milyon rəqəmləri arasında dəyişir. Yəhudilər başda olmaqla sintlər, romanlar və digər “qaraçı” kimi qəbul edilən insanlar, faşizm əleyhdarları bu qətlIamın qurbanı olub. Bir çox alim isə bu qrupları soyqırırma daxil etməyərək, soyqırırımı yalnız Yəhudi soyqırırımı olaraq qəbul edir.

Almaniya hökumətindən Holokost qurbanları üçün təzminat almaq məqsədi ilə “Yəhudi Material İddia Assosiasiyası” 1951-ci ildə yaradılıb. Təşkilat yarandığı gündən etbarən Almaniya hökumətindən 70 milyard dollar pul alıb.

2. Əlcəzair soyqırırımı – (Setif və Guelma, Kherrata qətlIamı) 8 may 1945-ci ildə Əlcəzairin Setif, Guelma və Kherrata şəhərlərində Fransa ordusunun mülki əhaliyə qarşı törətmiş olduğu qətlIam. Fransa hökumətinin verdiyi rəsmi məlumatda öldürülmüş əlcəzairlilərin sayı 1200, yaralıların sayı 1500 göstərilisə də, digər mənbələrdə öldürülmüş əlcəzairlilərin sayının 6000 ilə 45000 arasında olduğu bildirilir. Fransa hökuməti Əlcəzair qiyamını yatırtmaq üçün fransızlara böyük dəstək verib.

3. Ruanda soyqırırımı və ya rəsmi olaraq tutsilərin soyqırırımı. Hutu hökumətinin əmri ilə Ruandada yaşayan tutsilərin hutular tərəfindən 6 aprel – 19 iyul 1994-cü il ərzində kütləvi şəkildə öldürülməsi. Soyqırırımı həyata keçirən Hutu hökumətinin o dövrdə ən yaxın müttəfiqi Fransa olması səbəbi ilə Ruanda soyqırırımından ən çox məsul tutulan ölkədir.

4. Bosniya Soyqırırımı. Bosniya və Herseqovinada (keç-

miş Yuqoslaviyada) 1992–1995-ci illərdə davam edən müharibə zamanı xristian serblər tərəfindən müsəlman bosniyalılara qarşı tətbiq edilmiş soyqırımı, etnik təmizləmə və kütləvi qırğınlar. Bu soyqırımı zamanı serb ordusu 1995-ci ilin iyulunda ən azı 8300 bosniyalı müsəlmanı Srebrenitsa şəhərində qətlə yetirmişdir. Bütün soyqırımlarda olduğu kimi, serblərin əksəriyyəti tərəfindən bu soyqırımı inkar edilsə də, Serbiya Prezidenti tərəfindən etiraf edilərək üzr istənilmişdir. 25 aprel 2013-cü ildə Serbiya Prezidenti Tomislav Nikolits qətləmə üçün üzr istədi: “Mən diz çökür və Serbiyanın Srebrenitsada baş verən qırğın üçün bağışlanmasını xahiş edirəm. Mən bəzi şəxslər tərəfindən bizim dövlətimiz və xalqımızın adından edilən bu cinayətlər üçün üzr istəyirəm”.

Bosniya və Hersoqovinanın azadlıq hərəkatının rəhbəri Aliya İzzetbekoviçi isə deyir ki, unudulan soyqırımlar təkrar olunur.

Dünya soyqırımı tarixinə ən utanc verici formada daxil olan Xocalı soyqırımı barədə Ümummilli Lider Heydər Əliyev deyir: “Bütövlükdə Azərbaycan xalqına qarşı yönəldilmiş Xocalı soyqırımı öz ağılsızlığı və qeyri-insani cəza üsulları ilə bəşər tarixində bir vəhşilik aktıdır. Bu soyqırımı, eyni zamanda, bütün bəşəriyyətə qarşı tarixi bir cinayətdir”.

Eyni zamanda, Heydər Əliyev Xocalı soyqırımının on illiyi münasibəti ilə Azərbaycan xalqına müraciətində qeyd etmişdir: “Bu amansız və qəddar soyqırımı aktı insanlıq tarixinə ən qorxulu kütləvi terror aktlarından biri kimi daxil oldu”. Azərbaycan xalqı 200 il ərzində erməni millətçi-şovinstlərinin davamlı olaraq etnik təmizləmə, soyqırımı siyasətinə məruz qalmışdır.

Hazırda bu sahədə ölkəmizin qarşısında duran ən ümdə

vəzifə müasir beynəlxalq hüquq alətləri və mexanizmlərindən istifadə etməklə ədalət mühakiməsinin reallaşması baxımdan müxtəlif vaxtlarda azərbaycanlılara qarşı törədilən təcavüz, soyqırımı, insanlıq əleyhinə və müharibə cinayətlərinə görə AD HOC hərbi tribunal və ya digər xüsusi məhkəmə mexanizmlərinin yaradılması və cinayətkarların cəzalandırılmasına nail olmaqdır.

Heç şübhəsiz ki, İlham Əliyev kimi Ali Baş Komandanın rəhbərliyi və xalqımızın birliyi nəticəsində bütün bunlara, yəni cinayətkarların cəzalandırılmasına nail olacağıq.

Sədaqət Vəliyeva. Bəşər tarixinin ən qanlı cinayətlərindən biri olan Xocalı soyqırımı erməni faşizminin bariz təzahürüdür. 1992-ci il fevral ayının 25-dən 26-na keçən gecə erməni terrorçularının Azərbaycan xalqına qarşı törətdiyi Xocalı soyqırımı nəticəsində 613 nəfər Xocalı sakini qətlə yetirilmiş, 1275 nəfər əsir götürülmüş, 100-dən artıq sakin yaralanmış və şikəst olmuşdur. Günahsız mülki vətəndaşlara, dinc əhaliyə qarşı törədilmiş Xocalı soyqırımı bəşəri dəyərlərə, insanlığa qarşı törədilmiş ən ağır cinayətdir.

Xocalı soyqırımına ilk qiymət Azərbaycan xalqının Ümummilli Lideri Heydər Əliyev tərəfindən verilmişdir. Heydər Əliyev hələ Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məclisinin sədri işlədiyi dövrdə Xocalı soyqırımını törədənləri xüsusi bəyanatla ittiham etmişdir. 1993-cü ildə yenidən siyasi hakimiyyətə qayıdan Heydər Əliyev Xocalı soyqırımına dövlət səviyyəsində hüquqi-siyasi qiymət verdi. Ümummilli Liderimizin təşəbbüsü ilə 1994-cü il fevralın 24-də Milli Məclisdə “Xocalı Soyqırımı Günü haqqında” qərar qəbul edildi. Həmçinin Ümummilli Liderimiz Heydər Əliyevin 1997-ci il fevral ayının 25-də imzaladığı “Xocalı soyqırımı qurbanlarının xatirəsinə sükut dəqiqəsi

elan edilməsi haqqında” Sərəncama əsasən hər il fevral ayının 26-sı saat 17.00-da Azərbaycanda Xocalı soyqırımı qurbanlarının xatirəsi bir dəqiqəlik sükutla yad olunur.

Bu illər ərzində Xocalı soyqırımının dünya miqyasında tanıtılması və Azərbaycanın haqq səsinin dünya ictimaiyyətinə çatdırılması istiqamətində dövlət başçısı cənab İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə ardıcıl və sistemli iş aparılmış, bir sıra beynəlxalq tədbirlər və kampaniyalar keçirilmişdir. Eyni zamanda, Xocalı soyqırımının beynəlxalq aləmdə tanıtılmasında Azərbaycanın Birinci vitse-prezidenti Mehriban Əliyevanın və Heydər Əliyev Fondunun vitse-prezidenti Leyla Əliyevanın da əvəzolunmaz rolu vardır. Xocalı həqiqətlərinin dünyaya tanıtılması istiqamətində həyata keçirilən tədbirlərin nəticəsidir ki, bu gün dünyanın 20-yə yaxın ölkəsində parlament səviyyəsində, ABŞ-ın 22 ştatı, İslam Əməkdaşlıq Təşkilatı Xocalı soyqırımını tanıyaraq qətlə kim kimi qiymətləndirmişdir.

44 günlük Vətən müharibəsində şanlı Azərbaycan Ordusu müzəffər Ali Baş Komandan İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə Ermənistan ordusunu darmadağın edərək Xocalı faciəsi qurbanlarının da qisasını aldı. Xocalı soyqırımı qurbanlarının və Azərbaycanın ərazi bütövlüyü uğrunda şəhid olan oğul və qızlarımızın qanı yerdə qalmadı.

Vətən müharibəsində Ermənistan ordusu üzərindəki parlaq qələbədən sonra Azərbaycan xalqı Xocalı soyqırımını, Xocalı qurbanlarının qisasını almış qalib və qürurlu xalq kimi yad edir.

Tamam Cəfərova. Artıq ikinci ildir ki, xalqımız Xocalı qətliamının qurbanlarını qalib millət kimi anır. 27 sentyabrda başlayan Vətən müharibəsi həm də Xocalı qurbanlarının müqəddəs ruhu, azadlıq və müstəqillik ideallarının dövlət, millət, ordu tərəfindən həyata keçirilməsi

demək idi. 44 günlük müharibə erməni millətçilərinin xalqımıza qarşı apardığı soyqırımı siyasətinin qisasının alınmasına imkan verdi. Ona görə də Ali Baş Komandan İlham Əliyev on illər ərzində beynəlxalq tribunallarda, xarici dövlətlərdə qətləmin siyasi tanınmasına nail olarkən Vətən müharibəsi üçün siyasi zəmini formalaşdırdı, dünya ictimai fikrini hazırladı və ölkəmizə çoxlu tərəfdarlar qazandırdı

Azərbaycan tarixinin ən dəhşətli səhifələrindən biri olan Xocalı soyqırımından 30 il ötür. Xocalı soyqırımı – XX əsrin sonunda ermənilərin azərbaycanlılara qarşı həyata keçirdiyi ən ağır cinayətdir. XX əsrin sonunda ermənilərin Xocalıda törətdikləri soyqırımı indiyədək bəşəriyyətə qarşı yönəldilmiş ən ağır cinayətlərdən biri kimi qiymətləndirilir. Xocalı faciəsi tarixi yaddaşlardan heç vaxt silinməyən Xatın, Liditsa, Oradur, Holokost, Sonqmi, Srebrenitsa kimi dəhşətli faciələrdən heç də fərqlənmir. Adı çəkilən hadisələr müharibələr tarixinə dinc əhalinin soyqırımı olaraq daxil olmuş və bütün dünyada geniş əks-səda doğurmuşdur. XX əsrin faciəsi olan Xocalı soyqırımı işğalçı, cinayətkar erməni siyasətinin nəticəsidir və yalnız soyqırımı kimi insanlıq tarixinə düşmüş bu qanlı olaylarla müqayisə oluna bilər. XX əsrin sonunda baş vermiş bu faciə təkcə Azərbaycan xalqına deyil, bütün insanlığa, bəşəriyyətə qarşı yönəlmiş ən ağır cinayətlərdən biridir.

Bütün dünyanın gözü qarşısında baş verən bu dəhşətli soyqırımının əsl mahiyyəti yalnız Ümummilli Lider Heydər Əliyev 1993-cü ildə siyasi hakimiyyətə yenidən qayıtdıqdan sonra açıqlanmış, 1994-cü ilin fevralında Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisi Xocalı soyqırımına siyasi-hüquqi qiymət vermişdir. Bundan əlavə azərbaycanlılara qarşı zaman-zaman törədilmiş soyqırımı ilə

əlaqədar Ümummilli Lider Heydər Əliyevin 1998-ci il martın 26-da imzaladığı fərmanla 31 mart – Azərbaycanlıların Soyqırımı Günü elan edilmişdir. 2002-ci il fevralın 25-də Ümummilli Lider Heydər Əliyev Xocalı soyqırımının 10-cu ildönümü ilə əlaqədar Azərbaycan xalqına müraciətində bu amansız kütləvi qırğının tarixi-siyasi mahiyyətini göstərmişdir: “Xocalı faciəsi 200 ilə yaxın bir müddətdə erməni şovinist-millətçiləri tərəfindən azərbaycanlılara qarşı müntəzəm olaraq həyata keçirilən etnik təmizləmə və soyqırımı siyasətinin davamı və ən qanlı səhifəsidir”.

Beynəlxalq hüquqa görə soyqırımı sülh və insanlıq əleyhinə yönələn əməldir və ən ağır cinayət hesab edilir. Bu barədə BMT Baş Məclisinin 1948-ci il 9 dekabr tarixli 260 (III) sayılı qətnaməsi qəbul edilmiş və 1951-ci il yanvarın 12-dən qüvvəyə minən “Soyqırımı cinayətinin qarşısının alınması və cəzalandırılması” Konvensiyasında soyqırımı cinayətinin hüquqi əsası təsbit olunmuşdur. Ermənistanın Azərbaycana qarşı təcavüzü zamanı həmin konvensiyada təsbit edilmiş soyqırımı cinayətini təşkil edən bütün əməllər azərbaycanlılara qarşı tətbiq olunmuşdur. Ermənistanın bu cinayətkar siyasətinin davamlılığını sübut edən faktlardan biri də budur ki, təkcə XX əsrdə azərbaycanlılar 4 dəfə – 1905–1906-cı, 1918–1920-ci, 1948–1953-cü və nəhayət, 1988–1993-cü illərdə erməni millətçiləri tərəfindən törədilən soyqırımı və etnik təmizləmələrə məruz qalmışlar.

Hazırda Xocalı soyqırımını törədənlərin ifşa olunması və beynəlxalq ictimaiyyətin geniş məlumatlandırılması Azərbaycanın xarici siyasətinin əsas istiqamətlərindən biridir. Bu gün Xocalı qətliamının dünyanın bir çox ölkələrində tanınması Azərbaycan diplomatiyasının, şəxsən

ölkə Prezidenti cənab İlham Əliyevin müstəsna xidmətləri nəticəsində mümkün olmuşdur. Xocalı həqiqətlərinin dünyaya çatdırılması, bu soyqırımına obyektiv qiymət verilməsi və beynəlxalq aləmdə tanıtılması istiqamətində fəaliyyət uğurla davam etdirilir. Bu işdə Heydər Əliyev Fondunun vitse-prezidenti Leyla Əliyevanın təşəbbüsü ilə keçirilən “Xocalıya ədalət!” kampaniyası əvəzolunmaz əhəmiyyətə malikdir. “Xocalıya ədalət!” beynəlxalq marifləndirmə kampaniyasına Leyla xanım Əliyevanın təşəbbüsü ilə 2008-ci ildə start verilmişdir. Xocalı soyqırımının tanıtılması və soyqırımına siyasi qiymət verilməsi istiqamətində görülən işlər artıq daha ciddi nəticələr vermiş və bu proses genişlənməkdə davam edir. Biz beynəlxalq kürsülərdə Xocalıya, sadəcə, soyqırımı kimi qiymət verilməsi ilə kifayətlənməməliyik. Bu, terror, Azərbaycan xalqına qarşı beynəlxalq cinayət əməlidir. Ona görə bu hadisəyə həm soyqırımı, həm də beynəlxalq cinayət əməli kimi qiymət verilməli, cinayətkarlar hərbi tribunala çıxarılmalı və cəzalarını almalıdırlar.

Cənab Prezident İlham Əliyevin dediyi kimi, “Xocalı şəhidlərinin qanı yerdə qalmadı”. 2020-ci il Vətən müharibəsində Azərbaycan Ordusu 30 il işğal altında qalan torpaqlarımızı azad etməklə yeni reallıq yaratdı, “Dəmir yumruq” qalib gəldi.

44 günlük müharibədə misilsiz igidlik nümunələri göstərən qəhrəman ordumuz müzəffər Ali Baş Komandanın rəhbərliyi ilə Xocalı faciəsi qurbanlarının da qisasını aldı, şəhidlərimizin qanı yerdə qalmadı. Azərbaycan öz ərazi bütövlüyünü bərpa etdi, Vətən yenidən bütövləşdi.

Xocalı soyqırımı qurbanları başda olmaqla, bütün şəhidlərimizi hörmət, minnət və şükranlıqla anırıq.

MÜNDƏRİCAT

1 fevral 2022-ci il.....	3
15 fevral 2022-ci il.....	98
25 fevral 2022-ci il.....	211
Edilməmiş çıxışların mətnləri.....	312

Altıncı çağırış

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI
MİLLİ MƏCLİSİ İCLASLARININ

PROTOKOLLARI
VƏ
STENOQRAMLARI

Doqquzuncu sessiya
Yaz

39-cu cild

1 – 25 fevral 2022-ci il

Buraxılışına məsul
H. Babayev

Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin mətbəəsi.
Bakı, Azad Mirzəyev küçəsi, 235.
Format 60x84 1/16. Çap vərəqi 22,5. Sifariş 10. Tiraj 150.